provincie Zuid-Holland

Begroting 2026

Provinciale Staten van Zuid-Holland
Woensdag 12 november 2025

Ons kenmerk: DOS-2024-0004128
PZH-2025-880627073

Krachtig Zuid-Holland

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave ... 2
Leeswijzer ... 3
Bestuurlijke inleiding ... 7
Infographic ... 9
Financieel beeld ... 11
Brede Welvaart ... 42

Ambities ... 45
Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland ... 46
Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland ... 55
Ambitie 3 Schone energie voor iedereen ... 77
Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland ... 88
Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw ... 108
Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland ... 131
Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland ... 148
Overzicht Algemene middelen en Organisatie ... 169
Indicatoren ... 180

Paragrafen ... 186
Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur) ... 187
Paragraaf Bedrijfsvoering ... 189
Paragraaf EU-subsidies ... 192
Paragraaf Financiering ... 199
Paragraaf Grondbeleid ... 203
Paragraaf Lokale heffingen ... 211
Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen ... 214
Openbaarheidsparagraaf ... 221
Paragraaf Subsidies ... 222
Paragraaf Verbonden Partijen ... 256
Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing ... 263

Financiële begroting ... 278
1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen ... 279
2. Toelichting baten en lasten ... 283
3. Uiteenzetting financiële positie I ... 296
4. Uiteenzetting financiële positie II ... 301

Leeswijzer

Opzet van de begroting

Dit is de Begroting 2026. Deze begroting geeft inzicht in de Zuid-Hollandse opgaven die de provincie aanpakt, hoe zij dat gaat doen en hoeveel financiële middelen daarbij in de periode 2026-2029 ingezet gaan worden. De indeling van de begroting is wettelijk bepaald in het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (het BBV).

De Begroting 2026 is opgebouwd uit zes onderdelen:

1. Bestuurlijke inleiding
2. Financieel beeld
3. Beleidsbegroting: Ambitieplan
4. Beleidsbegroting: Paragrafen
5. Financiële begroting
6. Bijlagenboek

In de bestuurlijke inleiding geven we de belangrijkste doelstellingen voor de komende periode weer. Daarnaast behandelen we op hoofdlijnen een aantal belangrijke ontwikkelingen voor de provincie en wijzigingen in de begroting.

In het financieel beeld geven we inzicht in hoeveel middelen er worden ingezet, de mutaties op het begrotingssaldo en het effect hiervan op de algemene vrije reserve. Bovendien geven we inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de begroting.

De beleidsbegroting bestaat uit het ambitieplan en de paragrafen:

- Het ambitieplan is een samenhangend geheel van beleidsdoelen en beleidsprestaties en kent een uitwerking in 3 niveaus (de 3 W-vragen).
- De paragrafen bevatten ambitieoverstijgende informatie waarmee Provinciale Staten inzicht krijgt in de financiële positie van de provincie, de beheersmatige aspecten en de risico's. Vanuit het BBV zijn acht paragrafen verplicht voorgeschreven en zijn drie paragrafen toegevoegd op verzoek van Provinciale Staten (Arbeidscapaciteit, EU-subsidies en Subsidies).

De financiële begroting geeft op een gedetailleerde wijze inzicht in de geraamde baten, lasten en mutaties in reserves. Daarbij maken we onderscheid naar structurele en incidentele posten in de begroting en lichten we toe op basis van welke uitgangspunten de begroting is opgesteld (grondslagen). Daarnaast geven we inzicht in de financiële positie van de provincie via de geprognosticeerde balans, een overzicht van verleende garanties en waarborgen, een specificatie van onze bezittingen (activa), en de ontwikkeling van de reserves, voorzieningen en overlopende passiva.

De structuur van de beleidsbegroting (ambities)

De beleidsbegroting bestaat uit zeven beleidsinhoudelijke ambities:

1. Samenwerken aan Zuid-Holland
2. Bereikbaar Zuid-Holland
3. Schone energie voor iedereen
4. Een welvarend Zuid-Holland
5. Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw
6. Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland
7. Gezond en veilig Zuid-Holland.

Daarna wordt het Overzicht Algemene middelen en Organisatie gepresenteerd, waarbij geldt dat de inhoudelijke toelichting van het Overzicht Organisatie is opgenomen in de Paragraaf Bedrijfsvoering.

Elke ambitie kent een uitwerking in 3 niveaus (de 3 W's):

- Beleidsdoelen (PS) - 1e W-vraag: **W**at willen we bereiken?
- Beleidsprestaties (GS) - 2e W-vraag: **W**at gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?
- Hoeveel middelen zetten we daarvoor in - 3e W-vraag: **W**at mag dat kosten?

Provinciale Staten stellen de uitwerking van de ambities en beleidsdoelen vast inclusief de middelen die hiervoor op het niveau van het beleidsdoel beschikbaar worden gesteld. Gedeputeerde Staten stellen de uitwerking van de beleidsprestaties en de middelen die daarvoor beschikbaar worden gesteld vast.

Relatie tussen de beleidscyclus (Omgevingsbeleid) en de planning- en controlcyclus

Het Omgevingsbeleid bestaat uit al het beleid voor de leefomgeving in Zuid-Holland en beschrijft hoe de provincie werkt aan een goede leefomgeving, welke plannen daarvoor zijn, welke regels daarbij gelden en welke inspanningen de provincie daarvoor levert. Het Omgevingsbeleid wordt gevormd door de Omgevingsvisie, het Omgevingsprogramma, en regels die zijn opgenomen in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.
Voor de wijze waarop dit beleid tot stand komt wordt de beleidscyclus gevolgd. Dat is een modulaire werkwijze, wat betekent dat herzieningen op onderdelen plaatsvinden en alleen wanneer daartoe concrete aanleiding is. Het overzicht van voorgenomen aanpassingen wordt bijgehouden in de Lange Termijn Agenda (LTA) Omgevingsbeleid, die meerdere malen per jaar een update krijgt en vastgesteld wordt door Provinciale Staten.
De beleidscyclus bestaat uit zes stappen, die nader zijn toegelicht in de Omgevingsvisie, hoofdstuk 6.

Sinds de Voorjaarsnota 2024 is de structuur van het Omgevingsbeleid overgenomen in de structuur van de planning- en controlproducten. Zowel het Omgevingsbeleid als de planning- en controlproducten kennen een indeling in zeven beleidsinhoudelijke ambities en daarin opgenomen beleidsdoelen. Onder elk beleidsdoel zijn in het Omgevingsbeleid één of meerdere beleidskeuzes opgenomen die overeenkomen met de beleidsprestaties in de planning- en controlproducten.

Indicatoren

Een manier om beleid te kunnen monitoren is door gebruik te maken van indicatoren. In de planning- en controlcyclus (via de begroting en de jaarstukken) wordt de voortgang inzichtelijk gemaakt via indicatoren die wettelijk zijn voorgeschreven of die genoemd zijn in de financiële verordening. In de beleidscyclus wordt dit inzichtelijk gemaakt via de Beleidsmonitor. In een technische sessie op woensdag 3 september 2025 is uitleg gegeven over de opzet en werking van de Beleidsmonitor. Een eerste versie van de Beleidsmonitor wordt via een GS-brief gelijktijdig met de Begroting 2026 aan Provinciale Staten toegestuurd.

Doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid

Van overheidsorganisaties wordt verlangd dat zij verantwoording afleggen over de vraag of zij de goede dingen doen (doeltreffendheid), of zij de dingen goed doen (doelmatigheid) en of zij daarbij voldoen aan wet- en regelgeving (rechtmatigheid). Dit betekent dat het, ook voor de provincie, van groot belang is inzicht te hebben in de kwaliteit van het eigen handelen. Provinciale Staten zijn daarbij verantwoordelijk voor de controle op de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het provinciebestuur en Gedeputeerde Staten leggen verantwoording af over het door hen gevoerde bestuur.

Zowel via de beleidscyclus als de planning- en controlcyclus wordt over de genoemde aspecten gerapporteerd, al kan de reikwijdte en diepgang daarvan verschillen. De beleidscyclus, die is opgebouwd uit zes stappen, heeft als laatste stap 'evaluaties en monitoring'. Het provinciale beleid wordt gemonitord en op gezette tijden geëvalueerd. Monitoring en evaluatie kunnen signalen bevatten die uiteindelijk weer leiden tot beleidsaanpassingen. In de Lange Termijn Agenda (LTA) Omgevingsbeleid, onderdeel 5. Evaluaties en monitoring, is een overzicht en

planning opgenomen van evaluaties en monitoring die relevant zijn voor het beleid van de provincie Zuid-Holland. Dit overzicht geeft ook invulling aan de hierover gemaakte afspraken met Provinciale Staten in de Verordening Beleidsevaluaties (2016). Een onderwerp dat via deze evaluaties en monitoring aan bod komt is bijvoorbeeld de doeltreffendheid van de inzet van subsidies. Een substantieel deel van onze middelen wordt via dit instrument namelijk uitgegeven.

Via de planning- en controlcyclus wordt in de tussentijdse rapportages en de jaarstukken gerapporteerd over de voortgang van de doelen en de daarmee gepaard gaande inzet van middelen (inclusief arbeidscapaciteit). In de jaarstukken wordt daarbij specifiek aandacht geschonken aan de mate waarin wordt voldaan aan wet- en regelgeving via de rechtmatigheidsverantwoording en de toelichting daarop in de paragraaf Bedrijfsvoering.

Producten binnen de planning- en controlcyclus

De planning- en controlcyclus bestaat uit de kadernota, de begroting, tussentijdse rapportages (voorjaarsnota en najaarsnota) en de jaarstukken. Dit is vastgelegd in de financiële verordening, artikel 2.1. De cyclus start met de kadernota. Daarin wordt het meerjarig beeld geschetst van de financiële positie van de provincie, rekening houdend met (externe) ontwikkelingen en strategische afwegingen. Vervolgens wordt dit kader gehanteerd voor de uitwerking van de begroting, waarin middelen worden gekoppeld aan de beleidsdoelen per ambitie. Via de tussentijdse rapportages worden, op basis van de actuele stand van zaken, noodzakelijke bijstellingen doorgevoerd op de begroting. De cyclus eindigt met het opstellen van de jaarstukken, waarin een beleidsmatige en financiële verantwoording is opgenomen.

Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur

Een onderdeel van deze cyclus is het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI). Het PZI geeft een financieel beeld van de ambitie voor nieuwe infrastructuur zoals wegen, vaarwegen, spoor, fietspaden, sluizen en bruggen en voor beheer en onderhoud van bestaande infrastructuur.

De functie van het PZI is om meer inzicht te geven in de lange termijn uitgaven voor bereikbaarheid en dan specifiek infrastructuur. Het PZI omvat alle infrastructuurprojecten en activiteiten waarvoor de provincie Zuid-Holland budget beschikbaar heeft gesteld.

Het PZI wordt ieder jaar in het najaar vastgesteld, als bijlage bij de begroting van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks investeringskredieten beschikbaar voor projecten die naar de voorbereidingsfase of uitvoeringsfase gaan. In de begroting wordt daarvoor doorverwezen naar het PZI. Bijstelling van het langjarige programma vindt plaats via de Kadernota in het voorjaar en in het najaar bij het nieuwe PZI. De bijstelling van budgetten in het lopende jaar vindt plaats via de tussentijdse rapportages.

Planning- en controlcyclus begrotingsjaar 2026

In onderstaande tabel is opgenomen welke producten in welke kalendermaand worden behandeld in een vergadering van Provinciale Staten. De producten hebben betrekking op het begrotingsjaar 2026.

P&C cyclus	Juli 2025	November 2025	Juli 2026	November 2026	Juni 2027
Begrotingsjaar 2026	Kadernota	Begroting	Voorjaarsnota	Najaarsnota	Jaarstukken
	Bijlage Wijzigingen ambitie 2. Bereikbaar Zuid-Holland	Bijlage PZI			

Classificatie bijstellingen

In deze begroting zijn verschillende bijstellingen opgenomen. Per bijstelling voegden we een classificatie toe in de toelichting op de 3e W-vraag ‘Wat mag dat kosten?’. Daarmee willen de begroting leesbaarder maken en PS ondersteunen bij hun besluitvorming.

Classificatie	Toelichting
Nieuw besluit (Nieuw ter besluitvorming)	Dit betreft bijstellingen die het gevolg zijn van nieuw beleid voor niet eerder vastgestelde doelen of niet eerder vastgestelde activiteiten of middelen bedoeld om deze doelen te bereiken. Nieuw wil in de praktijk zeggen, dat wij deze activiteiten nog niet doen en dat wij hier nog geen middelen voor beschikbaar hebben gesteld. In deze categorie zijn ook begrotingswijzigingen opgenomen over de actualisatie van bestaand beleid in de vorm van intensivering of heroverweging/scope wijzigingen. Het gaat hierbij om actualisatie van activiteiten of de inzet van middelen binnen een bestaand takenpakket, gericht op het bereiken van vastgestelde doelstellingen.
Bestaand beleid	Dit betreft bijstellingen die het gevolg zijn van reeds in PS aangenomen Statenvoorstellen, moties of amendementen en die nu financieel-administratief worden verwerkt in dit P&C-product. Dit kunnen bijstellingen zijn als gevolg van indexeringen, reëel ramen van de middelen, autonome ontwikkelingen, etc. Daarnaast valt hieronder ook de aframing van bestaande budgetten.

Getalnotatie (v) en (n)

In de toelichting op de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?' geven we per bijstelling in de titel aan wat het financiële effect van die bijstelling is. Daarbij geldt:

- Een (v) betekent dat de lasten worden verlaagd en/of de baten worden verhoogd.
- Een (n) betekent dat de lasten worden verhoogd en/of de baten worden verlaagd.

Per bijstelling geven we vervolgens aan hoe dit financiële effect wordt verwerkt. Het kan bijvoorbeeld verrekend worden met een daarvoor ingestelde reserve, een bijbehorende specifieke uitkering of met het begrotingssaldo.

Lastencategorieën

In deze begroting geven we in het samenvattend financieel beeld inzicht in de opbouw van de lasten via een grafiek. Datzelfde doen we bij elke ambitie bij de 3e W-vraag 'Wat mag dat kosten?'. De lasten verdelen we daarbij in 4 categorieën:

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de paragraaf Arbeidscapaciteit.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.
- Subsidies en inkomensoverdrachten: dit gaat om de lastneming van subsidies en daarnaast bijdragen aan vooral andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën. Dit gaat om dagelijks onderhoud, externe inhuur, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

De categorie 'subsidies en inkomensoverdrachten' vormt een omvangrijk deel van de provinciale begroting. In deze categorie zijn de lasten begroot van subsidies. Hieronder zit ook de concessie voor het openbaar vervoer. In de categorie staan ook de bijdragen die de provincie verstrekt aan andere overheidsinstellingen, zoals de omgevingsdiensten. Dergelijke bijdragen heten in de verslaggevingsregels (Iv3) 'inkomensoverdrachten'.

Bestuurlijke inleiding

Geachte lezer,

Met gepaste trots delen wij hierbij onze begroting voor het jaar 2026. Hierin is € 120 miljoen aan extra investeringen verwerkt die bijdragen aan een krachtiger Zuid-Holland voor onze inwoners en ondernemers. De precieze invulling van deze investeringsagenda wordt eind 2025 voorgelegd aan onze Provinciale Staten. Hiermee verwachten we nog beter invulling te geven aan onze gezamenlijke ambities. Dat blijven we als college doen, ook in onze gewijzigde samenstelling als dagelijks bestuur. We namen afscheid van gedeputeerden Rijkaart en Potjer en verwelkomden gedeputeerden Straathof en Bonte.

Deze coalitie heeft afgesproken om in 2026 een volledig sluitende begroting te presenteren. Dit vergde flinke inspanning, en het resultaat mag er dan ook zijn. De begroting is sluitend, vooral dankzij de inzet van de provincies Overijssel en Zuid-Holland om tot een gezamenlijk gedragen verdeelmodel voor alle provincies te komen. Hiermee zijn ook eindelijk de zogeheten weeffouten in het provinciefonds hersteld. Dit betekent concreet dat de jaarlijkse inkomsten aanzienlijk toenemen. Ook de Meicirculaire had een positief effect op onze inkomsten. Door deze twee ontwikkelingen zijn wij als provinciaal bestuur financieel weerbaar.

De ontstane financiële ruimte biedt ons extra mogelijkheden om in te zetten op thema's die volgen uit onze terug- en vooruitblik op het coalitieakkoord 2023-2027:

- verdere versterking van het programma Stikstof, zodat vergunningverlening weer zo snel mogelijk op gang komt;
- het verbeteren van de leefbaarheid in kwetsbare wijken (NPLV) en New Towns, door goede woningbouw, groen en voldoende voorzieningen;
- investeringen in verschillende infrastructuurprojecten, waaronder een nieuw veer voor de verbinding Maassluis – Rozenburg;
- het versnellen van vergunningsverlening omtrent flora en fauna, via een extra bijdrage aan de Omgevingsdienst Haaglanden;
- maatregelen voor een betere waterkwaliteit in onze provincie;
- bijdragen aan de inpassing van een noodzakelijke, nieuwe drinkwatervoorziening;
- onderhoud van historische molens en extra steun voor het werelderfgoed Kinderdijk.

In dit oogstjaar kijken we met belangstelling uit naar de gevolgen van de landelijke en gemeentelijke verkiezingen. Die zijn uiteraard van invloed op ons beleid en onze financiën. Daarnaast hebben we te maken met economische en politieke veranderingen in Europa, die zich doorvertalen naar onze provincie. We beseffen dat we in een turbulente wereld leven. Er is nog altijd een oorlog gaande op het Europese continent. En regionale uitdagingen vragen ook buitengewoon veel aandacht. We volgen deze ontwikkelingen op de voet en vinden dat we moeten blijven investeren in weerbaarheid in alle opzichten. Zo blijven we ook in de toekomst een ~~financieel~~ krachtige provincie die financieel gezond is.

Het college van Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland.
september 2025
Krachtig Zuid-Holland

Infographic

Begroting 2026 in één oogopslag

Elk jaar doet de provincie grote uitgaven, bijvoorbeeld aan wegen, wonen, water, groen en energie. Daarmee maken we onze provincie tot een krachtig Zuid-Holland voor alle inwoners. Je ziet hier in hoofdlijnen wat we in 2026 doen. Meer weten? Lees dan onze volledige begroting.

De Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland

Samenwerken aan Zuid-Holland

- De provincie zorgt voor goede relaties met gemeentebesturen met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2026.
- We werken aan goede Regio Deals met onze partners.
- De behoefte aan informatie is groot. Wij houden goed contact met Woo-verzoekers en maken informatie actief openbaar.

Uitgave: € 26.240.000

Bereikbaarheid Zuid-Holland

- In de Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee, Drechtsteden, Molenlanden, Gorinchem rijden meer bussen en treinen (Merwedelingelijn).
- We verbeteren de bereikbaarheid en verkeersveiligheid met de projecten N207 Zuid, kruising N214/N216 en N214.
- We voeren groot onderhoud uit aan de Koepoortbrug, Plantagebrug, Abtswoudsebrug en Geestbrug tussen Rotterdam en Den Haag.

Uitgave: € 433.451.000

Schone energie voor iedereen

- We werken aan locaties voor windenergie. Dat doen we samen met regio's, gemeenten, energiecoöperaties en andere belanghebbenden.
- Met subsidie stimuleren we het plaatsen van zonnepanelen op grote daken.
- We ondersteunen warmtenetten die duurzame bronnen hebben zoals aardwarmte en restwarmte.

Uitgave: € 65.421.000

Een welvarend Zuid-Holland

- Wij blijven ons inzetten voor het behoud van erfgoed.
- We maken cultuur toegankelijk voor zoveel mogelijk mensen.
- We zetten ons in voor een duurzame en innovatieve economie die de brede welvaart voor alle inwoners bevordert.

Uitgave: € 87.534.000

Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

- Wij beschermen bestaande natuur en ontwikkelen nieuwe natuur.
- We zetten ons in om Zuid-Holland van het slot te halen door de stikstofuitstoot te verminderen.
- Wij werken aan een beter water- en bodemsysteem voor goede waterkwaliteit en voldoende water in de toekomst.
- Wij zetten in op toekomstbestendige landbouw.

Uitgave: € 188.981.000

Sterke dorpen en steden in Zuid-Holland

- We stimuleren de bouw van (sociale en betaalbare) woningen voor verschillende groepen.
- We zorgen voor groen in en rond de stad. We beschermen het buitengebied en zorgen voor gezonde steden en dorpen.
- Wij werken actief aan de Ruimtelijke koers en gebiedsontwikkelingen.

Uitgave: € 56.524.000

Gezond en veilig Zuid-Holland

- Wij zorgen voor een gezonde, veilige leefomgeving: minder uitstoot van vervuilende stoffen, minder geurhinder en een schonere lucht.
- Wij beperken risico's van gevaarlijke stoffen door strikte locatiekeuzes, regelgeving en actief toezicht.
- Wij stimuleren bewegen, ontmoeten en ontspannen met recreatiegebieden en subsidies voor toerisme, sport en recreatie.
- Wij zetten ons in voor klimaatadaptatie en het beperken van de bodemdaling.

Uitgave: € 120.188.000

Bedrijfsvoering

- We werken datagedreven. We blijven investeren in onze kennis en kunde en in de kwaliteit van data.
- We werken onze plannen praktisch uit voor het verduurzamen van onze gebouwen.
- We hebben een nieuw handelingskader Subsidies. In 2026 werken alle betrokken collega's volgens deze richtlijn.

WETBOEK

Uitgave: € 168.525.000

provincie Zuid-Holland

Inkomsten	Provinciefonds	Opcenten op de motorrijtuigenbelasting	Overige inkomsten	Reserves (spaargeld)
€ 1.146.863.000	€ 440.610.000	€ 469.472.000	€ 128.920.000	€ 107.861.000

Financieel beeld

Samenvatting

In het Financieel beeld laten we op hoofdlijnen zien welke financiële middelen worden ingezet voor het te voeren beleid in 2026. Dat doen we door eerst te kijken naar de begrote middelen voor de lasten, de baten en de inzet van reserves voor het jaar 2026. Vervolgens geven we inzicht in de meerjarige wijzigingen die in deze begroting zijn verwerkt. Ook geven we inzicht in de ontwikkeling van investeringen en de ontwikkeling van de voorzieningen voor groot onderhoud.

Ontwikkeling van het begrotingssaldo

In de provinciewet (artikel 193, lid 2) staat dat Provinciale Staten er bij het vaststellen van de begroting op letten dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. PS kunnen hiervan afwijken als het aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand wordt gebracht. De wijzigingen die in deze begroting zijn opgenomen met een effect op het begrotingssaldo laten we zien in een samenvattende tabel. Deze wijzigingen worden daarna ook beknopt toegelicht.

De meerjarige ontwikkeling van het structurele (reële) begrotingssaldo is uitgebreid toegelicht en inzichtelijk gemaakt in deze begroting. Omdat voordelige en nadelige begrotingssaldi per jaar verrekend worden met de algemene vrije reserve laten we de meerjarige ontwikkeling van deze reserve ook zien. De meerjarige ontwikkeling van zowel het begrotingssaldo als de algemene vrije reserve is met onzekerheden omgeven. Die onzekerheden lichten we apart toe.

Ontwikkeling van de stelposten

Bij het opstellen van de begroting zijn de stelposten loon- en prijscompensatie meerjarig geactualiseerd in overeenstemming met de vastgestelde Uitvoeringsnota indexatiebeleid (2025). Voor jaarschijf 2026 zijn structureel de budgetten toegekend aan de ambities om loon- en prijsstijgingen op te vangen. Deze wijzigingen lichten we toe in het onderdeel stelposten.

Ontwikkeling van de financiële indicatoren (kengetallen)

In de begroting zijn financiële indicatoren, ook wel bekend als kengetallen, opgenomen. Deze indicatoren geven de mogelijkheid om op een eenvoudige manier inzicht te krijgen in de financiële positie en exploitatieruimte van de provincie. De combinatie van de financiële indicatoren laat de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. In het onderdeel 'Financiële kengetallen' in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is hier meer over terug te lezen.

Opbouw van de Begroting 2026

Met behulp van verschillende visualisaties geven we op totaalniveau inzicht in de omvang en opbouw van de lasten, de baten en de inzet van reserves in jaarschijf 2026. Een specificatie hiervan per ambitie is terug te vinden in de ambities zelf.

Meerjarige ontwikkeling van de begroting

In de provinciale administratie wordt de begroting vastgelegd voor t+15 jaar. Bij het opstellen van deze begroting is dat de periode tot en met 2040. Een dergelijke lange termijn doorkijk biedt de mogelijkheid om meer strategisch inzicht te verkrijgen in de inzet van de middelen en de ontwikkeling van het begrotingssaldo. We merken hierbij wel op dat naarmate de tijdshorizon toeneemt ook de onzekerheid toeneemt van de verwachte inzet van middelen. Met behulp van verschillende visualisaties geven we op totaalniveau inzicht in de omvang en opbouw van de lasten, de baten en de inzet van reserves.

Financieel totaalbeeld

Exploitatie

In de Begroting 2026 staat een totaal aan lasten van € 1.146,9 miljoen. De baten bedragen € 1.039 miljoen. Het verschil van € 107,9 miljoen wordt gedekt door de inzet van bestemmingsreserves.

(bedragen x € 1 miljoen)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	26,2	0,1	26,1	0,0	0,0	0,0	26,1
2 Bereikbaar Zuid-Holland	433,5	27,2	406,3	2,7	26,5	-23,8	382,4
3 Schone energie voor iedereen	65,4	6,8	58,6	0,0	40,9	-40,9	17,8
4 Een welvarend Zuid-Holland	87,5	6,0	81,6	0,0	4,5	-4,5	77,0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	189,0	59,5	129,5	20,9	48,1	-27,1	102,4
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	56,5	4,9	51,6	0,0	13,5	-13,5	38,1
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	120,2	12,7	107,5	0,6	3,3	-2,7	104,8
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	141,6	4,6	137,0	0,0	0,0	0,0	137,0
- Overzicht Algemene middelen	26,9	917,3	-890,3	4,6	0,0	4,6	-885,7
Totaal	1146,9	1039,0	107,9	28,8	136,7	-107,9	0,0

Totaal reserves per ambitie

In de Begroting 2026 worden in de ambities en in het Overzicht Organisatie en Algemene middelen verschillende reserves gewijzigd. Onderstaande tabel laat zien welke bedragen aan welke reserve worden toegevoegd of onttrokken.

Reservenaam (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
2 Bereikbaar Zuid-Holland			
Bereikbaarheid	2,7	25,9	-23,2
3 Schone energie voor iedereen			
Warmteleiding Warmtelinq	0,0	40,9	-40,9
4 Een welvarend Zuid-Holland			
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0,0	0,8	-0,8
Interreg-cofinanciering EFRO	0,0	1,3	-1,3
Life Sciences & Health	0,0	0,2	-0,2
Versterking economie	0,0	2,0	-2,0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw			
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	0,0	1,5	-1,5

Reservenaam (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
Geen lege handen voor de landbouw	0,0	1,0	-1,0
Groene ambities	0,0	0,8	-0,8
NatuurNetwerk Nederland	0,8	27,5	-26,8
Reserve Ontwikkelopgave natuur	20,2	10,8	9,3
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland			
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0,0	13,5	-13,5
7 Gezond en veilig Zuid-Holland			
Groene ambities	0,0	2,0	-2,0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	0,6	1,0	-0,4
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0,0	0,2	-0,2
- Overzicht Algemene middelen			
Algemene vrije reserve	4,6	0,0	4,6
Eindtotaal	28,8	136,7	-107,9

Mutaties in de Begroting ten opzichte van de Kadernota en Najaarsnota

Onderstaande tabel laat de wijzigingen zien die in deze Begroting 2026 worden voorgesteld voor jaarschijf 2026 ten opzichte van de Kadernota 2026 en Najaarsnota 2025. Dit gaat om wijzigingen in de lasten en de baten, en om wijzigingen in de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves. Het totaalsaldo in de kolom 'Saldo lasten en baten' wordt gedekt door het inzetten van bestemmingsreserves en/of de Algemene vrije reserve. Dat is ook de verklaring voor het totaalsaldo in de kolom 'Resultaat' dat gelijk is aan 0.

(bedragen x € 1 miljoen)	Lasten	Baten	Saldo lasten en baten	Toevoeging reserves	Onttrekking reserves	Mutaties reserves	Resultaat
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
2 Bereikbaar Zuid-Holland	20,3	3,1	17,3	0,0	-0,2	0,2	17,5
3 Schone energie voor iedereen	4,7	4,0	0,7	0,0	0,0	0,0	0,7
4 Een welvarend Zuid-Holland	0,2	-0,8	1,0	0,0	0,9	-0,9	0,1
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	-29,1	0,0	-29,1	1,7	-25,8	27,5	-1,6
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	20,6	4,8	15,8	0,0	13,5	-13,5	2,3
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	12,3	0,0	12,3	0,0	0,0	0,0	12,3
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	1,9	0,0	1,9	0,0	0,0	0,0	1,9
- Overzicht Algemene middelen	-15,3	30,9	-46,2	4,6	-8,2	12,9	-33,4
Totaal	15,8	42,0	-26,2	6,3	-19,9	26,2	0,0

Mutaties reserves in de Begroting ten opzichte van de Kadernota en Najaarsnota

Onderstaande tabel laat de wijzigingen zien in de reserves die in deze Begroting 2026 worden voorgesteld voor jaarschijf 2026 ten opzichte van de Kadernota 2026 en Najaarsnota 2025. De tabel laat dit zien per ambitie en de daarbij behorende reserves.

Reservenaam (bedragen x € 1 miljoen)	Toevoeging	Onttrekking	Saldo mutaties
2 Bereikbaar Zuid-Holland			
Bereikbaarheid	0,0	-0,2	0,2
4 Een welvarend Zuid-Holland			
Interreg-cofinanciering EFRO	0,0	0,7	-0,7
Life Sciences & Health	0,0	0,2	-0,2
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw			
NatuurNetwerk Nederland	0,0	2,2	-2,2
Reserve Ontwikkelopgave natuur	1,7	-28,1	29,7
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland			
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0,0	13,5	-13,5
- Overzicht Algemene middelen			
Algemene vrije reserve	4,6	-8,2	12,9
Eindtotaal	6,3	-19,9	26,2

Meerjarige mutaties in de Begroting ten opzichte van de Kadernota en Najaarsnota

In deze begroting zijn diverse bijstellingen opgenomen met een meerjarig financieel effect. Deze bijstellingen volgen vanuit geactualiseerde planningen en verwachte bestedingsritmes en dragen bij aan een meer realistische begroting (realisatiekracht). Onderstaande tabel toont de omvang van de mutaties voor de periode tot en met 2031 voor de lasten, baten en de mutaties in de reserves.

(bedragen x € 1 miloen)	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Lasten	15,8	53,0	34,1	3,5	5,4	22,0
Baten	42,0	40,7	55,8	43,3	47,6	47,6
Totaal lasten en baten	-26,2	12,3	-21,6	-39,8	-42,2	-25,6
Toevoeging reserves	6,3	-0,6	36,7	39,8	32,0	28,7
Onttrekking reserves	-19,9	11,7	15,1	0,0	-10,2	3,1
Mutaties reserves	26,2	-12,3	21,6	39,8	42,2	25,6
Resultaat	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Lasten

In deze begroting nemen de lasten per saldo toe met € 15,8 miljoen ten opzichte van stand 2026 na de Najaarsnota 2025. Een selectie van omvangrijke bijstellingen is hieronder opgenomen:

Verhoging van lasten

- In ambitie 2 is € 9 miljoen aan lasten opgenomen voor de ontwikkeling van woonwijk Stougjeswijk (overdracht deel N217 inclusief budget voor groot onderhoud).
- In ambitie 3 is € 4 miljoen aan lasten opgenomen voor de uitvoering van het klimaatakkoord dat wordt gedekt vanuit Rijksmiddelen en € 3 miljoen aan lasten om de energietransitie te versnellen.
- In ambitie 4 is € 2,8 miljoen aan lasten opgenomen voor o.a. restauratie en herbestemming Rijksmonumenten, onderhoud historische molens, herontwikkeling entreegebied Kinderdijk en inzet van middelen om gemeenten te ondersteunen bij aanpak van achterstand onderhoud monumenten.
- In ambitie 5 is € 2,2 miljoen aan lasten opgenomen voor de uitvoering van de stikstofaanpak.
- In ambitie 6 is € 19,3 miljoen aan lasten opgenomen voor versnelling van de woningbouw dat vooral wordt gedekt vanuit de middelen vanuit de bestemmingsreserve en eerder ontvangen Rijksmiddelen.
- In ambitie 7 is € 1,8 miljoen aan lasten opgenomen voor het programma Altijd Actuele Digitale Dienstverlening.

Verlaging van lasten

- In ambitie 5 is ruim € 27 miljoen aan lasten voor de realisatie van NNN geraamd in latere jaren.
- In het Overzicht Algemene middelen valt vanuit de stelpost prijscompensatie € 3,3 miljoen vrij door lagere indexatiecijfers.

In de jaren 2027 en verder nemen de lastenbudgetten toe, met name door de raming van lastenbudgetten uit eerdere jaren, de meerjarige effecten vanuit de voorstellen in deze begroting en de inzet van middelen vanuit bestemmingsreserves en ontvangen Rijksmiddelen. De lastenverlaging in 2030 wordt vooral verklaard vanuit het reëel ramen van de inzet van middelen voor het fietsprogramma dat verdeeld is naar de jaren 2031-2033.

Baten

De baten nemen in de komende jaren toe. Dit betreft vooral de hogere baten vanuit het provinciefonds door compensatie elektrische voertuigen en herstel weeffout. De batenverhoging in 2028 wordt vooral verklaard door verwachte opbrengsten vanuit grondverkopen ter dekking van de realisatie van het Natuur Netwerk Nederland.

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves volgen vanuit bijstellingen van de lasten. Daarnaast zijn de begrotingssaldi per jaar verrekend met de algemene vrije reserve.

Inzicht in investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Denk aan (vaar)wegen, fietspaden, bushaltes en andere voorzieningen voor openbaar vervoer. Maar ook aan de eigen gebouwen van de provincie zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ict). Een groot deel van deze investeringen wordt op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. De provincie investeert ook in andere categorieën zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen).

Voor dergelijke investeringen stellen Provinciale Staten een investeringskrediet vast met een budgetplafond, een afbakening van wat er moet gebeuren (scope) en een einddatum waarop het project naar verwachting gereed is. Voor veel investeringskredieten, vooral bij bereikbaarheid, geldt dat de looptijd van het krediet meerdere jaren kan zijn. Op basis van de projectplanning wordt vervolgens per investeringskrediet geraamd welke bedragen (uitgaven en inkomsten) we in welk jaar verwachten. Tijdens het project leveren verschillende rapportages informatie op over de voortgang. Op basis daarvan stellen we de ramingen van de uitgaven en inkomsten per jaarschijf bij. Hierbij worden het totaal van het kredietbudget en de vastgestelde einddatum niet overschreden. Als we verwachten dat dat laatste toch gaat gebeuren dan vindt hierover nadrukkelijk besluitvorming plaats door Provinciale Staten

Toelichting
De omvang van de gereedmelding investeringen bestaat vooral uit investeringen binnen ambitie 2 en meer specifiek voor infrastructurele projecten. Meer informatie hierover is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2026-2040, dat gelijktijdig met de begroting voorligt. Andere investeringskredieten lopen binnen ambitie 7 voor de inrichting van recreatiegebied en geluidswerende voorzieningen Vlietland (naar verwachting gereed in 2027) en de investeringskredieten binnen het Overzicht Organisatie voor investeringen in de informatievoorziening en de verduurzaming van provinciaal vastgoed.

Meer toelichting hierop is te vinden in de financiële begroting, onderdeel 4.2 'Prognose gereedmelding investeringen'.

Toelichting
De omvang van de investeringsuitgaven bestaat vooral uit investeringen binnen ambitie 2 en meer specifiek voor infrastructurele projecten. Meer informatie hierover is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2026-2040, dat gelijktijdig met de begroting voorligt.

Grote investeringsuitgaven in de periode 2026-2029 binnen Ambitie 2 betreffen de Rijnlandroute-Europaweg, de N211 Wippolderlaan, HOV-Net Zuid-Holland Noord waaronder de Spoorcorridor Leiden-Utrecht en HOV Leiden-Noordwijk, N468 Schipluiden, de N207 Zuid, en de vervanging Steekterbrug in Alphen aan den Rijn .

Inzicht in voorzieningen groot onderhoud

In de Voorjaarsnota 2025 zijn drie voorzieningen gevormd voor toekomstige uitgaven aan groot onderhoud:

- Voorziening groot onderhoud infrastructuur;
- Voorziening groot onderhoud vaarwegen;
- Voorziening groot onderhoud provinciale recreatiegebieden.

De voorzieningen worden jaarlijks gevuld via een storting (dotatie). In 2025 is eenmalig een extra bedrag gestort in deze voorzieningen als onderdeel van het afschaffen van de financiële gesloten systemen. Deze stortingen worden verantwoord via de exploitatie en zijn toegelicht in de ambities.

De uitgaven aan groot onderhoud worden direct ten laste van de voorzieningen geboekt. Deze uitgaven zijn gebaseerd op het onderliggende meerjarenonderhoudsprogramma. Onderstaande tabel toont de raming van de uitgaven over een periode van 15 jaar. De piek in 2038 betreft de geraamde uitgaven aan groot onderhoud van de RijnlandRoute. In 2026 begroten we € 100 miljoen aan groot onderhoud dat via de voorzieningen wordt geboekt.

Mutaties begrotingssaldo

Onderstaand overzicht laat de ontwikkeling zien van het begrotingssaldo door bijstellingen in deze Begroting 2026. Dit overzicht bestaat uit drie onderdelen:

- In onderdeel A staat het meerjarige, totale begrotingssaldo vanuit de Najaarsnota 2025.
- In onderdeel B staan de voorgestelde begrotingsbijstellingen gegroepeerd per ambitie. We maken daarbij een onderscheid tussen bijstellingen die extra (nadelig) of juist minder (voordelig) inzet vragen en bijstellingen die per saldo meerjarig geen financieel effect hebben. Dit betekent bijstelling van het budget vanwege reëel ramen (saldo = 0).
- In onderdeel C staan de bijstellingen die bij de Algemene middelen worden gepresenteerd of die gaan over de hele begroting, zoals cao-effecten en kapitaallasten.

In het onderdeel 'Begrotingssaldo en Algemene vrije reserve' lichten we de ontwikkeling van het begrotingssaldo toe. Daarbij maken we ook een onderscheid naar het totale begrotingssaldo en het structurele begrotingssaldo.

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
A	**Mutaties eerdere P&C producten**															
1	Begrotingssaldo tot en met de Najaarsnota 2025	-8,2	15,5	16,6	20,1	35,7	37,0	39,8	38,2	37,7	40,3	36,4	33,2	36,1	33,3	36,0
	Totaal A: Begrotingssaldo t/m Najaarsnota 2025	-8,2	15,5	16,6	20,1	35,7	37,0	39,8	38,2	37,7	40,3	36,4	33,2	36,1	33,3	36,0
B	**Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland**															
	Extra/minder inzet															
1	1-1 Aanvulling middelen t.b.v. verkiezingsactiviteiten PS		-0,2													
2	1-1 Structurele vrijval deel budget Kabinet CdK	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3	1-2 Structurele vrijval deel budget Kennis Zuid-Holland	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland															
	Extra/minder inzet															
4	2-1 Extra inzet Zuid-Holland Bereikbaar	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2										
5	2-1 Extra inzet beheer en onderhoud veerinfrastructuur				-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
6	2-1 Actualisatie Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI)	-1,8	-4,8	-3,5	-1,8	5,9	3,6									
7	2-2 Actualisatie beheer- en onderhoudsprogramma	2,0	-0,1	0,4					-0,0				0,0	0,0	0,0	0,0
8	2-2 Bijdrage N216 Beheer en onderhoud rotonde Goudriaan (gedekt uit vrijval investeringskrediet)	-0,0	-0,0													
9	2-2 N209 bermverharding (gedekt uit vrijval investeringskrediet)	-0,2														
10	2-2 Ontwikkeling Stougjeswijk	-9,0														
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
11	2-1 Inzet middelen concessie-DMG (Bikkergelden)	-0,5	0,5													
12	2-1 Herijking lastneming Energietransitie infrastructuur	0,3				-0,3										
	Ambitie 3 Schone energie voor iedereen															
	Extra/minder inzet															
13	3-1 Versnelling energietransitie	-3,0														
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
14	3-1 Inzet middelen Verduurzaming industrie	2,3	2,5	-2,9	-1,9											
	Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland															

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
	Extra/minder inzet															
15	4-1 Promotie Zuid-Holland	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
16	4-2 Opnieuw inzetten van terug ontvangen middelen restauratie Huize Ivicke (rijksmonument)	-0,4														
17	4-2 Restauratie en herbestemming Rijksmonumenten	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
18	4-2 Onderhoud historische windmolens	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
19	4-2 Cofinanciering herontwikkeling entreegebied van Kinderdijk	-1,5														
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
20	4-1 Inzet middelen Campusregeling (Kansen voor West)	1,4	0,9	-1,2	-1,1											
21	4-1 Herijking lasten MIT	0,0	-3,7	2,7	1,0											
22	4-2 Herijking lasten restauratie rijksmonumenten	1,7	-1,4	-0,3												
	Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw															
	Extra/minder inzet															
23	5-1 Uitvoering stikstofaanpak: aanvulling structurele middelen	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
24	5-1 Versnellingsaanpak vergunningverlening Flora en Fauna	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
25	5-1 Maatregelen faunaschade beperken	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
26	5-2 Inzet middelen A908 'Zaaien voor de toekomst'	2,5		-1,3	-1,3											
27	5-2 Inzet middelen A913 'Investeer in toekomstbestendige landbouw'	2,0		-1,0	-1,0											
28	5-3 Inzet middelen Uitvoering Kaderrichtlijn Water (KRW)	1,5		-1,5												
	Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland															
	Extra/minder inzet															
29	6-1 Wonen: Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en New Towns	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0											
30	6-2 Bijdrage drinkwatervoorziening		-2,0													
31	6-2 Gebiedsgerichte samenwerking: intensivering inhoudelijke regie op Omgevingsbeleid	-0,2	-0,2	-0,2												
32	6-2 Gebiedsgerichte samenwerking: procesmiddelen t.b.v. cofinanciering	-0,7	-0,7	-0,7												

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
	onderzoeken/verkenningen/inzet data t.b.v. versnelling bovenlokale ruimtelijke keuzes															
33	6-2 Gebiedsgerichte samenwerking: subsidiemiddelen voor gemeenten voor organiseren netwerk voor samenwerking	-0,5	-0,5	-0,5												
34	6-2 Gebiedsgerichte samenwerking: procesbegeleiding gebiedsprocessen	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6
35	6-2 Gebiedsgerichte samenwerking: vrijval budget externe juridische kosten i.v.m. advocaten in dienst PZH	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
	Herijking budget i.v.m. reëel ramen (saldo = 0)															
36	6-2 Inzet middelen ontwikkeling van het Middengebied Zuidplaspolder (Cortelande)	0,1				-0,1										
	Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland															
	Extra/minder inzet															
37	7-1 Altijd Actuele Digitale Dienstverlening: aanvulling beheerkosten	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
38	7-1 Altijd Actuele Digitale Dienstverlening: ontwikkeling Digi-V tot overdraagbaar product	-1,7	-1,7	-1,7	-1,7											
39	7-2 Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden: aanvulling budget recreatiebeheer	-4,0	-4,0	-4,0	-4,0											
40	7-2 Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden: tijdelijke compensatie natuur- en recreatieschappen	-0,5														
41	7-2 Recreatieve routenetwerken en structuren: extra middelen kwaliteitsimpuls recreatie	-3,0	-3,0	-3,0												
42	7-2 Recreatieve routenetwerken en structuren: revisie knooppuntensysteem	-1,0														
43	7-2 Recreatieve routenetwerken en structuren: bijdrage in opstart van centrale beheerorganisatie	-0,3														
44	7-2 Stimuleren sport en bewegen: aanvulling structureel budget sport en bewegen naar niveau 2024/2025	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				Nieuwe collegeperiode				
		2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
	Overzicht Organisatie															
	Extra/minder inzet															
45	Motie 1668 'Zuid-Holland toegankelijk maken voor iedereen'	-0,3														
46	Verlaging energielasten door verduurzaming gebouwdelen D en E van het provinciehuis (zie ook kredietaanvraag)			0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	Totaal B: Ontwikkelingen binnen de ambities	-20,6	-24,1	-24,7	-17,8	0,4	-1,2	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8
C	**Algemene middelen**															
	Autonome ontwikkelingen															
1	Verhoging met 0,3 opcenten Motorrijtuigenbelasting (MRB)	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
2	Motorrijtuigenbelasting (MRB)	-0,5	-0,2	-0,2	2,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
3	Provinciefonds compensatie gewichtscorrectie elektrische voertuigen	10,0	14,0	18,0	20,0											
4	Provinciefonds tussenstap herstel weeffout	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3	18,3
5	Actualisatie stelpost looncompensatie	-0,6	-2,4	-2,6	-2,7	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0	-11,0
6	Actualisatie stelpost prijscompensatie	3,3	4,3	6,9	10,7	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8	-4,8
7	Actualisatie stelpost prijscompensatie kredieten		-0,1	-0,6	-0,9	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4	-1,4
8	Actualisatie kapitaallasten (rente)	1,1	2,5	2,4	2,3	2,2	2,5	3,4	4,1	4,9	6,6	9,1	11,2	14,4	17,8	18,3
9	Actualisatie kapitaallasten (afschrijvingen)	-1,0	0,9	1,4	5,1	0,4	-1,5	-1,9	-4,4	-3,9	-3,9	-3,9	-3,6	-3,7	-3,9	-3,8
	Resterende ontwikkelingen															
10	Precario-inkomsten	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
11	Introductie stelpost Onvoorzien	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
	Totaal C: Ontwikkelingen binnen algemene middelen	33,4	40,2	46,4	57,6	31,6	30,0	30,4	28,6	29,9	31,7	34,1	36,5	39,7	42,9	43,5
	Totaal (B+C) mutatie op begrotingssaldo	12,9	16,0	21,7	39,8	32,0	28,7	25,6	23,8	25,1	26,9	29,3	31,7	34,8	38,1	38,7
	Begrotingssaldo ná Begroting 2026 Totaal (A+B+C)	**4,6**	**31,5**	**38,3**	**59,9**	**67,7**	**65,7**	**65,4**	**62,0**	**62,8**	**67,2**	**65,7**	**65,0**	**70,9**	**71,5**	**74,7**

Toelichting A: Mutaties eerdere P&C producten

A1. Begrotingssaldo tot en met de Najaarsnota 2025

Dit is het meerjarige totale begrotingssaldo van de Najaarsnota 2025.

Toelichting B: Ontwikkelingen binnen de ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

1-1 Aanvulling middelen t.b.v. verkiezingsactiviteiten PS

In 2027 vinden de Provinciale Staten verkiezingen plaats. Voor de verschillende activiteiten die daarmee samenhangen is € 0,2 miljoen benodigd.

1-1/1-2 Structurele vrijval deel budget
Op basis van een analyse van de jaarlijkse onderbesteding wordt het structurele budget binnen het Kabinet van de CdK en Kennis Zuid-Holland in totaal met € 0,2 miljoen verlaagd. Dit draagt bij aan realistisch begroten.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland
2-1 Extra inzet Zuid-Holland Bereikbaar
De provincie draagt bij aan de aanloopkosten voor het opstarten van een collectief vervoerssysteem voor werknemers van de haven in Rotterdam. De totale bijdrage bedraagt € 1 miljoen verdeeld over 2026-2030. Na 2030 stopt de provincie met financieren en zijn de kosten volledig voor de rekening van de bedrijven en andere overheden.

2-1 Extra inzet beheer en onderhoud veerinfrastructuur
Dit najaar wordt een voorstel aan Provinciale Staten voorgelegd over de toekomst van het Veer Maasluis – Rozenburg. De structurele beheer- en onderhoudslasten voor de benodigde infrastructuur zijn geraamd op € 0,1 miljoen per jaar vanaf 2029.

2-1 Actualisatie Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI)
De actualisatie van het PZI leidt tot verschillende bijstellingen over meerdere jaren, zowel voordelig als nadelig. In de najaarsnota resulteerde dit per saldo in een vrijval van € 1,6 miljoen. In deze begroting zijn ook meerjarige mutaties opgenomen die leiden tot een benodigde aanvulling van het budget van € 2,3 miljoen. De vrijval in 2025 en behoefte in 2026 en daarna ontstaat door actualisatie van het projectenportfolio waardoor:

- De afrekening met de Overlopende Passiva Brede Doeluitkering (BDU) later plaatsvindt. Dit zijn Rijksbijdragen aan diverse openbaar vervoer projecten (waaronder spoor);
- Budgetten voor (fiets)subsidies doorschuiven naar latere jaren omdat in 2026 nog geen of minder aanvragen worden gedaan of omdat de lastneming in latere jaren optreedt;
- Daarnaast wordt een bijstelling uit de voorjaarsnota teruggedraaid met betrekking tot subsidies regionale infraprojecten. Per abuis was geen rekening gehouden met lastneming in 2026 door in eerdere jaren besloten subsidies.

2-2 Actualisatie beheer- en onderhoudsprogramma
De actualisatie van het beheer- en onderhoudsprogramma leidt tot verschillende bijstellingen over meerdere jaren, zowel voordelig als nadelig. In de najaarsnota is de bijstelling voor 2025 verwerkt met een nadelig effect van € 0,5 miljoen. In deze begroting zijn de meerjarige mutaties opgenomen die per saldo leiden tot een vrijval van het budget van € 2,3 miljoen.

2-2 Omzetten investeringskrediet naar exploitatiebudget voor beheer en onderhoud
Vanuit een verlaging van de investeringskredieten worden exploitatiemiddelen beschikbaar gesteld voor N216 Beheer en onderhoud rotonde Goudriaan (€ 8.000) en N209 bermverharding (€ 0,15 miljoen).

2-2 Ontwikkeling Stougjeswijk
We sluiten een bestuursovereenkomst met de gemeente Hoeksche Waard voor de ontsluiting van de te ontwikkelen woonwijk Stougjeswijk. Een deel van de N217 heeft met name een lokale verkeersfunctie. Het beheer van dit deel van de N217 - vanaf de Zinkweg tot aan Nieuw Beijerland – dragen we over aan de gemeente. Voor het eerstvolgende groot onderhoud draagt de provincie een maximaal bedrag van € 9 miljoen bij.

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 2-1
Actuele kennis zorgt ervoor dat € 0,45 miljoen aan Bikker-middelen van 2027 worden ingezet in 2026 in de concessie DMG (Drechtsteden, Molenlanden en Gorinchem). Daarnaast wordt € 0,3 miljoen aan uitgaven energietransitie infrastructuur nu geraamd in 2030 in plaats van 2026.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

3-1 Versnelling energietransitie

Om de overstap naar duurzame energie te versnellen stellen we voor om eenmalig € 3 miljoen toe te voegen.

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 3-1

Actuele kennis zorgt ervoor dat € 4,8 miljoen aan begrote middelen in 2026 en 2027 voor de verduurzaming van de industrie nu worden ingezet in 2028 en 2029. Deze raming is gebaseerd op de verwachte lastneming van subsidies met betrekking tot het Just Transition Fund (JTF).

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

4-1 Promotie Zuid-Holland

Als bijdrage aan gebiedsidentiteit en het behoud van immaterieel erfgoed in de provincie Zuid-Holland stellen we voor om vanaf 2026 jaarlijks € 0,2 miljoen beschikbaar te stellen voor promotie-evenementen.

4-2 Opnieuw inzetten van terug ontvangen middelen restauratie Huize Ivicke (rijksmonument)

Met de Voorjaarsnota 2020 stemde Provinciale Staten in met het voorstel om een incidentele begrotingssubsidie te verlenen aan de gemeente Wassenaar voor de instandhouding van Huize Ivicke. Dit was bedoeld om het (financiële) risico voor de gemeente om te kunnen optreden in het kader van last onder bestuursdwang te beperken. De Raad van State heeft de gemeente Wassenaar grotendeels in het gelijk gesteld. Dat betekent dat de middelen die de provincie beschikbaar stelde weer zijn terugbetaald. In de Najaarsnota 2025 is dit verwerkt als een voordeel. In deze begroting stellen we voor om die middelen opnieuw te benutten om andere gemeenten te ondersteunen in soortgelijke situaties.

4-2 Restauratie en herbestemming Rijksmonumenten

In het nieuw opgestelde Beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur (juli 2025) staan nieuwe beleidsaccenten. Om deze te kunnen uitvoeren, verlaagden we het budget voor restauratie en herbestemming van rijksmonumenten. We stellen voor om € 0,6 miljoen jaarlijks toe te voegen om het huidige budget voor restauratie en herbestemming op peil te houden.

4-2 Onderhoud historische windmolens

Het Rijk verhoogt de subsidiegrens per molen en corrigeert daarmee de inflatie. Wij volgen door onze bijdragen aan molens in Zuid-Holland te verhogen. We stellen voor om jaarlijks € 0,3 miljoen toe te voegen.

4-2 Cofinanciering herontwikkeling entreegebied van Kinderdijk

Sinds 2019 werken we samen aan het behoud en de herontwikkeling van Werelderfgoed Kinderdijk. Dit doen we met de gemeenten Molenlanden en Alblasserdam, Waterschap Rivierenland, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, en stichting Werelderfgoed Kinderdijk. Een van onze projecten is de herontwikkeling van het entreegebied. De gemeente Molenlanden wil een besluit nemen over het bestemmingsplan voor dit project. Daarvoor is een sluitende begroting nodig. Op de nodige € 17 miljoen, mist nu nog € 3 miljoen. Daarvan willen wij de helft betalen. We stellen voor om eenmalig € 1,5 miljoen beschikbaar te stellen.

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 4-1 en 4-2

Actuele informatie zorgt ervoor dat al begrote middelen in de juiste jaren worden opgenomen voor Campusregeling (Kansen voor West), de Mkb-innovatiestimulering Regio en Topsectoren (MIT) en de regeling voor restauratie rijksmonumenten. Deze raming is gebaseerd op de verwachte lastneming van subsidies van deze regelingen.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

5-1 Uitvoering stikstofaanpak: aanvulling structurele middelen

We stellen voor om de structurele middelen voor het stikstofprogramma aan te vullen met € 2,2 miljoen. Dit is nodig om onze standaardtaken uit te kunnen voeren. Het gaat om kosten voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en PAS-melders door Omgevingsdienst Haaglanden. Daarnaast betalen we hiervan de IPO-bijdrage (voor stikstof), onderzoekskosten, datamonitoring, en de inhuur van externe juristen.

5-1 Versnellingsaanpak vergunningverlening Flora en Fauna

We stellen voor om vanaf 2026 structureel € 1 miljoen extra beschikbaar te stellen voor de omgevingsdienst Haaglanden (ODH) om de vergunningverlening flora en fauna te versnellen. In het najaar 2025 komt de ODH met een plan van aanpak om deze versnelling te realiseren. Daarin worden ook de precieze financiële consequenties in beeld gebracht. Afhankelijk van de bespreking van dat plan van aanpak wordt bij Voorjaarsnota 2026 aangegeven of bijstelling van het nu opgenomen budget noodzakelijk is.

5-1 Maatregelen faunaschade beperken

Via amendement 909 'Beheerde ganzen een waardig einde' op de Kadernota 2026 is € 0,25 miljoen extra beschikbaar gesteld voor het jaar 2026 én 2027. Dit is voor het verminderen – of minder snel laten toenemen – van schade door dieren (faunaschade) en bijbehorende vergoedingen. We stellen voor om dit bedrag aan te vullen met € 0,25 miljoen in 2026, € 0,05 miljoen in 2027 en vanaf 2028 met € 0,3 miljoen.

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 5-2 en 5-3

Bij Voorjaarsnota 2025 is via amendement 908 'Zaaien voor de toekomst: innovatie voor agrariërs en vissers' € 2,5 miljoen extra budget toegekend. Bij Kadernota 2026 is via amendement 913 'Investeer in toekomstbestendige landbouw' € 2 miljoen extra budget toegekend. We moeten de plannen voor dit geld namelijk nog opstellen en uitwerken. Daardoor zullen de bijbehorende kosten pas na 2026 ontstaan.
Actuele informatie zorgt ervoor dat een deel van het budget voor Kaderrichtlijn Water (KRW)-doelen in 2028 wordt begroot in plaats van 2026, omdat niet alle activiteiten in 2026 plaatsvinden.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

6-1 Wonen: Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en New Towns

We stellen voor om in de periode 2026-2029 een jaarlijks budget van € 1 miljoen beschikbaar te stellen voor een gecombineerde, provinciale aanpak. Dit is ter versterking van de bestaande inzet op het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en New Towns. De aanpak heeft 3 lijnen:

1. Bestaand beleid en bestaande ondersteuning (zoals subsidies/ondersteuning) gerichter aanbieden bij deze gebieden;
2. Bestaand beleid en bestaande ondersteuning meer concentreren in deze gebieden, zoals eerder bij subsidieregelingen voor Sport en Recreatie. NPLV-gebieden hebben binnen deze regelingen nu een voorrangspositie;
3. Eventuele aanvullende impulsen om de NPLV- en New Town-gebieden verder te brengen. Dit op basis van de provinciale ambities en belangen.

6-2 Bijdrage drinkwatervoorziening

In het kader van de geplande realisatie en inpassing van een nieuwe drinkwatervoorziening stellen we voor om eenmalig € 2 miljoen beschikbaar te stellen. Deze middelen zijn bedoeld als provinciale bijdrage aan de gebiedsinrichting die nodig is voor de tweede voorzuivering van het drinkwater, inclusief versterking van natuur- en recreatiewaarden.

6-2 Gebiedsgericht samenwerken
Zuid-Holland heeft weinig beschikbare ruimte. Daarom moeten we moeilijke keuzes maken over wat waar kan. Het Ruimtelijk Voorstel geeft hiervoor een algemene richting aan. Daarnaast zijn specifieke afwegingen en uitwerking per gebied nodig.
We stellen voor om hiervoor aanvullende middelen beschikbaar te stellen:

- € 0,2 miljoen per jaar in de periode 2026-2028 voor intensivering inhoudelijke regie op Omgevingsbeleid.
- € 0,65 miljoen per jaar in de periode 2026-2028 als procesmiddelen voor de cofinanciering van onderzoeken/verkenningen/inzet data om bovenlokale ruimtelijke keuzes te versnellen.
- € 0,5 miljoen per jaar in de periode 2026-2028 in de vorm van subsidiemiddelen voor gemeenten voor organiseren netwerk voor samenwerking.
- € 0,6 miljoen structureel per jaar voor procesbegeleiding gebiedsprocessen, waarvan € 0,5 miljoen per jaar wordt gedekt vanuit de vrijval van het huidige budget voor externe juridische kosten. We verwachten dit niet nodig te hebben doordat we advocaten in dienst van de provincie hebben.

Diverse bijstellingen in tijd beleidsdoel 6-2
De middelen gereserveerd om in te zetten voor de ontwikkeling van het Middengebied Zuidplaspolder (Cortelande) worden nu geraamd in 2030, waar het aansluit bij de gereserveerde € 4 miljoen voor dat jaar.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland
7-1 Altijd Actuele Digitale Dienstverlening
Het programma Altijd Actuele Digitale Dienstverlening (AADV) werkt aan vernieuwing en innovatie van de vergunningverlening in Zuid-Holland. Er is behoefte aan een uitvoeringspraktijk die voor overheid en bedrijfsleven efficiënter is, met minder administratieve lasten en die bijdraagt aan transparantere procedures en vergunningen. AADV moet leiden tot verbetering van de informatiepositie van het bevoegd gezag ten aanzien van de vergunningverlening. Het programma AADV heeft de afgelopen periode verschillende resultaten opgeleverd die bijdragen aan deze doelstellingen. Zoals een werkend systeem voor de geconsolideerde digitale vergunning (Digi-V), een werkwijze voor de robuuste vergunning en een standaard voor de gestructureerde digitale aanvraag.
We stellen voor om voor dit programma aanvullende middelen beschikbaar te stellen:

- € 1,7 miljoen per jaar in de periode 2026-2029 om Digi-V te ontwikkelen tot een overdraagbaar product waarvan ook andere omgevingsdiensten gebruik kunnen maken die dan ook zullen bijdragen aan de doorontwikkeling, het beheer en onderhoud hiervan.
- € 0,1 miljoen structureel per jaar voor beheer en onderhoud, waarmee dit structurele budget uitkomt op totaal € 0,2 miljoen per jaar.

7-2 Beheer en onderhoud recreatiegebieden
We stellen voor om voor het beheer en onderhoud van recreatiegebieden aanvullende middelen beschikbaar te stellen:

- € 4 miljoen per jaar in de periode 2026-2029. Daarmee doen we 2 dingen: Ten eerste brengen we onze bijdrage aan het recreatiebeheer van anderen op 40%. Ten tweede verhogen we ook onze bijdrage aan Recreatie om de Stad-gebieden (RODS). Zo kunnen we bijvoorbeeld de Balij, het Bieslandse Bos, en het Abtswoudse Bos extra helpen.
- € 0,5 miljoen voor 2026. Er is een nieuwe regeling voor het beheer van natuur en recreatieschappen. Daardoor ontvangen recreatieschappen minder geld uit subsidies. Om dit te compenseren, is eenmalig € 0,5 miljoen nodig.

7-2 Recreatieve routenetwerken en structuren
We stellen voor om voor het recreatieve routenetwerken en structuren aanvullende middelen beschikbaar te stellen:

- € 3 miljoen per jaar in de periode 2026-2028. Voor projecten die bijdragen aan betere recreatiemogelijkheden is er een subsidiebudget van € 1,3 miljoen. Afgelopen jaren was dit ongeveer € 4 miljoen. Het verschil komt

door eenmalig geld vanuit het coalitieakkoord, en door meevallers binnen de opgave. We verwachten dat het budget snel op is. Met extra geld kunnen uitgewerkte projecten daadwerkelijk starten.

- € 1 miljoen voor 2026. Fietsers vinden het fietsknooppuntensysteem een belangrijk en fijn middel om aantrekkelijke fietsroutes te kiezen. Het systeem maakt gebruik van de bestaande fietsvoorzieningen. Het geeft daarbij fietsroutes tussen knooppunten aan. Dat doet het zowel met borden in de buitenwereld, als digitaal in een app. Het fietsknooppuntennetwerk in Zuid-Holland is ongeveer 25 jaar oud. Daarom moeten we het goed bekijken. We moeten bepalen of de routes nog passen bij de inrichting van Zuid Holland. Zowel de fietsvoorzieningen als het landschap zijn in 25 jaar namelijk veranderd.
- € 0,3 miljoen voor 2026. De route-beheerders willen een centrale organisatie oprichten. Dit is voor het beheer en onderhoud van routes in Zuid-Holland. We stellen voor dat de provincie hieraan eenmalig bijdraagt.

7-2 Stimuleren sport en bewegen
We stellen voor om het structurele budget voor sport en bewegen vanaf 2026 op gelijke hoogte te brengen als 2024/2025. Hiervoor is jaarlijks € 0,35 miljoen nodig.

Overzicht Organisatie
Motie 1668 'Zuid-Holland toegankelijk maken voor iedereen'
Provinciale Staten vroegen met een motie gebouw C te voorzien van het ITS-keurmerk. We verwachten dat de kosten hiervoor € 0,25 miljoen zijn.

Verduurzaming gebouwdelen D en E van het provinciehuis
In deze begroting is het voorstel opgenomen voor een nieuw krediet van € 12,4 miljoen om de gebouwdelen D en E van het provinciehuis te verduurzamen. Dit is toegelicht in het onderdeel 4.2 'Prognose gereedmelding investeringen'. De verduurzaming leidt tot lagere energielasten die we meerjarig in de begroting verwerken.

Toelichting C: Algemene middelen
Opcenten op de motorrijtuigenbelasting
We verwachten dat de opbrengsten van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in de komende jaren stijgen door:

1. aangepaste CPI-cijfers (veranderingen in prijzen voor consumenten);
2. de blijvende verhoging van 0,3 opcenten vanaf 2026, volgens het coalitieakkoord;
3. een aanpassing van de korting voor elektrische voertuigen;
4. een nieuwe analyse voor de inkomsten uit opcenten (extra belasting) voor campers.

Jaarschijf 2030 wordt in deze begroting voor het eerst toegevoegd (T+5 jaar). Dat verklaart de sterke stijging in dat jaar.

Provinciefonds - compensatie gewichtscorrectie elektrische voertuigen
Op 24 juni 2025 stuurden wij een brief aan Provinciale Staten met informatie over de financiële effecten van de meicirculaire van het provinciefonds. Daarin schreven we al het volgende: *Omdat Elektrische Voertuigen (EV's) in de regel zwaarder zijn dan benzine voertuigen, geldt er de komende jaren een tariefkorting in de MRB voor EV's. Deze tariefkorting werkt ook door in de provinciale opcenten. De provincies worden daarom voor de lagere inkomsten uit de provinciale opcenten in de periode 2026 tot en met 2029 gecompenseerd via het provinciefonds. Dit gaat om cumulatief € 569 miljoen. Dit bedrag is nu definitief, maar de verdeling over de provincies zal pas in de septembercirculaire bekend worden. Waarschijnlijk zal dit resulteren in een extra uitkering van € 10 tot 15 miljoen in 2026, oplopend tot € 20 tot 25 miljoen in 2029.*
De septembercirculaire komt te laat om nog in deze begroting te verwerken. Omdat het om forse bedragen gaat die het begrotingssaldo positief beïnvloeden verwerken we in deze begroting al de verwachte extra opbrengsten. Daarbij hanteren we vanuit voorzichtigheid de onderkant van de bandbreedte van de ons nu bekende bedragen.

Provinciefonds - tussenstap herstel weeffout
Op 7 juli 2025 stuurden wij een brief aan Provinciale Staten met informatie over de tussenstap om te komen tot een nieuw verdeelmodel van het provinciefonds. Daarin schreven we al het volgende: *Vanaf 1 januari 2026 wordt er een betekenisvolle financiële stap binnen het huidige verdeelmodel gezet. Op basis van de cijfers van de meicirculaire zou de uitkering voor Zuid-Holland daardoor met circa € 18 miljoen toenemen. Deze stijging is van structurele aard.*

Naar verwachting wordt deze aanpassing verwerkt in de septembercirculaire 2025. De septembercirculaire komt te laat om nog in deze begroting te verwerken. Omdat het om een fors bedrag gaat dat het begrotingssaldo positief beïnvloedt verwerken we in deze begroting al de verwachte extra opbrengsten.

Actualisatie stelposten prijscompensatie
In de Kadernota 2026 zijn de te hanteren indexcijfers voor deze begroting door Provinciale Staten vastgesteld. Die zijn gemiddeld lager dan waar we vorig jaar mee gerekend hebben. Daardoor kan de stelpost tot en met 2029 worden verlaagd. Jaarschijf 2030 wordt in deze begroting voor het eerst toegevoegd (T+5 jaar). Dat verklaart de sterke stijging in dat jaar.
Op basis van de geactualiseerde Uitvoeringsnota indexatiebeleid maken we de stelpost voor prijscompensatie kredieten apart inzichtelijk.

Actualisatie kapitaallasten (rente en afschrijvingen)
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. De rentelasten nemen in de komende jaren af, omdat we verwachten minder leningen aan te trekken dan waar we vorig jaar mee gerekend hebben. Dat komt door het extra geld dat we krijgen vanuit het provinciefonds.
Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten.

Precario-inkomsten
De provincie heft precariobelasting ‘voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond’. Gelijktijdig met de Begroting 2026 is aan Provinciale Staten het Statenvoorstel ‘Verordening precariobelasting Zuid-Holland 2026 en bijbehorende tarieventabel’ toegestuurd. In dat Statenvoorstel lichten we toe dat, na vaststelling van de verordening en tarieventabel, de verwachte jaarlijkse precario-inkomsten met € 2 miljoen toenemen. Die extra inkomsten zijn meerjarig in deze begroting verwerkt.

Introductie stelpost Onvoorzien
De post ‘onvoorzien’ is bedoeld als dekking voor (een schatting van) uitgaven die niet zijn voorzien in de begroting. Vanaf de Begroting 2026 ramen we een jaarlijks structureel bedrag van € 0,5 miljoen. Op de post onvoorzien worden nooit rechtstreeks uitgaven geboekt. Als een beroep op de post onvoorzien wordt gedaan, worden middelen vanuit de post onvoorzien overgeheveld naar andere budgetten van de programmabegroting. Daarbij is een PS-besluit met een begrotingswijziging noodzakelijk.

Begrotingssaldo en Algemene vrije reserve

Het begrotingssaldo is het saldo van baten en lasten ná verrekening met de bestemmingsreserves. Als het begrotingssaldo in een jaar positief is dan wordt dit gestort in de Algemene vrije reserve. Als het begrotingssaldo in een jaar negatief is dan wordt dit onttrokken aan de Algemene vrije reserve. Daarom geven we in dit onderdeel van de begroting inzicht in de meerjarige ontwikkeling van het begrotingssaldo en het verloop van de omvang van de Algemene vrije reserve.

Begrotingssaldo
Het begrotingssaldo voor jaarschijf 2026 is € 4,6 miljoen positief. Het structurele begrotingssaldo bedraagt € 5 miljoen positief. In de eerste jaren is het structurele begrotingssaldo enkele jaren lager dan het reguliere begrotingssaldo. Dit komt doordat structurele lasten worden gedekt door incidentele dekkingsmiddelen zoals bestemmingsreserves. Door het uitfaseren van deze effecten zijn op termijn (vanaf 2037) het begrotingssaldo en het structurele begrotingssaldo aan elkaar gelijk.

Het begrotingssaldo laat een sterk positieve ontwikkeling zien ten opzichte van stand in de Kadernota 2026. Dat komt vooral door de positieve bijstellingen op de structurele inkomsten die zijn verwerkt in de Najaarsnota 2025 (provinciefonds, meicirculaire) en Begroting 2026 (motorrijtuigenbelasting, herstel weeffout en compensatie elektrische voertuigen binnen het provinciefonds en de positieve bijstellingen op de kapitaallasten). Vanaf 2026 hebben alle jaren een voordelig begrotingssaldo en is de begroting structureel sluitend.
Meer inzicht in de opbouw van het structurele begrotingssaldo en het structurele reële begrotingssaldo is te vinden in de financiële begroting, onderdeel 1.2 Inzicht in het begrotingssaldo.

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
0 grens	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kadernota 2026	19	23	21	18	6	5	8	7	7	10	6	2	5	3	5
Kadernota 2026 - structureel begrotingssaldo	9	13	3	11	-16	1	2	3	3	2	-2	2	5	2	5
Begroting 2026	5	31	38	60	68	66	65	62	63	67	66	65	71	71	75
Begroting 2026 - structureel begrotingssaldo	5	32	37	60	57	59	56	55	59	60	58	65	71	71	75
Begroting 2026 - structureel reëel begrotingssaldo	20	42	45	66	50	54	55	55	59	60	58	65	71	71	75

Net als voorgaande jaren geldt ook dit jaar dat bij het opstellen van de begroting sprake is van onzekerheden, zowel aan de lastenkant (inflatie en rente) als aan de batenkant (provinciefonds en opcenten motorrijtuigenbelasting). Deze onzekerheden zijn toegelicht in het onderdeel 'onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo'.

Verloop omvang Algemene vrije reserve
Door de vaststelling van het amendement 910 'Investeringsagenda 2026-2030' op de Kadernota 2026 is € 120 miljoen overgeheveld vanuit de Algemene vrije reserve naar een nieuwe bestemmingsreserve. Na vaststelling van de Najaarsnota 2025 en de Begroting 2026 heeft de Algemene vrije reserve per eind 2026 een omvang van afgerond € 216 miljoen. Door de hogere structurele baten vanuit het provinciefonds en het meerjarige positieve structurele begrotingssaldo neemt de omvang van de Algemene vrije reserve in de komende jaren steeds toe.

	2025 (NJN)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Alg. reserves	296	300	332	370	430	498	563	629	691	754	821	886	951	1.022	1.094	1.169
Alg. vrije reserve	211	216	247	285	345	413	479	544	606	669	736	802	867	938	1.009	1.084
Risicobuffer	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85	85

Onzekerheden met mogelijke impact op het begrotingssaldo

In dit hoofdstuk van de begroting staan we net als vorig jaar stil bij onzekerheden die misschien effect hebben op het begrotingssaldo.

Het begrotingssaldo laat zien of de provincie overhoudt of tekort komt op de geplande uitgaven. De uitgaven worden zo goed mogelijk geraamd voor de taken en activiteiten die we komende jaren gepland hebben. Daarnaast zijn ook de inkomsten geraamd die we verwachten te krijgen. Het saldo van baten en lasten, oftewel het begrotingssaldo, dient structureel en reëel in evenwicht te zijn. Dat betekent dat structurele lasten worden gedekt met structurele baten waardoor deze in balans zijn. Daarnaast dient de inschatting van de baten en lasten realistisch te zijn. Hierop kan een uitzondering gemaakt worden indien aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren wel tot stand zal worden gebracht. Dit is vastgelegd in de Provinciewet in artikel 193. Voor deze begroting gaat het om de periode tot en met 2029.

In de begroting is een financieel beeld opgenomen, dat de ontwikkeling en veranderingen over een periode van 15 jaar toont. In deze begroting loopt dat beeld tot en met 2040. Hiermee hebben we meer overzicht op de lange termijn. Dat kan bijdragen aan de besluiten die Provinciale Staten nemen over de uitvoering van beleid waarvan pas op een later moment duidelijk is wat de financiële gevolgen zijn. Een voorbeeld hiervan zijn investeringsprojecten, waarvan de kapitaallasten en de lasten voor beheer en onderhoud pas na enkele jaren duidelijk worden in het financiële beeld.

Een plan over meerdere jaren opstellen dat zover vooruit kijkt, bevat natuurlijk veel onzekerheden. Hoe verder weg in de tijd iets ligt, hoe groter die onzekerheid is. Dat geldt zowel voor de uitgaven als de inkomsten. In dit hoofdstuk wordt dit verder toegelicht.

Baten

Provinciefonds

Herijking van het bestaande verdeelmodel (vanaf 2026)

Bijna de helft van de structurele inkomsten van de provincie komt uit de uitkering uit het Provinciefonds. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is al een aantal jaar geleden een proces gestart om tot een nieuwe verdeling van de uitkeringen voor de provincies te komen. Eén die beter aansluit bij de werkelijke kosten en waarbij een aantal weeffouten uit het huidige model worden hersteld. In juni hebben de provincies en BZK gezamenlijk besloten tot een tussenstap die per 1 januari 2026 in gaat en een stappenplan dat

moet leiden tot een definitief model dat op 1 januari 2027 moet in gaan. In de tussenstap wordt een financiële correctie gemaakt waarbij de provincies die nadeel ondervinden van het huidige foutieve model deels gecompenseerd worden. Voor Zuid-Holland is deze correctie naar verwachting € 18,3 miljoen en is deze als zodanig opgenomen in deze begroting. De verwachting is dat ook in het definitieve model deze correctie minimaal gehandhaafd zal blijven en dus is dit een structureel bedrag. Het is nog onduidelijk welke precieze financiële gevolgen de introductie van het definitieve model per 1 januari 2027 zal hebben. Om die reden kan het bedrag nog naar beneden of boven bijgesteld worden.

Compensatie voor nieuwe tariefkorting emissievrije voertuigen tussen 2026 en 2030
Het Rijk heeft € 569 miljoen gereserveerd (dit is in de voorjaarsnota van het Rijk naar beneden bijgesteld van € 656 miljoen) als vergoeding voor het feit dat de tariefkorting voor elektrische voertuigen verlengd is tot en met 2029. Daardoor ontvangen de provincies minder inkomsten uit de opcenten en daar worden ze voor gecompenseerd. Dit was in de Voorjaarsnota 2024 van het Rijk aangekondigd, maar is zeer recentelijk pas uitgewerkt en zal officieel in de septembercirculaire 2025 worden gecommuniceerd. Op basis van conservatieve schattingen is het aandeel van Zuid-Holland hierin € 10 miljoen in 2026, € 14 miljoen in 2027, € 18 miljoen in 2028 en € 20 miljoen in 2029. Deze bedragen kunnen hoger uitpakken in de daadwerkelijke uitwerking. Daarna vervalt de compensatie.

Motorrijtuigenbelasting (mrb)

Verandering van de grondslag voor de motorrijtuigenbelasting
De opcenten (extra belasting) op de motorrijtuigenbelasting vormen het grootste deel van structurele inkomsten van de provincie. De grondslag voor de opcenten wordt gevormd door het aantal voertuigen in Zuid-Holland, het gewicht daarvan en de vrijstellingsregels. Al deze dingen kunnen veranderen en kunnen door maatregelen in de miljoenennota of de voorjaarsnota van het Rijk beïnvloed worden.

Lasten

Aan de lastenkant hebben we te maken met onzekerheden met betrekking tot het realistisch begroten, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en rente en prijsontwikkeling. Met name de laatste twee leggen druk op de structurele begroting. De effecten van de gestegen rente zijn ook direct zichtbaar in de ontwikkeling van de kapitaallasten in relatie tot de structurele lasten investeringen.

Realistisch begroten

Met de term ‘realisatiekracht’ wordt binnen de provincie Zuid-Holland de financiële realisatiekracht bedoeld. Dit is de mate waarin de organisatie in staat is om de begrote lasten te realiseren. Net als bij veel publieke organisaties is ook bij de provincie Zuid-Holland al jarenlang een onderbesteding van de gerealiseerde lasten ten opzichte van de bedragen in de begroting zichtbaar. De ontwikkeling van de omvang van het lastenniveau qua (bijgestelde) begroting en realisatie kent een terugkerend patroon, dat wordt aangeduid als ‘de zaagtand’. In onderstaand figuur is dit in beeld gebracht.

Het patroon dat we de afgelopen jaren zien is: de begrote lasten in de primaire begroting vormen het beginpunt. Vervolgens wordt dit lastenniveau opgehoogd in de voorjaarsnota in verband met nieuwe of aangescherpte ambities. In de najaarsnota vindt vervolgens een (beperkte) bijstelling op dit lastenniveau plaats op basis van de planning en uitwerking Meicirculaire vanuit het Rijk. Meestal is dit per saldo een verlaging van het lastenniveau waarbij een deel van de lasten naar volgende jaren worden doorgeschoven. Bij de jaarrekening blijkt vervolgens dat de realisatie lager is dan wat in de bijgestelde begroting bij najaarsnota was opgenomen.

De verschillen tussen de begroting, voorjaarsnota en najaarsnota werden de afgelopen jaren iets kleiner. De Jaarrekening 2024 laat nog steeds een lager uitgavenpatroon zien dan we bij de begroting en bijstellingsproducten dachten. We ramen nog steeds ambitieus en optimistisch, wat leidt tot een positief rekeningresultaat.

We zien dat de ambities bestuurlijk en vanuit PS blijven stijgen. Ter illustratie: de Begroting 2026 is € 83 miljoen hoger dan de Begroting 2025. In de Voorjaarsnota 2025 (gecorrigeerd) zagen we nog eens een stijging van € 43 miljoen ten opzichte van de begroting Daardoor steeg het lastenniveau tot € 1.107* miljoen. Bij de najaarsnota zien we daarentegen dat de lasten met € 58 miljoen worden afgeraamd tot € 1.049* miljoen ten opzichte van de voorjaarsnota. Daarmee zijn de lasten zelfs € 15 miljoen lager ten opzichte van de originele begroting. De lasten in de najaarsnota zijn zodoende nog altijd € 118 miljoen hoger dan de gerealiseerde lasten in de jaarrekening 2024. Tegelijkertijd zien we dat we in de jaarrekening 2024 circa € 143 miljoen aan hogere lasten hebben gerealiseerd ten opzichte van de jaarrekening 2023. De ontwikkeling van de lasten in 2026 en toekomstige jaren wordt nader toegelicht in het Financieel totaalbeeld.

*Gecorrigeerd voor de lastenstijging met betrekking tot de dotatie aan de voorziening groot onderhoud als gevolg van het afschaffen van het gesloten systeem. Het effect van deze dotatie is € 139,4 miljoen.

Bij verhoging van de ambities en van de realisatiekracht is het daarom belangrijk om te kijken of partners in het veld mee kunnen bewegen in deze versnelling, de eigen organisatie in staat is de groei op te vangen (rekening houdend met de krapte op de arbeidsmarkt) en of beleid en regelgeving voldoende voorbereid zijn (advies accountant in de Commissie voor Onderzoek van de Rekening (COR), november 2022). Beleid, financiën en uitvoering moeten dus op elkaar afgestemd zijn en blijven. Dit blijft een continu aandachtspunt.

Arbeidsmarkt

Om de ambities in de begroting te realiseren is arbeidscapaciteit nodig. Door krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijker om alle vacatures tijdig te vullen. Dat kan deels ondervangen worden door tijdelijk van extern personeel gebruik te maken, maar ook hier is de arbeidsmarkt overspannen.

Rente

De verwachting is nu dat we vanaf 2027 weer geld moeten gaan lenen. Op basis daarvan is de prognose voor de rentekosten op de lange termijn gemaakt. Daarbij gaan we er van uit dat we onze leningen voor een periode van 30 jaar aantrekken en lineair aflossen. We hebben een rente tarief van 3,54% gehanteerd.

Wanneer het tijdstip of de omvang van de aan te trekken leningen verandert of dat het werkelijke rentetarief waartegen we een lening moeten aantrekken hoger of lager dan 3,54% is, dan heeft dat natuurlijk ook invloed op de toekomstige rentekosten.

Stelposten

In de provinciale begroting wordt gebruik gemaakt van stelposten voor toekomstige loon- en prijsstijgingen. De stelposten dragen bij aan een reële begroting en zorgen ervoor dat in toekomstige jaren voldoende middelen aanwezig zijn om loon- en prijsstijgingen op te vangen. Voor de benodigde omvang van de stelposten en de wijze waarop deze stelposten ingezet worden is het provinciale indexatiebeleid leidend. In de financiële begroting is in het onderdeel Grondslagen < Indexatie meer informatie opgenomen, waaronder de gehanteerde indexen en de daarbij behorende percentages.

Stelpost looncompensatie

Ontwikkeling van de omvang van de stelpost

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode			Nieuwe collegeperiode		
		2025	2026	2027	2028	2029	2030 e.v.
A	**Stand na Voorjaarsnota 2025/Kadernota 2026**						
1	Beschikbaar op stelpost	4,8	10,6	18,7	26,0	33,9	33,9
2	Inzet stelpost bij Najaarsnota 2025	-4,8	-7,6	-7,3	-7,2	-7,2	-7,2
	Subtotaal A: Totaal beschikbaar	-	3,0	11,4	18,8	26,7	26,7
B	**Mutaties**						
1	Bijstelling stelpost in deze begroting	-	0,6	2,4	2,6	2,7	11,0
	Subtotaal B: Totaal mutatie looncompensatie	-	0,6	2,4	2,6	2,7	11,0
Resterend voor de looncompensatie		**-**	**3,6**	**13,8**	**21,4**	**29,4**	**37,7**

Toelichting:

In de Najaarsnota 2025 zijn de meerjarige effecten verwerkt van de CAO. De CAO loopt van 1 juli 2025 - 1 juli 2026 (A2).

Op basis van de vastgestelde indexatiecijfers in de Kadernota 2026 is in deze begroting de benodigde omvang berekend van de stelpost. Daaruit volgt een beperkte toevoeging van de stelpost voor de jaren 2026 t/m 2029 ten laste van het begrotingssaldo. Jaarschijf 2030 wordt nieuw toegevoegd en leidt daarmee tot een benodigde ophoging die ten laste wordt gebracht van het begrotingssaldo.

Stelpost prijscompensatie

Ontwikkeling van de omvang van de stelpost

(bedragen x € 1 miljoen)		Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode		
		2026	2027	2028	2029	2030 e.v.
A	**Stand na Voorjaarsnota 2025/Kadernota 2026**					
1	Beschikbaar op stelpost	16,2	27,5	46,5	66,7	66,9
B	**Mutaties (inzet stelpost)**					
1	1-1 Vergoeding Statenleden/GS/CdK	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
2	2-1 Concessies Openbaar vervoer	-5,5	-5,5	-5,5	-5,5	-5,5
3	2-2 Dagelijks beheer en onderhoud infrastructuur	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
4	2-2 Voorzieningen (groot onderhoud) beheer en onderhoud infrastructuur	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2	-2,2
5	4-1 Boekjaarsubsidies IQ en EBZ	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0	-0,0
6	4-3 Boekjaarsubsidies culturele instellingen	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
7	5-1/5-3 Beheer en onderhoud Natuurbeheer, Faunabeheer en Water	-1,0	-1,0	-1,1	-1,2	-1,2
8	7-1 Bijdragen aan Omgevingsdiensten	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1	-1,1
9	7-2 Beheer en onderhoud Recreatie(gebieden)	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
10	8-1 Bedrijfsvoering (Informatisering en Automatisering)	-0,7	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4
11	8-1 Bedrijfsvoering	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
	Subtotaal B: Totaal mutaties (inzet stelpost)	-12,9	-12,8	-12,7	-12,7	-12,7
C	Mutatie stelpost t.b.v. toekomstige jaren	-3,3	-4,3	-6,9	-10,7	4,8
Resterend voor de prijscompensatie		**0,0**	**10,3**	**26,8**	**43,3**	**59,0**

Toelichting:

A1 Stand na Voorjaarsnota 2025/Kadernota 2026

Dit betreft de beschikbare middelen vanuit de stelpost prijscompensatie bij Voorjaarsnota 2025/Kadernota 2026. In die Kadernota is indicatief wel aangegeven dat de stelpost gemuteerd dient te worden op basis van actuele indexcijfers. Zie toelichting bij C voor de mutatie.

B. Mutaties (inzet stelpost)

In de Begroting 2026 is vanuit de verschillende ambities aanspraak gemaakt op de stelpost. Deze zijn in lijn met het indexatiebeleid en de indexatiepercentages die in de Kadernota 2026 zijn opgenomen. De opgenomen bedragen zijn structureel van aard.

C. Mutatie stelpost t.b.v. toekomstige jaren

In deze begroting is een meerjarige mutatie op de stelpost verwerkt. Die mutatie volgt vanuit de in de Kadernota 2026 vastgestelde indexcijfers en vanuit een geactualiseerde doorrekening. Voor de jaren 2026-2029 geldt dat de stelpost verlaagd kan worden, omdat de verwachte prijsontwikkeling lager is dan waar vorig jaar mee is gerekend. Dit komt vooral door de aanpassing van de grond-, weg- en waterbouw index. Er wordt niet langer gewerkt met een 3-jarig gemiddelde, maar met een combinatie van de werkelijke prijsontwikkeling in het achterliggende jaar (voor 2026) en de index voor bruto overheidsinvesteringen vanuit de CPB-raming (voor 2027 en verder). Jaarschijf 2030 wordt nieuw toegevoegd in deze begroting. De mutatie wordt verrekend met het begrotingssaldo.

Stelpost prijscompensatie kredieten

Ontwikkeling van de indexatie van investeringskredieten

(bedragen x € 1 miljoen)	Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode		
	2026	2027	2028	2029	2030
A Toegekende indexatie van investeringskredieten					
1 2-1 Aanleg en verbetering (PZI)	-	-	-	-	-
2 2-2 Beheer en onderhoud infrastructuur	1,1	0,5	2,5	1,4	1,5
3 7-2 Recreatie (Vlietland)	-	0,1	-	-	-
4 8-1 Bedrijfsvoering (ICT)	-	-	-	-	-
5 8-1 Bedrijfsvoering (Gebouwen)	-	-	-	-	-
Toegekende indexatie van investeringskredieten	**1,1**	**0,6**	**2,5**	**1,4**	**1,5**

Bovenstaande prijscompensatie betreft de ophoging van kredieten die al eerder door Provinciale Staten zijn vastgesteld. Deze prijscompensatie wordt ingezet om de indexatie binnen de lopende projecten op te vangen. Het effect hiervan (hogere kapitaallasten) is onderdeel van de actualisatie van de kapitaallasten in deze begroting. Als voorbeeld: voor beheer en onderhoud infrastructuur wordt in deze begroting € 7 miljoen aan investeringskrediet toegekend voor prijscompensatie. Uitgaande van een afschrijvingstermijn van gemiddeld 30 jaar is dat € 0,23 miljoen aan jaarlijkse afschrijvingslasten.

Voor investeringskredieten binnen het PZI is bij de Begroting 2023 een aparte stelpost gevormd om indexatie uit te dekken tot en met 2027. Om die reden is er in deze begroting geen aanspraak gemaakt op de concern stelpost prijscompensatie kredieten.

Voor investeringskredieten binnen bedrijfsvoering is geen aanspraak gemaakt op de concern stelpost prijscompensatie kredieten, omdat is ingeschat dat de huidige middelen toereikend zijn.

Omvang van de stelpost voor prijscompensatie kredieten
Voor toekomstige prijsontwikkelingen van investeringskredieten zijn onderstaande budgetten beschikbaar ter dekking van kapitaallasten. Dit budget x de afschrijvingstermijn is het beschikbare krediet voor prijscompensatie.

(bedragen x € 1 miljoen)	Huidige collegeperiode		Nieuwe collegeperiode		
	2026	2027	2028	2029	2030
Beschikbaar kapitaallastenbudget voor prijsindexatie van investeringskredieten	0,0	0,1	0,6	0,9	1,4

Hoe is de Begroting opgebouwd?

Lasten

	1 Samenwerken aan Zuid-Holland	2 Bereikbaar Zuid-Holland	3 Schone energie voor iedereen	4 Een welvarend Zuid-Holland	5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	7 Gezond en veilig Zuid-Holland	- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	- Overzicht Algemene middelen
Kadernota 2026	25,6	412,8	56,8	77,2	212,4	33,4	103,5	132,0	40,5
Begroting 2026	26,2	433,5	65,4	87,5	189,0	56,5	120,2	141,6	26,9
Verschil KDN-BGR	0,6	20,7	8,6	10,3	-23,4	23,1	16,7	9,6	-13,6

Toelichting:
De bovenstaande cijfers gaan over jaarschijf 2026. Ten opzichte van de Najaarsnota 2025 nemen de lasten in de begroting toe. Dit is toegelicht in het onderdeel '[Financieel totaalbeeld]'.

Toelichting:
Bovenstaande visualisatie laat zien hoe het lastenbudget van 2026 is opgebouwd:

- Arbeidskosten: dit gaat om de loonkostenformatie zoals opgenomen onder A in de [Paragraaf Arbeidscapaciteit].
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten als gevolg van een investering.

- Subsidies en inkomensoverdrachten. Dit gaat om de lastneming van subsidies en de bijdragen aan met name andere overheidsinstellingen.
- Overige lasten: dit gaat om de lasten die niet horen bij de hiervoor genoemde categorieën. Dit gaat onder meer om uitgaven voor dagelijks onderhoud, externe inhuur, beleidsmatige onderzoeken, software licenties, stortingen in voorzieningen, afwaarderingen van aangekochte gronden, te betalen belastingen, gas/water/licht en verschillende overige uitgaven.

Baten

Verloop baten Ambitie 1-7 en Overzicht Organisatie

	1 Samenwerken aan Zuid-Holland	2 Bereikbaar Zuid-Holland	3 Schone energie voor iedereen	4 Een welvarend Zuid-Holland	5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	7 Gezond en veilig Zuid-Holland	- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie
Kademota 2026	0,1	26,8	3,9	6,4	67,5	0,1	13,0	3,1
Begroting 2026	0,1	27,2	6,8	6,0	59,5	4,9	12,7	4,6
Verschil KDN - BGR	-	0,4	2,8	-0,5	-8,0	4,8	-0,3	1,5

Verloop baten Overzicht Algemene middelen

	- Overzicht Algemene middelen
Kademota 2026	881,5
Begroting 2026	917,3

Toelichting:
De bovenstaande cijfers gaan over jaarschijf 2026. Ten opzichte van de Kadernota 2026 nemen de baten in de begroting toe. Dit is toegelicht in het onderdeel 'Financieel totaalbeeld'.

Saldo mutaties bestemmingsreserves per ambitie

	1 Samenwerken aan Zuid-Holland	2 Bereikbaar Zuid-Holland	3 Schone energie voor iedereen	4 Een welvarend Zuid-Holland	5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	7 Gezond en veilig Zuid-Holland	- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie
Saldo	-	-23,8	-40,9	-4,5	-27,1	-13,5	-2,7	-
Onttrekkingen	-	-26,5	-40,9	-4,5	-48,1	-13,5	-3,3	-
Toevoegingen	-	2,7	-	-	20,9	-	0,6	-

Toelichting:
Dit overzicht laat zien welke toevoegingen aan en onttrekkingen uit de bestemmingsreserves plaatsvinden binnen de ambities. De inzet van bestemmingsreserves per ambitie zorgt voor een ophoging van met name de lasten. Er worden meer lasten begroot dan er baten binnenkomen. Dat verschil wordt gedekt vanuit de inzet van bestemmingsreserves.

Meerjarige ontwikkeling van de begroting

Inleiding

In de provinciale administratie wordt de begroting vastgelegd voor t+15 jaar. Bij het opstellen van deze begroting is dat de periode tot en met 2040. Die meerjarige ontwikkeling vergroot het lange termijn inzicht. Daarmee kan het bijdragen aan de besluitvorming door Provinciale Staten over de uitvoering van beleid waarvan de financiële effecten soms pas op langere termijn zichtbaar worden. In het vervolg van dit hoofdstuk geven we dit inzicht eerst op het totaal van de begroting. Dat doen we door de ontwikkeling te laten zien van de totale lasten, de totale baten en de inzet van de bestemmingsreserves. Hierbij maken we gebruik van diverse visualisaties om deze ontwikkeling inzichtelijk te maken.

Algemene duiding ontwikkeling lastenniveau

In algemene zin kan opgemerkt worden dat fluctuaties in de ontwikkeling van de lasten veelal samenhangen met daarmee corresponderende specifieke baten of de inzet van bestemmingsreserves. Daarmee bedoelen we dat als we vanuit het Rijk specifieke baten ontvangen voor een beperkt aantal jaren, dat dan ook voor een beperkt aantal jaren de lasten zijn geraamd. Een afname van het lastenniveau is dus veelal geen bezuiniging, maar een logisch gevolg van een afname van de daarmee corresponderende baten. Dit geldt ook voor de inzet van middelen vanuit bestemmingsreserves. Deze reserves zijn veelal in het verleden gevormd om een specifiek doel/afspraak te realiseren waarvoor destijds extra middelen in de reserve zijn gestort. Als die middelen worden ingezet leidt dat tot een tijdelijk hoger lastenniveau in de begroting. Nadat het specifieke doel/afspraak is gerealiseerd, neemt het lastenniveau weer af.

Ontwikkeling van de lasten

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Totaal	1.147	1.143	1.045	1.007	1.037	1.010	1.012	1.014	1.010	1.009	1.010	1.003	998	997	994
Overige lasten	390	421	401	399	389	373	373	378	376	376	375	367	367	367	367
Subsidies en inkomensoverdrachten	469	436	357	316	343	327	326	319	318	318	319	320	318	318	318
Kapitaallasten	85	85	98	106	119	125	128	131	130	130	131	131	127	126	123
Arbeidskosten	203	200	189	187	186	186	186	186	186	186	186	186	186	186	186

Toelichting:

De omvang en het verloop van de lasten laten een constant niveau zien vanaf het jaar 2029. Voor de periode 2026 tot en met 2028 wordt het beeld beïnvloed door de inzet van middelen uit reserves, OVP's en andere bijdragen van derden. Dit is ook terug te zien in de diverse lastencategorieën. Voorbeelden zijn de middelen uit Warmtelinq (Subsidies en inkomensoverdrachten) en NNN (Overige lasten). Ook wordt de korte termijn sterker beïnvloed vanwege het doorschuiven van middelen vanuit het lopende boekjaar (2025). Voor een toelichting op de ontwikkeling van de arbeidskosten zie de paragraaf Arbeidscapaciteit. De kapitaallasten laten op termijn een stijging zien ten opzichte van het huidige niveau door de verwachte activering van gerealiseerde investeringsprojecten. Zie hiervoor onder meer 4.2 Prognose gereedmelding investeringen.

Ontwikkeling van de baten

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Opcenten motorrijtuigenbelasting	469,5	480,3	490,6	503,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7	526,7
Provinciefonds	438,3	460,9	485,9	509,1	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5	511,5
Bijdragen derden en overige inkomsten	131,2	109,4	85,5	48,9	54,2	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2	30,2

Toelichting

De grootste inkomstenbronnen van de provincie zijn de uitkering uit het provinciefonds en de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. Daarnaast worden ook andere baten in de begroting opgenomen, zoals de bijdragen van het Rijk die voor specifieke doeleinden worden ingezet. Het provinciefonds stijgt stapsgewijs richting het jaar 2030, dit komt met name door indexatie-effecten die zijn doorgerekend tot en met 2030. De opcenten motorrijtuigenbelasting stijgen naast indexering door de aflopende korting voor elektrische voertuigen tot en met 2029. Bijdragen van derden en overige inkomsten zijn sterk gedreven door SPUK's en andere regelingen die een korte termijn karakter hebben.

Ontwikkeling van de bestemmingsreserves

De bestemmingsreserves zijn reserves die met een bepaald doel zijn ingesteld. Deze bestemmingsreserves zijn bij het instellen van de reserves (uiteindelijk) gevuld vanuit/via het begrotingssaldo. De inzet van de huidige bestemmingsreserves via de ambities heeft daarom ook geen effect op het begrotingssaldo. De algemene vrije reserve en de bufferreserve weerstandscapaciteit zijn geen onderdeel van de bestemmingsreserves en zijn daarom niet meegenomen in onderstaande overzichten.

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Saldo	-112,5	-123,4	-21,2	-5,6	-12,1	-6,9	-9,2	-7,4	-4,0	-7,4	-7,8	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Onttrekkingen	-136,7	-139,8	-43,2	-10,8	-18,4	-12,3	-13,0	-13,1	-9,7	-7,4	-7,8	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Toevoegingen	24,2	16,4	22,0	5,2	6,3	5,4	3,8	5,7	5,7	-	-	-	-	-	-

Toelichting:
Bovenstaande grafiek laat zien dat de totale omvang van bestemmingsreserves van jaar tot jaar verschilt maar wel daalt in de komende jaren. Dat komt door de inzet van de middelen in die reserves, zoals Bereikbaarheid, NatuurNetwerk Nederland, Ontwikkelopgave natuur en Warmteleiding Warmtelinq.

Voor verschillende bestemmingsreserves is de inzet van die middelen nog niet opgenomen in de meerjarige begroting. Deze reserves houden daarom een constant saldo. Zodra er een duidelijk beeld is van het verwachte uitgavenpatroon wordt dit opgenomen in de gewone planning- en controlcyclus. Over de inzet van de € 120 miljoen van de reserve 'Investeringsagenda 2026-2030' ontvangt Provinciale Staten een aparte brief.
Jaarlijks worden de bestemmingsreserves bekeken, met extra aandacht voor het uitgavenpatroon en de looptijd van reserves die standaard onder het grensbedrag van € 1,5 miljoen komen.

Het afnemen van het saldo aan bestemmingsreserves betekent ook dat de lasten in de begroting lager worden. Want als er geen middelen meer in de bestemmingsreserves beschikbaar zijn dan kunnen die ook niet meer gebruikt worden om de bijbehorende lasten te dekken.

Onderwerp (bedragen x € 1 miljoen)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Arbeidscapaciteit	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	8	6	5	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bereikbaarheid	111	88	65	52	47	43	36	27	19	15	8	0	0	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Egalisatieres. lastneming subsidies	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geen lege handen voor de landbouw	4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Groene ambities	10	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
I aanvulling middelen subs. Wonen ZH	13	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120
Life Science & Health	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3

Onderwerp (bedragen x € 1 miljoen)	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
MJP Bodem, ondergrond en grondwater	25	25	24	25	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26
NatuurNetwerk Nederland	45	19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Res Project duurz ontw. Zuidplaspold	12	12	8	8	8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Reserve Ontwikkelopgave natuur	34	43	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve UPG 40	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	22	20	18	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
Warmteleiding Warmtelinq	76	35	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	**498**	**385**	**262**	**240**	**235**	**223**	**216**	**207**	**199**	**195**	**188**	**180**	**180**	**180**	**180**

Ontwikkeling van de kapitaallasten

	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040
Baten	1002,4	1017,7	996,3	1001,1	988,9	988,9	988,9	988,9	988,8	988,8	988,8	988,8	988,8	988,8	988,8
Rente	6,8	9,6	11,3	12,9	14,6	15,7	15,4	14,8	14,1	13,5	12,8	12,2	10,0	9,5	9,5
Afschrijvingen	75,4	75,4	86,2	92,7	104,5	109,0	112,6	116,4	116,3	116,3	118,1	118,9	117,1	116,8	113,4
Totaal	82,2	85,0	97,5	105,6	119,0	124,8	128,0	131,2	130,5	129,8	131,0	131,1	127,0	126,3	122,9
% kapitaallasten van baten	8,2%	8,4%	9,8%	10,5%	12,0%	12,6%	12,9%	13,3%	13,2%	13,1%	13,2%	13,3%	12,8%	12,8%	12,4%

Toelichting:

De kapitaallasten bestaan uit afschrijvingen en rente. De kapitaallasten zijn een gevolg van investeringen en kennen afhankelijk van het type investering een bepaalde looptijd, dit kan tot 50 jaar lang zijn. De kapitaallasten leggen een beslag op baten die de provincie binnen krijgt. Er is gekozen om het als percentage van de baten in beeld te brengen omdat daarmee beter inzichtelijk wordt welk deel van de inkomsten besteed worden aan de kapitaallasten. Het resterende deel kan voor andere doeleinden worden ingezet. Om een sluitende begroting te houden kunnen de kapitaallasten en het resterende deel niet hoger dan 100% worden.

Brede Welvaart

Inleiding
Net als in 2023 en 2024 rapporteren we over de laatste ontwikkelingen op het gebied van brede welvaart in Zuid-Holland. We gebruiken hiervoor gegevens uit de Monitors Brede Welvaart van CBS, Rabo Research/Universiteit Utrecht en het Regiokompas van PON & Telos. Dit past in de lijn van de in het coalitieakkoord aangekondigde Agenda brede welvaart, die eind 2025 verschijnt. Deze agenda biedt een denk- en doekader om beleidskeuzes in samenhang te beoordelen op hun economische, ecologische en sociale effecten, hier en nu, maar ook op andere plekken en later.

Hieronder lichten we het concept brede welvaart toe en beschrijven de ontwikkelingen in de tijd met behulp van de beschikbare cijfers. Daarna leggen we uit hoe brede welvaart kan helpen om meer integraal inzicht te krijgen in onze provinciale opgaven. Tot slot volgt een korte schets hoe in volgende planning & control-producten brede welvaart kan helpen om verbanden te zien tussen onze provinciale opgaven onderling en wat de provincie doet. Zo wordt ook duidelijk hoe deze dingen samenhangen met de ontwikkelingen van brede welvaart.

Wat is brede welvaart?
Brede welvaart gaat over de kwaliteit van leven – nu én in de toekomst. Het gaat om wat mensen van waarde vinden, zoals gezondheid, inkomen, een fijne leefomgeving, verbondenheid en toekomstperspectief. Onze definitie van brede welvaart is: Brede welvaart gaat over de kwaliteit van leven, in het hier en nu, maar ook over de effecten op de welvaart van latere generaties of die van mensen elders. En ‘elders in de wereld’ hoeft niet ver weg te zijn- dat kan ook gaan over andere mensen of gebieden in Zuid-Holland of Nederland.
Het denken over brede welvaart is niet nieuw. Al in 1972 stelde de Club van Rome dat oneindige economische groei niet haalbaar is binnen de grenzen van onze planeet. Sinds die tijd is de roep om een bredere blik op welvaart en welzijn alleen maar sterker geworden. Dit betekent overigens niet dat economische groei niet meer belangrijk is – dat blijft het zeker. Maar niet ten koste van de rest: we vergelijken economische groei met wat goed is voor het milieu en de samenleving. Op die manier helpt brede welvaart om te komen tot een bredere keuze over wat we van waarde vinden.

Hoe wordt brede welvaart gemonitord?
Sinds het eindrapport van de Tijdelijke Kamercommissie Breed Welvaartsbegrip (2016) werkt het Centraal Bureau voor de Statistiek aan de ontwikkeling van de Monitor Brede Welvaart voor Nederland. In 2019 is deze CBS-monitor ook in lijn gebracht met de Sustainable Development Goals (SDG’s) van de Verenigde Naties (VN). Vanaf 2020 is de monitor bovendien beschikbaar op regionaal niveau en is er betrouwbare vergelijkbare data over brede welvaart voor provincies, regio's en gemeenten. De monitor maakt het mogelijk om veel verschillende thema’s te volgen; van hoe gezondheid wordt ervaren tot bodemkwaliteit, van tevredenheid met het leven tot bereikbaarheid, en van het aantal werkende mensen tot biodiversiteit. De voorkeursindeling die ook in de actualisatie van de Monitor Leefomgeving zal terugkeren, is de thema-indeling die vormgegeven is door onderzoeksbureau PON & Telos. Zij beschikken over een ruime vakkennis over het onderwerp en werken nauw samen met onder andere de Universiteit van Tilburg en de provincie Noord-Brabant op brede welvaart. Hun indeling is gebaseerd op de uitgebreide en landelijke monitor brede welvaart van het CBS, maar gaat uit van de provinciale bevoegdheden en invloedssfeer.

Waarom is dit belangrijk voor provinciaal beleid?
De maatschappelijke uitdagingen waar de provincie Zuid-Holland voor staat – zoals klimaatadaptatie, verstedelijking, energietransitie en de druk op de leefomgeving, vragen om een integrale aanpak. Brede welvaart helpt daarbij. Niet als extra taak, maar als denk- en doekader om te komen tot integrale keuzes voor beleid. Brede welvaart is inmiddels een concept dat breed wordt gedragen, maar dat wel verdere uitwerking vraagt op basis van politieke prioriteiten. Tegelijkertijd erkennen we dat overheden niet veel invloed hebben op aspecten van brede welvaart. Bovendien is de relatie tussen beleid en uitkomst vaak ingewikkeld en geen rechte lijn;

effecten treden met vertraging op, beïnvloeden elkaar of zijn lastig te herleiden. Daarom is monitoring vooral een analyse-instrument om maatschappelijke opgaven op tijd te signaleren, om beleid beter te richten en te verantwoorden en om voortgang en effecten over de tijd te volgen. De kracht van de monitoring zit in het integrale karakter; de monitor maakt zichtbaar waar vooruitgang op het ene terrein ten koste gaat van het andere – en waar juist kansen liggen voor win-winbeleid.

Brede welvaart in Zuid-Holland
Het is onmogelijk om de brede welvaart in Zuid-Holland in één alinea te bespreken. Voor deze begrotingstekst kiezen we ervoor om op provinciaal niveau de verschillende thema's te vergelijken met het landelijk gemiddelde. Eind 2025 ontvangt u een verdiepend onderzoek waarin ook regionale verschillen, Zuid-Hollandse gemeenten onderling en een aantal steden op wijkniveau worden vergeleken.

Brede welvaart 'hier en nu'
De meeste Nederlanders en ook Zuid-Hollanders zijn tevreden met hun leven, werk, vrije tijd en wonen. In 2024 gaf 85,3% van de Nederlanders het leven een 7 of hoger. In Zuid-Holland is dat iets lager, maar is dat cijfer de afgelopen tien jaar wel elk jaar dichter naar het landelijk gemiddelde gestegen. De financiële middelen van huishoudens nemen in Zuid-Holland gemiddeld toe, en de armoede neemt af. Wel stijgt het aandeel huishoudens met problematische schulden en het aantal huishoudens dat de woning niet voldoende kan verwarmen. Met andere woorden, binnen Zuid-Holland zijn er grote verschillen in de verdeling van materiële welvaart (rijkdom in geld en bezittingen).
De gezondheidssituatie in Zuid-Holland wordt vooral negatief weergegeven. Met goede scores voor zorgbereikbaarheid en zorgkosten, maar een sterk dalende beoordeling van de eigen gezondheid, minder inwoners bewegen genoeg volgens de norm en risicogedrag zoals roken en ernstig overgewicht neemt toe. Opvallend hierin zijn de verschillen tussen grote gemeenten zoals Rotterdam en Den Haag die aanzienlijk slechter scoren op bijvoorbeeld levensverwachting en zorgkosten, dan kleinere gemeentes zoals Oegstgeest en Voorschoten. Het thema Bereikbaarheid in Zuid-Holland toont een wisselend beeld met veel files en verslechterde bereikbaarheid van het ov en hoofdwegen, maar een positieve toename in laadpalen en schone voertuigen. Met name landelijk gelegen gemeenten scoren slechter op laatstgenoemde indicatoren. Aan de andere kant laten deze gemeenten wel een verbetering van het fietsklimaat zien.
De landelijke afname van beschikbare huur- en koopwoningen is in Zuid-Holland nóg duidelijker zichtbaar. Opvallend hierin is dat het niet vinden van een woning dusdanig drukt op de brede welvaart van Zuid-Hollanders, dat we dit demografisch terugzien. Mensen jonger dan 35 jaar scoren een lagere brede welvaart, wat voor een groot deel verklaard wordt door het gebrek aan een passende woning. De niveaus van indicatoren op milieu en klimaat scoren laag; van alle indicatoren op brede welvaart zitten deze het verst van de (wettelijke) norm af. Wel laten de meeste indicatoren een geleidelijke groei zien. De kwaliteit van het water in de provincie voldoet niet aan de richtlijnen en toont een vergelijkbaar beeld met de rest van Nederland. De indicator hittestress is als enige gedaald ten opzichte van de andere indicatoren voor milieu en klimaat.
De kwaliteit van de leefomgeving gaat in sommige opzichten vooruit, zoals de toename van beschermde natuurgebieden en minder stikstof in de lucht. Wel ervaren meer mensen milieuproblemen en geluidsoverlast.

Brede welvaart 'later'
De brede welvaart in Zuid-Holland lijkt duurzamer te worden, maar het niveau is niet hoog. De hoeveelheid economisch kapitaal (geld en bezittingen) blijft hetzelfde, maar investeringen in kapitaalgoederen en nieuwe technologieën zijn nodig om de Nederlandse economie sterk te houden. De druk op de natuur blijft hoog door een overschot aan fosfor en stikstof, en de biodiversiteit neemt af. Het vertrouwen in de overheid is relatief hoog, maar daalt langzaam.

Het is goed nog eens te benadrukken dat brede welvaart binnen de provincie grotere verschillen kent dan tussen provincies. Ongelijkheid in brede welvaart is vooral zichtbaar door verschillen in sociaal economische kenmerken, en niet door regionale kenmerken. Mensen met een laag inkomen, een sociale huurwoning, geen opleiding aan

een hogeschool of universiteit en werklozen ervaren over het algemeen een minder goede brede welvaart dan mensen met een hoog inkomen, een koopwoning, een opleiding aan een hogeschool of universiteit en mensen met een baan.

Vervolg
Zoals aangegeven in de uitwerking van het behandelvoorstel van motie 1159; 'Sturen op brede welvaart', geven wij vanaf de Kadernota 2027 in een apart hoofdstuk een toelichting op de 'scores' van Zuid-Holland op brede welvaart indicatoren, en vooral de ontwikkeling in de tijd. Deze indicatoren komen voort uit de Monitor Leefomgeving die wordt doorontwikkeld tot een Zuid-Holland specifieke monitor brede welvaart, zoals aangegeven in de actualisatie van de Monitor Leefomgeving op 23 april 2025. We bieden een uitleg op basis van de ontwikkeling in de tijd uit deze monitor over hoe u de gegeven informatie kan worden gebruikt. Hiermee zit ook een link met de Beleidsmonitor die in ontwikkeling is. Die moet inzicht bieden in de impact van wat wij doen op de gestelde beleidsdoelen.
Vanaf de Begroting 2027 geven wij een in aparte paragraaf Brede Welvaart per ambitie aan hoe wordt bijgedragen aan doelstellingen voor brede welvaart, en hoe de inspanningen op verschillende ambities samenhangen. Vanaf de Jaarstukken 2027 geven wij in een aparte paragraaf Brede Welvaart een beschrijving en, waar mogelijk, de samenhang tussen onze inspanningen en de ontwikkeling in de tijd van (indicatoren voor) brede welvaart. Hiermee proberen we vanuit het concept brede welvaart breder te kijken naar provinciale opgaven en de ontwikkelingen in Zuid-Holland vanuit het karakter van de verschillende P&C-producten.

Ambities

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

De beleidsambitie Samenwerken aan Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Het beleidsdoel Krachtig openbaar bestuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 1-1-1 Sterke decentrale overheden

Wat willen we bereiken?

Sterke decentrale overheden zijn essentieel voor het uitvoeren van wettelijke taken en het bereiken van (gezamenlijke) doelen voor de leefomgeving. Daarom werkt de provincie Zuid-Holland samen met andere overheden aan het behoud en de versterking van de kwaliteit van het openbaar bestuur. De provincie zet daarvoor een mix van maatregelen in: (financieel) toezicht op gemeenten en gemeenschappelijke regelingen, begeleiden bij schaalvergroting en/ of herindeling, versterken van gemeenten, netwerken en regio's, faciliteren van onderzoek en kennisdeling.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Regio Deals Zuid-Holland

- Ook in 2026 begeleiden we lopende Regio Deals in Zuid-Holland. We versterken de samenwerking, onder meer met kennis- en netwerkbijeenkomsten binnen de Werkplaats Regio Deals Zuid-Holland.
- In 2026 stimuleren we de ontwikkeling van meerjarige regionale agenda's. Daarmee leggen we de lessen en ervaringen uit de Regio Deals vast in ons beleid.

Krachtig decentraal bestuur

In 2026 gaan wij door met onze acties uit het programma Beter Bestuur, bijvoorbeeld:

- We organiseren ontmoetingen, netwerkbijeenkomsten en kennissessies via de Zuid-Holland Academie en het secretarissennetwerk. We organiseren bezoeken van Gedeputeerde Staten (GS) en directie aan gemeenten en bijeenkomsten voor Focus op Financiën. Na een succesvolle vorige editie starten we in 2026 weer met een nieuwe Leergang Zuid-Holland.
- Het jaar 2026 is ook het jaar van de gemeenteraadsverkiezingen. Wij investeren extra in het onderhouden van (nieuwe) relaties met gemeentebesturen in Zuid-Holland. We bieden gemeenten aan om bijvoorbeeld kennissessies, workshops en gesprekken te organiseren over provinciale thema's die passen in de inwerkprogramma's van de nieuwe gemeentebesturen.
- Al een aantal jaar maken wij ons zorgen over de houdbaarheid van de (financiële) middelen voor gemeenten. Het is voor gemeenten steeds moeilijker om bij te dragen aan lokale, regionale en nationale opgaven. Ondanks de gedeeltelijke tegemoetkoming in de Voorjaarsnota Rijk 2025 voor gemeenten, blijft er nog erg veel onzekerheid over de structurele balans van middelen en taken voor de toekomst. We merken dat de financiële positie van gemeenten nu langere tijd onder druk staat en dat er veel onzekerheden spelen. Het financieel toezicht op gemeenten wordt steeds intensiever.

Beleidsprestatie 1-1-2 Daadkrachtig provinciaal bestuur

Wat willen we bereiken?

Het bestuur en de provinciale organisatie zijn weerbaar, betrouwbaar, transparant, legitiem en handelen integer. De kwaliteit van beleid en de taakuitvoeringen zijn structureel op orde, het bestuur is weerbaar tegen ondermijning en oneigenlijke druk en er wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheden van digitalisering. Het omgevingsbeleid en participatie worden vormgegeven en uitgevoerd. Door samenwerking internationaal,

nationaal en binnen het Interprovinciaal Overleg (IPO) gaat Zuid-Holland strategische allianties aan. Daartoe werkt de provincie aan het vormgeven, coördineren en uitvoeren van beleid, public affaires en lobby.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Wet open overheid

- We verwachten in 2026, net als in voorgaande jaren, grote en ook politiek-bestuurlijk gevoelige Woo-verzoeken (Wet open overheid). Wij blijven ons best doen om Woo-verzoeken binnen de termijn af te handelen. Als verzoeken niet duidelijk genoeg zijn of te groot, nemen we contact op met de verzoeker om afspraken te maken over de afhandeling. De provincie maakt ook zelf informatie openbaar zonder dat er een verzoek ligt. Dit heet 'actieve openbaarmaking'. In 2026 breidt de provincie dit uit. We zetten alle informatie die we verplicht openbaar moeten maken, online op een nieuw platform. We zorgen ervoor dat informatie makkelijk te vinden is op één plek. Zo voldoet de provincie Zuid-Holland in 2026 aan de Wet open overheid.
- In de Openbaarheidsparagraaf beschrijven we in grote lijnen wat we verder doen in 2026.

EU en Internationaal

We blijven ons als provincie ook internationaal inzetten, vooral in Europa. We werken ambtelijk en bestuurlijk samen met verschillende partners. Met de komst van de nieuwe Europese Commissie eind 2024, is de inzet van Gedeputeerde Staten kortgeleden bijgestuurd. Dit gebeurde op basis van de prioriteiten die we vaststelden in de Internationale Strategie 2024-2027. Dit deden we in de Internationale Vooruitblik 2025 en werkt dus ook door in 2026. Voor 2026 betekent dit concreet het volgende:

- We verwachten dat de koers van de Europese Unie (EU) het komende jaar gelijk blijft. Veel van de strategieën en de beleidsdocumenten die daarmee samenhangen, zoals het Competiveness Compass en de Clean Industrial Deal, worden dan verder uitgewerkt. Hier gaat de aandacht van de provincie naartoe. Om hier goed op in te spelen, hebben Gedeputeerde Staten de Internationale Vooruitblik 2026 aan het begin van het jaar klaar.
- In 2026 is er ook aandacht voor de uitwerking van het komende Meerjarig Financieel Kader 2028-2034 en verordeningen die hiermee samenhangen. Het EU-voorstel hiervoor kwam in de zomer van 2025 uit. Zo zorgt de provincie dat EU-financiering voor de provinciale opgave ook in de toekomst goed beschikbaar is voor onze provinciale partners.
- We zorgen dat onze regionale partners betrokken blijven bij het huidige programma voor de periode 2021-2027 en bij de uitvoering van programma's waarin de provincie een beslissende of adviseerde rol heeft.
- Door het opheffen van de commissie Externe Relaties is de inzet van EU nu ondergebracht bij de commissie Bestuur Maatschappij en Middelen. Provinciale Staten blijven nadrukkelijk betrokken. Op aansturen van Provinciale Staten hebben Gedeputeerde Staten drie scenario's uitgewerkt voor de profilering van Zuid-Holland als innovatieve regio in de EU (zie GS-brief aan Provinciale Staten - PZH-2025-873246356). Afhankelijk van de wens van Provinciale Staten zet de provincie in 2026 hier stevig op in in Brussel.
- Voor de inzet buiten Europa nemen we vanaf 2026 geen specifieke kosten meer mee voor de ondersteuning van de relatie met Hebei in China. Het budget onder ambitie 1 en 4 waarmee dit werd bekostigd, wordt gebruikt voor internationalisering en voor de ondersteuning van het Zuid-Hollands bedrijfsleven internationaal. Zo kan de provincie bezoekende en uitgaande missies mogelijk blijven maken als de vraag voldoet aan het protocol in de internationale strategie. Dit protocol geldt voor verzoeken uit alle landen.

Commissaris van de Koning & rijkstaken

- De commissaris van de Koning (cdK) legt verantwoording af aan de regering voor de uitvoering van de zelfstandige taken en bevoegdheden.
- De cdK krijgt voor deze rijkstaken ondersteuning en advies van zijn (eigen) kabinet. Hieronder valt ook de (advisering over) coördinatie van het asielvraagstuk.

- Waar dat mogelijk is, leggen de cdK en zijn kabinet vanuit de rijkstaken verbinding met provinciale opgaven. Dat zijn bijvoorbeeld het bevorderen van regionale samenwerking en het stimuleren van krachtig openbaar bestuur in Zuid-Holland.
- De cdK en zijn kabinet voeren taken uit die ook helpen bij het realiseren van provinciale doelstellingen. Het gaat bijvoorbeeld om het bevorderen van bestuurlijke integriteit en het in stand houden van de interne crisisorganisatie. Dit laatste gebeurt onder meer door crisisoefeningen en piket bereikbaarheid cdK.

Participatie

- We geven invulling aan politieke opdrachten door onder meer het organiseren van een burgerberaad. Burgerberaad is een instrument van PS waarin inwoners tijdens diverse bijeenkomsten input geven voor de toekomst van Zuid-Holland
- We stellen een nieuw participatiebeleid vast en onderzoeken hoe we participatie in de toekomst organiseren.
- We richten een ambtelijk expertisecentrum Participatie op. Met het centrum zijn we een zichtbaar onderdeel van de ambtelijke organisatie. We maken het mogelijk om op een makkelijke manier toegang te krijgen tot kennis over participatie en om tools voor (digitale) participatie te gebruiken.
- We adviseren over de toepassing van participatie in (diverse) beleidsopgaven bij grote, maatschappelijk complexe opgaven. Hierbij hebben we aandacht voor de organisatievisie op participatie.

Public Affairs

Sinds de start van het college van Gedeputeerde Staten in 2023 versterken we onze Public Affairs-functie. Dit doen we omdat het steeds belangrijker wordt om de belangen van onze provincie naar voren te brengen op nationaal niveau. We doen onder meer:

- We werken op steeds meer vlakken samen met de Rijksoverheid op dossiers zoals stikstof, woningbouw, energie, infrastructuur en industrie.
- Bij deze samenwerkingen is het ook belangrijk dat we onze positie duidelijk maken in bijvoorbeeld de Tweede Kamer. Waar dat mogelijk is, werken we hiervoor samen met partners in de regio zoals de Economic Board Zuid-Holland.
- Ook werken we intensief samen met andere provincies in het Interprovinciaal Overleg. Zo zetten we onze boodschappen meer kracht bij.

Het jaar 2026 staat in het teken van een nieuwe Tweede Kamer en een nieuwe regering, na de Tweede Kamerverkiezingen op 29 oktober 2025. Dit betekent onder meer:

- We leveren input voor het regeerakkoord van het nieuwe kabinet. Dit doen we mede op verzoek van Provinciale Staten.
- We blijven investeren in de relaties met (Zuid-Hollandse) Kamerleden.
- Op zaken die voor de provincie belangrijk zijn, leveren we input over het Zuid-Hollandse perspectief voor verschillende debatten.

Interprovinciaal Overleg (IPO)

De provincie heeft te maken met grote opgaven die steeds complexer worden. Daarom is het Interprovinciaal Overleg (IPO) de beste plek om thema's te bespreken die ook andere provincies raken. Op thema's die voor provincie Zuid-Holland belangrijk zijn, trekken wij samen op met de andere provincies. Zo komen we op voor onze belangen en kunnen we met en van elkaar leren. Het IPO werkt ook aan versterking van de eigen rol en slagkracht als koepelorganisatie. Zo kunnen provincies nog effectiever samenwerken.

Digitaal bestuur

- De provincie wil een betrouwbare, open en toegankelijke digitale provincie zijn. We ondersteunen verantwoord gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) en werken samen met interregionale partners binnen het Interreg-project BETTI.

- We ontwikkelen een 'Visie digitale maatschappij' die inventariseert welke bestuurlijke prioriteiten er zijn. We signaleren thema's rond digitalisering en leggen deze uit, zoals bijvoorbeeld autonomie. We werken samen met strategische partners om ervoor te zorgen dat het gebruik van technologie en data waardevol is voor de maatschappij en ethisch verantwoord.

Regie omgevingsbeleid

Herzieningen

We zorgen voor een helder proces voor het vaststellen van herzieningen. Het gaat om twee soorten herzieningen. De zogenoemde brede herziening die gaat over meerdere onderwerpen en om een klein aantal zogenoemde modulaire herzieningen, die gaan over een onderwerp. Voor de herzieningen organiseren we participatie. Ook stellen we een milieueffectrapportage of leefomgevingstoets op als dat nodig is.

Beleidscyclus en evaluatie

We begeleiden meerdere evaluaties van beleid. Deze staan op de langetermijnagenda Omgevingsbeleid (LTA). PS kan de LTA gebruiken om een onderwerp te laten verkennen, evalueren en in het beleid te wijzigen. Met de LTA geeft PS prioriteit aan onderwerpen en controleert zij of GS de onderwerpen tijdig behandeld. De LTA wordt regelmatig bijgewerkt. Het Omgevingslab organiseert sessies voor collega's om hen te helpen bij het verkennen van beleidsopties en het wijzigen van beleid.
Daarnaast zoeken we naar een manier waarop de beleidscyclus en Planning- en Control-cyclus beter op elkaar aansluiten. Dat zorgt voor een efficiëntere werkwijze van collega's.

Monitor leefomgeving

We werken de monitor leefomgeving elk jaar bij.

Beleidsmonitor

De beleidsmonitor stellen we vast vanaf de Begroting 2026. We ontwikkelen de beleidsmonitor verder en werken deze elk jaar bij.

Datagericht werken

We kijken hoe we binnen de organisatie datagericht werken verder kunnen toepassen. We gebruiken data om het provinciale beleid te monitoren en evalueren. Daarnaast gebruiken we data voor het ontwikkelen van kaarten voor gebiedsgericht beleid. Data kan zo worden gebruikt als onderbouwing voor bijvoorbeeld specifieke regionale ontwikkelingen.

Digitale applicaties

We gaan verder met het ontwikkelen van onze applicaties. We verbeteren daarmee de aansluiting met het DSO, zorgen dat het bijwerken van de LTA eenvoudiger is en maken het makkelijker om ons beleid meer gebiedsgericht te maken.

Weerbaar bestuur en organisatie

- De provincie voert de Wet Bibob uit (Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) en doet hiervoor onderzoek naar ondermijnende invloeden.
- De provincie, gemeenten en omgevingsdiensten delen met elkaar hun kennis over weerbaarheid en de Wet Bibob. Zo zorgen zij voor meer en betere kennis hierover bij de decentrale overheden. In 2026 steunt de provincie meerdere kennissessies. Dit gebeurt meestal samen met de Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC's).
  Om de weerbaarheid van de eigen organisatie te vergroten worden medewerkers ondersteund met intervisie, trainingen en kennissessies.
- In 2026 wordt met name ingezet op ondersteuning van kleine gemeenten in samenwerking met de RIEC's. Er wordt eerst onderzoek gedaan naar waar behoefte ligt bij kleine gemeenten.

Beleidsprestatie 1-1-3 Openbaar Bestuur

Wat willen we bereiken?

Provinciale Staten (PS) streven ernaar om als hoogste bestuursorgaan in Zuid-Holland laagdrempelig en transparant beleid vast te stellen en haar controlerende, volksvertegenwoordigende en kaderstellende rol uit te voeren. Gedeputeerde Staten (GS) zijn het dagelijks bestuur van de provincie. Na de verkiezingen sluiten de politieke partijen die een coalitie willen vormen, een coalitieakkoord. Gedeputeerde Staten voeren het coalitieakkoord uit door beleidsvoorstellen voor besluitvorming aan Provinciale Staten voor te leggen.

De Commissaris van de Koning (CdK) is voorzitter van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. In deze rol draagt de commissaris zorg voor de kwaliteit van de besluitvorming van zowel Provinciale Staten als Gedeputeerde Staten. De commissaris vervult een verbindende rol tussen de beide organen en ziet toe op de samenhang, continuïteit en voortgang van het gevoerde beleid en een goede sfeer.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Provinciale Staten agenderen belangrijke provinciale thema's en sturen GS aan bij de ontwikkeling van (nieuw) beleid. Voor het bijsturen van beleid maken Provinciale Staten gebruik van verschillende politieke instrumenten zoals moties en amendementen.
- Provinciale Staten controleert de uitvoering van het door GS gevoerde beleid. Dit doen zij onder andere door geregeld de provincie in te gaan, en op zorgvuldige wijze om te gaan met reacties van inwoners van Zuid-Holland. Zo houden PS een vinger aan de pols bij de ontwikkelingen in de provincie.
- Gedeputeerde Staten voert het beleid uit dat door PS is vastgesteld.
- Gedeputeerde Staten geven uitvoering aan hun Coalitieakkoord.
- Gedeputeerde Staten stellen op basis van het Coalitieakkoord beleidswijzigingen voor aan PS.
- Er worden tien Statenvergaderingen per kalenderjaar gepland waarin besluitvorming over statenvoorstellen plaatsvindt.
- Er worden per thema commissie, afhankelijk van de agendering, tot zo'n tien vergaderingen per kalenderjaar gepland om de besluitvorming van PS voor te bereiden.
- Er vinden, afhankelijk van het beleidsthema, wekelijks portefeuillehouder overleggen plaats.
- Er wordt wekelijks door het college van GS vergaderd.

Beleidsdoel 1-2 Sterke Samenleving

Het beleidsdoel Sterke samenleving is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen

Wat willen we bereiken?

De provincie wil inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen ten dienste van bestaand of nieuw beleid. We volgen en duiden de ontwikkelingen in de samenleving en voorzien de organisatie van de juiste kennis en handvatten. De organisatie wil effectief gebruik kunnen maken van deze kennis en actief werken aan de eigen strategische kennispositie. Ook deelt de provincie deze informatie met derden, ten dienste van de opgaven waar wij in Zuid-Holland aan werken, al dan niet voorzien van handelingsperspectief.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Brede Welvaart

Met de term ‘brede welvaart’ bedoelen we de kwaliteit van leven van mensen. Dat gaat over nu, maar ook over later en op andere plekken. Het gaat om wat mensen belangrijk vinden. Denk aan gezondheid, inkomen, een fijne leefomgeving en verbonden zijn met elkaar. En of dat in de toekomst goed blijft of beter wordt.

- We leggen brede welvaart structureel vast in het omgevingsbeleid. Zo is het de basis voor ruimtelijke beslissingen die meerdere beleidsterreinen raken.
- In onze planning- en controlcyclus laten we het verloop zien van brede welvaart in Zuid-Holland. De planning- en controlcyclus bestaat uit de jaarstukken, voorjaarsnota, kadernota, najaarsnota, begroting.
- We breiden de Monitor Leefomgeving uit tot een monitor met brede welvaartsindicatoren en drempel- en streefwaarden. Drempelwaarden zijn grenzen die we niet willen overschrijden. Streefwaarden zijn doelen waar we naartoe werken.
- We inventariseren welke mogelijkheden er al zijn om brede welvaart te stimuleren. We kijken welke gesprekstechnieken het beste wanneer te gebruiken zijn binnen de beleidscyclus. Via intranet houden we de organisatie op de hoogte.
- We kiezen een aantal pilots voor de Brede welvaartscan. Dat is een methode die de maatschappelijke effecten van beleid laat zien. De resultaten daarvan nemen we mee bij het namen van besluiten.
- Samen met andere provincies maken we een serious game over brede welvaart. Met een casus laten we beleidsmakers merken wat brede welvaart betekent, hoe keuzes doorwerken op verschillende thema's en hoe je samen tot integrale oplossingen komt.
- Met gebiedspartners werken we de Regio Deals in Zuid-Holland uit.
- We werken samen met overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners voor het thema brede welvaart.

Versterken van strategische provinciale kennis

- We helpen onze provinciale organisatie en onze kennispartners om kennis te delen. Samen kijken we hoe we brede welvaart kunnen realiseren.
- We zorgen dat we alle kennis over brede welvaart bundelen. We stellen deze kennis online beschikbaar voor al onze medewerkers en onze partners. .
- Het grootste deel van onze strategische onderzoeken en verkenningen is bedoeld voor de uitvoering van provinciale opgaven en voor de ambities van omgevingsbeleid.
- Ongeveer 20% van ons werk heeft als doel om nieuwe thema's en trends onder te aandacht te brengen.
- We communiceren intern en extern over onderzoeksresultaten.
- We investeren verder in de relatie en samenwerking met de Zuid-Hollandse kennisinstellingen.
- We onderzoeken nieuwe manieren van kennisverspreiding en van doorwerking van de onderzoeken (de opgedane kennis en resultaten) in beleid van de provincie
- We organiseren het Festival van de Toekomst. Hier werken overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen samen aan de vernieuwingskracht van Zuid-Holland.
- We dragen bij aan de afstemming tussen de lange termijn agenda (LTA) en andere strategische onderzoeken die de provincie opzet. Daarvoor gebruiken we de strategische onderzoeksagenda.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	30,2	32,1	26,2	26,0	24,7	24,5
Overige lasten	13,3	12,8	10,5	10,7	9,6	9,4
Subsidies en inkomensoverdrachten	2,5	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Kapitaallasten	-					
Arbeidskosten	14,5	16,3	12,7	12,3	12,2	12,2

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	30,2	32,1	26,2	26,0	24,7	24,5
Gedekt uit saldo inzet reserve	-	-	-	-	-	-
Gedekt uit specifieke baten	0,5	0,6	0,1	0,1	0,1	0,1
Gedekt uit algemene middelen	29,7	31,5	26,1	25,8	24,6	24,4

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- In 2024 en 2025 zijn tijdelijk extra middelen opgenomen voor met name de inzet van arbeidscapaciteit op Omgevingsbeleid. Hierdoor zijn de lasten in die jaren hoger dan de structurele omvang van de begroting.
- In 2024 ontvingen we een Rijksbijdrage van € 2,6 miljoen voor de provinciale regietafels (asielbeleid). Dit is als lastenbudget begroot in 2025. Hierdoor zijn de lasten in 2025 hoger dan de structurele omvang van de begroting.
- De structurele omvang vanaf 2028 is lager doordat het budget dan eindigt voor het potje van PS (€ 0,5 miljoen) en voor de extra 7e gedeputeerde (€ 0,2 miljoen).

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur								
1-1-1 Sterke decentrale overheden	2.404	2.702	3.219	0	3.219	3.192	3.163	2.954
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	19.250	21.815	15.296	-49	15.246	14.671	14.415	14.416
1-1-3 Openbaar Bestuur	7.014	5.842	5.792	261	6.053	6.378	5.415	5.415
Totaal beleidsdoel 1-1	28.668	30.359	24.307	212	24.518	24.242	22.992	22.785
Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving								
1-2-1 Maatschappelijke ontwikkelingen	1.566	1.717	1.872	-150	1.722	1.709	1.755	1.755
Totaal beleidsdoel 1-2	1.566	1.717	1.872	-150	1.722	1.709	1.755	1.755
Totaal Lasten	30.234	32.077	26.178	62	26.240	25.951	24.747	24.539
Baten								
Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur								
1-1-2 Daadkrachtig Provinciaal bestuur	-447	-550	-135	0	-135	-135	-135	-135
1-1-3 Openbaar Bestuur	-85	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 1-1	-532	-550	-135	0	-135	-135	-135	-135
Totaal Baten	-532	-550	-135	0	-135	-135	-135	-135
Saldo lasten en baten Ambitie 1	**29.702**	**31.527**	**26.043**	**62**	**26.105**	**25.816**	**24.612**	**24.404**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Overig € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Jaarlijks blijft een gedeelte over van het budget van Kabinet, hierdoor kan het budget blijvend € 0,1 miljoen verlaagd worden. Dekking ten guste van het begrotingssaldo. Op basis van de prijsstijgingen passen we de vergoedingen voor de fracties en het budget voor de Randstedelijke Rekenkamer aan. Voor 2026 bedraagt dit € 0,3 miljoen. Dekking ten laste van de stelpost prijsindexatie.	

Beleidsdoel 1-2 Sterke samenleving

Kennis Zuid-Holland € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Elk jaar blijft er geld over van het budget voor Kennis Zuid-Holland. Daarom verlagen we dit budget standaard met € 0,2 miljoen. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Beleidsdoel 1-1 Krachtig openbaar bestuur

Griffie € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2027 vinden de Provinciale Staten verkiezingen plaats, hiervoor is incidenteel € 0,2 miljoen nodig. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Niet van toepassing.

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Samenwerking met andere provincies

De provincie Zuid-Holland werkt slim samen met andere organisaties. Dit doen we bijvoorbeeld om invloed te hebben op wetten en andere regels.

Samen met de andere provincies is Zuid-Holland lid van de Vereniging Interprovinciaal Overleg (afgekort IPO) en Bij12. Verder werkt zij onder de naam P4 samen met Flevoland, Noord-Holland en Utrecht. Ook neemt Zuid-Holland deel aan het Huis van de Nederlandse provincies in Brussel.

Randstedelijke Rekenkamer

Sinds 2005 hebben de P4-provincies samen een Rekenkamer. Dit is een gemeenschappelijke regeling, volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. De kosten van de Rekenkamer worden over de vier deelnemers verdeeld.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 1.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

De beleidsambitie Bereikbaar Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Het beleidsdoel Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer

Wat willen we bereiken?

De provincie wil dat iedereen zijn bestemming kan bereiken op makkelijke, snelle, veilige en duurzame wijze. De provincie streeft daarbij naar een toekomstbestendig Zuid-Holland.

Door groei van de bevolking en economie wordt het steeds drukker op wegen en fietspaden. Bovendien moet er de komende jaren veel onderhoud aan wegen en bruggen gedaan worden wat voor hinder gaat zorgen. De provincie zet zich - samen met andere overheden - in om deze overlast en de files te minimaliseren, bijvoorbeeld in het samenwerkingsverband Zuid-Holland Bereikbaar.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen streeft de provincie naar nabijheid van wonen, werken, voorzieningen en goed openbaar vervoer zodat veel bestemmingen binnen 15 minuten te bereiken zijn, voor wie het kan en wil lopend of op de fiets, maar ook met openbaar vervoer en de auto. Ook in landelijk gebied streven we naar nabijheid van voorzieningen om de leefbaarheid te bestendigen, zeker daar blijft bereikbaarheid per auto een belangrijke rol spelen.

De grote woningbouwopgave is erbij gebaat om lopen en fietsen vanaf de ontwerpfase een prominente rol toe te kennen omdat actieve mobiliteit weinig ruimte per verplaatsing inneemt. Door de snelle opkomst van de elektrische fiets gaan meer mensen vaker en verder fietsen en de provincie stimuleert dat graag verder. Terwijl de meeste mensen thuis een fiets hebben, ontbreekt de mogelijkheid om te fietsen meestal na een reis met het openbaar vervoer. Daarom zet de provincie in op deelfietsen voor het laatste stukje van een reis.
De provincie vindt ieder verkeersslachtoffer er één te veel en streeft naar elk jaar minder verkeersslachtoffers en nul verkeersslachtoffers in 2050. De provincie werkt samen met andere wegbeheerders en organisaties aan een veilige infrastructuur en stimuleert verkeersveilig gedrag door middel van educatie en voorlichting. De provincie onderhoudt contact met politie en het Openbaar Ministerie (OM) over adequate handhaving.
Ruimte en middelen voor nieuwe infrastructuur zijn beperkt. De provincie kijkt daarom naar de mogelijkheden van nieuwe, digitale en innovatieve (data-)oplossingen om (vaar)wegen en fietspaden en openbaar vervoer nog beter te benutten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Bereikbaarheid door nabijheid

- We adviseren gemeenten om woningen en werklocaties te bouwen vlak bij voorzieningen zoals winkels en kantoren en bij haltes voor het openbaar vervoer. Zo zijn voorzieningen voor iedereen dichtbij en goed bereikbaar.
- We letten op de gevolgen van ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw op de bereikbaarheid via de weg, fietspad en het openbaar vervoer. We doen een zogeheten mobiliteitstoets op ruimtelijke plannen van gemeenten. Dat betekent dat we kijken of mensen er lopend en met de fiets, openbaar vervoer en auto kunnen komen. We letten ook op de verkeersveiligheid en op parkeernormen. Zo kunnen de bewoners straks prettig wonen én hun bestemming goed bereiken. Ook in het landelijk gebied.

- We verwachten dat we samen met het Rijk en gemeenten in 2026 een toekomstbeeld maken voor mobiliteit. Dat doen we via het programma MoVe (Mobiliteit en Verstedelijking). Hierbij houden we rekening met verschillende soorten van vervoer en met de opgaven voor wonen, werken en voorzieningen. Het programma MoVe heeft ook (grote) projecten. De projecten waar de provincie bij betrokken is, staan in beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI).

Schonere mobiliteit

- Samen met de provincie Zeeland voeren we de Regionale Aanpak laadinfrastructuur (RAL Zuidwest) uit. Zo dragen we bij aan een schonere lucht, aan minder of geen uitstoot van schadelijke stoffen en aan minder klimaatverandering. We zorgen ervoor dat er laadpunten komen in de openbare ruimte. Dit doen we onder meer door het organiseren van concessies. Ook moedigen we transportbedrijven aan om laadpunten op hun eigen terrein te plaatsen.
- We onderzoeken hoe we gronden van de provincie zoals carpoolplaatsen of bedrijventerreinen kunnen gebruiken om publieke laadpunten te plaatsen of solar carports (overkapping parkeerplaats met zonnepanelen). Deze locaties brengen we in kaart en bieden we aan de markt.
- We bepalen de provinciale rol en inzet met betrekking tot infrastructuur voor schone energie. We verlenen subsidies en werken mee aan projecten die bijdragen aan de verduurzaming van infrastructuur. Hieronder valt alle infrastructuur die bijdraagt aan het opwekken van duurzame energie en/of het verminderen van schadelijke uitstoot. Een voorbeeld hiervan zijn waterstoftankstations.
- We werken samen met andere partijen aan landelijke programma's zoals Clean Energy Hubs (CEH). Het doel is om de aanleg van infrastructuur te versnellen voor duurzaam opgewekte energie (elektriciteit, waterstof en fossielvrij gas). Dit is vooral gericht op transport. Zie ook beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer.

Slimmere mobiliteit & digitalisering

- Samen met het Rijk, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), Rijkswaterstaat, waterschappen en ruim 50 gemeenten nemen we deel aan het Digitaal Stelsel Mobiliteitsdata. Hierin brengen we de mobiliteitsgegevens in de regio op orde, zoals maximumsnelheden, werkzaamheden of brugopeningen. Zo kunnen gebruikers van wegen en vaarwegen hun navigatiesysteem goed gebruiken.
- We optimaliseren de app 'Da's zo gefietst!' in het programma Verbonden Fietsen. Dit doen we samen met zes andere provincies en het Rijk. Via de app kan een fietser eerder groen licht krijgen bij verkeerslichten. Ook kan een fietser sparen voor beloningen door vaker te fietsen. Zo moedigen we het fietsgebruik in de provincie aan en verzamelen we nuttige informatie over fietsgebruik.
- Binnen de openbaarvervoerconcessie Zuid-Holland Noord onderzoeken we of het openbaar vervoer voor een deel zelfstandig kan rijden op de weg en op busdepots. We werken hierbij samen met onze vervoerder. Zie beleidsprestatie 2.1.2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer.
- We nemen deel aan het Europese onderzoeksproject Synchromode. We werken samen aan het ontwikkelen van innovatieve digitale applicaties. Zo kunnen we wegwerkzaamheden beter plannen en kunnen we het verkeer beter begeleiden bij grote evenementen of rond publiekstrekkers zoals de Keukenhof.
- We delen actief kennis over slimme mobiliteitsoplossingen. Dat doen we bijvoorbeeld door mee te werken aan landelijke verkenningen, werkgroepen, proefprojecten en bijeenkomsten.

Stimuleren bewust mobiliteitsgedrag

- In 2026 gaan we verder met de samenwerkingsorganisatie Zuid-Holland Bereikbaar (ZHB). Hierin werken we samen met het Rijk, ProRail, MRDH, gemeente Rotterdam, gemeente Den Haag en Havenbedrijf Rotterdam. Het doel is om hinder zo veel mogelijk te verminderen bij (onderhouds)werkzaamheden aan infrastructuur. We willen dat reizigers bewuster nadenken over hoe ze reizen tijdens werkzaamheden en erna. Dit doen we door via ZHB:
    - We plannen werkzaamheden op regioniveau in. Per regio nemen we maatregelen die passen bij de verkeershinder die we verwachten.

- We houden reizigers en inwoners van Zuid-Holland op de hoogte van werkzaamheden in de provincie. We vragen aandacht voor (hun rol bij) het beperken van hinder. We zorgen dat de communicatie herkenbaar is en aanzet tot gedragsverandering.
- We werken samen met andere wegbeheerders aan verkeersmanagement. We begeleiden verkeersstromen zo goed en zo veilig mogelijk. Dit doen wij altijd, niet alleen bij verstoringen en werkzaamheden.
- We gebruiken werkzaamheden als een kans om reisgedrag te veranderen. We willen dat reizigers ook na de werkzaamheden op een andere, duurzamer manier reizen.
- We helpen bedrijven met een werkgeversaanpak. Doel is om hun werknemers duurzamer te laten reizen. Dit doen we op basis van onderzoek naar reisgedrag.

- Via ZHB stemmen we de renovatie van Papendrechtse brug in de Rijksweg N3 af. We dringen bij Rijkswaterstaat aan op extra maatregelen om de overlast van de werkzaamheden voor alle gebruikers van de brug te beperken. Denk aan het stimuleren van het gebruik van openbaar vervoer. We vragen Rijkswaterstaat om te kijken of fietsers de Baanhoekbrug kunnen gebruiken. En we zetten ons in voor het vinden van oplossingen die bijdragen aan de bereikbaarheid (Motie 1759).

Vaker en verder fietsen door meer mensen

- We delen kennis met gemeenten en stellen fietsgegevens beschikbaar. Op basis van die gegevens kunnen gemeenten, waterschappen, Rijkswaterstaat en regio's hun voetgangers- en fietsbeleid ontwikkelen. Zo kunnen alle partijen lopen en fietsen veiliger maken. We toetsen ruimtelijke plannen via de Mobiliteitstoets (zie Bereikbaarheid door nabijheid).
- In 2026 leggen we nieuw fietsbeleid tot 2040 voor aan Provinciale Staten.
- Samen met alle regio's in Zuid-Holland werken we verder aan het netwerk van doorfietsroutes. In het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur staan de projecten in de verkenning- en uitvoeringsfase. Zie beleidsprestaties 2-1-4 en 2-1-5.

Veilig gedrag in het verkeer

- We gaan verder met de acties uit het Uitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Zuid-Holland 2021-2030 (UPV 2021-2030). Dit doen we samen met het Rijk, de MRDH, onze 6 bestuurlijke regio's, de gemeenten, waterschappen, politie, het Openbaar Ministerie, het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid (ROV Zuid-Holland) en andere partners zoals ANWB, Fietsbond en Veilig Verkeer Nederland. In 2026 evalueren we het Uitvoeringsprogramma 2021-2030. Dat doen we met hulp van externe partijen.
- We ondersteunen het verkeersonderwijs en ontwikkelen programma's voor gedragsbeïnvloeding. Dat doen we met het Regionaal Ondersteuningsbureau Verkeersveiligheid Zuid-Holland We zetten landelijke voorlichtingscampagnes om voor regionaal gebruik en we delen kennis en ervaringen over gedragsbeïnvloeding in het verkeer. In 2026 hebben we extra aandacht voor het gedrag van jongeren en jongvolwassenen in het verkeer. Ook wordt het programma SCHOOL op SEEF voor het basisonderwijs geactualiseerd en waar mogelijk verbeterd. Verder wordt het Periodiek Regionaal Onderzoek Verkeersveiligheid (PROV) uitgevoerd. Dit onderzoek laat het (zelf gerapporteerde) verkeersgedrag in Zuid-Holland zien.
- We nemen deel aan Regionale Platforms Verkeersveiligheid (RPV's). Hier delen we kennis en werken we samen met gemeentes en andere partners om de verkeersveiligheid te vergroten.
- We organiseren bijeenkomsten voor externe partijen over verkeersveiligheid. Zo stimuleren we kennisuitwisseling. Samen kijken we met welke concrete maatregelen het verkeer veiliger wordt.
- Wij overleggen regelmatig met politie en Openbaar Ministerie over gerichte handhaving op snelheid, rijden onder invloed en afleiding in het verkeer.
- Wij zorgen dat andere overheden onze onderzoeken en gegevens kunnen gebruiken. Op basis daarvan kunnen ze gerichte maatregelen nemen om de verkeersveiligheid op bepaalde locaties te verbeteren en om verkeersveilig gedrag stimuleren.
- We ondersteunen bijeenkomsten voor lokale overheden waar deelnemers kennis delen over veilige wegen binnen de bebouwde kom.

- Wij werken aan veilige provinciale wegen. Met subsidies dragen we bij aan veilige gemeentelijke wegen in heel Zuid-Holland. De projecten zijn onderdeel van het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur. Zie beleidsprestaties 2-1-4 en 2-1-5.

Bevorderen Lopen

We werken aan verkeersveiligheid voor voetgangers en aan goede looproutes naar bushaltes. We zorgen voor een betere oversteek van snelwegen, waterwegen en spoorlijnen met als basis het Nationaal Masterplan Lopen.

Beleidsprestatie 2-1-2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer

Wat willen we bereiken?

De provincie wil een gezonde, sociale en duurzame leefomgeving voor haar inwoners met vitale en goed bereikbare steden en dorpscentra waar het fijn werken, wonen, recreëren is. Zuid-Holland streeft naar een toekomstbestendig Zuid-Holland met goed openbaar vervoer.

De provincie realiseert, samen met de MRDH, een adequaat aanbod van Openbaar Vervoer zonder uitstoot van schadelijke stoffen zoals CO_2, stikstof en fijnstof in het vervoergebied van de provincie Zuid-Holland. Het moet snel, betrouwbaar en beschikbaar zijn en is daarmee waar mogelijk een volwaardig alternatief voor de auto. De provincie wil dat dit snel, frequent, betrouwbaar, beschikbaar en betaalbaar is en samen met lopen, de fiets en deelvervoer een reis van deur tot deur mogelijk maakt.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We werken samen met gemeenten, de MRDH, de verschillende regio's en het Rijk aan voorstellen om het hoofdrailnet te verbeteren. We zijn geen bevoegd gezag voor het hoofdrailnet. Maar we willen wel een betrouwbaar systeem met sprinters en intercity's die vaak rijden en met nieuwe stations. Dit is onder meer heel belangrijk voor de woningbouwopgave. Via het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (MIRT) werkt de provincie mee aan verschillende projecten van anderen. De infrastructuurprojecten zijn onderdeel van beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding (provinciale) infrastructuurprojecten en bijdragen aan projecten van anderen.
- We sluiten aan bij bestaande lobbytrajecten en initiatieven voor goede, snelle en betaalbare internationale treinverbindingen met andere Europese steden. Het doel is dat de trein de eerste keuze wordt bij reizen tot 750 km.

Deelmobiliteit & publiek vervoer

- We stimuleren het gebruik van deelfietsen. Dat doen we door afspraken te maken met de vervoerders en door subsidies. We moedigen het gebruik van deelfietsen aan bij de belangrijkere openbaarvervoerhaltes. Met de deelfietsen willen we bestemmingen die 1 tot 3 kilometer van de halte liggen, beter bereikbaar maken met het openbaar vervoer. Sinds 2025 zijn er deelfietsen in meer dan de helft van de Zuid-Hollandse gemeenten. In 2026 willen we het aantal ritten laten groeien en het aantal mensen dat gebruik maakt van deelfietsen. We praten met het Rijk over deelmobiliteit. Dat betekent het delen van vervoersmiddelen zoals fietsen. We willen dat het delen van vervoersmiddelen juridisch en beleidsmatig onderdeel kan worden van toekomstige concessies (Motie 1740).
- We onderzoeken in 2026 hoe we een lijndienst kunnen combineren met vervoer op afroep. Hiervoor overleggen we met reizigers en ondernemers. We voeren een proefproject uit in de Drechtsteden waarbij we openbaar vervoer combineren met doelgroepenvervoer zoals de bestelbuzz en de deur-halte taxi. Dit doen we samen met het Rijk en de gemeenten. Het doel is om het openbaar vervoer en de dienstverlening te verbeteren binnen het budget dat beschikbaar is. Op basis van de eerste resultaten kijken we of we op meer plekken kunnen starten met dit initiatief.

Goed en schoon regionaal openbaar vervoer

- In 2026 werken we de Visie op Openbaar Vervoer uit.
- In drie concessies, waaronder de nieuwe concessie Hoeksche Waard-Goeree-Overflakkee, zorgen we ervoor dat er meer bussen rijden. Met de Bikkergelden die we van het Rijk hebben gekregen voor de verbetering van het openbaar vervoer laten we vaker treinen rijden op de MerwedeLingelijn in de daluren. En we laten meer bussen rijden in de concessie Drechtsteden, Molenlanden, Gorinchem.
- In 2026 worden de nieuwe treinen voor de MerwedeLingelijn gebouwd. De eerste treinen worden in 2027 geleverd. Samen met ProRail zorgen we ervoor dat er langere perrons komen, een nieuw opstelterrein en uitbreiding van de energievoorziening.
- In 2026 verbeteren we het proefproject met gratis OV voor minima waar mogelijk. Met het project laten we mensen met een laag inkomen die in onze concessiegebieden wonen, gratis met het ov reizen in de daluren.
- We passen het tarievenkader aan vanwege de invoering van OVpay. Dat is het betalen met een bankpas in het openbaar vervoer. Met de aanpassing willen we een zo aantrekkelijk mogelijk tarief maken voor reizigers. In 2026 willen we een voorstel aan Provinciale Staten (PS) voorleggen over de toekomst van de Waterbus. De Waterbus vult het netwerk van openbaar vervoer aan waar geen bruggen en tunnels zijn. We willen het aanbod zo goed mogelijk laten passen bij wensen van de reiziger. En we willen de bedrijfsvoering verbeteren.
- Voor het veer Maassluis-Rozenburg starten we in 2026 met de voorbereiding voor de bouw van een nieuwe veerpont en de nieuwe exploitatieperiode. Dit is afhankelijk van besluitvorming in PS. We houden hierbij rekening met het landbouwverkeer. We voeren hierover gesprekken met Rijkswaterstaat en zoeken passende oplossingen waar dat nodig is (Motie 1758).

Beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer

Wat willen we bereiken?

Het vervoer van goederen dient zo efficiënt en schoon mogelijk plaats te vinden en bij te dragen aan de bereikbaarheid, economische ontwikkeling en leefbaarheid. Daarbij vindt de provincie het benutten van de verschillende modaliteiten weg, water, spoor en buisleidingen van groot belang. De provincie streeft naar een bewuste keuze en stimuleert meer vervoer per spoor en vervoer over water. En ook schoon vervoer zonder onnodige emissies. De provincie kijkt hierbij ook grensoverschrijdend naar internationale goederencorridors.

De provincie wil vervoersmodaliteiten en goederenstromen in samenhang met ruimtelijke ontwikkelingen organiseren en uitwerken, van stedelijke en regionale distributie tot multimodale (inter-) nationale goederencorridors.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Inzet op digitalisering

Digitalisering speelt een belangrijke rol bij het efficiënter organiseren van vervoersstromen. Dankzij digitalisering kan er effectiever gebruik worden gemaakt van voorzieningen zoals truckparkeerplaatsen, snellaadpunten voor trucks en andere faciliteiten. Het laat zien hoe vervoersstromen lopen. Op basis daarvan stimuleren we partijen om gepaste maatregelen te nemen om die vervoersstromen efficiënter te maken. Hiermee zorgt de provincie voor minder onnodige vervoersbewegingen, minder brandstofgebruik en minder uitstoot van schadelijke stoffen. De provincie is onder andere betrokken bij de volgende initiatieven:

- In het programma Connected Transport Corridors werken we aan digitale maatregelen voor de transportsector. Dit doen we samen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, andere wegbeheerders, vervoerder en verladers. Of we zorgen dat informatie beschikbaar is over beschikbare parkeerplaatsen voor vrachtwagens en over wachtrijen bij overslagterminals in de haven. Als provincie

nemen we initiatief om vrachtwagens met verse producten tussen de Greenport West-Holland en de Rotterdamse haven op kruispunten voorrang te verlenen met slimme verkeerslichten (iVRI's).

- We werken mee aan initiatieven voor digitalisering van de binnenvaart en voor het vervoer van verse producten. Samen met partners:
  - betalen we mee aan een applicatie die de beschikbaarheid van ligplaatsen laat zien.
  - wijzen we locaties aan waar software voor efficiëntere afwikkeling van containers getest kan worden.
  - zorgen we dat internationale vers-treinen snel de grenzen kunnen passeren zonder administratieve vertragingen.
- Samen met de Rotterdamse haven werken we aan het digitaliseren van vrachtbrieven. Met digitale vrachtbrieven kan de overslag van internationale transporten in de haven soepeler verlopen.
- Samen met andere provincie en met infrabeheerder ProRail werken we aan het project Indigo +. Doel van het project is om goederenwagons sneller te laten vertrekken door het digitaliseren van de startprocedures.
- Met andere provincies en de havenbedrijven kijken we of kunstmatige intelligentie (AI) gebruikt kan worden bij goederenvervoer en de logistiek. Dat kan sneller, betrouwbaarder en efficiënter vervoer opleveren.

Modal shift, regionale hubs en zero emissie

- We werken samen met internationale overheden en marktpartijen aan het project Fresh on Track. Samen zorgen we voor de benodigde financiering en ruimte op het spoor om transport van verse producten over het spoor mogelijk te maken en te stimuleren. Zo gaat de lading van de weg naar het spoor (modal shift). Dat zorgt voor minder drukte op de weg en voor minder uitstoot van schadelijke stoffen.
- We onderzoeken of er een overslaglocatie kan komen in Hoek van Holland (kade StenaLine) zodat lading van de weg naar het water gaat (modal shift). We kijken ook of op de langere termijn het spoor van de Hoekse Lijn gebruikt kan worden om ‘s nachts goederen te vervoeren (Amendement 916).
- We maken afspraken met verladers en vervoerders om lading te bundelen en waar mogelijk niet te vervoeren via de weg maar over water of spoor.
- We stimuleren elektrisch varen, zowel in een stad als regionaal en nationaal). In 2026 stimuleren we de toevoeging van een elektromotor aan bestaande schepen en de benodigde laadinfrastructuur om accu’s op te laden. Dat doen we met subsidies. We ondersteunen ook het fijnmazige netwerk van elektrische duwbak/duwboot-combinaties via het concept van Metropolitan Hub Systems (MHS).
- Via MoVe (Mobiliteit en Verstedelijking) stimuleren we efficiëntere distributie van afval- en bouwlogistiek binnen stedelijk gebied. Dit houdt de binnensteden bereikbaar en leefbaar.

Versterken en veilig houden van goederencorridors

- We werken samen met andere partijen aan efficiënt en effectief goederenvervoer en vervoer per binnenvaart. Waar het mogelijk is, stimuleren we vervoer zonder uitstoot van emissies. Dit verbeteren van vervoer doen we op provinciaal, nationaal en internationaal niveau op de goederencorridors waar Zuid-Holland onderdeel van is. Dat zijn de trajecten waarop goederen worden vervoerd: corridor Oost/Zuid Oost (Rotterdam-Nijmegen/Arnhem-Venlo) en corridor Zuid (Amsterdam-Rotterdam-Terneuzen/Vlissingen). Het is belangrijk voor onder andere de haven van Rotterdam, Greenport West-Holland en de industrie. Maar ook voor de bereikbaarheid, de totale economische ontwikkeling en de leefbaarheid in Zuid-Holland.
  - Voor de corridor Oost/Zuid Oost werken we samen met het Rijk en Havenbedrijf Rotterdam aan het realisatiepact Rotterdam en omstreken. Ook maken we samen met vijf andere Nederlandse provincies en NordRhein-Westfalen in 2026 een plan van aanpak voor het stimuleren van mobiliteit en de verduurzaming van de binnenvaart in het bijzonder.
  - Voor de corridor Zuid willen we samen met Vlaanderen verbeteringen doorvoeren bij terminals, bij autonoom varen bij het delen van informatie over wegwerkzaamheden.
- We onderzoeken samen met de noordelijke provincies de kansen om een noordelijke goederenvervoerverbinding te ontwikkelen. Deze verbinding moet aansluiten op de Europese verbinding naar Berlijn en wordt onderdeel van het Trans Europese Transport Netwerk (TEN-T).
- We stimuleren het gebruik van Europese transportroutes, in het bijzonder via de European Grouping of Territoral Coöperation (EGTC). We zijn vicevoorzitter van EGTC.

- We werken op provinciaal en nationaal niveau aan het realiseren van veilige parkeerplaatsen voor vrachtwagens en de benodigde faciliteiten voor chauffeurs (Moties 1428 en 1686).

Beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)

Wat willen we bereiken?

Om ervoor te zorgen dat de provincie Zuid-Holland voor iedereen bereikbaar is en blijft op een duurzame en veilige manier legt de provincie ook nieuwe provinciale infrastructuur aan en verbetert bestaande provinciale infrastructuur. Of een infrastructurele ingreep passend en nodig is wordt bepaald door onderzoek te doen naar oorzaken en mogelijk maatregelen. Hierbij wordt integraal gekeken of lopen, fietsen, OV en deelvervoer ook een bijdrage aan de oplossing kunnen leveren. Daarnaast draagt de provincie bij aan projecten van anderen door middel van advisering en/of een financiële bijdrage. Verkeersveiligheid en duurzaamheid zijn standaard elementen in de voorbereiding van projecten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

We bereiden verschillende provinciale projecten voor om infrastructuur aan te leggen en te verbeteren. Het gaat niet om beheer en onderhoud of om vervanging van bestaande infrastructuur (zie daarvoor beleidsprestatie 2-2-1 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam). Met deze projecten verbeteren we de bereikbaarheid en verkeersveiligheid en maken we ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk. We dragen inhoudelijk en financieel bij aan projecten van andere overheden als deze onze infrastructuur of doelstellingen raken. In de voorbereiding van projecten letten we goed op de verkeersveiligheid. Hier toetsen we ook op bij subsidieaanvragen.

In het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) staat meer informatie over infrastructurele projecten vooraanleg en verbetering) waar we als provincie aan meebetalen. Hieronder staat een korte samenvatting van projecten die we voorbereiden. Voor een totaaloverzicht van projecten verwijzen we naar het PZI 2026-2040. Hierin staan de initiatief- en verkenningsfase. Samen vormen zij de voorbereidingsfase. Het PZI 2026-2040 is een bijlage bij de Begroting 2026.

Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen

- We dragen bij aan de planuitwerking voor verbeteringen aan de Algerabrug tussen Krimpen aan de IJssel en Capelle aan de IJssel. We spreken met de gemeente af wanneer zij subsidie aanvragen voor de afgesproken maatregelen. De maatregelen kunnen binnenkort worden uitgevoerd.
- We dragen financieel bij aan de bereikbaarheid per fiets van het Central Innovation District (CID) en Binckhorst in Den Haag. Dit is onderdeel van het programma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe).
- We stimuleren dat mensen de fiets pakken door financieel bij te dragen aan projecten van andere wegbeheerders. Ook kijken we naar mogelijke maatregelen voor onze eigen provinciale fietspaden. Het overgrote deel van de fietsinfrastructuur wordt niet beheerd door de provincie maar doorandere wegbeheerders. Als dat nodig is, ondersteunen we de subsidieontvangers bij de uitvoering van hun project. De basis hiervoor is de Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen'. In het PZI 2026-2040 staan de projecten die wij onderzoeken en waarvoor we subsidie gaan verlenen of hebben verleend. Tussen haakjes staat daarachter het jaar van oplevering. Enkele voorbeelden zijn:
  - De doorfietsroute Rotterdam-Gouda en Sliedrecht-Gorinchem (subsidieverlening verwacht in 2026).
  - De fietsroutes Naaldwijk-Rotterdam en de route tussen het Oeverbos en de Krabbeplas tussen Maassluis en Vlaardingen (subsidievaststelling in 2026).
  - De fietspaden langs de N208 aan de noordkant van Lisse en de N444 ter hoogte van Warmond (eigen projecten in voorbereiding).
- We besluiten in 2026 over subsidies voor fietsmaatregelen die afgesproken zijn in de startnotitie Mobiliteitsaanpak Noordelijke Duin- en Bollenstreek en Haarlemmermeer. Daarin staat ook dat we bijdragen

aan het gemeentelijke project verbinding N206-N207 (aftakking station Hillegom). Dit project is in de initiatieffase.

- We geven subsidies aan gemeenten en waterschappen voor het verbeteren van de bereikbaarheid en verkeersveiligheid. Per regio stellen we elk jaar een bedrag beschikbaar. De regio's dienen hiervoor plannen in. Wij toetsen na het indienen wat het effect is van die plannen op verkeersveiligheid, op openbaar vervoer, op de bereikbaarheid per fiets en de auto én op ruimtelijke ontwikkelingen zoals woningbouw.
- We gaan in 2026 door met de verkenning Realisatiepact Rotterdam. We kijken naar de ruimtelijke aanpassingen die nodig zijn voor het verbeteren van treinverbindingen voor goederenvervoer en voor vernieuwende los- en laadsystemen. Ook werken we samen met partijen zoals het Havenbedrijf aan de aanleg van containerpleinen (depots), reefer hubs (verzamelpunten voor gekoelde containers) en laadinfrastructuur. Tegelijk met het werk aan de verkenning nemen we in 2026 uitvoeringsbesluiten over bijdragen aan concrete maatregelen.
- We leveren inhoudelijke kennis aan Rijksinfrastructuurprojecten zoals:
  - A16 Rotterdam
  - A4 Burgerveen – N14
  - A27 Houten – Hooipolder
  - A16 Van Brienenoordbrug
  - A20 verbreding Nieuwerkerk a/d IJssel - Gouda.

  We kijken naar de effecten van deze projecten op bijvoorbeeld het provinciale wegennet, het milieu, de leefomgeving en de ruimtelijke ontwikkelingen. Omdat het Rijk de A4 Haaglanden-N14, de A4 Burgerveen-N14, de A15 Papendrecht Gorinchem en de A16 Van Brienenoordcorridor heeft gepauzeerd, overleggen we als regio met het Rijk over de gevolgen en over andere maatregelen die mogelijk zijn.

Voorbereiding aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- Binnen het programma Mobiliteit en Verstedelijking (MoVe) werken we samen met andere partijen aan maatregelen om de bereikbaarheid te verbeteren op Voorne Putten / Haven Rotterdam en in het Westland. In 2026 werken we ook mee aan de MIRT-verkenning Oude Lijn. Deze MIRT-verkenning bestaat uit de verkenningen naar de Spoorzone Leiden Centraal en Dordrecht en Bus Rapid Transit Leiden – Zoetermeer. Voor dit laatste project nemen we een uitvoeringsbesluit voor een aantal infrastructurele maatregelen.
- Voor het Uitvoerings- en investeringsprogramma 'Doorstroming openbaar vervoer' nemen we in 2026 een uitvoeringsbesluit over de maatregelen met de meeste kans van slagen. Daar dragen we aan bij.
- We praten met de regionale overheden over de Mobiliteitsaanpak Noordelijke Duin- en Bollenstreek. Op basis daarvan bepalen we of de volgende fase kan starten. Dit doen we aan de hand van de uitkomsten van het initiatiefproject verbindingsweg N208 – A44, ten zuiden van Lisse. Zie ook de maatregel 'Bijdragen aan (infrastructuur)projecten van anderen'.
- In 2026 ronden we de verkenningsfase voor het project Bereikbaarheid Vijfde Dorp (Zuidplas) af. We willen een uitvoeringsbesluit nemen voor de eerste maatregelen aan provinciale wegen.
- We werken het Actieplan Geluid verder uit. We bepalen of en waar geluidsschermen langs provinciale wegen de geluidsoverlast kunnen verminderen. We kijken naar nut en of de schermen technisch en financieel haalbaar zijn.

Beleidsprestatie 2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)

Wat willen we bereiken?

Om de bereikbaarheid op peil te houden legt de provincie ook nieuwe infrastructuur aan of verbetert bestaande infrastructuur. Deze projecten worden gerealiseerd op basis van een besluit waarin de inhoudelijke scope, planning en het financieel kader zijn vastgelegd.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We voeren verschillende provinciale projecten uit waarbij nieuwe infrastructuur wordt aangelegd of bestaande infrastructuur wordt verbeterd. De basis voor deze projecten ligt in Beleidsprestatie 2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en infrastructuursubsidies (PZI).
- Bij de aanleg en verbetering van infrastructuur letten we altijd op verkeersveiligheid . Daarom heeft de provincie maar een beperkt aantal projecten waarbij alleen de verkeersveiligheid wordt verbeterd. Bij verbeteringen aan bestaande infrastructuur en bij de aanleg van nieuwe infrastructuur gebruiken we de landelijke richtlijnen voor een veilige weginrichting.
- Voor een compleet overzicht van projecten in de uitvoeringsfase verwijzen we naar het PZI 2026-2040 (bijlage bij de begroting 2026).

Realisatie aanleg en verbetering van provinciale infrastructuur

- We verbeteren de bestaande fietsinfrastructuur en stimuleren zo dat mensen de fiets gebruiken. De Uitvoeringsagenda 'Samen verder fietsen' is de basis voor de verbeteringen. We voeren projecten uit aan de eigen provinciale fietsinfrastructuur, zoals de doorfietsroute Rotterdam-Zoetermeer en de fietstunnel in Lisse. Ook vervangen we de tegels op fietspaden in Westland door asfalt.
- We ronden het eerste deel van het Halteverbeterplan 2022-2030 af. Dit zijn de relatief eenvoudige maatregelen. We werken verder aan de uitvoering van de meer complexere maatregelen, inclusief de Parkeer- en Reisvoorziening op de Algeracorridor Algerabrug tussen Krimpen aan de IJssel en Capelle aan de IJssel.
- We gaan door met de realisatie van een aantal Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) verbindingen, zoals:
  - HOV Hoeksche Waard Goeree Overflakkee (waaronder Rotterdam – Oud-Beijerland)
  - HOV Drechtsteden Molenlanden Gorinchem fase 2 en 3
  - HOV Noordwijk – Schiphol
  - HOV Leiden CS -Katwijk - Noordwijk.
- We starten of gaan verder met de uitvoering van onder andere de:
  - N207 Zuid (realisatiebesluit en aanbesteding na besluit PS over Provinciaal Inpassingplan)
  - Kruising N214/N216 en Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N214 A en B (planuitwerking)
  - RijnlandRoute (Europaweg)
  - N211 Wippolderlaan
  - Verkeersveiligheidsmaatregelen traject N215 B en C
  - Vervangen Steekterbrug
  - Verbreding Delftse Schie
  - Vervanging Concordiabrug (aanbesteding).

Beleidsprestatie 2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart

Wat willen we bereiken?

De zogenaamde kleine- en recreatieve luchtvaart kan (geluid)overlast geven of tot verstoring van natuur leiden. De provincie gaat over de locaties waar luchtvaart mag starten en landen, met uitzondering van Rotterdam The Hague Airport, en de provincie kan daarvoor regels opstellen. De provincie gaat niet over waar en hoe er gevlogen wordt; dit valt onder de bevoegdheid van het Rijk.

De provincie wil hiernaast dat de overlast van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA) zoveel mogelijk beperkt wordt. Dit gaat om geluidhinder, uitstoot van (ultra)fijnstof, stikstof en CO2. Tegelijkertijd wil de provincie dat Schiphol zijn positie als belangrijke internationale luchthaven kan behouden en zijn netwerk van internationale verbindingen kan versterken. Voor RTHA wil de provincie dat de luchthaven zijn positie als zakelijke luchthaven kan behouden.

De provincie oefent invloed uit op de besluitvorming door de minister van Infrastructuur en Water- staat (I&W) en de Tweede Kamer over de toekomstige ontwikkeling van beide luchthavens. Voor Schiphol gaat dit via de Bestuurlijke Regie Schiphol (BRS; een samenwerkingsverband van vier provincies en een veertigtal gemeenten rondom Schiphol) en bij RTHA via de Bestuurlijke Regiegroep RTHA (BRR; een samenwerkingsverband van de provincie en drie gemeenten).

De provincie wil dat binnen de geluidcontouren rondom Schiphol en RTHA terughoudend wordt omgegaan met nieuwe woningbouw om nieuwe geluidgehinderden zoveel mogelijk te voorkomen. Echter binnen de regels wil de provincie dat kleinschalige woningbouw mogelijk moet kunnen zijn indien dit de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid ten goede komt. Daartoe heeft de provincie regels gesteld in de Omgevingsverordening.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We willen minder hinder door luchtvaart voor de inwoners van Zuid-Holland en we willen het aantal nachtvluchten terugdringen. Voor de provincie is de geluidsruimte van Rotterdam The Hague Airport (RTHA) zoals die nu is, ook de maximale geluidsruimte. We beoordelen het nieuwe Luchthavenbesluit voor de luchthaven. Het is de basis voor onze inspraakreactie hierop naar het Rijk.
- We evalueren het bestaande beleid voor kleine en recreatieve luchtvaart inclusief de beleidsregel Landen en Opstijgen (LEO). Dit is nodig vanwege de sterke groei van kleinschalige luchtvaart, zoals drones. Op basis hiervan stellen we een nieuwe luchtvaartvisie op. Hierbij kijken we ook naar de mogelijkheden van nieuwe technieken zoals van drones.
- We ontwikkelen nieuw beleid voor het inpassen en vergunnen van zogenaamde vertiports. Dat zijn kleine luchthavens waar drones kunnen opstijgen en landen. Bij de ontwikkeling van dit nieuwe beleid kijken we naar brede maatschappelijke effecten: bereikbaarheid, geluidsoverlast, economie, veiligheid, duurzaamheid, maatschappelijke toepassingen, ruimtelijke gevolgen, privacy en draagvlak.
- We gebruiken ons netwerk waar dat nuttig is om onze provinciale doelen te bereiken en op te komen voor onze belangen. Dit doen we bijvoorbeeld bij het beïnvloeden van nieuw landelijk beleid voor vraagstukken rond Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA) en bij de inrichting van het luchtruim. Ook de ontwikkeling en invoering van nieuwe luchtvaart zoals drones valt hieronder.
- We onderzoeken de maatschappelijke en economische waarde van Rotterdam The Hague Airport (RTHA). Daarnaast bekijken we of locatie te gebruiken is voor eventuele andere functies.
- We voeren onze wettelijke taak uit voor de luchtvaart. Dit is het vaststellen van luchthavenregelingen of -besluiten en het verlenen van ontheffingen voor Tijdelijk en Uitzonderlijk Gebruik (TUG).
- Samen met het Rijk werken we aan de ontwikkeling van een toekomstig testgebied voor drones boven de Noordzee. De provincie is de initiatiefnemer. In 2026 verwachten we klaar te zijn met dit traject. Dit moet het mogelijk maken om vanaf Unmanned Valley vaker met drones te testen. Dit is een gebied op de voormalige vliegbasis Valkenburg waar nu bedrijven zijn die zich met droneontwikkeling bezighouden.
- In 2026 besluiten we over een mogelijk vervolg op het burgermeetnet RTHA dat we in 2025 evalueerden.

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Het beleidsdoel Goed functionerende provinciale infrastructuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 2-2-1 Beheer en onderhoud: op orde en duurzaam

Wat willen we bereiken?

De fietspaden, bermen, wegen, vaarwegen, bruggen en sluizen en verkeerssystemen worden sober, doelmatig en duurzaam onderhouden met zo min mogelijk overlast. Beheer en onderhoud houdt de provincie daarmee boven het aansprakelijkheidsniveau en laten we zo efficiënt mogelijk plaatsvinden. Op dit moment doet de provincie dit op een manier met zo min mogelijk kosten, uitstoot en overlast voor de vaarweg- en weggebruiker en

omgeving. Tijdens de werkzaamheden wordt het belang van de fietser en voetganger zwaar meegewogen. Er wordt ingezet op innovaties bij werkzaamheden om naast de kosten te beperken ook de uitstoot te verminderen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

We zorgen iedere dag voor een veilige en vlotte doorstroming van verkeer over de provinciale wegen en vaarwegen. Dat doen we door het bedienen van bruggen en sluizen en door het inzetten van incident-coördinatoren, vaarweginspecteurs, weginspecteurs en buitengewone opsporingsambtenaren (boa's). We handelen incidenten en pechgevallen af op de wegen en lossen storingen aan de bruggen en sluizen zo snel mogelijk op. De (vaar)weginspecteurs en boa's zorgen voor de veiligheid bij werkzaamheden. Ook begeleiden ze bijzondere transporten en evenementen op het water

Realiseren duurzaamheidsambitie via assetmanagement provinciale infrastructuur

Ook in 2026 voeren we het beheer en onderhoud van onze infrastructuur duurzaam uit. Doel is om in 2030 de CO_2-uitstoot en het gebruik van nieuwe materialen met 50% terug te brengen. Dit doen we binnen de kaders en budgetten die gelden. We letten op de maatregelen die bewezen resultaat hebben en op ontwikkelingen die we breder kunnen inzetten. Om dit te realiseren, zetten we in 2026 in op:

- Circulair werken. We verminderen afvalstromen en beperken het gebruik van nieuwe grondstoffen. Dit doen we onder andere door gebruikt asfalt te verwerken in nieuw asfalt. We gebruiken circulaire marktplaatsen om 'tweedehands' materialen te zoeken en aan te bieden. De focus ligt op vijf materialen met de grootste impact binnen de provincie: asfalt, staal, beton, bagger en bermmaaisel.
- De CO_2-uitstoot verlagen. We passen standaard Warm Mix Asfalt toe. Dat wordt bij een lagere temperatuur geproduceerd met dezelfde kwaliteit en levensduur als 'gewoon' asfalt. We voeren de werkzaamheden zoveel mogelijk uit met machines die minder of geen schadelijke stoffen uitstoten, zoals CO_2 en stikstof. We zetten de 'Asphalt Recycling Train' in. Deze machine vernieuwt asfalt ter plekke met minder grondstoffen, minder transport en minder uitstoot.

Figuur Duurzaamheidsdoelen

Uitvoeren assetmanagement op onderhoudsniveau 'Sober en Doelmatig'

Assetmanagement

- In 2026 werken we verder aan de ontwikkeling van assetmanagement. In 2026 leiden we medewerkers op voor de Veiligheidsaanpak. Deze aanpak is gebaseerd op de Arbowet. Het regelt de verantwoordelijkheid van de provincie Zuid-Holland als opdrachtgever voor aannemers en andere opdrachtnemers.
- We ontwikkelen ons verder tot een datagedreven assetmanagementorganisatie. Dit betekent dat we werken aan toegankelijke beheer- en onderhoudsmanagementsystemen, overzicht en inzicht. Dat doen we op basis van data over de staat van eigendommen zoals bruggen en wegen. Zo werken we sneller en efficiënter. We kunnen beter vooruit plannen.
- Om een datagedreven organisatie te worden, verbeteren we ook de data over het gebruik van onze eigendommen. We gebruiken de data om de effecten op duurzaamheid, veiligheid en bereikbaarheid te

controleren. We onderzoeken hiervoor nieuwe technieken zoals data uit voertuigen en vaartuig-telsystemen, of datafusie en AI (Artificial Intelligence). Waar dat mogelijk is, werken we samen met andere wegbeheerders.

- Omgevingsmanagement en verkeersmanagement zijn van groot belang bij werkzaamheden voor onderhoud. Samen met de verschillende wegbeheerders willen we de bereikbaarheid in de provincie zo veel mogelijk op peil te houden. De komende jaren nemen zowel het onderhoudswerk als de hoeveelheid verkeer toe.
- We verbeteren het digitaal verkeersmanagement. We gebruiken digitale verkeersberichten om automobilisten op specifieke plekken te informeren over files, wegafsluitingen en omleidingen. Automobilisten ontvangen deze berichten op hun mobiele telefoon als ze een navigatie-app (Waze, Flitsmeister, etc.) gebruiken.
- In 2026 willen we starten met een inventarisatie van de ordening van infrastructuur onder de grond zoals kabels en leidingen. Dit levert een overzicht op van de mogelijkheden hoe we de ondergrond goed kunnen inrichten voor de toekomst.

Figuur Assetmanagement processtappen

Beheer en onderhoud

- We beheren onze infrastructuur regelmatig. Met het dagelijks beheer en onderhoud houden we de infrastructuur goed, veilig en netjes. Denk aan kleine reparaties aan asfalt of openbare verlichting, schoonmaken, opruimen, maaien, smeren van beweegbare brugonderdelen en het updaten van software In 2026 start de aannemerscombinatie met het prestatiecontract voor dagelijks beheer en onderhoud aan beweegbare kustwerken. Dat contract sloten we in 2025 af. In dit prestatiecontract staan de afspraken over prestaties en resultaten. We schrijven niet meer voor hoe de prestaties en resultaten moeten worden bereikt.
- In 2026 gaat de nieuwe aannemer van de regio Oost van start. Er komt ook een aanbesteding voor een nieuw contract voor dagelijks beheer, onderhoud en vervangingen van verkeerssystemen. Nu zitten deze werkzaamheden nog in verschillende contracten.
- We evalueren storingen aan bruggen die optreden door warmte, zoals het uitzetten van een brugdek. We stellen passende maatregelen vast zoals bijvoorbeeld het vaker preventief koelen (Amendement 917).
- In 2026 voeren we asfalteringswerkzaamheden uit aan diverse wegen in verschillende regio's.
- We vervangen de oevers nu en in 2026 langs verschillende vaarwegen: Heimanswetering, Woudwetering en Oude Wetering en Oude Rijn in Alphen aan den Rijn Centrum. Langs het Aarkanaal ten hoogte van Ter Aar worden kunststof damwanden geplaatst. Dat is een solide en duurzame oplossing voor de oevers daar.

- In het project ‘groot onderhoud bruggen’ in de vaarweg tussen Rotterdam en Den Haag (traject 1) zijn in 2026 de Koepoortbrug, Plantagebrug, Abtswoudsebrug en de Geestbrug aan de beurt.
- We bereiden het groot onderhoud voor aan beweegbare kunstwerken in Leiden (Hooghkamerbrug, Hoflandbrug, Waddingerbrug) en bij Koudekerk aan den Rijn en Hazerswoude-Rijndijk (Koudekerksebrug).

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	387,6	554,4	433,5	455,9	451,7	439,2
Overige lasten	155,8	297,4	171,5	168,1	151,4	154,2
Subsidies en inkomensoverdrachten	137,4	159,7	156,6	181,4	185,4	162,1
Kapitaallasten	60,9	63,4	69,2	72,0	81,6	89,5
Arbeidskosten	33,5	33,9	36,2	34,3	33,3	33,3

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	387,6	554,4	433,5	455,9	451,7	439,2
Gedekt uit saldo inzet reserve	-3,4	172,1	-23,8	-23,1	-12,8	-4,7
Gedekt uit specifieke baten	29,7	23,7	27,2	38,5	24,6	12,4
Gedekt uit algemene middelen	361,3	358,6	430,1	440,5	439,9	431,4

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- In 2025 is de egalisatiereserve beheer en onderhoud opgeheven en gestort in de voorzieningen voor groot onderhoud. Deze eenmalige storting van € 140 miljoen is als last verwerkt. Hierdoor zijn de lasten in 2025 hoger dan de structurele omvang van de begroting.
- De omvang van de kapitaallasten neemt in de komende jaren toe als gevolg van de afronding van verschillende investeringsprojecten waarover vervolgens wordt afgeschreven.
- De omvang van de subsidies en inkomensoverdrachten en de overige lasten fluctueert in de komende jaren en wordt verklaard vanuit de inzet van middelen vanuit de bestemmingsreserve Bereikbaarheid.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	8.829	10.531	11.128	494	11.622	10.598	10.262	10.262
2-1-2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer	148.104	154.492	153.117	5.724	158.841	176.471	186.050	163.900
2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	2.784	2.846	5.632	-2.274	3.358	4.947	3.211	2.812
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	10.637	26.442	13.754	3.609	17.362	24.434	24.922	27.556
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	40.157	29.907	32.196	-338	31.858	33.149	36.875	42.336
2-1-6 Duurzame, stille en nieuwe luchtvaart	1.022	1.465	1.157	0	1.157	1.066	1.061	1.311
Totaal beleidsdoel 2-1	211.534	225.683	216.983	7.215	224.198	250.664	262.381	248.176
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	176.082	328.709	196.138	13.114	209.252	205.268	189.279	191.010
Totaal beleidsdoel 2-2	176.082	328.709	196.138	13.114	209.252	205.268	189.279	191.010
Totaal Lasten	387.616	554.392	413.121	20.329	433.451	455.932	451.659	439.187
Baten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer	-1.600	-1.861	-1.250	-220	-1.470	-1.250	-1.255	-1.255
2-1-2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer	-7.901	-4.074	-4.108	0	-4.108	-15.306	-13.336	-3.891

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer	-701	-100	0	0	0	0	0	0
2-1-4 Voorbereiding provinciale infrastructuurprojecten en -subsidies (PZI)	1.560	-200	0	0	0	-320	-2.383	0
2-1-5 Realisatie provinciale infrastructuurprojecten (PZI)	-7.487	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	-16.129	-6.235	-5.358	-220	-5.578	-16.876	-16.974	-5.146
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
2-2-1 Beheer en onderhoud op orde en duurzaam	-13.542	-17.435	-18.770	-2.843	-21.613	-21.644	-7.629	-7.301
Totaal beleidsdoel 2-2	-13.542	-17.435	-18.770	-2.843	-21.613	-21.644	-7.629	-7.301
Totaal Baten	-29.671	-23.670	-24.128	-3.063	-27.191	-38.520	-24.603	-12.447
Saldo lasten en baten Ambitie 2	**357.946**	**530.721**	**388.993**	**17.266**	**406.259**	**417.412**	**427.056**	**426.740**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Openbaar vervoer € 4,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
Diverse wijzigingen binnen de openbaar-vervoerconcessies (afspraak over wie het openbaar vervoer in een gebied regelt): • Vergoeding vervoerders voor studentenreisproduct (€ 4 miljoen) met dekking vanuit de Bikkergelden; • Op basis van prijsstijgingen passen we de vergoedingstarieven aan (€ 0,4 miljoen) met dekking vanuit de Bikkergelden; • Het opnieuw verdelen van geld voor het 'ov-kortingsproduct voor minima'. Dekking vanuit niet benodigde algemene middelen in 2025.	

Afrekening projecten van Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) met geld van Brede Doeluitkering (BDU) € 2,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Eerder kregen we rijksbijdragen voor (spoor)infrastructuurprojecten via de Brede Doeluitkering. In de overlopende passiva (OVP) is nog geld voor lopende PZI-projecten. Als een project(fase) klaar is, boeken we dit geld als kosten en als inkomsten. Op basis van het bijgewerkte PZI passen we de uitgaven en inkomsten aan. Hiermee blijft het totale budget hetzelfde. (zie ook baten)	

Latere afronding fietsprojecten PZI € 2,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Enkele fietsprojecten in het PZI komen later tot afronding dan verwacht. De kosten daarvan schuiven door naar 2027 en verder.	

Verduurzaming kleine binnenvaartschepen € 2,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Een aantal kleine binnenvaartschepen krijgt een hybride aandrijving (zowel elektrisch als verbranding). In 2026 vindt hier vooralsnog alleen een proefproject voor plaats. Het geld schuift door naar 2028 en 2029 (zie lasten Meerjarenraming 2027-2029).	

Subsidies regionale infraprojecten € 4,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Door een fout verschoof het beschikbare geld in de Voorjaarsnota 2025 naar latere jaren. Dit kwam omdat we subsidies in 2026 verwachtten te boeken als lasten. Dit in verband met de afschaffing van het 'gesloten systeem voor bereikbaarheid'. Maar daarbij rekenden we boekingen van eerder verleende subsidies in 2026 niet mee. Dit herstellen we door het beschikbare geld terug te zetten naar de oorspronkelijke stand in de Begroting 2025. Zo blijft het budget hetzelfde.	

Bereikbaarheidsaanpak Zuid-Holland Bereikbaar € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
De provincie draagt bij aan de aanloopkosten voor het opstarten van een collectief vervoerssysteem voor werknemers van de haven in Rotterdam. De totale bijdrage bedraagt € 1 miljoen verdeeld over 2026-2030. Na 2030 stopt de provincie met financieren en zijn de kosten volledig voor de rekening van de bedrijven en andere overheden.	

Indexering concessies OV € 5,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Als gevolg van de doorwerking van de jaarlijkse prijsinflatie in de concessieovereenkomsten met de concessiehouders is het noodzakelijk het budget voor prijscompensatie structureel te verhogen vanaf 2026. De indexatie, berekend over alle concessies met een percentage van 4,4%, leidt tot een extra benodigd budget van € 5,1 miljoen. Dekking ten laste van de stelpost voor prijscompensatie.	

Extra inzet beheer en onderhoud veerinfrastructuur € 0,1 miljoen (n)	Nieuw besluit
Dit najaar wordt een voorstel aan PS voorgelegd over de toekomst van het Veer Maasluis – Rozenburg. De structurele beheer- en onderhoudslasten voor de benodigde infrastructuur zijn geraamd op € 0,1 miljoen per jaar vanaf 2029. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Kapitaallasten € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Prijsaanpassingen 2026 € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Vanwege prijsstijgingen verhogen we vanaf 2026 het budget voor het dagelijks onderhoud in het programma Beheer en Onderhoud. Dit staat in ons indexeringsbeleid en deze verandering past bij het besluit in de Kadernota 2026-2029. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Aanpassingen in bijdragen aan voorzieningen Beheer en Onderhoud € 2,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Vanwege prijsstijgingen verhogen we vanaf 2026 het budget voor de dotatie (schenking of toekenning) aan de voorzieningen voor het programma Beheer en Onderhoud. Dit doen we volgens het indexeringsbeleid (aanpassen vanwege prijswijzigingen). Deze verandering past bij het besluit in de Kadernota 2026-2029. Dekking ten laste van stelpost prijscompensatie.	

N217 Stougjeswijk € 9 miljoen (n)	Nieuw besluit
We sluiten een bestuursovereenkomst met de gemeente Hoeksche Waard. Dit doen we voor het bereikbaar maken van de te ontwikkelen woonwijk Stougjeswijk. Een deel van de N217 heeft vooral een plaatselijke verkeersfunctie. De gemeente gaat dit deel van de N217 - vanaf de Zinkweg tot aan Nieuw-Beijerland – beheren. Voor het eerstvolgende groot onderhoud betaalt de provincie maximaal € 9 miljoen mee. Dekking ten laste van de algemene middelen.	

Werken voor anderen en verschillende kleine aanpassingen € 1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor de jaarlijkse kosten van het planmatig onderhoud, voerden we in de Voorjaarsnota 2025 2 voorzieningen in. Deze voorzieningen vervingen de (egalisatie)reserve Beheer en Onderhoud. Ze zijn er om pieken en dalen in het onderhoudsprogramma Beheer en Onderhoud op te vangen. Niet alle uitgaven mogen via deze voorzieningen worden betaald. We betalen de volgende zaken uit de algemene middelen: • Werkzaamheden die wij uit laten voeren aan wegen en gebied van anderen (voornamelijk gemeenten, Rijkswaterstaat, waterschappen). Er zijn extra werkzaamheden (€ 0,7 miljoen) voor het onderhoud aan bruggen van diverse gemeenten, en de N468 (Hoogheemraadschap van Delfland). Voor deze werkzaamheden ontvangen we een vergoeding (zie toelichting baten). • Het onderhoud van gebouwen (€ 0,1 miljoen) die eerder overgedragen zijn aan Vastgoed en verkocht (gaan/mogen) worden. Dekking ten laste van de algemene middelen. Het project N209 Geluidscherm Bergschenhoek in Beleidsdoel 2-1 sluiten we af. De overgebleven kleine werkzaamheden voeren we uit door het dagelijks beheer en onderhoud (€ 0,2 miljoen). Dekking ten laste van Beleidsdoel 2-1.	

Kapitaallasten € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Afrekening PZI projecten met middelen Brede Doeluitkering (BDU) € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
Eerder kregen we rijksbijdragen voor (spoor)infrastructuurprojecten via de Brede Doeluitkering. In de overlopende passiva (OVP) is nog geld voor lopende PZI-projecten. Als een project(fase) klaar is, boeken we dit geld als kosten en als inkomsten. Op basis van het bijgewerkte PZI passen we de uitgaven en inkomsten aan. Hiermee blijft het totale budget hetzelfde. (zie ook lasten)	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Onderhoudsprogramma € 0,7 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2025 voeren we extra werkzaamheden uit voor anderen (zie toelichting lasten). Hier staan extra inkomsten tegenover. Dekking ten gunste van begrotingssaldo.	

Verkoop vastgoed € 2,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2026 is de planning een aantal overbodig geworden steunpunten (gebouwen) te verkopen. In het gesloten systeem stortten we deze inkomsten in de (egalisatie)reserve. Dit systeem gebruiken we niet meer. Hiervoor in de plaats kwamen er 2 voorzieningen beschikbaar. De extra inkomsten mogen niet via deze voorzieningen lopen, maar moeten terug naar het begrotingssaldo.	

De visie voor vastgoed verandert steeds. We verwachten dat er nieuwe duurzame steunpunten nodig zijn. Dit om onze toezicht- en handhavingstaken uit te kunnen blijven voeren. Daarnaast zal er geld nodig zijn om bestaande steunpunten te verduurzamen. Hiervoor zal later een kredietaanvraag volgen, waarbij betaling uit de algemene middelen plaatsvindt.

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Openbaar vervoer 2027 € 3,1 miljoen (v), 2028 € 0,6 miljoen (v), en 2029 € 0,9 miljoen (v)	**Bestaand beleid**
Verschillende aanpassingen binnen de openbaar-vervoerconcessies: • Verschuiving van beschikbaar geld voor het vergoeden van vervoerders voor het studentenreisproduct van 2027, 2028 en 2029, naar 2025 en 2026. Dekking vanuit Bikkergelden uit 2024, via de reserve Bereikbaarheid; • Het opnieuw verdelen van geld voor het 'ov-kortingsproduct voor minima'. Dekking vanuit niet benodigde algemene middelen in 2025.	

Bereikbaarheidsaanpak Zuid-Holland Bereikbaar 2027-2029 € 0,2 miljoen (n)	**Nieuw besluit**
De provincie betaalt mee aan het opstarten van gedeeld vervoer voor werknemers van de haven in Rotterdam. De totale bijdrage voor 2026-2030 is € 1 miljoen. Na 2030 zijn alle kosten voor de bedrijven en andere overheden.	

Afrekening PZI-projecten met geld uit Brede Doeluitkering (BDU) 2027 € 5,1 miljoen (v), 2028 € 2,2 miljoen (n), 2029 € 3 miljoen (n), en 2030 € 7,8 miljoen (n)	**Bestaand beleid**
Eerder kregen we rijksbijdragen voor (spoor)infrastructuurprojecten via de Brede Doeluitkering. In de overlopende passiva (OVP) is nog geld voor lopende PZI-projecten. Als een project(fase) klaar is, boeken we dit geld als kosten en als inkomsten. Op basis van het bijgewerkte PZI passen we de uitgaven en inkomsten aan. Hiermee blijft het totale budget hetzelfde. (zie ook baten)	

Verduurzaming kleine binnenvaartschepen 2028 € 1,3 miljoen (n) en 2029 € 1 miljoen (n)	**Bestaand beleid**
Een aantal kleine binnenvaartschepen krijgt een hybride aandrijving (zowel elektrisch als verbranding). In 2026 vindt hier vooralsnog alleen een proefproject voor plaats. Het geld schuift door naar 2028 en 2029 (zie lasten begroting 2026).	

Subsidies regionale infraprojecten 2027 € 4,7 miljoen (n), 2028 € 2,2 miljoen (n), 2029 € 0,8 miljoen (n), 2030 € 5,9 miljoen (v), en 2031 € 3,6 miljoen (v)	**Bestaand beleid**
Het beschikbare geld verschoof in de Voorjaarsnota 2025 naar latere jaren. Dit kwam omdat we subsidies in 2026 verwachtten te boeken als uitgaven. Dit in verband met de afschaffing van het 'gesloten systeem voor bereikbaarheid'. Maar daarbij rekenden we boekingen van eerder verleende subsidies in 2026 niet mee. Dit herstellen we door het beschikbare geld terug te zetten naar de oorspronkelijke stand in de Begroting 2025. Zo blijft het budget hetzelfde.	

Latere afronding fietsprojecten PZI 2027 € 0,9 miljoen (v), 2028 € 1,4 miljoen (n) en 2029 € 1,2 miljoen (n)	**Bestaand beleid**
Enkele fietsprojecten in het PZI komen later tot afronding dan verwacht.	

Indexering concessies OV 2027-2029 € 5,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
Als gevolg van de doorwerking van de jaarlijkse prijsinflatie in de concessieovereenkomsten met de concessiehouders is het noodzakelijk het budget voor prijscompensatie structureel te verhogen vanaf 2026. De indexatie, berekend over alle concessies met een percentage van 4,4%, leidt tot een extra benodigd budget van € 5,1 miljoen. Dekking ten laste van de bestaande stelpost voor prijscompensatie.	

Overig 2027 € 0,4 miljoen (n), 2028 €0,4 miljoen (n) en 2029 € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Verschillende kleine verschuivingen en (administratieve) wijzigingen op subsidies, PZI-projecten initiatieffase en goederenvervoer (vrachtwagenparkeerplaatsen). Dekking vanuit Rijksbijdrage (SPUK) en de algemene middelen.	

Kapitaallasten: 2027 € 2,2 miljoen (v), 2028 € 3,2 miljoen (v), 2029 € 3,9 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd veranderen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten.	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Prijsaanpassingen: 2027 € 1,2 miljoen (n), 2028 € 1,1 miljoen (n), 2029 € 1,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Zoals in het indexeringsbeleid staat, verhogen we het budget voor beheer en onderhoud vanaf 2027 standaard. Deze aanpassing past bij het besluit in de Kadernota 2026-2029. Dekking ten laste van de bestaande stelpost prijscompensatie.	

Aanpassingen in bijdragen aan voorzieningen Beheer en Onderhoud vanaf 2027 € 2,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Zoals in het indexeringsbeleid staat, verhogen we het budget voor de dotatie (toekenning) aan de voorzieningen voor het programma Beheer en Onderhoud. Deze aanpassing past bij het besluit in de Kadernota 2026-2029. Dekking ten laste van de bestaande stelpost prijscompensatie.	

Werken voor anderen en verschillende kleine veranderingen 2027: € 15,4 miljoen (n), 2028: € 0,7 miljoen (n), 2029: € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor de jaarlijkse kosten van het planmatig onderhoud, voerden we in de Voorjaarsnota 2025 2 voorzieningen in. Deze voorzieningen vervingen de (egalisatie)reserve Beheer en Onderhoud. Ze zijn er om pieken en dalen in het onderhoudsprogramma Beheer en Onderhoud op te vangen. Niet alle uitgaven mogen via deze voorzieningen worden betaald. We betalen de volgende zaken uit de algemene middelen: • Werkzaamheden die wij uit laten voeren aan wegen en gebied van anderen (voornamelijk gemeenten, Rijkswaterstaat, waterschappen). Er zijn extra werkzaamheden en de planning verandert. Het gaat om extra uitgaven van € 15,3 miljoen in 2027, € 0,6 miljoen in 2028, en € -0,4 miljoen in 2029. Dit is voor bruggen in diverse gemeenten, de N468 van Hoogheemraadschap Delfland, en het baggeren van het Utrechtse deel van het Merwedekanaal. Tegenover deze uitgaven staan ook extra inkomsten (zie toelichting baten). • Het onderhoud van gebouwen (€ 0,1 miljoen in 2027 en 2028) die eerder overgedragen zijn aan Vastgoed en verkocht (gaan/mogen) worden. Dekking ten laste van het begrotingssaldo. In 2029 was er een administratief herstel van € 1,2 miljoen voor de inkomsten van het steunpunt Gnephoek (voor bouw Maximabrug). Dit komt uit de reserve Bereikbaarheid.	

Kapitaallasten: 2027 € 1,6 miljoen (v), 2028 € 1,2 miljoen (v), 2029 € 4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd veranderen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten.	

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen

Afrekening PZI-projecten met geld uit Brede Doeluitkering (BDU) 2027 € 5,1 miljoen (n), 2028 € 2,2 miljoen (v), 2029 € 3 miljoen (v), en 2030 € 7,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Eerder kregen we rijksbijdragen voor (spoor)infrastructuurprojecten via de Brede Doeluitkering. In de overlopende passiva (OVP) is nog geld voor lopende PZI-projecten. Als een project(fase) klaar is, boeken we dit geld als kosten en als inkomsten. Op basis van het bijgewerkte PZI passen we de uitgaven en inkomsten aan. Hiermee blijft het totale budget hetzelfde. (zie ook baten)	

Overig € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Verschillende kleine aanpassingen op onder andere goederenvervoer. Dekking vanuit Rijksbijdrage (SPUK).	

Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur

Onderhoudsprogramma 2027 € 15,3 miljoen (v), 2028 € 0,7 miljoen (v), en 2029 € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
In 2027, 2028 en 2029 zijn er veranderingen in de planning. Daarnaast voeren we extra werkzaamheden uit voor anderen (zie toelichting lasten). Hier staan extra inkomsten tegenover. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Verkoop vastgoed 2028 € 0,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
In 2028 is de planning een aantal overbodig geworden steunpunten (gebouwen) te verkopen. In het gesloten systeem stortten we deze inkomsten in de (egalisatie)reserve. Dit systeem gebruiken we niet meer. Hiervoor in de plaats kwamen er 2 voorzieningen beschikbaar. De extra inkomsten mogen niet via deze voorzieningen lopen, maar moeten terug naar het begrotingssaldo. De visie voor vastgoed verandert steeds. We verwachten dat er nieuwe duurzame steunpunten nodig zijn. Dit om onze toezicht- en handhavingstaken uit te kunnen blijven voeren. Daarnaast zal er geld nodig zijn om bestaande steunpunten te verduurzamen. Hiervoor zal later een kredietaanvraag volgen, waarbij de kapitaallasten ten laste van het begrotingssaldo komen.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
Bereikbaarheid	2.587	113.078	2.663	0	2.663	4.553	4.988	3.846
Mobiliteit	38.340	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	40.928	113.078	2.663	0	2.663	4.553	4.988	3.846
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
Bereikbaarheid	0	500	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	19.921	0	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	0	5.000	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-2	19.921	5.500	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	60.849	118.578	2.663	0	2.663	4.553	4.988	3.846
Baten								
Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen								
Bereikbaarheid	-9.176	-39.305	-26.112	200	-25.912	-24.337	-17.815	-7.324
Mobiliteit	-32.849	-107.706	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	-39	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-1	-42.063	-147.010	-26.112	200	-25.912	-24.337	-17.815	-7.324
Beleidsdoel 2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur								
Bereikbaarheid	-7.420	-1.091	-600	0	-600	-3.286	0	-1.200
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	-7.968	-142.605	0	0	0	0	0	0
Mobiliteit	-6	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 2-2	-15.394	-143.696	-600	0	-600	-3.286	0	-1.200
Totaal Baten	-57.457	-290.706	-26.712	200	-26.512	-27.623	-17.815	-8.524
Saldo mutaties reserves	**3.391**	**-172.128**	**-24.050**	**200**	**-23.850**	**-23.070**	**-12.827**	**-4.678**

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Zuid-Holland neemt deel aan het Wegschap Dordtse Kil, samen met een paar gemeenten. Het Wegschap is eigenaar van de Kiltunnel tussen de N217 en de N3. Deze tunnel is deel van het wegennet in Zuid-Holland. Het Wegschap is een gemeenschappelijke regeling volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen. De kosten van de zorg voor de tunnel worden over de deelnemers verdeeld.

Coöperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.
Zuid-Holland is sinds 2018 lid van het Coöperatieve Samenwerkingsverband Decentrale Openbaar Vervoer Autoriteiten (DOVA) U.A. Ook de andere provincies en twee vervoerregio's zijn lid van DOVA. DOVA is gericht op samenwerking voor het openbaar vervoer.

Stichting Zuid-Holland bereikbaar
Zuid-Holland werkt samen met andere wegbeheerders in de Stichting Zuid-Holland bereikbaar. De stichting zorgt voor afspraken tussen wegbeheerders bij werk aan de wegen. Het doel is dat het verkeer er daardoor tijdens de uitvoering van wegwerk en ook daarna minder last van heeft.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 2.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De beleidsambitie Schone energie voor iedereen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Het beleidsdoel Energietransitie is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit

Wat willen we bereiken?

We werken samen met onze RES-partners en houden ons aan de gemaakte afspraken om in 2030 6,3 tot 6,8 TWh voor Zuid-Holland te realiseren met grootschalige zon- en windenergie. Deze afspraken zijn gemaakt in 7 Zuid-Hollandse RES'en (Regionale Energiestrategieën) opgesteld en door Provinciale Staten, 51 gemeenteraden en 5 verenigde vergaderingen van waterschappen vastgesteld;

- Om duurzame elektriciteit op te wekken stimuleren wij allereerst zonnepanelen op daken, bedrijventerreinen en bedrijfspanden. We stimuleren bedrijven en coöperaties om zonnepanelen te plaatsen volgens de zonneladder, waarbij we inzetten op meervoudig ruimtegebruik;
- Voor windenergie willen we de zoekgebieden in de RES uitwerken naar concrete zoeklocaties en deze tot realisatie te brengen, desnoods met inzet van het provinciaal instrumentarium;

We streven naar heldere en navolgbare besluitvormingsprocessen zodat inwoners en andere betrokkenen kunnen meepraten en meedenken over en meewerken aan de realisatie van de duurzame opwek elektriciteit.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie werkt vanuit haar participatie-uitgangspunten (de 4 D's: doelen, dialoog, diversiteit en doorwerking). Zo ontwikkelen we kennis over lokaal eigendom, financiële participatie en participatie in het proces. Die kennis delen we vervolgens.

Realiseren van windenergie

- We werken samen met gemeenten, lokale energiecoöperaties, ontwikkelaars en andere belanghebbenden om windlocaties te realiseren. Om dit mogelijk te maken, passen we ons Omgevingsbeleid aan.
- Als gemeenten hun doelen voor duurzame opwek niet halen, gaat de provincie in gesprek met gemeenten en RES-regio's (Regionale Energie Strategie). Ze kijkt hoe de doelen wel haalbaar worden en hoe ze daarbij kan helpen.
- Zoals afgesproken in het coalitieakkoord gaat de provincie in Lansingerland een windlocatie van 15 MW realiseren (een projectbesluit nemen). Het provinciebestuur besluit in februari 2026 over de locatie waar windmolens komen (voorkeursbeslissing).
- Windmolens hebben rode verlichting om vliegtuigen te waarschuwen. Die verlichting kan overlast geven aan omwonenden. Hiervoor is een oplossing: als windmolens vliegtuigen opmerken (naderingsdetectie), hoeft de verlichting niet altijd aan te staan. Er is een subsidieregeling van het Rijk en de provincie zodat exploitanten een bijdrage kunnen krijgen voor de aanschaf en installatie van een naderingsdetectiesysteem.

Realiseren van zonne-energie

- De subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland loopt door. Het gaat hierbij om zonnepanelen op grote daken, waterbassins of parkeerterreinen. De provincie stelt een grote-daken-aanpak op en lobbyt bij het Rijk voor betere regelgeving voor zon op dak.
- We hebben in Zuid-Holland liever zonnepanelen op bijvoorbeeld parkeergarages dan op landbouwgrond. Daarom gebruiken we de 'provinciale zonneladder': daarmee bepalen we waar we (het best) zonne-energie kunnen realiseren.

- De provincie wil de leiding nemen (bevoegd gezag) in een project om zonnepanelen langs de A15 te plaatsen. In dit project (Opwek Energie op Rijksvastgoed) werkt de provincie samen met betrokken gemeenten en het Rijk. De ontwikkelaar van de zonnepanelen betaalt de kosten voor een officiële procedure (projectbesluit).

Ruimte en landschap in de energietransitie/RES

Het is belangrijk dat we zorgvuldig omgaan met de ruimte in Zuid-Holland. Ook de energietransitie vraagt ruimte (zonnepanelen en windmolens). Bij het inpassen van energieprojecten houdt de provincie rekening met het landschap, biodiversiteit, lokaal eigendom en met de samenhang met andere opgaven.

Samenwerken aan regionale energiestrategieën

- De provincie werkt samen met haar RES-partners (gemeenten, waterschappen) aan duurzame opwek van energie in de buurt.
- De 7 RES-regio's in Zuid-Holland hebben doelen voor duurzame opwek. De provincie helpt hen om deze te bereiken, bijvoorbeeld met kennis, geld, of met het participatieproces. Zo werken we aan een langdurige regionale samenwerking.
- De provincie houdt bij of de 7 RES-regio's op koers liggen om hun energiedoelen (RES-bod) te halen. Dat doet zij met de voortgangsdocumenten. Daarin staat alles rondom voortgang en vergunningen. Zo is te zien of er aanpassingen nodig zijn om de energiedoelen te halen.

Uitwerken RES-zoekgebieden zon en wind

De provincie onderzoekt alle mogelijkheden om de doelen voor duurzame opwek (zon en wind) op tijd te realiseren. Dit doet ze samen met haar partners (gemeenten, lokale energiecoöperaties, ontwikkelaars, en andere belanghebbenden).

Beleidsprestatie 3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie

Wat willen we bereiken?

Wij streven naar een percentage van minimaal 50% lokaal eigendom van energieproductie in Zuid-Holland. Daarmee willen wij lokale betrokkenheid en eigenaarschap bij energieprojecten stimuleren en zorgen dat de omgeving meedeelt in de voordelen van energieproductie van eigen bodem. We verwachten dat dit ook bijdraagt aan de participatie bij en het draagvlak van energieprojecten.
Wij zetten ons in om de energietransitie toegankelijker te maken voor doelgroepen die niet vanzelf meekomen en hard geraakt worden door de hoge energiekosten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Om het energiesysteem eerlijk te maken, moet het in alle onderdelen van het energiebeleid terugkomen. De provincie werkt daaraan.
- Voor een eerlijkere energietransitie moeten overheden samenwerken met elkaar en met lokale initiatieven. De provincie versterkt dit. Ook werkt de provincie mee aan landelijke onderzoeken naar energiearmoede en energierechtvaardigheid. Ze helpt bij het opstellen van een norm om de kwaliteit van energiegemeenschappen te beschermen.

Lokaal eigendom

- De provincie vindt het belangrijk dat bewoners zelf iets te zeggen hebben over energieproductie (lokaal eigendom). Daar zijn regels voor nodig. De provincie helpt gemeenten bij het opstellen daarvan. Dit doet zij met een beleidskader voor lokaal eigendom en participatie,
- Het is belangrijk dat alle mensen mee kunnen doen met energieprojecten in hun omgeving. Daarom deelt de provincie goede voorbeelden met energiecoöperaties, gemeenten en lokale bedrijven. Deze voorbeelden laten zien hoe je duurzame opwek inclusief kunt maken.

Stimuleren lokale initiatieven

- De provincie steunt lokale energie-initiatieven financieel. Daarmee maakt ze bewoners ook ‘eigenaar’ van de energietransitie. Dit doet de provincie met subsidies uit de regeling ‘Lokale initiatieven in de energietransitie 2023’ en met het Ontwikkelfonds voor energiecoöperaties.
- Energiecoöperaties en andere initiatieven staan steviger als ze professioneel worden gerund. Daarom geeft de provincie een begrotingssubsidie aan Energie Samen Zuid-Holland (ESZH). Dit is de koepelorganisatie van bijna 100 energiecoöperaties in Zuid-Holland. Energie Samen Zuid-Holland helpt de coöperaties met kennis, begeleiding van projecten, en subsidieaanvragen. Kortom: met het professionaliseren van coöperaties.
- De provincie doet mee met projecten in de wijk die bijdragen aan een eerlijke en inclusieve energietransitie. Goede lokale voorbeelden (‘best practices’) geven we extra aandacht zodat anderen ze kunnen overnemen. De provincie deelt kennis met lokale initiatieven, woningcorporaties, welzijnsorganisaties en anderen.
- De provincie doet mee met projecten in de wijk die bijdragen aan een eerlijke en inclusieve energietransitie. We werken met gemeenten, woningcorporaties, lokale initiatieven, welzijnsorganisaties en anderen aan hulp bij energiebesparen voor inwoners die daar nu te weinig mogelijkheden voor hebben. De provincie deelt kennis, en goede lokale voorbeelden (‘best practices’) geven we extra aandacht zodat anderen ze kunnen overnemen.

Beleidsprestatie 3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw

Wat willen we bereiken?

De provincie streeft ernaar het gebruik van aardgas te verminderen door energiebesparing en door warmtebronnen in onze eigen provincie te benutten. Daarbij werken we aan de landelijke doelstellingen voor een klimaatneutrale gebouwde omgeving in 2050 en een klimaatneutrale glastuinbouw in 2040. In lijn met het Klimaatakkoord verlagen we de CO_2-uitstoot in 2030 met 40% ten opzichte van de actuele uitstoot.

- We willen het beleid van het Rijk en gemeenten verbinden op het gebied van de warmtetransitie.
- We versterken de gemeentelijke regierol voor de warmtetransitie en zorgen voor onderlinge verbinding tussen gemeenten.
- We versnellen bovenlokale warmtenetwerken en willen deze in publieke handen geven.
- We stimuleren innovaties op het terrein van lokale en regionale energieopslag.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie past het provinciale Omgevingsbeleid aan, zodat er ruimte komt voor bovenlokale warmtesystemen (bronnen, warmtenetwerken, opslagsystemen).
- In het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (pMIEK) maakt de provincie warmteprojecten haalbaar.

Bevorderen duurzame verwarmingsvoorziening

- De provincie helpt bij het ontwikkelen van grootschalige warmtesystemen met bijpassende warmtebronnen (bijvoorbeeld aardwarmte of restwarmte) in Zuid-Holland.
- Door samen te werken met energieregio’s (RES-regio’s) en andere organisaties, helpt de provincie met warmtenetwerken die gemeenten met elkaar verbinden (bovenlokale projecten).
- De provincie onderhoudt contact met alle gemeenten in Zuid-Holland voor kennisdeling.
- Het Zuid-Hollandse warmtesysteem heeft landelijke betekenis en is onderdeel van het Nationaal Meerjarenprogramma Infrastructuur, Energie en Klimaat (nMIEK). Samen met het Rijk werkt de provincie aan betaalbare warmte.
- Met het nMIEK zorgen we dat gemeenten makkelijker kunnen overstappen op warmtenetten. Ook werken we samen aan grote warmtetransportleidingen: bestaande leidingen (WarmtelinQ) en nieuwe leidingen. Tot slot werken Rijk en provincie samen aan een nieuwe organisatie die restwarmte uit de haven wil hergebruiken.

- De provincie helpt de warmtetransitie in de glastuinbouw door deze te verbinden met regionale warmtesystemen. Ze zet hiervoor de gebiedsaanpak van de Greenport Zuid-Holland in.
- Via het 'Netwerk Lokale Warmteoplossingen' helpt de provincie bij het ontwikkelen van kleine warmtesystemen in regio's en gemeenten waar grote warmtesystemen niet passen.
- Als gemeenten een alternatief willen voor aardgas, zijn er verschillende opties mogelijk. Daarvoor stelde de provincie het 'afwegingskader Warmte' op. Daar komt nu ook informatie over koude in, omdat het koelen van huizen steeds belangrijker wordt.
- Energiebesparing is juist voor kwetsbare bewoners van Zuid-Holland belangrijk. Kennis over de warmtetransitie gebruiken we bij de beleidsopgave 'eerlijke energietransitie'. Zo maakt de provincie een aanpak die mensen met lagere inkomens helpt.
- In Den Haag werken we mee aan energiebesparing en verduurzaming van verschillende overheidsgebouwen. Dit gebeurt via EnergieRijk Den Haag (ERDH): een samenwerking tussen het Rijk, de gemeente Den Haag, en de provincie. We delen de kennis die we hierbij opdoen. De provincie helpt bepaalde doelgroepen (maatschappelijk vastgoed, het mkb, bedrijventerreinen en monumenten) om energie te besparen.
- De provincie werkt aan ideeën voor duurzame energie waarmee de nieuwbouw van woningen sneller kan. Energieoplossingen koppelen we aan slimme ideeën voor klimaatadaptatie, circulair bouwen en bouwen zonder uitstoot.
- De provincie helpt bij het krijgen van financiële steun uit nationale of Europese fondsen.
- We delen kennis over duurzame warmte met gemeenten en andere doelgroepen.
- WarmtelinQ is een warmtetransportnetwerk dat een belangrijke rol speelt in de hele warmtetransitie in Zuid-Holland. De provincie helpt om WarmtelinQ optimaal te gebruiken: ze geeft een subsidie van maximaal € 81 miljoen voor het gedeelte Rijswijk-Leiden.
- Kennis en innovatie is hard nodig voor de warmtetransitie. Daarom bevordert de provincie innovatie en verdere ontwikkeling van geothermie (aardwarmte). Hiervoor werkt de provincie samen met het Rijswijk Centre for Sustainable Geo-energy (RCSG) van TNO, en met de 'Energy Cave' in Rijswijk (in samenwerking met EBN, TNO, TU Delft, Geothermie NL, en het Rijk).
- De provincie vergroot het inzicht in hoeveel restwarmte er in de Rotterdamse haven is, en hoe die gebruikt kan worden. Hierbij helpt de informatie die bedrijven wettelijk moeten geven. Ook het feit dat de provincie (via omgevingsdienst DCMR) toezicht houdt op bedrijven, helpt mee.
- In de Rotterdamse haven heeft de provincie een samenwerking met meerdere partijen. Zij zorgen dat restwarmte uit de industrie aansluit op de behoefte van gemeenten en glastuinbouwclusters.
- Warmte kan ook gewonnen worden uit water en zon (aquathermie en zonthermie). De provincie bekijkt de mogelijkheden hiervan, zodat we deze duurzame warmtebronnen meer kunnen gebruiken.
- Warmteopslag kan een belangrijke rol gaan spelen in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw. De provincie bevordert innovatie, ontwikkeling en betaalbaarheid van warmte-opslag (hoge en midden temperatuur: HTO en MTO). Hiervoor maakt ze pilots mogelijk. Uitkomsten daarvan vertaalt ze naar het provinciale bodembeleid.

Beleidsprestatie 3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie en onderzoek kernenergie

Wat willen we bereiken?

We leveren een bijdrage aan de nationale doelen om in 2030 50% minder primaire grondstoffen te gebruiken en in 2050 een volledig circulaire economie te realiseren;

Onze bijdrage richten wij specifiek op de Zuid-Hollandse industrie. Een groot deel van de nationale opgave ligt in de provincie Zuid-Holland en dan met name in het Haven Industrieel Complex (HIC) in Rotterdam: ruim 30 procent van alle industriële CO_2-uitstoot in Nederland is afkomstig uit provincie Zuid-Holland.

We stimuleren de Zuid-Hollandse industrie met het behalen van de voor de sector industrie vastgestelde NOx-emissiereductiedoel van 38% in 2030 ten opzichte van 2019.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Stimuleren van efficiency in de industrie

- De provincie gebruikt vergunningen, toezicht en handhaving om bedrijven efficiënter met energie en grondstoffen om te laten gaan.
- Met een subsidie ondersteunt de provincie de aanleg van het Botlek Stoomnetwerk. Dit is een leidingennetwerk waarmee bedrijven de restwarmte (stoom) van andere bedrijven gebruiken. Door het Botlek Stoomnetwerk is de CO_2-uitstoot elk jaar 140 Kton lager. Als het netwerk klaar is, wordt dit 225 Kton per jaar. Het netwerk bespaart jaarlijks ook de uitstoot van 126.000 kilo stikstofoxiden (NOX-uitstoot).
- Samen met ondernemersvereniging Deltalinqs werkt de provincie aan energiebesparing bij industriële bedrijven. Energie-innovatiestudies bekijken het energieverbruik van een complete fabriek voor mogelijke verbeteringen.

Vernieuwen van het energiesysteem van de industrie

- Samen met partners uit NOVEX Rotterdamse haven werkt de provincie aan een markt voor groene waterstof. Omdat hierbij geen koolstofdioxide vrijkomt, past het bij het Rijksplan voor waterstof.
- De provincie kijkt of ontwikkelingen op het vlak van waterstof kansen bieden voor de maakindustrie. Daarom draagt de provincie bij aan onderzoeken, studies en evenementen. Voor waterstof is een nieuwe infrastructuur nodig; de provincie helpt regionale initiatieven die daaraan werken.
- Om kennis te delen over waterstof, werkt de provincie mee aan de oprichting van Europe's Hydrogen Hub. Dit doet zij samen met Port of Rotterdam, TU Delft, TNO, Gemeente Rotterdam en Innovation Quarter.
- De provincie wil dat de energietransitie gezond en veilig is. Daarom volgt ze de onderzoeken naar de risico's van waterstofdragers. Ook stelt de provincie in 2026 praktische richtlijnen (handelingsperspectief) op voor mogelijke ongelukken met ammoniak.
- Er moet genoeg ruimte zijn voor nieuwe duurzame bedrijven en voor industrieën die duurzamer willen worden. Ook voor energie-infrastructuur is ruimte nodig. Hierover bestaan afspraken in NOVEX Rotterdamse haven (Uitvoeringsagenda 1.0). De provincie voert deze afspraken uit. Een voorbeeld hiervan is dat de provincie samen met partners oplossingen voor ruimtegebrek in de Rotterdamse haven gaat onderzoeken (onderzoek naar nut, noodzaak en impact op de omgeving). Ook past de provincie haar omgevingsbeleid hierop aan.

Vernieuwen van het grondstoffensysteem van de industrie

- Voor circulaire bedrijven is veel ruimte nodig. Daarom werkt de provincie aan ruimte voor deze bedrijven. Ook helpt het de industrie als er meer vraag komt naar duurzame materialen. De provincie werkt daarom in de Europese Unie aan eerlijke concurrentie voor deze materialen.
- Duurzame bedrijven staan niet op zichzelf, maar werken samen in ketens. De provincie steunt projecten die helpen zulke ketensamenwerking te verbeteren. Soms vraagt dit om slimme arbeidskrachten. Met geld uit het Just Transition Fund (JTF) pakt de provincie knelpunten op de arbeidsmarkt aan. Van 2022 tot en met 2029 is er voor de regio Groot-Rijnmond € 60 miljoen beschikbaar.
- De provincie onderzoekt of er in Zuid-Holland samenwerkende bedrijven zijn (waardeketens) die we willen helpen groeien. We verkennen welke nieuwe industriële circulaire waardeketens we in deze regio zouden willen vergroten en onderzoeken hoe we dit kunnen stimuleren.
- Uit afval en biomassa kunnen weer nuttige grond- en brandstoffen gemaakt worden. Via subsidies uit het Kansen voor West 3-programma helpt de provincie zulke duurzame initiatieven.
- Samen met ondernemersorganisatie Deltalinqs werkt de provincie aan een onderzoeksmethode. Hierdoor kunnenbedrijven slimmer met grondstoffen en reststromen omgaan (grondstoffen-innovatie-studies). Deze onderzoeken vinden plaats in 2026.

- Samen met InnovationQuarter bekijkt de provincie of circulaire industriële start- en scale-ups tegen problemen aanlopen. Met het Industry Transformers-overleg proberen we die problemen weg te halen.
- We dragen bij en doen mee aan het netwerk Groene Chemie, Nieuwe Economie (GCNE). Dit platform wil de transitie van de chemiesector versnellen.
- We dragen bij en doen mee aan het European Chemical Regions Network (ECRN). Een van onze gedeputeerden is hiervan bestuurslid. Zo dragen we bij aan een eerlijke concurrentie voor duurzame bedrijven in Europa.
- We nemen deel aan de taskforce Circulair, en de taskforce Energietransitie, van de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Dit gaat bijvoorbeeld om het ruimte geven aan duurzame bedrijven.
- Waar we kunnen, werken we samen met ondernemersvereniging Deltalinqs aan het Deltalinqs Climate Program. Dit gaat onder andere over vernieuwing van het energiesysteem, over verduurzaming van de industrie, en over slim omgaan met grondstoffen.
- We houden nationale en Europese regelgeving over de grondstoffentransitie in de gaten. Ook geven we input voor nieuwe regelgeving.
- Waar het kan, en waar het past bij het provinciaal beleid, ondersteunen wij innovaties die bijdragen aan de grondstoffentransitie in de industrie.

Beleidsprestatie 3-1-5 Duurzaam energiesysteem

Wat willen we bereiken?

De energie-infrastructuur is de slagader van het toekomstige duurzame energiesysteem. We willen een slim en efficiënt energiesysteem dat beschikbaar is voor maatschappelijke opgaven in Zuid-Holland. We willen versnelling van de ontwikkeling en de ruimtelijke inpassing van elektriciteits-, groene waterstof- en warmtenetten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat (pMIEK)

- De provincie gaat door met de samenwerking met netbeheerders en gemeenten in de Energieraad. Ze zet extra in op sneller bouwen, beter benutten, en slimmer maken van het systeem.
- De provincie werkt samen met de betrokken netbeheerders en gemeenten aan de derde ronde van het provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat: pMIEK 3.0. Hierin wordt het toekomstbeeld van het energiesysteem voor 2050 scherper, en volgt een uitwerking per regio. Het pMIEK 3.0 komt begin 2027.
- Samen met netbeheerders, gemeenten en overige belanghebbenden werkt de provincie verder aan het pMIEK 2.0. Om ze zo snel mogelijk af te ronden, krijgen projecten die dat nodig hebben, per kwartaal extra mensen en geld.
- Energie-infrastructuurprojecten zijn complex. Daarom werkt de provincie aan een document waarmee partijen infrastructuur goed in de omgeving kunnen inpassen.
- De provincie werkt aan slimme oplossingen die overbelasting van het stroomnet voorkomen. Bijvoorbeeld door bestaande infrastructuur beter te benutten, zoals energiehubs op bedrijventerreinen. De provincie zet energie-regisseurs in om bedrijventerreinen hierbij te helpen.
- De provincie werkt aan kennis over energiehubs en wisselt deze kennis uit met partners. Zo kunnen anderen het systeem ook efficiënter benutten.
- Waar dat nodig is, voert de provincie - soms samen met gemeenten - onderzoek uit naar vraag en aanbod van energie. Zo kijkt de provincie hoe het energiesysteem beter in balans kan komen. Ook helpt de provincie met pilots voor ‘netbewust bouwen’ en andere ideeën die het stroomnet kunnen ontlasten.
- De provincie onderhoudt actief contact met alle gemeenten in Zuid-Holland om kennis uit te wisselen over overbelasting van het stroomnet, en maatwerkoplossingen.
- De provincie ontwikkelt kennis en deelt die vervolgens met gemeenten of andere doelgroepen. Ze doet dit bijvoorbeeld door richtlijnen en adviezen te maken.

- De provincie bekijkt mogelijke locaties voor toekomstige energie-infrastructuur. Passende locaties legt ze vast in het Omgevingsbeleid.
- De provincie werkt verder aan een samenhangend plan voor het hele energiesysteem, bijvoorbeeld met behulp van een datatool. Verder voert de provincie studies uit over waterstof, energieplanologie, energiemarkt, en over betaalbaarheid.
- De provincie verbetert verdere data-uitwisseling met netbeheerders. Daarnaast bouwt ze een GIS-dataset voor het energiesysteem. (Hiermee kan een Geografisch Informatie Systeem samenhangende gegevens op een kaart tonen, waardoor berekeningen en analyse mogelijk worden)
- De provincie bouwt kennis op over het toekomstige energiesysteem. Bijvoorbeeld over energieopslag en de rol daarvan.

Beleidsprestatie 3-1-6 Kernenergie

Wat willen we bereiken

Zuid-Holland is een energie-intensieve provincie en voor de energietransitie van de bebouwde omgeving en de industrie is een ruime en betrouwbare beschikbaarheid van CO_2 neutrale energie van levensbelang. De provincie sluit daarom op voorhand geen enkele CO_2-emissievrije techniek uit.
De energiemix van de toekomst vraagt om stabiele, duurzame en betrouwbare bronnen. Kernenergie kan een bijdrage leveren aan deze toekomstige energiemix. Daarnaast kan het de afhankelijkheid van fossiele import buiten Europa verminderen. De provincie wil de potentie van kernenergie in de energiemix binnen de provincie verder onderzoeken en verkennen. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar kleine kerncentrales (SMR's).

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie participeert in het landelijke Small Modular Reactors-traject van het Rijk. In dit onderzoek worden onder ander vraagstukken met betrekking tot veiligheid en bevoegd gezag uitgewerkt. Hiervoor zal de provincie de DCMR een opdracht geven om kennis op dit gebied op te bouwen en decentrale overheden te ondersteunen bij mogelijke vergunningstrajecten, participatie en communicatie.
- Op basis van de uitkomsten van het landelijke Small Modular Reactors-traject zal de provincie een potentie onderzoek doen naar de plaatsing van small modulair reactors in de provincie Zuid-Holland. Dit in samenwerking met de Zuid-Hollandse gemeenten die hiervoor open staan.
- De provincie zal gemeenten financieel ondersteunen voor de kosten van simulaties, locatieonderzoek en participatie.
- In samenwerking met betrokken gemeenten wordt het proces opgestart om te komen tot een Rijk-Regiopakket in het kader van de nieuwbouw van twee nieuwe grote kerncentrales. Vaststelling is afhankelijk van de locatiekeuze van het Rijk in 2026.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	24,1	18,1	65,4	50,3	19,9	13,7
Overige lasten	8,8	10,4	12,8	8,7	9,5	8,5
Subsidies en inkomensoverdrachten	6,5	-1,9	43,3	32,5	5,3	0,2
Kapitaallasten	-					
Arbeidskosten	8,8	9,5	9,3	9,1	5,1	5,1

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	24,1	18,1	65,4	50,3	19,9	13,7
Gedekt uit saldo inzet reserve	3,2	-4,1	-40,9	-30,0	-5,1	-
Gedekt uit specifieke baten	7,0	7,9	6,8	4,8	-	-
Gedekt uit algemene middelen	13,9	14,3	99,5	75,5	25,0	13,7

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- Eind 2024 kreeg de provincie € 11,1 miljoen aan rijksmiddelen uit de regeling Capaciteit Decentrale Overheden Klimaat en Energie (CDOKE) voor de onderwerpen Energiehubs en Energie-infrastructuur. In de begroting is dit verspreid opgenomen over de jaren 2025, 2026 en 2027. Daardoor zijn de arbeidskosten in die jaren hoger dan de structurele omvang van de begroting.
- Tot en met 2028 zijn de subsidielasten geraamd van de inzet van de € 81 miljoen voor WarmtelinQ+, het tracédeel van Rijswijk naar Leiden, vanuit de hiervoor gevormde bestemmingsreserve. Daardoor zijn de subsidielasten in die jaren hoger dan de structurele omvang van de begroting.
- In deze begroting is voor 2026 eenmalig € 3 miljoen extra toegevoegd voor versnelling van de energietransitie, waardoor de omvang van de begroting in dit jaar hoger is dan de structurele omvang van de begroting.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit	7.545	9.060	4.908	6.500	11.408	7.895	3.675	3.675
3-1-2 Lokale initiatieven en inclusieve energietransitie	3.397	1.675	2.004	0	2.004	1.986	1.980	1.980
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	9.151	-808	44.673	0	44.673	33.123	7.373	2.188
3-1-4 Klimaatneutrale en circulaire industrie	2.510	5.011	5.679	-2.500	3.179	4.536	5.379	4.379
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	1.531	3.149	3.457	500	3.957	2.572	1.266	1.266
3-1-6 Kernenergie	0	0	0	200	200	200	200	200
Totaal beleidsdoel 3-1	24.134	18.088	60.721	4.700	65.421	50.312	19.873	13.689
Totaal Lasten	24.134	18.088	60.721	4.700	65.421	50.312	19.873	13.689
Baten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
3-1-1 Duurzame opwek elektriciteit	-3.468	-4.353	-182	-3.500	-3.682	-3.500	0	0
3-1-3 Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw	-3.281	-1.625	-448	0	-448	0	0	0
3-1-5 Duurzaam energiesysteem	-225	-1.898	-2.152	-500	-2.652	-1.297	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	-6.975	-7.877	-2.782	-4.000	-6.782	-4.797	0	0
Totaal Baten	-6.975	-7.877	-2.782	-4.000	-6.782	-4.797	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 3	**17.159**	**10.211**	**57.939**	**700**	**58.639**	**45.515**	**19.873**	**13.689**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

CDOKE/apparaatslasten € 4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het Rijk stelt geld beschikbaar voor loonkosten van het Klimaatakkoord (CDOKE). We nemen alvast ongeveer € 4 miljoen op in de begroting voor de loonkosten van het Energieteam (inclusief het budget voor infrastructuur en energiehubs). Dit doen we voordat de definitieve toekenning of de septembercirculaire (officiële rondzendbrief) plaatsvindt. Dekking uit de OVP CDOKE Klimaatakkoord.	

Verduurzaming industrie € 2,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het budget voor verduurzaming van de industrie is onder andere bedoeld voor extra projecten van het Just Transition Fund (JTF). In de komende jaren komen projecten tot afronding. Daardoor is spreiding van het budget over de jaren 2026 tot 2029 nodig. Fasering via het begrotingssaldo.	

Versnelling energietransitie € 3 miljoen (n)	Nieuw besluit
Om de overstap naar duurzame energie te versnellen wordt € 3 miljoen toegevoegd. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

CDOKE € 4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Zie voor toelichting CDOKE onder "Lasten"	

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Beleidsdoel 3-1 Energietransitie

Apparaatslasten: 2027 € 4 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie paragraaf Arbeidscapaciteit.	

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	566	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 3-1	566	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	566	0	0	0	0	0	0	0
Baten								
Beleidsdoel 3-1 Energietransitie								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-566	0	0	0	0	0	0
Warmteleiding Warmteling	-3.800	4.700	-40.850	0	-40.850	-29.990	-5.122	0
Totaal beleidsdoel 3-1	-3.800	4.134	-40.850	0	-40.850	-29.990	-5.122	0
Totaal Baten	-3.800	4.134	-40.850	0	-40.850	-29.990	-5.122	0
Saldo mutaties reserves	**-3.234**	**4.134**	**-40.850**	**0**	**-40.850**	**-29.990**	**-5.122**	**0**

Betrokkenheid van Verbonden partijen

ZEH N.V.

Sinds 1 maart 2023 is de Zeeuwse Energie Houdstermaatschappij (ZEH N.V.) de rechtsopvolger van PZEM N.V. en richt zich op de productie, handel en levering van energieproducten en diensten aan de zakelijke markt.

Daarnaast speelt ZEH N.V. een belangrijke rol in de energievoorziening van Zeeland en daarbuiten met een focus op duurzame en betrouwbare energieoplossingen. Door in te zetten op innovatie en strategische samenwerkingen streeft ZEH N.V. naar een toekomstbestendige en stabiele energievoorziening.

Omgevingsdiensten

Zie de toelichting bij Ambitie 7.

ENERGIIQ

Zuid-Holland heeft alle aandelen in ENERGIIQ Energie-innovatiefonds Zuid-Holland B.V. ENERGIIQ heeft als doel CO_2 te reduceren, banen te scheppen en bij te dragen aan de economische groei in de provincie. ENERGIIQ helpt bedrijven die hierin kunnen bijdragen. Dat doet ENERGIIQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. ENERGIIQ heeft een vermogen van € 35 miljoen.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 3.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

De beleidsambitie Een welvarend Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Het beleidsdoel Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie

Wat willen we bereiken?

Nederland, en hiermee dus ook Zuid-Holland, is een kenniseconomie. Innovatie is een essentieel onderdeel van zo'n economie. Het stimuleren van innovatie doet de provincie door kennisontwikkeling en kennisdeling tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden te stimuleren. Denk aan samenwerkingsverbanden bewerkstelligen, digitale technologieën helpen ontwikkelen en onderzoeksprojecten financieren om toepassing van innovatie mogelijk te maken.

De economie staat onder druk omdat deze nog sterk leunt op fossiele en analoge productieprocessen. Tegelijkertijd staat de provincie voor tal van uitdagingen, op het gebied van stikstof, klimaat, human capital, schone en betaalbare energie, en een gezonde en inclusieve leefomgeving. De provincie helpt de transitie naar een duurzame en digitale economie te versnellen door in te zetten op innovatie. Hiermee wordt de economie toekomstbestendig gemaakt.

Verschillende beleidsmaatregelen zijn ingericht om aan bovenstaande doelen een bijdrage te leveren.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Innovatie infrastructuur versterken door de ontwikkeling van campussen en fieldlabs te versnellen

Om te kunnen innoveren, hebben ondernemers een goede omgeving nodig. Daarom helpt de provincie bij het versterken van campussen en fieldlabs. Dit zijn praktijkgerichte omgevingen waar bedrijven, overheden en kennisinstellingen slimme ideeën uittesten en ontwikkelen. We stellen de Subsidieregeling Innovatiecampussen Zuid-Holland open. Zo kunnen de beste campussen in Zuid-Holland zich verder ontwikkelen.

Met hulp van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) doen we een openstelling binnen het programma Kansen voor West 3. Deze openstelling is bedoeld voor het verder ontwikkelen fieldlabs, het versterken van innovatieprogramma's en het inzetten van vouchers voor ondernemers.

Innovatie stimuleren binnen specifieke clusters

We richten ons op innovatie in een aantal belangrijke sectoren voor de provincie: Life Sciences & Health, Aerospace, de defensie industrie en Biobased (zoals de eiwittransitie). We helpen daarbij op verschillende manieren:

- We geven een bijdrage voor de verbetering van de cleanroom-faciliteit van de Universiteit Leiden. Dat is een heel schone ruimte waar weinig stof is.
- We ondersteunen de verdere ontwikkeling van de NL Space Campus, vooral voor het nieuwe 'basecamp-gebouw' met een centrale functie op het terrein.
- We ondersteunen PlanetB.io, de Innovatiehub op de Biotech Campus Delft.
- We verkennen samen met het Ministerie van Defensie, de mogelijkheid voor een thematische of gerichte openstelling van de subsidieregeling Kansen voor West in 2026, met als doel innovatieve dual use-projecten te ondersteunen. Dual use houdt in dat zowel defensie als andere delen van de maatschappij hiervan profiteren.

Innovatie stimuleren in het midden- en kleinbedrijf (MKB)

Innovatie is belangrijk voor de economie van Zuid-Holland. In de provincie zijn ongeveer 100.000 mkb-bedrijven. In 2026 helpen we hen om meer te innoveren:

- We stellen de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) open. Dit helpt mkb'ers om hun innovatieve ideeën te ontwikkelen.
- We stellen ook de subsidieregeling MKB-Deals open om het ondernemersklimaat te verbeteren en nieuwe kennis en innovaties toe te passen.
- We dragen bij aan het Startup/Scale-up Programma Zuid-Holland. Dit helpt meer jonge bedrijven (startups) om te groeien tot grotere bedrijven (scale-ups).

Stimuleren Europese netwerken

In deze periode loopt de invulling van deze maatregel bijvoorbeeld via het Europese Interreg programma. Dit programma bevordert samenwerking op economisch gebied tussen meerdere EU-landen. De provincie brengt al enkele jaren co-financiering op de EU-middelen voor dit programma in. Onder meer wordt samenwerking tussen Nederland en Vlaanderen gestimuleerd.
Verder wordt de vorming en benutting van Europese netwerken gestimuleerd. Voorbeelden van deze netwerken zijn Vanguard (life science), ERIAFF ('Network for European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry'), ECRN ('European Chemical Regions Network') en enkele waterstofnetwerken in de industrie. De stimulans is gericht op het 'matchen' van bedrijven en kennisinstellingen die elkaar aanvullen op dit vlak. Hierdoor kunnen Zuid-Hollandse bedrijven (vooral het midden- en kleinbedrijf) beter concurreren op de wereldmarkt, en wordt het innovatiepotentieel van Zuid-Holland beter benut.
Ook in 2026 wordt dit alles voortgezet

Strategische samenwerking om een innovatieve economie te stimuleren

We werken strategisch samen met andere organisaties om innovatie te stimuleren. Dit doen we bijvoorbeeld door:

- InnovationQuarter te sturen en financieren. Dit is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland.
- De Economic Board Zuid-Holland (EBZ) te organiseren en financieren.
- Prioriteiten uit de Groeiagenda Zuid-Holland praktisch uit te werken en uit te voeren.
- Het Startup in Residence programma (SiR Intergov) aan te sturen.
- Het programma ACCEZ verder te ontwikkelen. Dit programma is bedoeld voor het duurzamer maken en hergebruiken van materialen in onder andere de bouw en tuinbouw.

Versterken van netwerken gericht op kennis en innovatie

Goede samenwerking en het delen van kennis zijn belangrijk voor innovatie. Daarom steunen we kennisnetwerken met de Subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie in Zuid-Holland (RNIZ). De regeling helpt innovatieve clusters om beter samen te werken en meer kennis te delen.

Beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen

Wat willen we bereiken?

De provincie Zuid-Holland versnelt de transitie naar een toekomstbestendig en duurzaam tuinbouw- cluster om de toppositie te behouden. De provincie zet in op het clusteren en concentreren van de glastuinbouw, met aandacht voor de internationale concurrentiepositie en het behouden van voldoende ruimte voor glastuinbouw als economisch cluster. Dit is een tuinbouwketen met minder schadelijke uitstoot naar bodem, lucht en water. En een internationaal concurrerende tuinbouwketen, waar bedrijven een gezond verdienmodel hebben.

De provincie zet hiervoor een mix van instrumenten in: versterken van netwerken, financiële bijdragen, ruimtelijk beleid, regelgeving, dataverzameling en monitoring.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Goede samenwerking en het delen van kennis zijn belangrijk voor innovatie. Daarom steunen we kennisnetwerken met de Subsidieregeling Regionale Netwerken voor Innovatie in Zuid-Holland (RNIZ). De regeling helpt innovatieve clusters om beter samen te werken en meer kennis te delen.

Bevorderen duurzaam verdienmodel tuinbouw

- We zorgen voor duurzamere teelt. Dat doen we met goed waterbeheer en door het stimuleren van de emissieloze kas. Dat is een kas die geen schadelijke stoffen uitstoot.
- We blijven meedoen aan het Innovatiepact Greenport West-Holland. Daarin werken we aan digitalisering, circulaire tuinbouw en weerbaar telen.
- We dragen ook bij aan innovatieve projecten in andere tuinbouwgebieden zoals Greenports Duin- en Bollenstreek, Boskoop en Aalsmeer.

Bevorderen netwerksamenwerking tuinbouw

- We gaan door met de jaarlijkse subsidies aan de regionale Greenports en Greenports Nederland. Deze subsidies helpen het netwerk sterker te maken door een goede samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs.
- We nemen deel aan (inter)nationale beurzen, zoals de Grüne Woche. Zo versterken we de samenwerking binnen de tuinbouwsector.
- We blijven actief binnen het Europese tuinbouwnetwerk ERIAFF (European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry).

Bevorderen duurzame tuinbouwgebieden en -netwerken

- We werken verder aan de ontwikkeling van Dutch FreshPort (in Ridderkerk-Barendrecht) en de Verspacten in het Westland.
- We gaan door met het project Fresh on Track. Dit project zorgt ervoor dat verse producten vaker met de trein worden vervoerd in plaats van met vrachtwagens.
- We zetten het Energieakkoord Greenport West-Holland voort.
- We gaan verder met de modernisering van tuinbouwgebieden zoals de Broekpolder, Oranjepolder en rond Aalsmeer.
- We nemen deel aan het landelijke overleg over duurzame gebiedsontwikkeling van Greenports Nederland. Hier maken we afspraken over energietransitie en herstructurering van tuinbouwgebieden.

Beleidsprestatie 4-1-3 Transitie van het havenindustrieel complex

Wat willen we bereiken?

Het Havenindustrieel complex (HIC) bestaat uit een groot industrieel complex, een logistieke hub en een maritiem cluster en is van groot belang voor de economie. Het HIC verkeert in een energietransitie, een grondstoffentransitie en een digitale transitie. De provincie Zuid-Holland wil deze transities en dit moderniseringsproces faciliteren en versnellen in samenwerking met mede overheden, Havenbedrijf Rotterdam, (vertegenwoordiging van) bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De provincie gaat daarvoor innovaties ondersteunen en duurzame investeringen stimuleren, organiserend vermogen van netwerken en samenwerkingsverbanden versterken en bijdragen aan het op orde brengen van randvoorwaarden. Dit doet de provincie met de inzet van haar economisch- en innovatie instrumentarium, haar ruimtelijk instrumentarium, haar taken op het gebied van infrastructuur en milieu en de lobby en samenwerking in Brussel en bij het Rijk.

De provincie zet zich als onderdeel van deze beleidskeuze ook in voor het behoud, de versterking en de verduurzaming van het Zuid-Hollandse maritieme cluster. De provinciale inzet komt grotendeels inhoudelijk voort uit de Regionale Maritieme Agenda en draagt bij aan de nationale Sectoragenda Maritieme Maakindustrie.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Om het havenindustrieel complex klaar te maken voor de toekomst, moet er veel veranderen. De provincie Zuid-Holland wil dat bedrijven klimaatneutraal en circulair worden. Een nieuwe economie die geen broeikasgassen uitstoot, heeft een nieuwe inrichting van de haven nodig; ombouw, opbouw en mogelijk ook afbouw. De provincie helpt om te kijken of hiervoor een 'zeewaartse uitbreiding' nodig is: bouwen op nieuwe grond in zee. Bij de nieuwe inrichting van het havengebied wordt rekening gehouden met de mensen die er wonen en met het milieu. Tegelijk is het belangrijk dat het gebied aantrekkelijk blijft zodat nieuwe bedrijven zich willen vestigen: een goed vestigingsklimaat. Om al deze doelen voor elkaar te krijgen kan de provincie werken met regels voor inrichting van de provincie (het omgevingsbeleid), met vergunningen (voor bedrijven) en met subsidies (voor innovaties). Ook zoekt de provincie samenwerking met partners en andere overheden (het Rijk en Brussel).

Wat de provincie doet om de overgang van het havenindustrieel complex te ondersteunen, is terug te vinden op twee plekken in de Begroting 2026. In Beleidsdoel 3-3 'Naar een duurzaam energie- en grondstoffensysteem in de industrie' en in Ambitie 4 'Welvarend Zuid-Holland'. In Beleidsdoel 3-3 gaat het vooral om de afspraken uit het Klimaatakkoord voor een energie- en grondstoffenefficiënte industrie in Zuid-Holland. Hiervoor wordt ook gebruik gemaakt van de algemene hulpmiddelen uit Ambitie 4.

Transitie havenindustrieel complex

De provincie werkt op de volgende manieren aan verandering van het havenindustrieel complex:

- In het programma NOVEX Rotterdamse haven werkt de provincie samen met gebiedspartners aan de meest duurzame haven ter wereld, een krachtige regio en een goede balans met de leefomgeving. Eerder gemaakte afspraken (Uitvoeringsagenda 1.0) worden uitgevoerd en omgezet in een strategische investeringsagenda voor de komende jaren.
- In 2026 inventariseert NOVEX Rotterdamse haven welke oplossingen er zijn voor het gebrek aan ruimte in de haven. Dit is een eerste stap op weg naar een besluit (voorkeursalternatief) in 2027 of 2028.
- Voor de provincie is het belangrijk dat veranderingen in de haven snel maar ook zorgvuldig gaan. Soms is ombouw van de haven de beste keuze, soms opbouw en soms afbouw. Als dat nodig is, steunt de provincie zeewaartse uitbreiding van de Rotterdamse haven.
- Om een goede balans te krijgen tussen kwaliteit van de leefomgeving, woningbouw en industrie, werkt de provincie met partners aan geschikte 'geluidsproductieplafonds'.

Om de doelen te bereiken, zoekt de provincie de samenwerking met partners. Ook bevordert de provincie innovatie:

- De provincie steunt verdere ontwikkeling van fieldlabs in Zuid-Holland bij organisatie, locatie en infrastructuur.
- Voor nieuwe innovaties is een goede omgeving (een zogeheten ecosysteem) belangrijk. Daarom doet de provincie onderzoek naar technische, organisatorische, financiële en/of sociale innovaties die de omgeving geschikt maken om nieuwe ideeën te ontwikkelen.

Maritiem

De provincie wil het Zuid-Hollandse maritieme cluster behouden en het sterker en duurzamer maken. Om dat te bereiken, doen we het volgende:

- Door goed samen te werken in de regio zorgt de provincie voor genoeg bedrijventerreinen aan het water, de zogeheten watergebonden bedrijventerreinen met een hoge milieucategorie. Hier kunnen bedrijven zich ontwikkelen. Ook geeft de provincie subsidies voor innovaties en voor maritieme bedrijven die zich willen aanpassen aan nieuwe vragen vanuit Defensie.

- Het samenwerkingsnetwerk Maritime Delta (programma bij Innovation Quarter) eindigt dit jaar en de financiering vanuit de Regionale Netwerken voor Innovatie Zuid-Holland (RNIZ) dus ook. Toch blijft de provincie regionale samenwerking ook in de toekomst financieel steunen.
- Samen met de gemeente Rotterdam en de regio Drechtsteden (geleid door Dordrecht) ontwikkelt de provincie een nieuwe samenwerking. De focus ligt daarbij op de regio 'Groot Rotterdam'. Deze samenwerking heeft ook aandacht voor maritieme clusters buiten deze regio, zoals Stellendam. Hiervoor zoekt de provincie samenwerking met Innovation Quarter.
- De provincie geeft financiële steun aan publiek-private projecten in Zuid-Holland. Dat zijn projecten …
- De provincie sluit aan bij nationale en internationale programma's die dezelfde inhoudelijke doelen hebben, zoals de Sectoragenda Maritieme Maakindustrie en de EU Maritime Industry Strategie.
- De provincie werkt aan ruimte voor de maritieme Defensie-industrie. Dat gaat bijvoorbeeld om het behoud van de Stormpolder (terrein van scheepsbouwer IHC) in Krimpen aan de IJssel. Organisatieadviesbureau Berenschot onderzoekt de mogelijkheden. Samen met de gemeente Krimpen financiert de provincie dit onderzoek. Het kan zijn dat meer financiële steun nodig is.

Beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie

Wat willen we bereiken?

De provincie wil de digitale transitie van de economie versnellen zodat de provincie zich digitaal innovatief kan blijven profileren. De digitale transitie is nodig om de concurrentiepositie te handhaven, efficiëntiewinsten te halen in een krappe arbeidsmarkt en om de circulaire en energie transitie te ondersteunen. Om de Zuid-Hollandse concurrentiepositie te handhaven, is het van belang dat ieder- een kan meekomen in de digitale transitie, ook mensen en ondernemers voor wie digitalisering niet vanzelfsprekend is.

Om dit te bereiken richt de provincie zich op digitale vaardigheden van inwoners en het midden- en kleinbedrijf (MKB). De provincie heeft in het bijzonder aandacht voor participatie, digitale geletterdheid, diversiteit en inclusie. Dit doet de provincie om ervoor te zorgen dat iedereen kan mee- komen in de digitale transitie. De digitale transitie vergt andere vaardigheden en kennis, de provincie wil ervoor zorgen dat zoveel mogelijk burgers en ondernemers kunnen meedoen om een armoedeval en uitsluiting te voorkomen, wat weer ten goede komt aan een sterke economie en de brede welvaart die de provincie nastreeft. De provincie probeert rond deze onderwerpen kennis en bewustzijn te verspreiden samen met haar partners: zoals gemeenten en onderwijsinstellingen, via festivals, trainingen, workshops en subsidies.

Er is hierbij aandacht voor de ethische vraagstukken rondom digitalisering, met bijzondere aandacht voor een van de grootste uitdagingen van dit decennium, het tekort aan arbeidskrachten in alle sectoren.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

We willen de digitale economie in Zuid-Holland op een goede en duurzame manier laten groeien. Daarom richten we ons op drie dingen: digitale verdienmodellen (hoe bedrijven geld kunnen verdienen), verantwoorde digitalisering (oog voor waarden zoals privacy en eerlijkheid) en digitale weerbaarheid (bedrijven beter beschermen tegen digitale risico's).

Digitaal weerbaar

- We ondersteunen Security Delta (ofwel 'HSD') bij het opzetten en uitbreiden van cyberweerbaarheidscentra en cybersecuritydiensten.
- We helpen verschillende sectoren met hun digitale beveiliging. Dat doen we via de cyberweerbaarheidscentra. Hier kunnen de sectoren vragen stellen en worden ze geholpen met hun digitale beveiliging.

- We helpen het mkb (midden- en kleinbedrijf) met digitalisering. Dat doen we door mee te werken en mee te betalen aan programma's zoals DigitalZH, Digitale Werkplaatsen en MKB Digitaal.

Digitale innovatie

- We stimuleren digitale innovaties door sterke netwerken te bouwen rond onderwerpen zoals kunstmatige intelligentie (AI), Immersive Tech en Quantumtechnologie.
- We zorgen ervoor dat kennis over digitale innovatie gedeeld wordt. Ook werken we aan een sterke digitale infrastructuur (zoals goede internetverbindingen).
- We ondersteunen fieldlabs met testlocaties. Hier kunnen onderwijs en bedrijven samen digitale toepassingen testen.
- We zorgen dat digitale kennis ook wordt gebruikt in andere sectoren, zoals bij de overgang naar duurzame energie (de energietransitie).
- Samen met partners werken we aan het sterker maken van het imago van Zuid-Holland als dé regio voor de ontwikkeling van digitale technologie.

Beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland

Wat willen we bereiken?

De provincie wil een volledige circulaire samenleving in Zuid-Holland bereiken in 2050 met als tussendoel 50% minder verbruik van primaire fossiele grondstoffen, mineralen en metalen in 2030. De provincie zet in op verschillende inhoudelijke thema's waar de provincie impact kan maken. Dit doet de provincie met een transitieaanpak in samenwerking met medeoverheden, bedrijven, kennisinstellingen en andere organisaties en groepen die aan de transitie bijdragen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

We willen dat Zuid-Holland steeds meer een circulaire provincie wordt. Dat betekent minder afval, slimmer omgaan met grondstoffen en producten langer gebruiken. Om die doelen te bereiken, zetten we in 2026 in op vijf belangrijke onderdelen.

Samen bouwen aan een circulair Zuid-Holland

Circulaire innovatie

We ondersteunen bedrijven en organisaties die werken aan nieuwe, circulaire oplossingen. In 2026 betekent dit:

- We stellen onze subsidieregeling voor doorbraaksubsidies opnieuw open. Hiermee helpen we innovatieve ideeën verder groeien.
- We ondersteunen samenwerkingen in marktketens. Zo worden circulaire technieken echt in de praktijk gebruikt.
- We maken problemen zichtbaar die startups hebben bij het doorgroeien naar scale-ups. Samen zoeken we naar oplossingen zoals ruimte, financiering of vergunningen.
- We stimuleren digitalisering die circulaire groei mogelijk maakt, bijvoorbeeld via digitale productpaspoorten.

Coalities en netwerken

Samenwerking is belangrijk voor een circulaire economie. In 2026 betekent dit:

- We gaan verder met de zes bestaande netwerken van circulaire vernieuwers, zoals Biobased Bouwen en de Reparatiecoalitie.
- We starten met nieuwe thema's zoals Urban Mining. Dat is hergebruik van materialen zoals hout, beton en staal uit oude gebouwen.
- We blijven regionale samenwerkingen ondersteunen, zoals Zuid-Holland-Zuid en Groene Hart Circulair. Waar nodig steunen we ook nieuwe regio's zoals de Duin- en Bollenstreek en de Haagse regio.
- We delen kennis en ervaringen met bedrijven en overheden, onder andere via het MKB Netwerk Circulair.

- We ondersteunen gemeenten via Circulair Connect (voor ambtenaren) en het Wethouders Netwerk Circulair (voor bestuurders).

Financiering en subsidies
Geld speelt een grote rol bij de overgang naar een circulaire economie. In de Circulaire Monitor (2025) hebben we gezien dat er misschien meer (financiële) kansen zijn. Daarom geldt voor 2026:
- We onderzoeken welke financiële mogelijkheden er zijn (zoals subsidies, externe financiering en circulair inkopen).
- We bepalen samen volgende stappen om deze kansen goed te benutten.

Ruimte
Voor circulaire initiatieven is ook fysieke ruimte nodig. In 2026 betekent dit:
- We werken samen met partners aan regionale strategieën voor de circulaire economie, onder andere in de Drechtsteden en het Groene Hart.
- Op bedrijventerreinen maken we afspraken met partners over het vrijmaken van ruimte voor circulaire plannen.
- We gebruiken de mogelijkheden die we hebben, onze zogenoemde provinciale ruimtelijke instrumenten zoals omgevingsbeleid en omgevingsverordening. We zetten ze in om circulaire ontwikkelingen mogelijk te maken.
- We denken mee over de ontwikkeling van nieuwe ruimtelijke instrumenten.

Toekomstbestendig economisch energiecluster
Voor onze energievoorziening zijn veel metalen en mineral nodig. Sommige daarvan zijn zeldzaam en belangrijk, we noemen ze kritieke grondstoffen. In 2026 betekent dit:
- We willen de afhankelijkheid van kritieke grondstoffen verminderen.
- We stimuleren economische activiteiten die het mogelijk maken deze grondstoffen opnieuw te gebruiken. Denk aan de recycling van batterijen of het hergebruik van onderdelen van windmolens.

Beleidsprestatie 4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

Wat willen we bereiken?

De provincie streeft naar een welvarend en krachtig Zuid-Holland met ruimte voor ondernemerschap. Een goed vestigingsklimaat met concurrerende, toekomstbestendige bedrijventerreinen, vitale, krachtige en aantrekkelijke stads- en dorpscentra en een sterke kantorenmarkt dragen daaraan bij. Het gaat daarbij om voldoende werklocaties van de juiste kwaliteit en op de juiste plek. De provincie zet daarom in op:
- Concurrerende en toekomstbestendige bedrijventerreinen;
- Concentratie en bundeling van nieuwe detailhandel primair in de centra van wijken, dorpen en steden;
- Juiste kantoor op de juiste plek;
- Selectief vestigingsbeleid voor grote ruimtevragers.

De provincie zet hiervoor verschillende instrumenten in zoals het opstellen van ruimtelijke regels, maar ook door flankerend beleid via subsidieregelingen, het delen van kennis en informatie, onderzoek, het organiseren van netwerken en het inzetten van ambassadeurs. De provincie past alle vier de vormen van overheidssturing uit het NSOB-kwadrantenmodel voor overheidssturing toe omdat de huidige vraagstukken vragen om meer dan (ruimtelijke) regels alleen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie wil zorgen dat er genoeg goede plekken zijn waar mensen kunnen werken. Deze werklocaties moeten op de juiste plek liggen en van goed passende kwaliteit zijn. Om dat te bereiken, doen we het hetgeen bij de onderstaande maatregel staat.

Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen

- We ronden de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 af. Daarin verwerken we onder andere: de Ruimtelijk Economische Visie en een minimale milieuzonering op bedrijventerreinen. Dat betekent dat er zones zijn op bedrijventerreinen voor bepaalde bedrijven. Zo passen bedrijven en de omgeving goed bij elkaar.
- We onderzoeken hoeveel bedrijventerreinen er in de toekomst nodig zijn. Dat heet een behoefteraming.
- We voeren een plan uit om bestaande bedrijventerreinen beter te benutten. Dat doen we door:
- het oprichten van een fonds voor verplaatsing of herstructurering van bedrijven
- een proefproject ('pilot Beter Benutten') te starten met het ministerie van Economische Zaken
- de mogelijkheden voor beter benutten van bedrijventerreinen in kaart te brengen.
- We zetten de SPUK-subsidie (Specifieke Uitkering) in om bedrijventerreinen te verduurzamen.
- We voeren de Green Deal 'Werklandschappen van de Toekomst' uit. Dat gaat om het bijdragen aan de vergroening en verduurzaming van 1000 bedrijventerreinen in Nederland.
- We openen een subsidieregeling voor het maken van plannen voor bedrijventerreinen. Zo stimuleren we samenwerking tussen bedrijven en werken we samen aan toekomstbestendige werklocaties.
- We openen een subsidieregeling voor het uitvoeren van plannen voor toekomstbestendige bedrijventerreinen.
- We openen ook een subsidieregeling voor het maken van plannen voor winkelgebieden. Daarmee stimuleren we samenwerking binnen winkelcentra. Zo zorgen we voor sterke winkelgebieden en voorkomen we leegstand.
- We doen onderzoek naar bedrijventerreinen, winkelgebieden en kantoren. We zorgen voor kennisdeling. We verzamelen en kopen data, organiseren masterclasses en voeren proefprojecten uit.
- We analyseren de resultaten van het Koopstromenonderzoek, over koopgedrag van klanten in winkels. Als het nodig is dan doen we een voorstel om het beleid aan te passen.
- We volgen wat er gebeurt in regionale plannen voor kantoren en bedrijventerreinen, ook wel de regionale kantoren- en bedrijventerreinenvisies genoemd.
- We gaan in gesprek met mensen uit de praktijk, zoals parkmanagers en ambassadeurs van bedrijventerreinen. Op basis daarvan nemen we maatregelen om werklocaties sterk en toekomstbestendig te maken en te houden.
- We dragen bij aan ingewikkelde (economische) gebiedsontwikkelingen, bijvoorbeeld als er meerdere provinciale belangen meespelen.

Beleidsprestatie 4-1-7 Human capital

Wat willen we bereiken?

De aanwezigheid van voldoende en goed geschoold personeel is een belangrijke randvoorwaarde voor een goed functionerende regionale economie en het slagen van de maatschappelijke transities (energie, circulair, digitalisering). Een arbeidspotentieel dat beschikt over de juiste kennis en vaardigheden, goed onderwijs om nieuwe instroom te realiseren en om bestaande werknemers bij en om te scholen, alsmede een goed werkende arbeidsmarkt zijn daarmee essentieel voor een krachtig Zuid-Holland.

Daarnaast is er een persoonlijk belang voor de mensen die het 'menselijk kapitaal' vormen. Waardevol werk versterkt namelijk de brede welvaart. Werk is tenslotte meer dan inkomen. Het vervult een belangrijke sociale en

maatschappelijk functie, en voorziet in de mogelijkheid om je te kunnen ontplooien, deel te kunnen nemen en bij te kunnen dragen aan de maatschappij.

De provincie draagt bij aan het versterken van human capital. Dit doet ze door samen met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) geïnitieerde Human Capital Agenda 2.0 Zuid-Holland (HCA) uit te voeren, waarin kwantitatieve doelstellingen zijn benoemd die nodig zijn om tot die gewenste situatie te komen. Een agenda die inmiddels door meer dan 100 partijen in Zuid-Holland is onderschreven. Daarnaast investeert de provincie in een programmateam, dat gedetacheerd is bij de EBZ, en zorgt ze met een provinciale subsidieregeling voor cofinanciering van concrete projecten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie helpt mee in het versterken van human capital: het beter opleiden en ontwikkelen van inwoners. , Samen met de Economic Board Zuid-Holland (EBZ) voeren we de pas vernieuwde Human Capital Agenda 2025-2030 Zuid-Holland (HCA) uit. Daarin staan duidelijke doelen. Die zijn nodig om te zorgen dat er in de toekomst genoeg goed opgeleide mensen zijn. Meer dan 160 organisaties in Zuid-Holland doen al mee aan het uitvoeren van deze agenda.

Het ondersteunen van de uitvoering van de Human Capital Agenda Zuid-Holland

- De provincie betaalt een speciaal programmateam. Dit team werkt bij de EBZ. Het team stimuleert projecten waarmee bedrijven hun werknemers verder kunnen opleiden. Dit noemen we het Doen-spoor. Ook zorgt het team dat bedrijven, overheden en het onderwijs beter samenwerken. Zo werkt de arbeidsmarkt in de toekomst beter. Dit noemen we het Bouwen-spoor.
- In 2026 geeft de provincie subsidie aan twee nieuwe projecten. Die sluiten aan bij de doelen van de HCA. De projecten richten zich op het verhogen van de arbeidsproductiviteit (mensen kunnen meer werk doen in minder tijd) en op het omscholen van mensen voor werk in de circulaire economie (waar grondstoffen worden hergebruikt).
- We helpen bedrijven om slimmer te werken door sociale innovatie. Dat betekent dat de inzet van werknemers beter wordt georganiseerd. Ook werken we hiervoor nauwer samen met campussen en fieldlabs in Zuid-Holland.
- We richten ons nog meer op het midden- en kleinbedrijf (brede mkb). We zorgen ervoor dat onze plannen goed passen bij hun dagelijkse praktijk.
- Vanaf 2026 starten we een leeromgeving waar partners van de HCA kennis en ervaringen kunnen delen. Iedereen die meedoet, kan hiervan leren.
- We onderzoeken of we in 2026 een servicepunt ‘Heel Zuid-Holland Leert’ kunnen starten. Dit servicepunt helpt inwoners en bedrijven met vragen over leren en ontwikkelen (‘leven lang ontwikkelen’).
- We betalen voor de website Zuid-HollandInZicht.nl. Daarop staat actuele informatie over de arbeidsmarkt in Zuid-Holland. We onderzoeken ook hoe goed de website werkt en gebruikt wordt.

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur

Het beleidsdoel Erfgoed en cultuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving

Wat willen we bereiken?

De kern van het erfgoedbeleid van Zuid-Holland is het behoud van erfgoed door het beschermen, beleven en benutten van erfgoed. Deze beleidskeuze concentreert zich op het beschermen van het erfgoed in Zuid-Holland. Dit doet de provincie door:

- Behouden en versterken werelderfgoed (erfgoederen van uitzonderlijke universele waarde);
- Behouden en verbeteren kroonjuwelen cultureel erfgoed;
- Garanderen van windvang en zicht op historische windmolens;
- In stand houden en verbeteren van de omgeving van landgoederen en kastelen of kasteelterreinen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- In 2026 voeren we de aanbevelingen van de Biografie van Zuid-Holland uit. De Biografie van Zuid-Holland (2025) beschrijft het ontstaan van het landschap. Ook geeft de Biografie aanbevelingen om culturele identiteit, erfgoed en ruimtelijke kwaliteit te gebruiken als inspiratiebron voor gebiedsontwikkelingen en grote ruimtelijke opgaven.
- We onderzoeken voor welke kroonjuwelen een handreiking wordt opgesteld. Kroonjuwelen zijn unieke cultuurhistorische gebieden in Zuid-Holland. De handreikingen voor kroonjuwelen zijn een aanvulling op ons beleid en helpen ons om bij ruimtelijk ontwikkelingen goed rekening te houden met het bestaande cultuurhistorisch waardevolle landschap.
- We inventariseren de huidige staat van de molenbiotopen in Zuid-Holland. Een molenbiotoop is de ruimte rond de historische molen die nodig is om voor de vrije windvang en zicht op de molen. Het onderzoek naar de molenbiotopen wordt zo uitgevoerd, zodat deze in de toekomst makkelijk te herhalen is. Zo houden we grip op zicht en windvang op historische molens.
- We blijven erfgoedadviezen geven in ruimtelijke plannen rond molenbiotopen, kroonjuwelen, Werelderfgoed en voor landgoed- en kasteelbiotopen.
- Wij dragen bij aan de verbetering van het entreegebied van Kinderdijk. Met een betere entree is het mogelijk om bezoekers beter door het gebied te leiden, om het Werelderfgoed beter te presenteren én om overlast van bezoekers in de omgeving te verminderen.
- Wij starten met de uitvoering van de ambities van het beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur.

Beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat

Wat willen we bereiken?

Beschermen van erfgoed vormt de basis van waaruit de provincie werkt aan een beter beleefbaar en benut erfgoed, waaronder rijksmonumenten en historische molens. De provincie wil dat erfgoed voor de toekomst behouden blijft. Daarvoor stimuleert de provincie het restaureren en toekomstbestendig maken van rijksmonumenten en draagt ze zorg voor het onderhouden en laten draaien van historische windmolens.

Voor rijksmonumenten doet de provincie dit door het verlenen van subsidies, door de inzet van de aanjager voor herbestemming van rijksmonumenten, financieren van adviezen op maat voor herbestemming, inzet op verduurzaming en inspelen op klimaatverandering en het stimuleren van de werkgelegenheid en het vakmanschap in de restauratiebranche.

Onderhoud en laten draaien van historische windmolens stimuleert de provincie door het verlenen van subsidies voor (groot)onderhoud en door het beschikbaar stellen van draaipremies.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Stimuleren en faciliteren bij restaureren en herbestemmen rijksmonumenten en stimuleren bij (groot) onderhoud molens

Wij stimuleren en maken het mogelijk dat rijksmonumenten gerestaureerd worden. Sommige rijksmonumenten krijgen een nieuwe functie. Dit noemen we herbestemming. Daarnaast dragen wij bij aan (groot) onderhoud van molens. Hiervoor doen we het volgende:

- We openen verschillende subsidieregelingen.

- Met de subsidieregeling voor de restauratie van rijksmonumenten zorgen we ervoor dat minder rijksmonumenten in Zuid-Holland een achterstand in restauratie hebben.
- Met subsidies voor regulier en groot onderhoud van molens én met draaipremies, worden kostbaardere restauraties aan molens uitgesteld. De draaipremie is een vergoeding per hoeveelheid asomwentelingen die een molen maakt. De draaipremie stimuleert molenaars om hun molens regelmatig in werking te zetten. Dat draagt bij aan het behoud van de technische staat en aan de zichtbaarheid van deze molens. Door jaarlijks geld beschikbaar te stellen, houden wij de kosten voor de instandhouding van de Zuid-Hollandse molens over de langere termijn zo laag mogelijk. Bovendien blijf de monumentale waarden van de molens behouden en kunnen ze veilig worden opengesteld voor het publiek.
  Het Rijk kondigde aan om het maximaal aan te vragen bedrag aan subsidie per molen te verhogen. Daarmee past het Rijk de maximale bedragen aan aan de inflatie. De provincie volgt deze aanpassing en verhoogt de bijdrage aan de molens in Zuid-Holland.
- De volgende instellingen subsidiëren we jaarlijks met een subsidie.
  - Het Erfgoedhuis ondersteunt volgens de gemaakte afspraken de erfgoedsector in Zuid-Holland. Het ondersteunt gemeenten bij het uitvoeren van hun erfgoedtaken.
  - Restauratie Opleidingsprojecten (ROP) stimuleert het vakmanschap in de restauratiemarkt.
  - Met een jaarlijkse subsidie ondersteunen wij de Molenviergang Aarlanderveen, zodat deze enige nog werkende molengang in de wereld in stand blijft.

- Met de Erfgoedmonitor houden we elk jaar bij hoeveel achterstand er is bij rijksmonumenten in Zuid-Holland.
- Wij voeren het Interbestuurlijk Toezicht (IBT) op erfgoed verder uit. Dit betekent dat we toezicht houden op de manier waarop gemeenten hun wettelijke taken rond rijksmonumenten uitvoeren, zoals vergunningverlening en handhaving. Het doel is om de kwaliteit en rechtsgelijkheid van erfgoedzorg in alle gemeenten te garanderen.
- Wij werken het beleidsperspectief verder uit. Daaronder valt het aanpassen van de subsidieregelingen en het onderzoek naar kennisontwikkeling over toekomstbestendigheid van monumenten.

Beleidsprestatie 4-2-3 Provinciale erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar

Wat willen we bereiken?

De provincie wil de erfgoedlijnen ontwikkelen en beleefbaar maken en het erfgoed rondom de erfgoedlijnen behouden door bescherming, beleving en benutting. Dit gebeurt in samenwerking en afstemming met belanghebbende partijen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Samenwerken bij erfgoedlijnen

- Het programma Erfgoedlijnen bestaat sinds 2012. Met het programma maakt de provincie belangrijke hoofdstukken uit de geschiedenis van Zuid-Holland beter zichtbaar en beleefbaar voor inwoners en bezoekers. Dit doen we samen met meer dan 300 partners. Dit doen we met een subsidieregeling en we organiseren Erfgoedtafels. Dat zijn netwerken van partners rondom de erfgoedlijnen.
- Met de subsidieregeling Erfgoedlijnen subsidiëren we in 2026 ongeveer 65 uitvoeringsprojecten. Dit gebeurt op advies van de Erfgoedtafels. Deze projecten dragen bij aan de ontwikkeling van de erfgoedlijnen en aan restauratie van rijksmonumenten binnen de erfgoedlijnen.
- In 2026 gaan we verder met het evalueren en doorontwikkelen van de erfgoedlijnen.

Beleidsprestatie 4-2-4 Archeologie beschermen en zichtbaar

Wat willen we bereiken?

De provincie heeft de wettelijke taak om:

- Archeologische waarden ruimtelijk te beschermen (Erfgoedwet, Omgevingswet)

- Haar archeologische vondsten (provincie is eigenaar van een groot deel van wat er gevonden wordt) en bijbehorende documentatie deskundig te bewaren in een geschikt archeologisch depot en toegankelijkheid te bevorderen (Erfgoedwet, Omgevingswet)

De provincie zet zich in om archeologische vindplaatsen in stand te houden en te benutten bij ruimtelijke inpassingen in het landschap.

Bij archeologisch waardevolle terreinen proberen gemeenten en provincie verstoring van de bodem zo veel mogelijk te voorkomen. Maar soms kan het niet anders, bijvoorbeeld bij de aanleg van een weg of brug. Dan wordt de betreffende vindplaats opgegraven. De resultaten van de opgraving worden gepubliceerd en de vondsten komen daarna in het provinciaal depot voor Bodemvondsten. De provincie zet zich in om deze vondsten actief uit te lenen en onderzoek te stimuleren.

De sites van de Romeinse Limes zijn als icoon van het derde venster van de Canon en Werelderfgoed toeristisch te vermarkten en een belangrijk aspect in de ruimtelijke bescherming als provinciale taak. De meeste archeologische vindplaatsen liggen echter verscholen in de bodem en vormen daar als het ware een bodemarchief dat je alleen via opgravingen bereikt. Deze onzichtbaarheid maakt ze extra kwetsbaar voor ruimtelijke ontwikkelingen die gepaard gaan met bodemingrepen. Het behoud van dit 'bodemarchief' vraagt dan ook continu aandacht en zorg. Als onderdeel van deze zorgplicht wil de provincie regionale archeologische thema's die onbelicht zijn samen met gemeenten beter naar voren brengen. Door het vergaren en delen van deze nieuwe kennis kan de provincie beter zorgen voor het rijke provinciale bodemarchief. Tevens zet de provincie zich in om het publiek actief te betrekken bij het verleden van de provincie door subsidieregeling.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Beschermen, beleven en benutten van archeologische waarden

- In ons provinciaal archeologisch depot bewaren we ons archeologisch erfgoed. Dat zijn de vondsten en de gegevens daarover. We zorgen voor verantwoord en duurzaam beheer van collecties.
- We bereiden ons voor op de verhuizing naar een nieuw provinciaal archeologisch depot.
- We stimuleren het digitaliseren van de gegevens die horen bij onze archeologische vondsten.
- Vooruitlopend op de definitieve verhuizing van het depot, zijn er extra voorzieningen voor het huidige depot in Alphen aan den Rijn. Dit is een tijdelijke uitbreiding (gestart in 2025) tot aan de verhuizing.
- Wij willen onze inwoners actief betrekken. Dat is in lijn met het Verdrag van Faro. Dat is een Europees verdrag waarbij niet het cultureel erfgoed zelf, maar de mens en de samenleving in hun relatie met erfgoed centraal staan. Met een vernieuwde subsidieregeling stimuleren we daarom initiatieven met dit doel. We werken nauw samen met onze partners, waaronder het Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken

Wat willen we bereiken?

Het provinciaal cultuurbeleid richt zich op a) waarborging van de basisvoorziening cultuurparticipatie en b) ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland. Hiertoe verstrekt de provincie boekjaarsubsidies aan enkele ondersteuningsinstellingen.

a. De basisvoorziening cultuurparticipatie wordt ingevuld door de volgende vier ondersteunings- instellingen: Kunstgebouw, Jeugdtheaterhuis, Popunie en Stichting Educatieve Orkestprojecten. Deze instellingen werken op reguliere basis samen met onderwijsinstellingen. Het doel is dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur, dankzij kwalitatief goede en gespreide cul- tuurparticipatie en cultuureducatie. Daar waar mogelijk wordt aangesloten bij landelijke programma's van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap zoals Cultuureducatie met Kwaliteit en Cultuurparticipatie.

b. De ondersteuning van de openbare bibliotheken in Zuid-Holland wordt ingevuld door middel van een boekjaarsubsidie voor de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio. Probiblio voert de ondersteuningsactiviteiten voor de openbare bibliotheken uit. Het doel is dat iedereen in Zuid- Holland recht heeft op toegang tot informatie en cultuur, en dat op een laagdrempelige wijze.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De volgende (culturele) instellingen subsidiëren we jaarlijks met subsidie:

- Probiblio ondersteunt de openbare bibliotheken in onze provincie. Probiblio voert wettelijke taken uit volgens de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). Die taken zijn onderdeel van het provinciale toetsingskader van 2022. Hiermee draagt Probiblio bij aan het terugdringen van analfabetisme en stimuleert het de persoonlijke ontwikkeling, participatie en zelfredzaamheid van de inwoners van Zuid-Holland.
- Kunstgebouw helpt als expert op het terrein van cultuuronderwijs met tweedelijnsondersteuning aan gemeenten en onderwijs in Zuid-Holland. Tweedelijnsondersteuning wil zeggen dat Kunstgebouw gemeenten en onderwijs adviseert en begeleidt bij hun werkzaamheden op het gebied van cultuurparticipatie en -educatie. Dit gebeurt onder andere door de programma's Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK), kijk-kunst en doe-kunst voor het primair onderwijs.
- Jeugdtheaterhuis biedt binnen- en buitenschools theateronderwijs en musicallessen voor jongeren. Dit gebeurt op vijf locaties in de provincie Zuid-Holland.
- Popunie ondersteunt beginnende popmuzikanten in Zuid-Holland met een helpdesk, cursussen en workshops. Popunie helpt podia, festivals en gemeenten bij het ontwikkelen van popbeleid, geeft informatie en advies, doet onderzoek en brengt partijen bij elkaar. Popunie zorgt voor aansluiting van de provincie bij het landelijk programma Kunstbende, een talentenwedstrijd voor jongeren.
- Stichting Educatieve Orkestprojecten (SEOP) laat kinderen kennismaken met klassieke muziek, met name symfonieorkesten. Dit doet zij via diverse projecten voor het primair onderwijs.
- We hechten groot belang aan het vieren van vrijheid en democratie. Daarom subsidiëren wij met een boekjaarsubsidie:
  - Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland
  - Bevrijdingsfestival Den Haag

  Wij maken ook de programmering mogelijk van het Bevrijdingsfestival Den Haag in het provinciehuis.
- We organiseren een jaarlijkse netwerkbijeenkomst cultuurparticipatie voor wethouders en beleidsmakers. Dat doen we samen met Erfgoedhuis Zuid-Holland en Kunstgebouw.
- Met het IPO (Interprovinciaal Overleg) maken we bestuurlijke afspraken met het Rijk en met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Die afspraken gaan over de rol van provincies en andere overheden in het cultuurbeleid.
- We overleggen met het Rijk en de cultuurregio's over de voortgang van de afspraken in het Cultuurconvenant Zuid-Holland 2025-2028.
- We werken de Bestuurlijke Afspraken Cultuurbeoefening 2025-2028 verder uit. Dat doen we in IPO-verband en in afstemming met de Basisvoorziening Cultuurparticipatie en Erfgoedhuis Zuid-Holland..
- Met de Basisvoorziening Cultuurparticipatie maken wij een nieuw meerjarig Afsprakenkader over een toekomstgerichte ondersteuning die de Basisvoorziening biedt op het gebied van cultuur in Zuid-Holland.
- We evalueren het Themafonds Cultuurparticipatie om te bepalen hoe we hiermee door willen gaan.
- In 2026 bereidt de provincie zich voor op de nieuwe Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen en het interbestuurlijk toezicht op gemeenten. Dat doen we onder meer door te bepalen hoe we het toezicht op gemeenten gaan invullen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	63,7	75,7	87,5	74,4	73,1	68,3
Overige lasten	11,2	14,9	16,3	14,9	12,2	11,2
Subsidies en inkomensoverdrachten	43,2	51,0	61,6	50,4	52,0	48,2
Kapitaallasten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Arbeidskosten	9,1	9,5	9,4	8,8	8,6	8,6

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	63,7	75,7	87,5	74,4	73,1	68,3
Gedekt uit saldo inzet reserve	-9,4	-2,5	4,5	1,7	2,2	-
Gedekt uit specifieke baten	8,4	8,0	6,0	3,3	0,5	0,1
Gedekt uit algemene middelen	64,7	70,2	77,0	69,3	70,5	68,2

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- De omvang van de subsidies en inkomensoverdrachten fluctueert over de verschillende jaren. Dit wordt met name verklaard vanuit de verwachte lastneming van subsidies: de lasten worden begroot in de jaren dat de prestatie naar verwachting wordt geleverd. In 2026 is met name een stijging te zien vanuit de verwachte lastneming van subsidies die al in eerdere jaren zijn verstrekt: de regeling voor restauratie Rijksmonumenten, UHB subsidie Hoogewaard en subsidie Leerpark Drechtsteden.

- De omvang van de overige lasten neemt na 2026 jaarlijks licht af door de afloop van middelen transitie Havencomplex in 2027, de afloop vanaf 2028 van Rijksmiddelen m.b.t. Bedrijfsmatig Vastgoed en afloop van de extra middelen verkregen bij amendement 921 Impuls innovaties. Vanaf 2029 door de afloop van middelen voor Vroege Fase Financiering.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
4-1-1 Innovatie economie	27.952	25.970	28.324	-1.952	26.371	26.931	28.495	26.175
4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen	2.409	2.508	2.805	150	2.955	2.700	2.693	2.694
4-1-3 Transitie van het havenindustrieel complex	998	1.629	2.876	0	2.876	711	456	456
4-1-4 Digitale economie	1.028	1.594	1.868	620	2.488	2.228	1.542	1.542
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	4.032	5.009	4.536	96	4.632	4.246	4.232	4.232
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	1.119	5.915	10.670	-3	10.667	6.852	6.848	6.016
4-1-7 Human capital	1.905	2.924	3.411	0	3.411	2.898	1.669	1.369
Totaal beleidsdoel 4-1	39.441	45.548	54.489	-1.089	53.400	46.566	45.936	42.484
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving	868	959	997	1.500	2.497	977	876	876
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	8.357	13.454	16.032	-339	15.692	11.371	9.886	9.436
4-2-3 Provinciale erfgoedlijnen zichtbaar en beleefbaar	4.904	4.178	4.794	0	4.794	4.527	4.616	4.616
4-2-4 Archeologie beschermen en zichtbaar	1.152	1.940	1.379	0	1.379	1.355	2.247	1.348
4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	8.976	9.652	9.616	156	9.772	9.568	9.562	9.562
Totaal beleidsdoel 4-2	24.257	30.182	32.817	1.317	34.134	27.798	27.188	25.838
Totaal Lasten	63.698	75.729	87.307	227	87.534	74.363	73.123	68.322
Baten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
4-1-1 Innovatie economie	-8.014	-7.001	-5.504	785	-4.719	-2.780	-95	0
4-1-3 Transitie van het havenindustrieel complex	-112	-69	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
4-1-5 Circulair Zuid-Holland	-18	0	0	0	0	0	0	0
4-1-6 Toekomstbestendige ruimte voor ondernemen	-130	-832	-1.177	0	-1.177	-466	-300	0
Totaal beleidsdoel 4-1	-8.273	-7.903	-6.681	785	-5.896	-3.246	-395	0
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
4-2-1 Erfgoed beschermen in de omgeving	-15	0	0	0	0	0	0	0
4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat	-14	-9	0	0	0	0	0	0
4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken	-78	-88	-88	0	-88	-88	-88	-88
Totaal beleidsdoel 4-2	-106	-97	-88	0	-88	-88	-88	-88
Totaal Baten	-8.379	-8.000	-6.769	785	-5.984	-3.334	-483	-88
Saldo lasten en baten Ambitie 4	**55.319**	**67.730**	**80.538**	**1.012**	**81.550**	**71.029**	**72.640**	**68.234**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

Campusregeling € 1,4 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor de campusregeling 2025 is € 3,1 miljoen beschikbaar vanuit ‘Kansen voor West’. Dit verdelen we voor de regeling over 2026 tot en met 2029. Daarnaast schatten we opnieuw in wanneer de eerder geplande uitgaven van de campusregeling daadwerkelijk zullen plaatsvinden. Fasering via het begrotingssaldo.	

Interreg € 0,7 miljoen (n)	Bestaand beleid
In de reserve Interreg/Efro is € 0,7 miljoen beschikbaar voor Interreg. Dat bedrag zetten we in voor 2026. Dekking ten laste van de reserve Interreg/Efro.	

MIT € 0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
We stellen de baten en lasten van het MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) bij naar de nieuwste inzichten. Dit gaat over zowel het deel van de provincie als dat van het Rijk. Fasering via OVP MIT.	

DigitalZH € 0,7 miljoen (n) (2027)	Bestaand beleid
Voor DigitalZH is een budget nodig van € 1,3 miljoen vanaf 2026. Dit is om digitale informatiediensten aan te bieden aan het mkb. DigitalZH helpt mkb’ers hun bedrijf digitaal volwassener te maken. Het programma dekt € 0,6 miljoen in 2026. De overgebleven € 0,7 miljoen komt in 2027 uit de reserve ‘Versterken Economie’. Dekking ten laste van de reserve Versterking economie.	

Promotie Zuid-Holland € 0,2 miljoen (n)	Nieuw besluit
Als bijdrage aan gebiedsidentiteit en het behoud van immaterieel erfgoed in de provincie Zuid-Holland wordt vanaf 2026 jaarlijks € 0,2 miljoen beschikbaar gesteld voor promotie-evenementen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Overig € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Cleanroom LUMC (€ 0,2 miljoen (n): Voor 2026 vroeg het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) subsidie aan voor het inrichten van een cleanroom, inclusief een kwartiermaker. Dekking ten laste van de reserve 'Life sciences health'.	

Beleidsdoel 4-2 Erfgoed, cultuur en toerisme

Instrumentontwikkeling € 1,5 miljoen (n)	Nieuw besluit
Sinds 2019 werken we samen aan het behoud en de herontwikkeling van Werelderfgoed Kinderdijk. Dit doen we met de gemeenten Molenlanden en Alblasserdam, Waterschap Rivierenland, de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, en stichting Werelderfgoed Kinderdijk. Een van onze projecten is de herontwikkeling van het entreegebied. De gemeente Molenlanden wil een besluit nemen over het bestemmingsplan voor dit project. Daarvoor is een sluitende begroting nodig. Van de benodigde € 17 miljoen, ontbreekt nu nog € 3 miljoen aan dekking. Daarvan willen wij de helft betalen. Dit betekent een eenmalige bijdrage vanuit de provincie van € 1,5 miljoen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Restauratie rijksmonumenten € 1 miljoen (n)	Nieuw besluit
In het nieuw opgestelde Beleidsperspectief Erfgoed en Cultuur (juli 2025) staan nieuwe beleidsaccenten. Om deze te kunnen uitvoeren, verlagen we het budget voor restauratie en herbestemming van rijksmonumenten. Om het huidige budget voor restauratie en herbestemming op peil te houden, is jaarlijks € 0,6 miljoen nodig. Na de rechterlijke uitspraak in de zaak 'Restauratie landhuis Ivicke' kregen we onze bijdrage terug van de Gemeente Wassenaar. Het bedrag van € 0,4 miljoen zou bij de najaarsnota naar de algemene middelen gaan, maar begroten we nu voor 2026. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Onderhoud molens € 0,3 miljoen (n)	Nieuw besluit
Het Rijk verhoogt de subsidiegrens per molen en corrigeert daarmee de inflatie. Wij volgen dit beleid door onze bijdragen aan molens in Zuid-Holland te verhogen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Subsidieregeling restauratie monumenten € 1,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor de Begroting 2026 schatten we de kosten van subsidieplafonds opnieuw in op basis van voortgangsrapportages. Dit zorgt voor een verschuiving naar 2027 en 2028. Fasering via het begrotingssaldo.	

Cultuur, participatie en bibliotheken € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor 2026 verhogen we de boekjaarsubsidies met 1,9% voor deze culturele instellingen: • Erfgoedhuis Zuid-Holland • Probiblio • Jeugdtheaterhuis • Kunstgebouw • Zuid-Holland Popunie • SEOP (*Stichting Educatieve Orkest Projecten)* • Bevrijdingsfestival Rotterdam en Den Haag Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat

MIT € 0,8 miljoen (n)	Bestaand beleid
We stellen de kosten en inkomsten van het MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) bij op basis van de nieuwste inzichten. Dit gaat over zowel het deel van de provincie als dat van het Rijk. We boeken dit in fasen via de OVP.	

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	515	0	0	0	0	0	0	0
Life Sciences & Health	150	0	0	0	0	0	0	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	3.378	0	0	0	0	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	1.350	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	10.280	7.630	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-1	15.673	7.630	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	1.768	0	0	0	0	0	0	0
Restauratie & herbestemming monumenten	5.100	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	6.868	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	22.541	7.630	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Baten								
Beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-353	-113	0	-113	0	-50	0
Groene ambities	54	-148	0	0	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	-345	-1.354	-596	-730	-1.326	-135	-800	0
Life Sciences & Health	-125	-250	-75	-150	-225	0	0	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	-4.240	0	0	0	0	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	-1.400	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	-3.681	-2.125	-1.994	0	-1.994	-1.555	-1.313	0
Totaal beleidsdoel 4-1	-9.736	-4.229	-2.777	-880	-3.657	-1.690	-2.163	0
Beleidsdoel 4-2 Erfgoed en Cultuur								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-923	-845	0	-845	0	0	0
Restauratie & herbestemming monumenten	-3.422	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 4-2	-3.422	-923	-845	0	-845	0	0	0
Totaal Baten	-13.158	-5.152	-3.623	-880	-4.503	-1.690	-2.163	0
Saldo mutaties reserves	**9.382**	**2.478**	**-3.623**	**-880**	**-4.503**	**-1.690**	**-2.163**	**0**

Betrokkenheid van Verbonden partijen

InnovationQuarter (IQ)

Zuid-Holland heeft aandelen in een Regionale Ontwikkel Maatschappij IQ, samen met het Rijk, gemeenten en kennisinstellingen (universiteiten en academische ziekenhuizen). IQ helpt bedrijven in heel Zuid-Holland die bezig zijn met vernieuwing op allerlei gebied. Dat doet IQ door geld aan deze bedrijven te lenen of aandelen in deze bedrijven te kopen. Maar ook door te zorgen voor samenwerking tussen bedrijven en andere organisaties. En door buitenlandse bedrijven naar Zuid-Holland te halen. Het doel is om de economie van Zuid-Holland nog beter te maken. IQ richt zich vooral op Cleantech, Life Sciences & Health, Safety & Security, Horticulture en Smart Industry.

Vanguard Initiative

Zuid-Holland werkt sinds 2014 samen met buitenlandse overheden en regio's in de vereniging Vanguard Initiative. De vereniging is een netwerk van overheden, bedrijven en universiteiten. Het doel is om de regio's meer invloed te geven op het Europese beleid voor industrie en vernieuwing.

GR Grondbank RZG Zuidplas

Zuid-Holland neemt deel in de Grondbank RZG Zuidplas, samen met een paar gemeenten. De Grondbank is een gemeenschappelijke regeling en is eigenaar van grond in de Zuidplaspolder. Op die grond moeten woningen

worden gebouwd. De deelnemers proberen die woningbouw mogelijk te maken. Zuid-Holland heeft daarvoor een omgevingsvisie gemaakt. Die wordt nu verder uitgewerkt.

Rom-D Holding NV en Rom-D Capital BV
Zuid-Holland neemt deel in de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden (ROM-D). De andere deelnemers zijn de Drechtsteden en het Ontwikkelingsbedrijf Rotterdam (OBR). ROM-D ontwikkelt oude en nieuwe bedrijventerreinen in de Drechtsteden. Daardoor wordt de economie sterker en verbetert de werkgelegenheid.

Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed
Zuid-Holland neemt deel in de Nederlandse Limes Samenwerking (NLS). Dat doet zij samen met de provincies Gelderland en Utrecht en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De NLS is een centrumregeling in de zin van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Het doel van de samenwerking is om het Nederlandse deel van de Neder-Germaanse Limes te beschermen en te bewaren. De Neder-Germaanse Limes betekent ‘de grenzen van het Romeinse Rijk’ in Nederland. In 2021 heeft UNESCO de Neder-Germaanse Limes op de lijst voor Werelderfgoed gezet. De NLS zorgt voor samenwerking om de regels van UNESCO uit te voeren.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 4.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

De beleidsambitie Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Het beleidsdoel Gezonde natuur is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren

Wat willen we bereiken?

De provincie is wettelijk verantwoordelijk om specifieke soorten en habitats te beschermen en in de zogenoemde 'gunstige staat van instandhouding' te brengen conform de EU Vogel- en Habitatrichtlijn. Realisatie van natuur is hiervoor een belangrijk middel, waarbij de provincie wil bereiken dat een robuust netwerk van natuurgebieden ontstaat, bestaande uit kerngebieden en verbindings- zones daartussen. Buiten deze natuurgebieden wil de provincie een aantrekkelijk landschap en steden creëren waar, naast andere functies, ook ruimte is voor natuurwaarden. Voor de realisatie van natuur neemt de provincie regie en stelt zich op als verbinder tussen lokale partijen om te komen tot samenwerking.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

ZH-PLG

- Het Zuid Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) maakt een integrale aanpak voor het landelijk gebied. Met deze aanpak werkt het ZH-PLG mee aan het bereiken van de beleidsdoelen voor natuur, stikstof, klimaat, landbouw en water (zoals KRW). KRW staat voor Kaderrichtlijn Water; de Europese leidraad voor verbetering van de waterkwaliteit.
- De noodzaak om door te pakken groeit door een aantal factoren:
  - De rechterlijke uitspraken over stikstof,
  - De naderende deadlines voor wettelijke doelen (zoals KRW in 2027 en de VHR (Vogel- en Habitatrichtlijn), WSN (Wet Stikstof en Natuur) en Klimaatwet in 2030)
  - De groeiende onzekerheid vanuit het Rijk. Dit komt door het stopzetten van het NPLG (Nationaal Programma Landelijk Gebied). Een andere oorzaak is de aanpak 'Ruimte voor Landbouw en Natuur' die we nog moeten uitwerken. Ook de uitgestelde stikstof-aanpak van de ministeriële commissie 'Economie en Natuurherstel' speelt een rol.
  - Het is onduidelijk of er extra geld vanuit het Rijk komt.
- Samen met andere overheden en maatschappelijke partners maken we gebiedsplannen voor alle 16 deelgebieden. Dat is onderdeel van de aanpak. In een gebiedsplan staat een toekomstvisie, de analyse van opgaven en de aanpak met concrete maatregelen.
- In 2026 gaan we door met het uitvoeren van het Maatregelenpakket ZH-PLG. Inmiddels zijn 41 van de 59 projecten voor een deel of helemaal gefinancierd. De projecten uit het Maatregelpakket waar nog geen geld voor is werken we verder uit in de gebiedsplannen.
- De gebiedsplannen zijn eind 2025 klaar. Begin 2026 maken we de balans op, om te bekijken of we de doelen bereiken met de plannen. Hierna besluiten we welke maatregelen uit de gebiedsplannen opgepakt worden, hoeveel geld ervoor is en hoe we de maatregelen uitvoeren.
- Het is heel belangrijk om een goede manier te vinden om de plannen voor het landelijk gebied te financieren op basis daarvan kan de provincie samen met partners de gebiedsplannen ontwikkelen én uitvoeren. Dit is noodzakelijk omdat er voor de gebiedsplannen en de uitvoering ervan geen structurele middelen begroot zijn. De middelen vanuit het rijk voor de uitvoering van het maatregelpakket en de 2 x € 10 miljoen

voorfinanciering vanuit onze eigen provincie zijn inmiddels volledig ingezet. De uitwerking voor de structurele financiering vindt plaatst via het amendement 910 investeringsagenda 2026-2030 van € 120 miljoen. In de voorstellen die Gedeputeerde Staten (GS) opstellen, staan ook de middelen die nodig zijn voor het landelijk gebied. Zo is ook is opgeroepen in motie 1676 investeringsagenda Landelijk Gebied.

Realiseren begrensde natuur

- We richten de gebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland in als natuur. We maken afspraken met de grondeigenaren over de gronden die we daarvoor nodig hebben. Voor een deel richten zij zelf gronden in als natuur. Voor een deel verwerft de provincie de grond of ruilt deze met andere gronden die van de provincie zijn. Voor de gronden worden inrichtingsplannen gemaakt, vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd voor de uitvoering. De daadwerkelijke (start van de) uitvoering van de inrichtingsmaatregelen loopt in fases tot en met 2027 via uitvoeringsprogramma's. In 2026 wordt ongeveer 900 hectare nieuwe natuur opgeleverd. Samen met de grondeigenaren en gebiedspartners werken we de realisatiestrategie per regio verder uit en starten we de planologische procedures. Dat gebeurt op basis van het door provinciale staten (PS) vastgestelde NNN-handelingskader (link) en het PS besluit 'volledige schadeloosstelling' (link).
- De provincie is verantwoordelijk voor de ontwikkeling van het Buijtenland van Rhoon. Dat doen we in opdracht van het Rijk en met middelen uit het project Mainportontwikkeling Rotterdam (PMR). Volgens het Streefbeeld Buijtenland van Rhoon komt er uiteindelijk in het 600 hectare grootte gebied akkernatuur en recreatie. En gaan ondernemers hun bedrijf op zodanige wijze runnen, dat er ook ruimte blijft voor bijvoorbeeld bijzondere plantensoorten, insecten en akkervogels. De Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon krijgt in 2026 een subsidie van de provincie voor de inrichting en het beheer van het gebied. In 2026 komen er natuurvriendelijke oevers, bloemrijke akkerranden en heggen voor onder andere akkervogels en insecten. Er is ruimte voor boeren om te experimenten met andere gewassen zoals teunisbloem en haver. Ook komen er wandelpaden en plekken waar mensen de natuurlijke omgeving kunnen ervaren en beleven . En er worden evenementen georganiseerd. De provincie zorgt voor de beschikbaarheid van de gronden. Waar eigenaren niet kiezen om hun eigen gronden in te richten (dat heet zelfrealisatie), koopt de provincie de gronden op. Ook werkt de provincie in 2026 aan de verdere planuitwerking van de recreatieve entrees van het gebied (recreatieve poorten).

Versterken natuur- en landschapswaarden

Soortenbeleid

- We stellen de subsidieregeling 'realisatie leefgebied icoonsoorten, landschapselementen en voedselbossen' open. Hiermee steunen we initiatieven uit de samenleving die de biodiversiteit versterken. Icoonsoorten zijn dieren en planten die representatief zijn voor een bepaald leefgebied. Landschapselementen zijn bijvoorbeeld bomen, heggen, oevers en heuvels.
- We maken informatiebladen voor onze partners. Daarin staat informatie over de maatregelen voor een aantal icoonsoorten uit stedelijk en landelijk gebied en over het versterken van hun leefgebieden.
- We delen kennis en informatie met partners zoals gemeenten, waterschappen en omgevingsdiensten over ontwikkelingen van soorten en soortenbeleid.
- We werken aan een monitoringplan voor icoonsoorten.
- We stimuleren het bij-vriendelijk inrichten van Zuid-Hollandse landschappen. Dat doen we samen met alle Zuid-Hollandse Omgevingsdiensten. We maken campagnes voor inwoners en voor gemeenten en waterschappen. Ook werken we aan proefgebieden waar lokaal de terreinen worden ingericht voor bestuivers (zoals bijen) en andere soorten.

Boerenlandvogels

- We stellen de subsidieregeling 'verbetering leefgebied grutto en patrijs' (Subsidieregeling Groen paragraaf 2.16) open.
- We werken aan het voorkomen van het roven van nesten van boerenlandvogels door roofdieren, zodat weidevogelkuikens meer kans hebben op overleving (predatiebeheer) en doen onderzoek naar de overleving van weidevogelkuikens op maisland.

- We geven subsidie aan de vrijwilligersorganisatie de Groene Motor (link) om hen te ondersteunen. Met de subsidie kunnen de vrijwilligers materiaal aanschaffen en hun kennis van weidevogels verder ontwikkelen.
- We organiseren activiteiten, waaronder een provinciale kennisdag.
- We nemen maatregelen op provinciegronden om de grond geschikt te maken voor weidevogels.
- We ondersteunen agrarische collectieven als ze hun werkzaamheden willen uitbreiden, verder ontwikkelen en/of professionaliseren.

Groenblauwe dooradering

- We verbeteren het beleidskader (richtlijnen) 'Groenblauwe dooradering' (GBDA) op basis van praktijkervaringen. Groenblauwe dooradering betekent groene (natuur) en blauwe (water) elementen integreren in het landschap wat waterkwaliteit, klimaat en biodiversiteit bevordert.
- We werken concrete maatregelen voor de groenblauwe dooradering verder uit voor het Westland, Alblasserwaard, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en Boskoop. We ondersteunen de uitvoering hiervan.
- We ondersteunen en adviseren partijen en grondeigenaren bij het uitwerken van plannen en bij het uitvoeren van maatregelen voor groenblauwe dooradering.
- We werken aan een plan om landschapselementen te monitoren. Dat sluit aan bij het systeem dat landelijk wordt ontwikkeld.

Agrarisch natuurbeheer

- Met de subsidieregeling Agrarisch natuurbeheer (ANLb) vergoeden we activiteiten die boeren uitvoeren voor natuur- en landschapsbeheer, zoals voor weidevogels en groenblauwe dooradering, waterkwaliteit en klimaat. Zie ook onder beleidsprestatie 5-1-2 bij het onderdeel 'Beheer van begrensde en agrarische'.

Bos en bomen

- We stellen de subsidieregeling 'Meer bos in Zuid-Holland' open voor de financiële ondersteuning van bosuitbreiding. De locaties die in 2023 en 2024 subsidie ontvingen, volgen we en begeleiden we verder naar de uitvoering. Ook maken we afspraken met recreatieschappen. We geven subsidie voor bosuitbreiding en voor het verbeteren van bestaand bos binnen recreatiegebieden.
- We kijken waar er kansen zijn voor aanleg van bos. Samen met een expert (bosmakelaar) begeleiden we initiatieven voor nieuwe locaties.
- We zetten de samenwerking met MeerBomenNu van Urgenda voort.
- We begeleiden en stimuleren initiatieven voor voedselbossen en agroforestry. Dat laatste is een combinatie van bomen en struiken met andere landbouwactiviteiten. We werken hierin samen met de opgave landbouw.

LIFE IP All4Biodiversity

We ronden het programma LIFE IP All4Biodiversity in 2026 af. LIFE IP All4Biodiversity is een zesjarig programma (2020-2025) om de kwaliteit van natuurgebieden in Nederland te verhogen. De provincie Zuid-Holland is trekker van dit programma.

- We organiseren begin 2026 een (internationale) partnerbijeenkomst. Aanleiding daarvoor is de eindconferentie All4Biodiversity die op 20 november 2025 plaatsvindt. Thema is 'gebiedsgerichte ontwikkeling'.
- We ronden de pilot Mient Kooltuin/Groene Zone af als onderdeel van All4Biodiversity.
- Het project eindigt op 8 maart 2026. De inhoudelijke en financiële afronding vindt plaats in het tweede of derde kwartaal van 2026.

Beleidsprestatie 5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten

Wat willen we bereiken?

De provincie wil de binnen haar provinciegrenzen van nature voorkomende plant- en diersoorten behouden. Dit realiseert zij door het faciliteren van natuurbeheer en kwaliteitsimpulsen in natuur- gebieden en het planologisch

beschermen ervan. In het landelijk en stedelijk gebied draagt de provincie zorg voor beheer- en stimuleringsmaatregelen ten behoeve van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) doelen, basiskwaliteit natuur en verdere versterking van agrarische natuur. De provincie heeft hiervoor 40 icoonsoorten geselecteerd die kenmerkend zijn voor leefgebieden in Zuid-Holland en stimuleert maatregelen die het leefgebied van deze soorten versterken. Belangrijke weidevogelgebieden worden door de provincie planologisch beschermd, daarnaast stimuleert zij initiatieven voor verdere versterking van de kwaliteit. Houtopstanden kennen eveneens een planologische bescherming.

De provincie streeft naar een gezond evenwicht van faunapopulaties. Bij het beheren van dit even- wicht worden zorgvuldig de belangen van natuur en samenleving afgewogen. Waar nodig worden maatregelen getroffen, bijvoorbeeld ten behoeve van bescherming van flora en fauna, openbare veiligheid en volksgezondheid alsmede beperking van (landbouw)schade of andere wettelijke belangen. Daarnaast verleent de provincie tegemoetkomingen in geleden schade door natuurlijk in het wild levende en inheemse beschermde dieren. De provincie zet in op bestrijding en beheersing van de (invasieve) exoten door middel van preventie, eliminatie en beheer. Wanneer (invasieve) exoten inheemse beschermde flora en fauna schaden, al of niet in combinatie met schade aan de economie en/of de volksgezondheid, neemt de provincie maatregelen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Programma Natuur

- Het Programma Natuur gaat over de uitvoering van natuurmaatregelen in en rond Natura 2000-gebieden en is gericht op stikstofgevoelige natuurwaarden. Op basis van maatregelenpakketten die de provincie indiende, kende het Rijk een specifieke uitkering toe voor de eerste fase (SPUK-1: 2021-2026) en voor de tweede fase (SPUK-2: 2024-2032).
- In 2026 worden de laatste maatregelen uitgevoerd van de eerste fase van Programma Natuur. De nadruk ligt op de daadwerkelijke afronding en op de (financiële) verantwoording van de maatregelen. Daarover brengen we in 2027 een rapport uit aan het Rijk.
- We starten de uitvoering van maatregelen voor de tweede fase. Dat doen we door een subsidieregeling voor terreinbeheerders open te stellen.

Natuurmonitoring

- Natuurmonitoring is belangrijk. Door de natuur goed in de gaten te houden, kunnen we op tijd maatregelen nemen en onze natuurdoelen halen. Daarom volgen we weidevogels, vegetatie (begroeiing van planten) en winterwatervogels via langjarige meetnetten. Met deze meetnetten verzamelen we jaar op jaar gegevens over planten en dieren, om lange termijn veranderingen te kunnen volgen. Ook brengen we in kaart welke planten er in onze natuurgebieden groeien en voeren we onderzoeken uit naar beschermde soorten, zodat we goed kunnen zien hoe de natuur zich ontwikkelt. We voeren dit werk samen met andere provincies, het Rijk en met terreinbeheerders uit zoals Staatsbosbeheer, Zuid-Hollands Landschap, Natuurmonumenten, Unie van Bosgroepen en Dunea.
- In Natura 2000-gebieden onderzoeken we de kwaliteit van de natuurgebieden en we kijken hoe het gaat met de planten en dieren die daar leven. Zo kunnen we veranderingen volgen. Op basis daarvan bepalen we wat nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren.
- Voor het NNN maken we het dashboard in de vorm van een kaartviewer met de SNL-natuurkwaliteit compleet om te volgen hoe het met de natuur gaat en waar verbeteringen nodig zijn. We zorgen ervoor dat het dashboard altijd bijgewerkt is met nieuwe informatie uit de natuurmonitoring.
- We kijken in de natuurgebieden die nieuw zijn ingericht of de natuur zich goed ontwikkelt. Als dat nodig is gaan we in overleg met de beheerder over een aanpassing van het beheer.
- Digitalisering en het beheren van data worden steeds belangrijker. We zorgen ervoor dat gegevens goed worden opgeslagen, makkelijk toegankelijk zijn en eenvoudig gedeeld kunnen worden.

- We stemmen af met de beheerders over de natuurmonitoring. Zo kunnen we zien hoe de natuur zich ontwikkelt en of er extra onderzoek nodig is. Ook maken we duidelijk wie welke taak heeft.
- We doen actief mee aan het landelijke Verbeterprogramma VHR-monitoring (VVM). Dit programma helpt om natuurmonitoring, informatie en rapportage in Nederland beter te maken. Samen met andere provincies kijken we wat nodig is voor de monitoring binnen de Natuurherstelverordening. We maken hierover afspraken met het Rijk.
- In 2026 wordt de informatie uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) voor iedereen beter toegankelijk. Hiervoor werken de twaalf provincies samen in een Gemeenschappelijk regeling om het beheer van de NDFF goed te organiseren. De provincie Zuid-Holland helpt hierbij met ecologisch, juridisch en financieel advies om het proces soepel te laten verlopen.

Digitalisering WKN
We willen onze interne- en externe dienstverlening verbeteren door nieuwe technologie te gebruiken. We ontwikkelen o.a. digitale producten om data en informatie te delen en beter te benutten voor de opgaven Water Klimaat Natuur (waaronder Natuur, Water, Stikstof, ZH-PLG en landbouw). Zo ondersteunen we teams bij alle stappen van de beleidscyclus (onderzoek, het maken van beleid, snel en duidelijk rapporteren, grip houden op de opgave). In 2026 ontwikkelen we instrumenten die onder meer bijdragen aan:
- Gebiedsprocessen (zoals het verder ontwikkelen van de gebiedsviewer, een hulpmiddel voor de gebiedsprocessen waarin informatie over bijvoorbeeld grondgebruik, bodemgesteldheid, natuur en waterhuishouding staat).
- Datamanagement van natuurdata.
- Centrale dataopslag. Het is van essentieel belang dat in het domein vergelijkbare data op een vergelijkbare manier centraal kan worden opgeslagen. Zodat het mogelijk wordt om data uit verschillende opgaves en thema's samen te brengen en te combineren. We onderzoeken en ontwerpen hulpmiddelen die het mógelijk maken om beleidsdata over het beleid simpel, centraal en eenduidig op te slaan.
- Inzicht in bereiken van beleidsdoelen. Voorbeelden van instrumenten zijn de KRW- en Ammoniakmonitor. De KRW-monitor laat zien hoe het staat met de KRW-doelen, chemische en ecologische waterkwaliteit in de belangrijkste Zuid-Hollandse grond- en oppervlaktewateren. Met de Ammoniakmonitor laten we de ammoniakreductie in de provincie zien.
- Informatie waarop we beleid kunnen bijsturen, zoals de voortgang en de financiën van ZH-PLG en Natura 2000

Beschermen natuur en soorten
Vergunningverlening, toezicht en handhaving op activiteiten die de natuur betreffen:
- We verbinden natuurbescherming aan maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, energie en drinkwateropgave. Dit doen we door bijvoorbeeld gemeenten te ondersteunen bijhet maken van soortenmanagementplannen, waarin het ecologisch onderzoek en te nemen maatregelen op gebiedsniveau staan beschreven. Ook stellen we hiervoor subsidie beschikbaar. Daarnaast onderzoeken we manieren om het vergunningenproces effectiever en sneller te laten verlopen en meer gericht op het daadwerkelijk verbeteren van de omvang van populaties.
- We geven opdracht aan de omgevingsdiensten Haaglanden en Zuid-Holland-Zuid voor het uitvoeren van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) voor werkzaamheden en ontwikkelingen die dieren en planten kunnen schaden.
- We werken samen met de omgevingsdienst Haaglanden om de behandeltermijnen voor het afhandelen van aanvragen voor vergunningen voor flora- en fauna-activiteiten te verkorten.
- We actualiseren de beleidsregel 'uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland' bij.

Planologische bescherming

- Goede bescherming van de bestaande natuurgebieden is noodzakelijk. Ook in 2026 blijven we ruimtelijke ontwikkelingen toetsen op de effecten van de natuur. Als aantasting van het bestaande natuurgebied voorkomen kan worden, dan zorgen we ervoor dat de aantasting op de juiste wijze wordt gecompenseerd.
- We actualiseren de beleidsregel 'compensatie natuur, recreatie en landschap 2013' voor de beschermingscategorieën: NNN, belangrijk weidevogelgebied en kansrijk weidevogelgebied.
- We actualiseren de beschrijving bij van de belangrijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Nederland. Daarna stellen we deze vast in de omgevingsverordening.

Invasieve exoten

- We bestrijden invasieve exoten waarvoor de provincie een eliminatie-plicht (verwijderingsplicht) heeft. Invasieve exoten zijn soorten die van oorsprong niet in ons land voorkomen en die andere soorten verdringen en daardoor een negatief effect hebben op de biodiversiteit.
- We bestrijden de exoten door het gegeven van opdrachten of verlenen van vergunningen.
- We bestrijden de kleine waterteunisbloem op Tiengemeten. Zo voorkomen we dat de plant zich verder verspreid in het Natura 2000-gebied Haringvliet.
- We leveren kennis en informatie voor de Natura 2000-beheerplannen over de bestrijding en het beheer van invasieve exoten.
- We onderhouden contacten met organisaties die natuurterreinen beheren (TBO's) en met andere overheden over de bestrijding en het beheer van invasieve exoten.

Balans en behoud draagvlak door faunabeheer

Faunabeheer

- We geven tegemoetkomingenvoor schade die wordt veroorzaakt door natuurlijk in het wild levende en inheemse beschermde dieren. Dat loopt via de uitvoeringsorganisatie BIJ12.
- We werken aan manieren om de schade die wordt veroorzaakt door natuurlijk in het wild levende en inheemse beschermde dieren te verminderen.
- We toetsen en keuren de faunabeheerplannen die de Faunabeheereenheid (FBE) vaststelt. We behandelen bezwaar- en beroepsprocedures tegen de goedgekeurde besluiten.
- We bewaken het behoud van de soorten. We toetsen of de afweging van belangen in het faunabeheer op een goede manier is gebeurd.
- We verlenen subsidies aan de Faunabeheereenheid en aan wildbeheereenheden (WBE's) voor de uitvoering van hun wettelijke taken.
- We beperken of voorkomen schade en risico's die in het wild levende dieren veroorzaken door het afgeven van onder meer vergunningen voor faunabeheer.
- We houden contact met de Faunabeheereenheid en Wildbeheereenheden over de uitvoering van het faunabeheer en de doelen die in de faunabeheerplannen staan.

Beheer van begrensde en agrarische natuur

- We werken samen met grondeigenaren en beheerders om onze natuurdoelen te halen. We willen de natuurgebieden in stand houden en verbeteren waar dat kan.
- Elk jaar werken we het Natuurbeheerplan Zuid-Holland bij. In dit plan beschrijven we voor welke natuurdoelen we natuurbeheersubsidie verlenen. Dit laten we zien op kaarten van de gebieden. In het landelijke gebied zijn leefgebieden aangegeven voor het beheer van agrarische natuur. Dat zijn bijvoorbeeld het leefgebied open grasland voor met name de weidevogels en het leefgebied dooradering.
- Op basis van het Natuurbeheerplan:
    - Verlenen we natuurbeheersubsidies aan grondeigenaren binnen het NNN;
    - Vergoeden we de activiteiten die boeren uitvoeren voor natuur- en landschapsbeheer, zoals weidevogels en groenblauwe dooradering, waterkwaliteit, klimaat. Dit doen we met de subsidieregeling Agrarisch natuurbeheer (ANLb).

- De Natura 2000-beheerplannen hebben een looptijd van 6 jaar. Eind 2026 moeten alle Natura 2000-beheerplannen volgens planning zijn bijgewerkt. We brengen daarbij ook de drukfactoren in kaart. Dat zijn bijvoorbeeld stikstof, waterkwaliteit, recreatie, exoten. We verwerken de uitkomsten van de natuurdoelanalyses (NDA), we beschrijven de huidige staat van de natuur in deze gebieden, evalueren of de vastgestelde maatregelen voldoende zijn om de instandhoudingsdoelen te halen en identificeren eventuele extra maatregelen die nodig zijn voor natuurherstel. Daarnaast verwerken we de beoordeling van de Ecologische Autoriteit. Als het nodig is, nemen we in de Natura 2000-beheerplannen ook aanvullende informatie op uit monitoring of onderzoek.
- Rijkswaterstaat werkt de beheerplannen bij voor de Natura 2000 Rijkswateren die binnen Zuid-Holland liggen. We leveren hiervoor kennis aan en werken goed samen Rijkswaterstaat.
- We werken aan een aanpak van de drukfactoren op Natura2000-gebieden, zoals recreatiedruk of de aanwezigheid van exoten. We onderzoeken daarin welke maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden nodig zijn en geven dit waar nuttig en noodzakelijk vorm met behulp van overgangszones. In 2026 werken we deze maatregelen verder uit. We kijken hoe deze maatregelen passen in de (ZH-PLG) gebiedsprocessen.
- We voeren voortgangsgesprekken met beheerders. Dat doen we op basis van natuurdoelanalyses en Natura 2000-beheerplannen. Ook gebruiken we de uitkomsten van monitoring en kwaliteitsbeoordelingen van het NNN. Waar dat nodig is, geven we subsidies aan grondeigenaren binnen het NNN voor het uitvoeren van maatregelen om de kwaliteit te verbeteren. Dit zijn bijvoorbeeld natuurherstelprojecten om de kwaliteit van de natuur te verbeteren. De meer complexe maatregelen waarvoor een gebiedsproces nodig is, werken we verder uit via het ZH-PLG.

Integrale versterking Nationale parken

- De bescherming van de natuur en het verbeteren van de beleving van deze natuur, vraagt om een goede balans. De provincie werkt aan maatregelen die deze balans verbeteren. Dat doen we samen met de provinciale partners zoals de Nationale Parken, terreinbeheerders, gemeenten, waterschappen, ondernemers en belangenvertegenwoordigers. De maatregelen zijn heel verschillend. Het gaat bijvoorbeeld om het verspreiden van recreatie. Daarvoor zorgen we dat sommige gebieden toegankelijker zijn dan anderen en gebruiken we toegangspoorten en recreatieve routes. Maar we kunnen ook aantrekkelijke plekken ontwikkelen die buiten de meest kwetsbare natuur liggen en campagnes gebruiken om mensen bewust te maken van kwetsbare natuur, bewustwordingscampagnes horen bij de mogelijke maatregelen. Een groot deel van deze maatregelen valt onder andere delen van de provinciale begroting (zie beleidsdoel 7.2).
- We ondersteunen de organisatie van Nationaal Park Hollandse Duinen.

Beleidsprestatie 5-1-3 Natuurinclusieve transitie

Wat willen we bereiken?

De provincie wil natuur meenemen in al haar ruimtelijke ontwikkelingen, zodat biodiversiteit behouden en versterkt kan worden. Natuur stopt immers niet bij de grens van natuurgebieden. Natuurinclusieve ruimtelijke ontwikkeling draagt bij aan het oplossen van veel provinciale uitdagingen (bodemdaling, verzilting, verdroging, afname biodiversiteit). Ook is het een randvoorwaarde voor een voldoende sterk ecologisch systeem, zodat aan (inter)nationale afspraken (natuur, stikstof, klimaat, fijnstof) wordt voldaan.

Door biodiversiteit als dwarsdoorsnijdend thema onderdeel van ons handelen te maken, werken we aan een aantrekkelijk, natuurinclusief en toekomstbestendig Zuid-Holland. Dan ontstaat zowel meer ruimte voor flora en fauna, als voor het oplossen van maatschappelijke problemen. De provincie wil met medeoverheden en kennisinstellingen het concept basiskwaliteit natuur verder ont- wikkelen om te natuurinclusieve transitie te bevorderen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We gaan verder met de uitvoering van de Groeiagenda Natuurinclusief Zuid-Holland 2024-2027. Hierin staat hoe we zorgen voor een Natuurinclusief Zuid-Holland. Natuurinclusief betekent dat bij alle ontwikkeling in Zuid-Holland rekening wordt gehouden met de natuur, waarbij negatieve factoren voor biodiversiteit worden verminderd en kansen voor versterking van de natuur worden benut. Met de agenda willen we bereiken dat 'natuurinclusief' onderdeel wordt van andere opgaven zoals bijvoorbeeld waterkwaliteit, landbouw en verstedelijking. Zo zetten we stappen naar een natuurinclusieve samenleving (in 2050).
- We ondersteunen initiatieven, houden de voortgang en de samenhang in de gaten en kijken waar we samen op kunnen trekken.
- We kijken hoe we de overgang naar natuurinclusief werken kunnen versnellen. Dat doen we als vervolg op de Groeiagenda.
- In de Groeiagenda noemen we een aantal thema's zoals toekomstbestendig bouwen, energie, landbouw, recreatie, onderwijs, economie en industrie. We houden de voortgang op deze thema's in de gaten.

Bevorderen basiskwaliteit Natuur voor een natuurinclusief en gezond Zuid-Holland

Het Kennisprogramma Basiskwaliteit Natuur (BKN) gaat over algemene dier- en plantsoorten in landelijk en stedelijk gebied. Als in deze gebieden de kwaliteit van de leefomgeving op orde is, profiteert alle natuur daarvan mee - ook zeldzame soorten in natuurgebieden. Het BKN wordt verder ontwikkeld. Dat gebruiken we in ons voordeel. We bekijken hoe de ontwikkeling van het BKN kan bijdragen aan de verschillende thema's.

Natuurinclusief kennis- en instrumentarium ontwikkelen

- We kijken welke belemmeringen er zijn om de transitie tot stand te brengen en hoe we die kunnen wegnemen.
- We voeren een pilot uit om het effect van maatregelen te meten.
- Voor de belangrijkste onderwerpen versterken we de netwerken met behulp van community building.

Realiseren van natuurinclusieve inspiratielocaties

- We verzamelen en delen goede voorbeelden van natuurinclusief werken.
- We verkennen de mogelijkheid voor een proeftuin van natuurinclusieve innovaties in stedelijk gebied.

Beleidsprestatie 5-1-4 Stikstofreductie

Wat willen we bereiken?

De stikstofreductie, zowel van ammoniak als van stikstofoxiden, heeft als doel om de depositie van stikstof op de natuurgebieden te verminderen en daarmee bij te dragen aan natuurherstel. De provincie heeft een concrete reductiedoelstelling om de stikstofemissie te verminderen, met als doel een emissieplafond van 2,9 kiloton ammoniak per jaar in 2035 te bereiken.

Daarnaast is het voor de provincie belangrijk om maatschappelijke ontwikkeling mogelijk te blijven maken. Om de stikstofproblematiek op te lossen werkt de provincie samen met regionale partners.

Deze inzet wordt in het omgevingsprogramma verder uitgewerkt en verloopt langs de volgende lijnen:

- Ammoniak (NH3) reductie voor natuurherstel;
- Stikstofoxiden (NOx) reductie voor natuurherstel;
- Ontwikkelingen mogelijk houden middels vergunningverlening, waaronder helpen bij de legalisatie van PAS-melders.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Ammoniakreductie voor natuurherstel

- De provincie bekijkt hoe de uitstoot van ammoniak in de landbouw minder kan worden. Het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN) werkt samen met een aantal provincies en de Wageningen Universiteit aan een nieuw, landelijk systeem van meetbare prestaties. Dit heet ook wel KPI's: kritieke prestatie-indicatoren. Met het nieuwe systeem als basis, kunnen we per bedrijf kijken welke maatregel het beste gaat werken om de uitstoot van ammoniak te verminderen.
- We willen de innovatie in de landbouw stimuleren. Daarom geven we subsidies aan initiatieven om de uitstoot van ammoniak te verminderen. Het is een van de belangrijke punten van het Coalitieakkoord 2023-2027 om boeren en andere ondernemers te helpen bij het verduurzamen van hun bedrijf door onder meer innovatie. Dit doen we onder meer met proefprojecten en pilots, samen met gebiedspartijen en andere overheden binnen het ZH-PLG. Een voorbeeld hiervan is het project Boeren met Perspectief rondom de Nieuwkoopse plassen. Hier werken we samen met gebiedspartijen om met innovatie de uitstoot van ammoniak te verminderen.
- Naast innovatie staan in het Coalitieakkoord ook andere maatregelen, afhankelijk van de omstandigheden bij een bedrijf en in de directe omgeving. Een voorbeeld van een andere maatregel is minder vee per hectare of hetzelfde aantal vee op meer hectare. Dit heet 'extensiveren'. Ook is onder andere mogelijk: ander veevoer, meer weidegang, functie van bedrijf veranderen, verplaatsen of stoppen.
- Wij willen weten of en in welke mate we onze doelen voor het verminderen van de uitstoot halen. Ook willen we weten of ons beleid helpt om dit doel te halen. Dit onderzoeken we door bij te houden hoeveel uitstoot van ammoniak er elk jaar minder is in vergelijking met het referentiejaar 2019. Bij het maken van de Ammoniakmonitor werkt het team stikstof samen met datagedreven ZH-PLG die digitale meetinstrumenten ontwikkelen. De provincie wil ook meer weten over de stikstofdepositie. Stikstofdepositie is het neerslaan van stikstof op de bodem en in het water van reactieve stikstofverbindingen uit de lucht. De provincie wil weten hoeveel stikstof neerdaalt op stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Op basis van die gegevens kunnen we vaststellen in of en met hoeveel de stikstofneerslag de Kritische Depositie Waarde (KDW) overschrijdt.
- Als onderdeel van Samenwerkende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE) onderzoeken we de volgende maatregelen:
    - Een emissieplafond ammoniak voor de melkveehouderij. Een emissieplafond stelt een maximum aan de hoeveelheid ammoniak die een bedrijf mag uitstoten. De ondernemer bepaalt zelf hoe hij of zij voldoet aan het emissieplafond. Bijvoorbeeld door extensiveren, innovaties en/of voer- en managementmaatregelen.
    - Overgangszones. We willen onderzoeken hoe overgangszones voor bepaalde N2000-gebieden kunnen helpen bij het verminderen van stikstof als drukfactor. Als we dit weten kunnen we kijken of we die zones kunnen koppelen aan maatregelen voor de drukfactoren hoeveelheid water, waterkwaliteit, exoten en recreatiedruk.
    - Het invoeren van een strategisch grondbeleid. We kunnen op strategische plekken in de provincie grond verwerven. We kunnen de grond gebruiken voor het verplaatsen van bedrijven, voor de extensivering van bedrijven, voor het opleggen van beperkingen in overgangszones of voor het realiseren van natuur en andere opgaven. In sommige gevallen worden ook opstallen overgenomen. Hierdoor kunnen we de stikstofdruk en de impact van andere drukfactoren op N2000-gebieden direct of indirect verminderen.
    - Natuurlijke stoppers. Naar verwachting stopt binnen 10 jaar 30% van de Zuid-Hollandse agrarische melkveebedrijven, bijvoorbeeld omdat er geen opvolging is. We weten uit ervaring dat de stikstofrechten van deze stoppende bedrijven worden verkocht aan andere melkveebedrijven. Daardoor is er geen of maar een klein effect op het verminderen van de uitstoot van stikstof. Om die vermindering van uitstoot toch te bereiken, zorgen we dat we beter zicht hebben op mogelijke natuurlijke stoppers. Met die kennis kunnen we onze maatregelen beter gebruiken, zoals strategisch grondbeleid. Ook ontwikkelen we een provinciale beëindigingsregeling.

Stikstofoxidenreductie voor natuurherstel

- Voor het verminderen van de uitstoot van stikstofoxiden (NOx) zijn er landelijke doelen vastgesteld. Voor de sectoren mobiliteit en industrie & energie gaat het om 50% reductie in 2035 in vergelijking met 2019. Het Rijk heeft deze doelen vastgesteld, de provincie draagt bij aan het behalen van de doelen.
- De provincie draagt bij aan de afspraken die het Rijk maakte met industriële piekbelasters. Dat zijn bedrijven met een hoge stikstofuitstoot. Het Rijk en de bedrijven sluiten samen overeenkomsten, de provincie controleert of bedrijven zich aan de afspraken houden over het terugdringen van de uitstoot van stikstofoxiden. Ook is de provincie het bevoegd gezag bij vergunningverlening voor de industriële piekbelasters. Zo wil de provincie samen met gebiedspartijen en andere overheden bijdragen aan het terugdringen van de uitstoot van stikstofoxiden door de industrie.
- De provincie analyseert de NOx-uitstoot met een jaarlijkse NOx-monitor. De provincie wil zo inzicht krijgen in de NOx-uitstoot. Ook wil de provincie weten hoeveel stikstofneerslag terechtkomt in stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. Dan kan de provincie vaststellen of en hoeveel de stikstofneerslag de Kritische Depositie Waarde (KDW) overschrijdt.

Vergunningverlening maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk houden

- De provincie wil vergunningverlening mogelijk houden voor maatschappelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, energietransitie en mobiliteit. Dit doet de provincie samen met gebiedspartijen en andere overheden. Zodra het Rijk een pakket maatregelen heeft opgesteld, kunnen de stikstofdepositiebanken gevuld en gebruikt worden om vergunningen te verlenen voor maatschappelijke ontwikkelingen. Stikstofdepositiebanken zijn systemen waarin vrijkomende stikstofruimte wordt geregistreerd. Stikstofruimte kan bijvoorbeeld ontstaan als een bedrijf stopt. De ruimte wordt later rechtmatig toegekend aan nieuwe projecten die stikstof uitstoten. De provincie is bevoegd gezag van de stikstofdepositiebanken.
- De provincie zet zich in voor het legaal maken van PAS-melders. PAS-melders zijn bedrijven, vaak boeren, die onder het Programma Aanpak Stikstof (PAS) alleen een melding hoefden te doen voor hun stikstofuitstoot, maar sinds de Raad van State in 2019 het PAS ongeldig verklaarde, hebben zij geen geldige vergunning meer. De verantwoordelijkheid voor het legaal maken van PAS-melders ligt bij het Rijk. Namens de provincie controleert de Omgevingsdienst Haaglanden de bedrijven die zich hebben aangemeld voor het traject om legaal te worden. Ook helpt de provincie bij het zoeken naar mogelijke manieren om PAS-melders legaal te maken. Zo wil de provincie bijdragen aan een legale situatie voor PAS-melders.

Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw

Het beleidsdoel Toekomstbestendige landbouw is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw

Wat willen we bereiken?

De provincie ziet de waarde van een toekomstbestendige landbouwsector en wil die waarde ook in de toekomst behouden. Daarom kiest de provincie ervoor om de veerkracht en het aanpassingsvermogen van de landbouw te vergroten zodat deze ondanks toekomstige uitdagingen van waarde kan zijn.

We streven naar een divers en toekomstbestendig bestand aan agrariërs - hoogtechnologisch, natuurinclusief, multifunctioneel - zodat zij ook in de toekomst-waarde kunnen leveren voor voedselvoorziening, landschap, ecologie en hun sociale en economische rol in het landelijk gebied. De provincie gaat de sector stimuleren en faciliteren met kennis, netwerken en financiële middelen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Ruimte voor toekomstbestendige landbouw

- Wij onderzoeken de waarde en geschiktheid van landbouwgrond voor toekomstbestendige landbouw en voedselproductie.
- Wij maken inzichtelijk welke soorten landbouw waar kunnen plaatsvinden op een toekomstbestendige manier. We houden rekening met de opgaven voor water, bodem, klimaat en natuurherstel.
- Wij onderzoeken nieuwe ruimtelijke functies zoals ‘veenlandbouw’ of ‘landschapsgrond’ voor de ruimtelijke ordening.
- Wij werken aan een aanpassing van het omgevingsbeleid voor landbouw. Met de aanpassing willen we duurzame, productieve landbouwgronden en -gebieden beter beschermen. Om dat te bereiken, kijken we hoe we de uitkomsten van de drie bovengenoemde punten kunnen samenvoegen met de regionale gebiedsvisies. Het is belangrijk dat er voldoende landbouwgrond is om genoeg voedsel te produceren.
- Wij zetten ons in om knellende wet- en regelgeving weg te nemen die de landbouwtransitie in de weg staan. We kijken of we de bestaande regels in de verordening hiervoor moeten aanpassen.

Versterken economisch duurzame en vitale landbouwbedrijven

- Voor boeren ontwikkelen we een IKA-methode (integrale kwalitatieve aanpak) waarmee ze kunnen kijken wat de agrarische, economische en ecologische effecten zijn op hun bedrijf van verschillende transitiesporen. Transitiesporen zijn verschillende ontwikkel routes om een duurzame bedrijfsvoering te realisaren.
- Wij zetten in op Kritische Prestatie Indicatoren (KPI). Dit is een aanpak om duurzaamheidsprestaties op bedrijfs- en gebiedsniveau te bepalen, te belonen en te monitoren. Dit doen we in drie sectoren: akkerbouw, bollenteelt en melkveehouderij.
- Wij ontwikkelen ondersteunende kennis- en leerprogramma's die helpen om de KPI’s te halen.
- Wij ontwikkelen via groene Cirkels vitale netwerken, werken samen aan kennis en innovatie en vergroten de realisatiekracht in de keten en de regio.
- Wij ontwikkelen ondersteunende kennis- en leerprogramma's die helpen om de de KPI’s te halen.
- We zetten samen met de sector onafhankelijke bedrijfscoaches in die een integraal advies kunnen geven op bedrijfsniveau.
- Wij ontwikkelen subsidies zoals Europese Gemeenschappelijk landbouwbeleid-subsidies (GLB) en provinciale subsidies voor melkveehouderij en akkerbouw om onze beleidsdoelen te halen.
- We onderzoeken hoe we als provincie onze grond kunnen gebruiken om landbouw sterker te maken en klaar voor de toekomst.
- Wij breiden het landbouwloket uit als onderdeel van een GLB-pilot. Met het loket maken we de toegang makkelijker tot informatie over opgaven, kennis, ondersteuning en subsidieregelingen. Wij ondersteunen boeren die natuurinclusieve landbouw willen bedrijven. Zo werken we aan gezonde voedselproductie. Deze ambitie staat in onze provinciale voedselvisie.
- Wij ondersteunen boeren die de bodem willen verbeteren de bodem door betere mest te gebruiken.
- We kijken hoe we mest en voedingsstoffen beter kunnen gebruiken, bijvoorbeeld door zogenaamde mest- en nutriëntenkringlopen te sluiten. Dit betekent dat afval zoveel mogelijk wordt omgezet in waardevolle grondstoffen zodat er geen restproducten verloren gaan. Dat zijn voedingsstoffen zoals stikstof en fosfor uit mest, gewasresten en andere organische bronnen. Dit doen we samen met akkerbouwers en melkveehouders.
- Door samen te werken, zoals op de kop van Goeree-Overflakkee, met natuur, landbouw en waterpartijen verkennen we welke maatregelen we kunnen nemen om zoetwater langer vast te houden in zoetwater gevoelige gebieden en proberen we op verdere verzilting te anticiperen.

Versterken en versnellen (keten)innovaties landbouw

- We willen een netwerk opzetten om kennis en ontwikkelingen te delen over de drie transitiesporen voor verandering in de landbouw: hoogtechnologisch, natuurinclusieve en multifunctionele landbouw.
- We ondersteunen initiatieven waar boeren en onderzoekers samen nieuwe ideeën kunnen uitproberen en van elkaar kunnen leren.
- We starten groepen waarin ondernemers, ambtenaren en adviseurs van elkaar kunnen leren en kennis kunnen delen.
- We onderzoeken hoe overheden er samen met boeren voor kunnen zorgen dat boeren beter betaald krijgen voor natuurdiensten, zoals weidevogelbeheer of het aanleggen van sloten en beplanting.
- We kijken of boeren eerlijker beloond kunnen worden voor activiteiten die bijdragen aan meerdere duurzame keuzes door gebruik te maken van verschillende financiële bronnen.
- We ondersteunen initiatieven die de verkoop van lokale, gezonde en duurzame producten willen laten groeien.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Het beleidsdoel Leven met water is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast

Wat willen we bereiken?

De provincie kiest voor een duurzaam en toekomstbestendig waterveiligheidsbeleid. Dit doet de provincie door primair in te zetten op preventie. Ondanks deze preventie kan een dijkdoorbraak niet geheel worden uitgesloten. Daarom worden er ter beperking van schade en slachtoffers bij een mogelijk optredende dijkdoorbraak ook maatregelen genomen in de ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing. De combinatie van preventie, ruimtelijke inrichting en rampenbeheersing wordt meerlaagsveiligheid genoemd. Daarbij wordt ook gekeken naar de effecten van klimaatverandering zodat beleid en plannen duurzaam en toekomstbestendig zijn.

De provincie wil de kans op wateroverlast als gevolg van inundatie uit het regionaal watersysteem beperken en schade door wateroverlast voorkomen.

Voor buitendijkse gebieden in het benedenrivierengebied vraagt de provincie van gemeenten dat zij bij ruimtelijke ontwikkelingen in deze gebieden een inschatting maken in de risico’s van overstromingen.

De provincie heeft daarnaast meerdere wettelijke taken:

- Kaderstellend voor regionale waterkeringen. De provincie wijst regionale waterkeringen aan en normeert deze. Het beschermingsniveau (omgevingswaarde) van de genormeerde regionale waterkeringen is vastgelegd in de omgevingsverordening. Ook zijn termijnen vastgesteld waarop regionale waterkeringen aan dit beschermingsniveau moeten voldoen.
- Goedkeuring projectbesluiten (dijkversterkingsplannen). Dit geldt in ieder geval voor versterking van primaire waterkeringen (kust en dijken langs grote rivieren) welke in beheer zijn bij het waterschap. De projectbesluiten voor dijkversterkingen worden beoordeeld op het goed afgewogen meenemen van met name de landschappelijke, natuur- en cultuurwaarden (LNC-waarden).
- Maken, actualiseren en publiceren van overstromingsrisico- en overstromingsgevaarkaarten.
- Omgevingswaarden voor wateroverlast vastleggen in de verordening.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- De provincie maakt elke zes jaar een nieuw Regionaal Waterprogramma. Deze verplichting staat in de Omgevingswet. In het Regionaal Waterprogramma staat welke maatregelen we nemen om te voldoen aan Europese regels over water. In 2025 begonnen we met het voorbereiden van het nieuwe programma voor de jaren 2028 tot en met 2033. In 2026 werken we dit verder uit. Eind 2026 willen we een eerste versie klaar hebben. Het huidige Regionaal Waterprogramma loopt tot en met 2027.
- In 2026 evalueren we beleidsdoel 5-3 Leven met Water. Op basis van die evaluatie passen we het beleidsdoel of delen daarvan aan als dat nodig is.
- Bij dreigende hoogwatersituaties of langdurige droogte informeren wij het college over hun verantwoordelijkheden en de mogelijke consequenties voor provinciale belangen. Tijdens langdurige droogte nemen wij deel aan het regionaal droogte overleg (RDO) West-Midden Nederland. Dat doen wij vanuit onze toezichthoudende rol op de waterschappen.
- Water en bodem in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen: We kunnen het water- en bodemsysteem niet onbeperkt aanpassen. Er zijn technische, financiële en ruimtelijke grenzen. Daarom moet er bij het maken van plannen genoeg ruimte overblijven voor water en bodem, nu en in de toekomst. Zo moeten plannen voor bijvoorbeeld wonen of landbouw op tijd rekening houden met wat ons water- en bodemsysteem aankunnen. De provincie wil dit principe vastleggen in het omgevingsbeleid. Ook doen we onderzoek en ontwikkelen we instrumenten die ons helpen om goede keuzes te maken bij het inrichten van de ruimte.

Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden

- De provincie Zuid-Holland werkt in het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden (DPRD) samen met onder meer het Rijk, gemeenten en waterschappen. DPRD heeft een strategie die uitgevoerd wordt. Door mee te doen aan het programma, verbinden we de opgave en ambities van de provincie met deze strategie. Elke 6 jaar is er een aanpassing (herijking genoemd) van de strategie. In 2026 is de aanpassing klaar.
- We doen mee met de Deltaprogramma's Centraal Holland en Kust.
- We nemen deel aan het kennisprogramma Zeespiegelstijging van het Deltaprogramma. Op die manier kunnen we de regionale opgaven voor de kust aanpakken in samenhang met de nationale opgaven.
- Samen met de betrokken partners ontwikkelden we in 2025 een visie over hoe we omgaan met de verzanding van de Haringvlietmonding. In 2026 werken we verder aan de uitvoering van die visie. We zorgen ervoor dat de belangen van waterveiligheid, economie, recreatie en natuur goed gecombineerd blijven.

Goedkeuren projectbesluiten (dijkversterkingsplannen)

We keuren projectbesluiten van de waterschappen goed. Het gaat hierbij om projectbesluiten voor dijkversterkingen en overige waterstaatswerken. Deze taak volgt uit de omgevingswet.

Invulling geven aan de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR)

- We werken samen met andere partijen aan de ontwikkeling van nieuwe (overstromings)modellen, zoals het Randstad Overstromingsmodel Instrumentarium (ROI).
- De provincie heeft vanuit de EU-Richtlijn overstromingsrisico's (ROR) de taak om de overstromingsgevaarkaarten en de overstromingsrisicokaarten actueel te houden. Op die kaarten is te zien welke gebieden kunnen overstromen, wat de kans is op een overstroming, wat dan de waterdiepte kan zijn en wat de gevolgen zijn. Wij nemen namens alle provincies deel aan de ROR-werkgroep 'Kaarten'. Ook werken wij mee aan een landelijk project om bestaande overstromingsinformatie in de Landelijke Databank Overstromingsgegevens (LDO) te verbeteren. Ook werken we mee aan het beschikbaar maken van de informatie via de Landelijke Voorziening Overstromingsinformatie.

Invulling geven aan meerlaagsveiligheid

Samen met waterschappen en veiligheidsregio's werken wij het beleid voor meerlaagsveiligheid verder uit. Meerlaagsveiligheid bestaat uit 5 lagen: waterbewust zijn; preventie, voorkomen van schade, crisisbeheersing en

herstel. Dit doen wij op basis van de verkennende studies uit 2022 en 2023 en op basis van een tweetal pilots. Deze pilots zijn in 2025 onder de vlag van het Deltaprogramma uitgevoerd.

Regionale waterkeringen: aanwijzen, normeren en samenwerken

Voor de regionale waterkeringen werken we samen met de provincies Utrecht en Noord-Holland en de waterschappen. De provincie wees in de provinciale omgevingsverordening de regionale waterkeringen aan en stelde de omgevingswaarden (normen) vast waar de waterkeringen aan moeten voldoen. De waterschappen controleren en verbeteren de regionale waterkering als dat nodig is. Hierover brengen de waterschappen elk jaar verslag uit aan Gedeputeerde Staten. Deze informatie bundelen we en bieden we aan bij Provinciale Staten.

Risico's beheersen bij buitendijks bouwen

In de provinciale omgevingsverordening worden de gemeenten gevraagd om bij ruimtelijke ontwikkelingen buitendijks, in een omgevingsplan rekening te houden met de overstromingsrisico's. Dat gebeurt via de omgevingsverordening. Als er risico's zijn, wordt aan de gemeente gevraagd in beeld te brengen welke maatregelen zij nemen om de risico's te voorkomen of wat het betekent als de risico's worden geaccepteerd.

Wateroverlast beperken

De provincie moet omgevingswaarden (voorheen normen) vaststellen voor de bergings- en afvoercapaciteit die het regionale watersysteem kan opvangen en kan afvoeren. Deze omgevingswaarden staan in de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening. De omgevingswaarden verschillen binnen en buiten de bebouwde kom en per landgebruik. De provincie praat met de waterschappen over knelpunten in het regionale watersysteem en over mogelijke oplossingen. Ook onderzoekt de provincie aanpassingen van de omgevingswaarden voor de korte termijn, bijvoorbeeld voor het veenweidegebied. Landelijk denkt de provincie mee over hoe er een meer integrale en risicogerichte aanpak van wateroverlast op de lange termijn kan worden ontwikkeld. In de zomer van 2021 is in Limburg extreme wateroverlast en overstromingen geweest. De bui die dit heeft veroorzaakt is bovennormatief, dat wil zeggen dat deze de omgevingswaarde overschrijdt. Landelijk werken we mee aan onderzoeken naar de gevolgen van zulke bovennormatieve wateroverlast. Op basis hiervan starten we in 2026 met bestuurlijke risicodialogen. Dat zijn gesprekken met waterschappen en gemeenten over de risico's van bovennormatieve wateroverlast en de gevolgen daarvan.

Beleidsprestatie 5-3-2 Waterbeschikbaarheid en kwaliteit

Wat willen we bereiken?

De provincie wil een goede kwantiteit en kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Voor het reali- seren van een goede waterkwaliteit volgt de provincie de systematiek van de Europese richtlijnen: de Kaderrichtlijn Water (KRW), de Grondwaterrichtlijn en de Drinkwaterrichtlijn. Ten aanzien van zwemlocaties in oppervlaktewater geeft de provincie uitwerking aan de Zwemwaterrichtlijn: De provincie wil goed ingerichte en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater.

De provincie wil de bronnen voor drinkwaterproductie en vitale drinkwaterinfrastructuur beschermen, zodat er altijd voldoende drinkwater beschikbaar is om tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten te produceren. Gebruiksfuncties en het regionale watersysteem worden zodanig op elkaar afgestemd dat we weerbaar zijn tegen perioden van droogte of extreme neerslag en dat variaties in de aan- en afvoer van rivierwater kunnen worden opgevangen. Gebruiksfuncties worden voorzien van een passende waterkwaliteit uit oppervlaktewater zolang het doelmatig is. De provincie streeft zoveel mogelijk naar functiecombinaties die elkaar versterken, zoals drinkwater en natuur. Bij de aanwijzing van zwemwaterlocaties wordt rekening gehouden met de waterkwaliteit, veiligheid en hygiëne. Bij het vaststellen van waterkwaliteitsdoelen wordt rekening gehouden met de verschillende functies van oppervlaktewateren.

Voor het realiseren van een goede waterkwaliteit en -kwantiteit zoekt de provincie nadrukkelijk de samenwerking met andere partijen: niet alleen medeoverheden, maar ook drinkwaterbedrijven, terreinbeheerders, ondernemers

en maatschappelijke organisaties. Verdere uitwerking van het beleid voor mooi en schoon water is opgenomen in het regionaal waterprogramma.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We hebben kennis over waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid, drinkwater, waterbeheer en klimaatverandering. Met die kennis werken we mee aan andere provinciale beleidsopdrachten, ruimtelijke ontwikkelingen en specifieke gebiedsprocessen.
- De provincie maakt elke zes jaar een nieuw Regionaal Waterprogramma. Die verplichting staat in de Omgevingswet. In het Regionaal Waterprogramma staat welke maatregelen we nemen om te voldoen aan Europese regels over water. In 2025 begonnen we met het voorbereiden van het nieuwe programma voor de jaren 2028 tot en met 2033. In 2026 werken we dit verder uit. Eind 2026 willen we een eerste versie klaar hebben. Het huidige Regionaal Waterprogramma loopt tot en met 2027.
- In 2026 evalueren we beleidsdoel 5-3 Leven met Water. Op basis van die evaluatie passen we het beleidsdoel of delen daarvan aan als dat nodig is.

Beleidsuitwerking goede en veilige zwemlocaties in oppervlaktewater

We voeren in 2026 onze wettelijke taken uit die horen bij de Zwemwaterrichtlijn. Dat betekent onder meer:

- We wijzen zwemwaterlocaties in oppervlaktewater aan.
- We controleren de zwemwaterlocaties op hygiëne en veiligheid.
- We delen informatie hierover aan het publiek. Dit doen we door de website zwemwater.nl actueel te houden, met informatieborden op zwemlocaties, de zwemwatertelefoon en met nieuwsberichten. Een deel van deze taken delegeren we aan de Omgevingsdienst Midden-Holland.

We leveren een bijdrage aan onderzoek en aan innovatieve maatregelen om de waterkwaliteit en zwemwaterkwaliteit te verbeteren. Dat doen we via de Subsidieregeling Groen, paragraaf Waterkwaliteit. Deze bijdrage leveren we ook vanwege onze verplichtingen die horen bij de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta

De provincie Zuid-Holland werkt in het Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta samen met het Rijk, de provincies Zeeland en Noord-Brabant, gemeenten, waterschappen en verschillende maatschappelijke organisaties. Deltaprogramma Zuidwestelijke Delta voert de regionale strategieën van het Deltaprogramma uit. In 2026 wordt de 6-jaarlijkse herijking van de strategie afgerond. Door mee te doen aan het programma, verbinden we de opgave en ambities van de provincie met deze strategie.

Kennisontwikkeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

- Het is belangrijk voor de provincie om goed te weten hoe het bodem- en grondwatersysteem werkt. Die kennis krijgen we door bij te dragen aan het verder ontwikkelen van bodem- en grondwatermodellen. Zo draagt de provincie bij aan het verder ontwikkelen van het Nederlands Hydrologisch Instrumentarium, Regis en Geotop.
- De provincie Zuid-Holland wil beter begrijpen hoeveel invloed mensen hebben op het grondwater en de bodem. Daarom verzamelt de provincie informatie over hoe grondwater in Zuid-Holland wordt gebruikt. Het gaat bijvoorbeeld om systemen die grondwater oppompen, water in de bodem brengen of om bodemenergiesystemen. Dat zijn installaties die grondwater gebruiken om gebouwen te koelen of verwarmen. Hierbij brengt de installatie water in de ondergrond en pompt het water op. De provincie werkt hiervoor samen met waterschappen en gemeenten, omdat zij vaak bevoegd gezag zijn voor deze systemen.
- Sinds 2024 geldt de Omgevingswet. Tegelijk is de Wet bodembescherming gestopt. Daardoor zijn de taken van de provincie op het gebied van bodem en grondwater veranderd. We hebben de Omgevingsverordening van Zuid-Holland aangepast. Voor het uitvoeren van deze nieuwe taken uit de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening werken we op een andere manier samen met gemeenten, omgevingsdiensten en waterschappen. Daarom begonnen we in 2025 met een onderzoek naar wat beter kan in die samenwerking.

Dat onderzoek is de basis voor een actieplan waarmee we de samenwerking rond bodem en grondwater versterken. We voeren het plan deels uit in 2025 en deels in 2026.

- De provincie is verantwoordelijk voor het geven van vergunningen voor open bodemenergiesystemen. In 2026 doen we ook extra onderzoek naar deze systemen. We kijken daarbij naar de regels die het grond- en drinkwater beschermen. We doen bijvoorbeeld mee aan:
  - het Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) project Greenports
  - een proef met het opslaan van warmte in de bodem tussen 30 en 60 graden (dat heet midden-temperatuur-opslag)
  - een proef met hoge temperatuur-opslag (HTO) van de TU Delft.
- Ook het Rijswijk Center for Sustainable Geo-energy heeft een vergunning gekregen. Zij doen onderzoek naar HTO. In 2026 blijven we hierbij betrokken.
- Zuid-Holland is partner in het project FRESHEM-NL. Dit project onderzoekt hoeveel zoet, brak en zout grondwater er is in de gebieden Kop van Goeree-Overflakkee en een deel van het Eiland van Dordrecht. Het onderzoek gebeurt met een speciale radar die onder een helikopter hangt. De resultaten zijn eind 2026 beschikbaar via een landelijke website. De gegevens geven een beter beeld van het zoutgehalte van het grondwater en laten zien hoe diep het zoete grondwater zit. Dit helpt bijvoorbeeld om de kwaliteit van natuurgebieden te bepalen of om maatregelen voor de toekomst te bedenken. De informatie is ook nuttig voor het beheer van de Natura 2000-gebieden Duinen Goeree en Kwade Hoek.

Monitoren grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- De provincie beheert verschillende netwerken om de grondwaterkwaliteit en -hoeveelheid te meten. De uitkomsten van deze metingen laten zien hoe het grondwater ervoor staat en of er veranderingen zijn. Volgens de afspraken die we maakten, bespreekt de provincie de resultaten met het Rijk in de Landelijke Werkgroep Grondwater. De gegevens staan ook in het ‘spoorboekje’ dat het Informatiehuis Water elk jaar publiceert. Als we zien dat een bepaalde stof in het grondwater toeneemt, kan dat reden zijn om maatregelen te nemen. Bijvoorbeeld door het gebruik of de lozing van die stof te beperken.
- In het stroomgebied Rijn-West onderzoekt de provincie samen met andere deelnemers hoe geschikt het grondwater is voor verschillende doelen, zoals drinkwater of landbouw. Zo krijgen we een beeld van de mate waarin het grondwater vuiler is. Dat heet ook wel ‘vergrijsd’. We weten dan beter waarvoor we het water nog kunnen gebruiken.
- Met de Omgevingsdiensten maken we afspraken over vergunningen, toezicht en handhaving. Deze afspraken leggen we vast in de werkplannen voor 2026. Het gaat om taken die te maken hebben met:
  - (indirecte) afvalwaterlozingen
  - activiteiten in grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden aangewezen als Aanvullende Strategische Voorraden. Dit zijn gebieden waar extra regels gelden, zodat het grondwater schoon genoeg blijft om in de toekomst drinkwater van te kunnen maken.
  - grondwateronttrekkingen en open bodemenergiesystemen
  - grondwaterverontreiniging en -sanering
  - de uitvoering van de EU-verordening hergebruik afvalwater.

Realiseren goede grondwaterkwantiteit en -kwaliteit

- Ook in 2026 werkt de provincie aan het halen van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor grondwater in 2027. Die doelen zijn onder andere:
  - zorgen dat het grondwater schoon genoeg is (goede chemische toestand).
  - zorgen dat er genoeg grondwater is (goede kwantitatieve toestand).
  - voorkomen dat de grondwaterkwaliteit achteruitgaat.
  - verminderen van vervuiling door mensen.
  - voorkomen dat nieuwe vervuilende stoffen in het grondwater komen.
  - zorgen dat het water voor drinkwater niet slechter wordt, en waar dat kan de waterkwaliteit verbeteren.
- Om deze doelen te halen, werkt de provincie samen met andere overheden en organisaties in de gebieden Rijn-West en Maas.

- In 2025 bekeek de provincie haar beleid voor grondwateronttrekkingen- en infiltraties opnieuw. In 2026 bespreken we de uitkomsten daarvan met bestuurders. Daarna nemen we de resultaten op in het Regionaal Waterprogramma. De provincie houdt zich aan dit beleid als zij vergunningen verleent voor wateronttrekkingen voor de drinkwatervoorziening en voor grote industriële bedrijven. Dit beleid geldt ook voor de waterschappen die verantwoordelijk zijn voor de overige grondwateronttrekking- en infiltratie-activiteiten. Dat zijn activiteiten waarbij water in de bodem wordt gebracht, om het later weer uit de bodem te halen. De waterschappen vergunnen bijvoorbeeld veel in de Greenports, waar grondwater wordt onttrokken en ontzilt voor het gietwater.
- Samen met andere overheden ontwikkelen we richtlijnen over hoe we om moeten gaan met niet-genormeerde stoffen zoals PFAS bij infiltratie van zoet water. Niet-genormeerd wil zeggen dat er (nog) geen regels zijn voor het in het milieu brengen van de stof. PFAS zijn kunstmatige stoffen die in veel producten zitten maar ook in lucht, water en grond.

Realiseren goede oppervlaktewaterkwaliteit

- De provincie legt in het Regionaal Waterprogramma vast waar de KRW-oppervlaktewateren liggen. Oppervlaktewateren zijn sloten, plassen, vijvers, kanalen, meren, beekjes en rivieren. Ook staat er in het programma welke ecologische doelen gelden voor die oppervlaktewateren. Voor het halen van de kwaliteitsdoelen voor de KRW-oppervlaktewaterlichamen geldt een zogenoemde resultaatsverplichting. Dat betekent dat de maatregelen een vooraf bepaald meetbaar resultaat moeten hebben gehaald.
- We maken een uitvoeringsagenda met de waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten en Rijkswaterstaat. Deze partijen zijn aangesloten bij het samenwerkingsconvenant. De uitvoeringsagenda helpt bij het aanpassen van vergunningen voor het lozen van afvalwater. Ook kijken we opnieuw naar onze eigen provinciale vergunningen en passen die aan waar dat nodig is.
- In 2023 werd de EU-verordening Hergebruik Afvalwater van kracht. In 2024 maakte het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) een aanvullend advies. Daarin staat hoe om te gaan met de risico's van nog niet-genormeerde stoffen. Dit advies nemen we mee in een handreiking voor vergunningverleners.
- Begin 2025 begonnen we met een plan voor agrarische wasplaatsen in de Zuid-Hollandse Delta. Deze wasplaatsen zorgen ervoor dat er minder resten van gewasbeschermingsmiddelen van het erf afspoelen. Het plan is in de zomer van 2025 klaar. In 2026 voeren we het plan uit.
- In 2023 startte het project watercoaches. Vanaf 2025 betaalt de provincie dit project van Glastuinbouw Nederland twee jaar lang. In het project geven specialisten advies aan tuinders over hoe zij hun bedrijf kunnen verduurzamen en welke maatregelen ze kunnen nemen, zodat er minder schadelijke stoffen in het oppervlaktewater terechtkomen.
- De provincie wil in 2025 meedoen aan een onderzoek naar het verwijderen van PFAS uit verschillende waterstromen. De WUR (Wageningen Food en Biobased Research) leidt dit onderzoek. Samen met drinkwaterbedrijven en industriële partijen kijkt de WUR welke technieken PFAS goed kunnen verwijderen.

Ruimtelijk beschermen bronnen voor drinkwaterproductie en -infrastructuur

- In 2026 gaan we verder met de acties die staan in de regionale actieplannen beschikbaarheid drinkwaterbronnen 2030. We houden Provinciale Staten elk jaar op de hoogte van de voortgang.
- De provincie voert haar wettelijke taken uit om bronnen voor drinkwaterproductie en de bijbehorende infrastructuur van pijpleidingen goed te beschermen.
- We vernieuwen de gebiedsdossiers in het eerste kwartaal van 2026. Samen met directe partners in de omgeving maken we daarna een nieuw uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers. We hebben elk jaar gebiedsgesprekken met de omgevingspartners.

Samenwerken in het Deltaprogramma Zoetwater

- We werken samen in het Deltaprogramma Zoetwater om beter voorbereid te zijn op droogte.
- De provincie vraagt subsidie aan uit het Deltafonds. Met dat geld steunen we de realisatie van een aantal maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater. Samen met de andere partijen in de zoetwaterregio West-Nederland volgen we de voortgang van de maatregelen uit het Deltaplan Zoetwater.

- De provincie doet mee met de praktijkpilot De Hooghe Beer (vervolg van de Coastar).
- De provincie is voorzitter binnen de zoetwaterregio West-Nederland. Hier bespreken we ontwikkelingen die invloed hebben op de vraag naar watervraag. Het gaat bijvoorbeeld om klimaatverandering, de winning van drinkwater uit het regionaal oppervlaktewater en maatregelen om bodemdaling tegen te gaan. Deze kennis gebruiken we om de strategie aan te passen. Ook gebruiken we de kennis bij de voorbereiding van het volgende Deltaplan Zoetwater. Hierover zal eind 2026 een besluit worden genomen.

Verkennen toekomstige bronnen voor drinkwaterproductie en verlenen vergunningen

- De beschikbaarheid van voldoende drinkwater staat onder druk. Dat komt door klimaatverandering, zorgwekkende stoffen (zoals PFAS) en de toenemende vraag door verstedelijking (onder meer woningbouwopgave). De drinkwaterbedrijven Dunea en Oasen zoeken naar nieuwe bronnen voor drinkwater om ook vanaf 2030 te kunnen leveren.
- Drinkwaterbedrijf Oasen startte met een MER-traject (Milieu Effect Rapportage) voor de ontwikkeling van een nieuwe oevergrondwaterwinning. Dat is water winnen uit grondwater dat zich dichtbij oevers van rivieren of meren bevindt. De provincie is bevoegd gezag voor de grondwateronttrekking die daarbij hoort.
- Drinkwaterbedrijf Dunea heeft ook een MER-traject lopen in de zoektocht naar een nieuwe drinkwaterbron in hun voorzieningsgebied. Vanaf 2030 wil Dunea regionaal oppervlaktewater gebruiken als bron voor drinkwater. De locatie van een nieuwe drinkwaterbron is onderdeel van een lopend gebiedsproces. De provincie is hier nauw bij betrokken.
- Samen met de drinkwaterbedrijven werken we voor verschillende locaties aan nieuwe vergunningen of aan de uitbreiding van bestaande vergunningen. Deze vergunningen zijn nodig voor de vraag naar drinkwater in de komende jaren. De provincie is bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen voor grondwateronttrekkingen voor drinkwaterproductie. Deze taak is uitbesteed aan de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH). Elk jaar kijken we met de ODH welke vergunningaanvragen van welke drinkwaterbedrijven er op de planning staan. Net zoals in 2025 hebben we in 2026 extra aandacht voor het versnellen van vergunningverlening voor de drinkwatervoorziening. Dat doen we onder meer via het actieplan Drinkwaterbronnen 2030.
- Begin 2026 gaan we verder met het maken van de Drinkwatervisie 2050. In het tweede kwartaal van 2026 leveren we de Drinkwatervisie 2050 op. Daarna nemen we de Drinkwatervisie op in het Omgevingsbeleid. Dat gebeurt bij de jaarlijkse aanpassing. De Drinkwatervisie 2050 is ook een belangrijk onderdeel van het Regionaal Waterprogramma 2028-2033. Ook dat programma werken we bij in 2026.

Duurzame gietwatervoorziening

Begin 2024 leverden we de routekaart voor duurzame gietwatervoorziening op. Dat is de manier waarop water wordt geleverd aan gewassen, bijvoorbeeld in de glastuinbouw In de routekaart staat een overzicht van de mogelijkheden voor hergebruik van effluent in de glastuinbouw. Effluent is gezuiverd rioolwater dat de rioolwaterzuiveringsinrichting (rwzi) verlaat. De overheden en de sector kijken samen welke maatregelen ze verder uitwerken naar concrete maatregelen. Begin 2025 paste de provincie haar beleid aan voor het onttrekken van grondwater door glastuinbouwbedrijven en voor het lozen van brijn. Brijn is de reststof bij het omzetten van zout grondwater en/of oppervlaktewater naar zoet water. De aanpassing van het beleid ging via een wijziging in het provinciale Omgevingsprogramma. In 2025 en 2026 werken de gemeente Westland, het hoogheemraadschap van Delfland en de sector het nieuwe beleid van de provincie verder uit in concrete maatregelen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	151,4	178,5	189,0	206,4	139,3	110,6
Overige lasten	45,0	88,7	106,0	133,2	113,8	90,5
Subsidies en inkomensoverdrachten	94,8	72,4	70,7	61,3	13,8	8,4
Kapitaallasten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Arbeidskosten	11,6	17,3	12,1	11,7	11,6	11,6

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	151,4	178,5	189,0	206,4	139,3	110,6
Gedekt uit saldo inzet reserve	36,2	32,2	27,1	68,2	1,7	1,5
Gedekt uit specifieke baten	39,0	36,7	59,5	38,4	40,0	17,0
Gedekt uit algemene middelen	76,2	109,6	102,4	99,7	97,5	92,1

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- Voor beleidsdoel 5-1 nemen de lasten af per 2028/2029 door afronding van het Natuur Netwerk Nederland (NNN).
- Voor beleidsdoel 5-2 is het lastenniveau eenmalige hoger in 2026 doordat veel lasten zijn gepland voor de uitvoering van het Nationaal Strategisch Plan (NSP) vanuit het Gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB).
- Voor beleidsdoel 5-3 is het lastenniveau vanaf 2029 lager, omdat incidentele middelen voor Kaderrichtlijn water (KRW) stoppen.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	66.254	68.602	113.833	-27.493	86.340	116.976	49.018	24.564
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	58.890	61.719	57.580	2.177	59.756	55.540	58.333	58.300
5-1-3 Natuurinclusieve transitie	872	1.196	1.005	0	1.005	1.089	834	734
5-1-4 Stikstofreductie	4.319	8.339	4.378	2.200	6.578	6.045	4.573	4.234
Totaal beleidsdoel 5-1	130.335	139.856	176.796	-23.117	153.679	179.650	112.758	87.833
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	12.809	25.752	29.440	-4.500	24.940	17.657	17.045	16.798
Totaal beleidsdoel 5-2	12.809	25.752	29.440	-4.500	24.940	17.657	17.045	16.798
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	2.170	3.011	2.825	15	2.841	2.800	2.786	2.286
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarhed	6.126	9.914	9.056	-1.536	7.521	6.278	6.683	3.683
Totaal beleidsdoel 5-3	8.296	12.925	11.882	-1.520	10.361	9.078	9.469	5.970
Totaal Lasten	151.440	178.534	218.118	-29.137	188.981	206.386	139.273	110.601
Baten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
5-1-1 Nieuwe natuur realiseren	-21.007	-18.208	-43.610	0	-43.610	-34.027	-37.403	-14.604
5-1-2 Beschermen en versterken bestaande natuur en soorten	-10.883	-6.925	-6.670	0	-6.670	-1.604	-940	-940
Totaal beleidsdoel 5-1	-31.890	-25.134	-50.280	0	-50.280	-35.631	-38.343	-15.544
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw	-4.966	-10.664	-8.742	0	-8.742	-2.362	-1.286	-1.101
Totaal beleidsdoel 5-2	-4.966	-10.664	-8.742	0	-8.742	-2.362	-1.286	-1.101
Beleidsdoel 5-3 Leven met water								
5-3-1 Waterveiligheid en wateroverlast	-27	0	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
5-3-2 Waterkwaliteit en waterbeschikbaarhed	-2.125	-930	-480	30	-450	-450	-400	-400
Totaal beleidsdoel 5-3	-2.152	-930	-480	30	-450	-450	-400	-400
Totaal Baten	-39.007	-36.728	-59.501	30	-59.471	-38.443	-40.030	-17.046
Saldo lasten en baten Ambitie 5	**112.433**	**141.806**	**158.617**	**-29.107**	**129.510**	**167.943**	**99.243**	**93.555**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur

Natuur Netwerk Nederland € 27,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
We verwachten in 2026 ongeveer € 48 miljoen te besteden. Dit in plaats van de eerder verwachte € 75 miljoen. Het verschil schuift door naar 2027. De inzet is om de inrichting van het NNN zoveel met zelfrealisatie te doen Daarvoor lopen er gesprekken met gebiedspartijen en grondeigenaren over de inrichting van gronden met natuur. Om tot goede afspraken te komen is meer tijd nodig dan eerder gepland. Hierdoor maken we in 2026 minder kosten voor het kopen van grond, de inrichting van natuur en de grondafwaardering Dekking komt vanuit reserve Natuur Netwerk Nederland.	

Beschermen natuur en soorten € 1,3 miljoen (n)	Nieuw besluit
Amendement 909 in de kadernota 2026 stelde € 0,3 miljoen extra beschikbaar om maatregelen te nemen voor het verminderen, of minder snel laten toenemen van schade door dieren (faunaschade) en de daarbij behorende vergoedingen. Met een extra bedrag komt het beschikbare totaal voor 2026 uit op € 0,5 miljoen. Voor de jaren daarna is dit standaard € 0,3 miljoen. Daarnaast wordt aan Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) vanaf 2026 standaard € 1,0 miljoen extra beschikbaar gesteld. Dit is voor het versnellen van de vergunningverlening voor flora en fauna. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Aanpak Stikstof € 2,2 miljoen (n)	Nieuw besluit
Vanaf de begroting 2026 is het budget voor het stikstofprogramma standaard hoger. Dit is nodig om de standaard taken uit te kunnen voeren. Het gaat om kosten voor vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en PAS-melders door Omgevingsdienst Haaglanden. Ook betalen we uit dit budget de IPO-bijdrage (voor stikstof), onderzoekskosten, datamonitoring en de inhuur van externe juristen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Aanpassen beheerbudgetten (indexatie) € 0,9 miljoen (n)	Bestaand beleid
We passen de jaarlijkse prijsstijging (indexatie) van de jaarschijf 2026 toe op de beheerbudgetten. Dit doen we op basis van het provinciaal indexatiebeleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over de budgetten voor: Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL), Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL), Natura 2000, Wet Natuurbescherming, Natuur Monitoring, Nationale Parken, Faunabeheer en Faunaschade. Dit wordt gedekt door de stelpost ‘prijscompensatie’.	

Beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw

Landbouw beleidsprogramma € 4,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
Amendement 908 “Zaaien voor de toekomst: innovatie voor agrariërs en vissers” kende bij de Voorjaarsnota 2025 en kadernota 2026 een bedrag van € 2,5 miljoen toe. In de begroting voor 2026 schuift op basis van amendement	

913 “Investeer in toekomstbestendige landbouw” een bedrag van € 2,0 miljoen door naar latere jaren. We moeten de plannen voor dit geld namelijk nog opstellen en uitwerken. Daardoor zullen de bijbehorende kosten pas na 2026 ontstaan. Fasering via het begrotingssaldo.

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Uitvoering Kaderrichtlijn Water (KRW) € 1,5 miljoen (v)	Bestaand beleid
Bij de Begroting 2025 kwam een bedrag van € 6,5 miljoen beschikbaar voor KRW-doelen. Niet alle activiteiten vinden in 2026 plaats. Daarom begroten we een bedrag van € 1,5 miljoen in latere jaren, op het moment dat we de activiteiten verwachten. Fasering van € 1,5 miljoen via het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 5-3 Leven met water

Kleine wijzigingen € 0,03 miljoen (n)	Bestaand beleid
Het betreft kleine wijzigingen.	

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
Groene ambities	9.932	0	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	25.019	750	750	0	750	750	1.400	750
Reserve Ontwikkelopgave natuur	1.384	980	18.511	1.660	20.171	10.453	15.000	0
Totaal beleidsdoel 5-1	36.335	1.730	19.261	1.660	20.921	11.203	16.400	750
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
Geen lege handen voor de landbouw	2.000	2.000	0	0	0	0	0	0
Groene ambities	2.238	100	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 5-2	4.238	2.100	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	40.573	3.830	19.261	1.660	20.921	11.203	16.400	750

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Baten								
Beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur								
#IODS	-4.509	0	0	0	0	0	0	0
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	-1.510	-1.490	-1.500	0	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Groene ambities	-32.885	-5.926	-6.431	0	-6.431	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	-11.508	-14.665	-25.273	-2.246	-27.519	-19.442	-1.400	-750
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	0	0	0	0	0	-3.696	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	-24.979	-12.445	-38.907	28.073	-10.834	-53.538	-15.000	0
Totaal beleidsdoel 5-1	-75.392	-34.527	-72.111	25.827	-46.284	-78.176	-17.900	-2.250
Beleidsdoel 5-2 Toekomstbestendige landbouw								
Geen lege handen voor de landbouw	0	-500	-1.000	0	-1.000	-500	0	0
Groene ambities	-1.408	-1.047	-775	0	-775	-750	-209	0
Totaal beleidsdoel 5-2	-1.408	-1.547	-1.775	0	-1.775	-1.250	-209	0
Totaal Baten	-76.800	-36.074	-73.886	25.827	-48.059	-79.426	-18.109	-2.250
Saldo mutaties reserves	**-36.227**	**-32.244**	**-54.625**	**27.487**	**-27.138**	**-68.223**	**-1.709**	**-1.500**

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 5.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

De beleidsambitie Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Het beleidsdoel Wonen is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen

Wat willen we bereiken?

Tussen provincie en Rijk is afgesproken dat in de periode 2022 t/m 2030 in de provincie Zuid-Holland bruto 247.896 nieuwe woningen worden gerealiseerd. Op basis van de regionale behoefteraming vraagt de provincie (samenwerkende) gemeenten een (regionaal) woningbouwprogramma op te stellen dat past bij die behoefte. Het regionale woningbouwprogramma gaat over voorraadontwikkeling, voorraadbeheer, prijsklassen en woningen voor specifieke doelgroepen met een planningshorizon van 10 jaar.

Bij betaalbare woningbouw gaat het om huisvesting voor de doelgroepen van de sociale huursector en om woningen voor de middeninkomensgroep. De provincie stuurt op de volgende doelstellingen: 1) nieuwbouw minimaal 2/3 betaalbare woningbouw (huur en koop); 2) waarvan minimaal de helft sociale huurwoningen, dus minimaal 1/3; en 3) doorgroeien naar minimaal 30% sociale huur in de totale woningvoorraad per gemeente.
De provincie zet daarnaast haar instrumentarium, zoals beleid, subsidies en kennisdeling in voor goede en betaalbare huisvesting van een aantal doelgroepen die in de huidige woningmarkt moeilijk aan een passende woning kunnen komen. De inzet van toekomstbestendig bouwen is het antwoord op factoren die de woningbouw vertragen, zoals netcongestie en soortenbescherming en voorkomt vermijdbare vertragingen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

IIn Zuid-Holland worden de meeste woningen van heel Nederland gebouwd. We willen dat die woningen voor iedereen beschikbaar komen: jong en oud, arm en rijk, in stad en dorp. Ook is het belangrijk dat er voldoende sociale huurwoningen gebouwd worden en dat die eerlijk verdeeld zijn over heel Zuid-Holland. We willen dat alle woningen niet alleen nu maar ook in de toekomst een goed thuis zijn op plekken waar mensen ook dan nog willen wonen.

Onze rol als provincie is:

- het beoordelen en registreren van woningbouwplannen.
- het stimuleren van realisatie van vastgestelde plannen.
- sturen op voldoende sociale en betaalbare woningen. We zorgen voor een passend aanbod voor specifieke doelgroepen, zoals ouderen en arbeidsmigranten.

Net als in de rest van Nederland, blijft de woningbouw in Zuid-Holland achter bij wat nodig is. In de Provinciale Planregistratie Wonen staan nu 2300 plannen. Samen kunnen die ruim voldoende woningen opleveren, namelijk 247.896 woningen. Maar er zijn veel knelpunten om op te lossen voordat woningen gebouwd kunnen worden. En het wordt steeds lastiger om sociaal en betaalbaar te bouwen. Daarom is het belangrijk dat we als provincie helpen om bestaande plannen daadwerkelijk om te zetten in woningen.

Beoordelen en registreren van woningbouwplannen

De Planregistratie Wonen wordt gevuld door gemeenten. De provincie gebruikt de Provinciale Planregistratie Wonen voor de inventarisatie van woningbouwplannen. Het gaat om informatie over bijvoorbeeld locatie,

planstatus, fasering, aantallen, opdrachtgever, prijsgroepen en type woningen. We ontwikkelen de Planregistratie steeds verder zodat we steeds meer en beter inzicht hebben.
De regionale woningbouwprogramma's die volgen uit de Planregistratie toetsen we één keer per jaar. We kijken of ze botsen met het provinciaal omgevingsbeleid. We letten dan op onder andere ruimtelijke inpassing en betaalbaarheid. Met deze jaarlijks door Gedeputeerde Staten (GS) vast te stellen programma's hebben we inzicht in de plancapaciteit voor woningbouw.
Met de in de Woontop afgesproken Publiek Private Monitor zullen de gegevens uit de planregistratie aangevuld worden met informatie van corporaties en marktpartijen. De gegevens uit de planregistratie worden gebruikt voor monitoring van de afspraken die gemaakt zijn.

Stimuleren van realisatie van vastgestelde plannen
De provincie Zuid-Holland maakt zich ook in 2026 hard voor de realisatie van bestaande plannen. Dit doen we op drie manieren:

- Proactief trekken aan 'Versnellen'. We nemen deel aan de Regionale Versnellingstafels. Daarbij kijken we of binnen bestaande plannen nog méér woningen gebouwd kunnen worden. Dat doen we alleen als dit niet tot vertragingen leidt. Daarom hebben we een goed overzicht nodig van de planvoorraad. We gebruiken het moment van het bijwerken en vaststellen van regionale woningbouwprogramma's om te sturen op plannen die hulp kunnen gebruiken.
- Succesvol 'Innoveren'. Een voorbeeld van een innovatie die we stimuleren, is optoppen. Daarbij zet je één of meerdere verdiepingen op het dak van een bestaand gebouw, bijvoorbeeld een appartementencomplex. Ook kun je woningen aan zo'n gebouw 'aanplakken', of op de onderste verdieping voor huizen zorgen. Dat laatste noemen we 'uitplinten'. Juist in Zuid-Holland is dit soort slimme oplossingen nodig omdat er weinig ruimte is.
- Samen resultaatgericht 'Ontwikkelen'. In sommige gebieden werkt de provincie actief mee aan het realiseren van bestaande woningbouwplannen in een gebied dat in ontwikkeling is. Op deze plekken zijn de belangen groot en de uitdagingen ingewikkeld. Veel opgaven komen, samen, Dan gaat het om mobiliteit, voorzieningen, groen, werken én woningbouw..

In juni 2025 stuurde het college van Gedeputeerde Staten een brief aan Provinciale Staten, waarin staat hoe de provincie werkt aan realisatie van woningbouwplannen (GS brief Opgave Realisatie Woningbouw (PZH-2025-874497080).

Sturen op voldoende sociale en betaalbare woningen en zorgen voor een passend aanbod voor bepaalde doelgroepen zoals ouderen en statushouders
We willen voldoende sociale en betaalbare woningen en passende woningen voor bepaalde doelgroepen.
Dat brengen we onder de aandacht in bestuurlijke en ambtelijke gesprekken, bij het beoordelen van woningbouwprogramma's en bij individuele bouwplannen.

Sturen op voldoende kwaliteit en toekomstbestendigheid van woningen en leefomgeving
De provincie wil (versneld) naar een toekomstbestendige leefomgeving. Dit doen we door kennis en inzet van 8 provinciale duurzaamheidsopgaven samen te brengen. Zij hebben invloed op de nieuwbouw van woningen en daarmee direct samenhangende gebiedsontwikkelingen. Het gaat bijvoorbeeld om de duurzaamheidsopgaven voor beweegvriendelijke openbare ruimte, klimaatadaptatie, natuurinclusief, gezonde leefomgeving, energiepositief bouwen, actieve mobiliteit, met circulaire en biobased materialen. We richten ons als provincie op partners in de omgeving. Dit doen we bijvoorbeeld door de inzet van het expertteam Realisatie Woningbouw. En door de subsidieregelingen voor het vergroten van het gebruik van houtbouw door woningcorporaties.

NPLV/New Towns
Onder de beleidsprestatie 6.1 pakken we ook een nieuw initiatief op. Er zijn, ook in onze provincie, gebieden waarin een concentratie van achterstanden voor inwoners aantoonbaar speelt en/of op korte termijn gaat spelen. Gemeenten en het Rijk hebben hiervoor al de nodige aandacht: het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid enerzijds en de Regiodeal New Towns anderzijds. GS is voornemens om de komende 4 jaar ook haar

steentje bij te dragen om juist op deze plekken te werken aan verbetering van leefklimaat voor onze inwoners. We hangen dat op onder beleidsprestatie 6.1, maar deze inzet zal raken aan meerdere andere beleidsprestaties van de provincie ZH. GS werkt deze aanpak de komende tijd nader uit en informeert PS hierover met een NPLV/NT-brief.

Uitwerking instrumenten woonbeleid

Versnellingstafels en Parallel Plannen

Aan de regionale Versnellingstafels bespreken overheden en andere betrokken partijen de woningbouwprojecten per regio. Ook in de laatste regio's zijn tafels gestart in 2024/2025, in 2026 ontwikkelen we ze verder. Aan deze tafels komt informatie uit de gesprekken van lokale en de landelijke Versnellingstafels bij elkaar. Die informatie gebruiken we voor regionale en provinciale woondealtafels.
De provincie neemt steeds actiever deel en werkt met de externe tafelvoorzitters aan het versnellen van projecten. We zetten in 2026 de meest kansrijke projecten op de agenda. We betrekken procesversnellers en experts.

In 2025 en 2026 wordt de provinciale inzet voor kansrijke projecten verder uitgewerkt en doorontwikkeld in de versnellingstafelstrategie. Hierin staan de subsidies voor capaciteit (Vliegende Brigade) en subsidies die een bijdrage leveren aan de dekking van een deel van de onrendabele top van een woningbouwproject (verschil kosten bouw en uiteindelijke opbrengsten). Ook staan hierin de mogelijkheden om het aantal woningen in bestaande plannen te verhogen als dit geen vertraging oplevert voor de bouw.

We brengen parallel plannen onder de aandacht bij gemeenten. Parallel plannen betekent dat processen in de voorbereiding van woningbouwprojecten tegelijk worden uitgevoerd in plaats van na elkaar. Dit zorgt voor flinke tijdswinst in het realiseren van een project.

Bouwlab PZH

In 2025 begonnen we met de opzet van het 'Bouwlab PZH'. Hier bundelen we innovatieve oplossingen die de woningbouw in onze provincie verder helpen. Het gaat bijvoorbeeld om modulair bouwen, waarbij een gebouw wordt samengesteld uit bouwblokken of units die al in de fabriek zijn samengesteld. Met dit soort innovaties lukt het om sneller, duurzamer en goedkoper te bouwen. Binnen het Bouwlab werken publieke en private partijen samen.

De doelen van het Bouwlab voor 2026 zijn:

- Het plannen van tenminste 1500 extra optop-, aanplak- en uitplint-woningen.
- Inventariseren van de mogelijkheden van drie andere vormen van innovatief bouwen, zoals bouwen op het water.
- Het plaatsen van een verplaatsbare 'guerillawoning'. Dat is een soort modelwoning waarmee we inwoners van bepaalde gebieden laten meepraten over nieuwbouw op nog minder bekende plekken.

Optoppen, aanplakken en uitplinten

De afgelopen jaren vroeg de provincie Zuid-Holland veel aandacht voor optoppen, aanplakken en uitplinten. En met succes. Er liggen ontwerpen waarvan is bewezen dat ze haalbaar zijn. Die ontwerpen worden meer en meer benut. Deze vernieuwende manier van bouwen geeft veel mogelijkheden. Waar opgetopt wordt, komt er meer draagvlak voor voorzieningen. Dit verhoogt de kwaliteit van een wijk. Daarom helpt de provincie om deze manier van bouwen uit te breiden. Samen met ontwikkelaars, corporaties en gemeenten stimuleren we projecten. In 2026 stelt de provincie meerdere experts en ondersteuners beschikbaar voor gemeenten en corporaties die met optoppen, aanplakken en uitplinten aan de slag willen.

Flexwonen
Flexwonen was de afgelopen jaren afwisselend meer en minder populair. De provincie ziet het nog steeds als een goede manier om tijdelijke huisvesting te bieden aan spoedzoekers. In 2026 gaan we vanuit het Bouwlab met flexwonen aan de slag:

- We delen kennis met gemeenten. Er is namelijk veel onbekendheid met businesscases, mogelijkheden en behoeftes.
- We begeleiden bij de toets die nodig is om te bepalen of een locatie geschikt is voor flexwoningen.
- We bieden subsidie voor onderzoek naar concrete locaties en voor de realisatie van concrete projecten.
- We vragen flexwonen op te nemen in de regionale woonzorgvisies.

Bouwstromen - Programmering en realisatie
Dit doen we onder andere via de Bouwstroom. Hierbij kopen bijvoorbeeld woningcorporaties gezamenlijk woningen in. Zo bundelen we vraag en aanbod, zodat aanbieders meer voortgang en zekerheid hebben. Dit zorgt voor lagere kosten, efficiënter gebruik van materialen en een lagere uitstoot van CO_2 en stikstof. De provincie wil in 2026 één nieuwe bouwstroom opstarten en de bestaande bouwstromen (Haaglanden en Rotterdam) verder uit bouwen.

Expertteam Realisatie Woningbouw
Het expertteam Realisatie Woningbouw helpt gemeenten en woningbouwcorporaties bij knelpunten in de bouw. Met hun aanpak versnellen de experts de bouw van betaalbare woningen. Zij hebben onder andere kennis over actuele ontwikkelingen, wettelijke eisen, afspraken en subsidies. Het expertteam bestaat uit het oude expertteam Toekomstbestendig Bouwen. In 2026 voegen we nog 2 extra expertplekken toe.

Trainees Gebiedsontwikkeling
De provincie startte in het najaar van 2023 met een Traineeship Gebiedsontwikkeling. De trainees zijn in dienst bij de provincie en werken bij een gemeente of woningcorporatie. Zo ondersteunen zij gebiedsontwikkelingen en woningbouw in alle Zuid-Hollandse regio's.

Per 1 januari 2026 verwelkomen we een derde lichting van 10 trainees. In de periode van 2026-2028 doet iedere trainee twee opdrachten bij gemeenten en woningcorporaties. Zo versnellen wij de woningbouw én investeren we in de professionals van de toekomst.

Het ontwikkelen van gebieden, inclusief woningbouw
Als we gebieden in steden (her)ontwikkelen dan komen veel verschillende uitdagingen samen. We willen dat gebieden goed bereikbaar zijn, met voldoende voorzieningen, genoeg groen, voldoende werkgelegenheid en betaalbare woningen. Om dit alles goed te laten verlopen, werken we vanuit de provincie in 2026 aan tenminste vijf concrete projecten/gebiedsontwikkelingen actief mee. We kiezen voor gebieden waar veel woningen worden gebouwd, met een aantal betaalbare woningen dat aan de afspraken voldoet, waarbij de kans van slagen goed is en waaraan de provincie goed kan bijdragen.

Regionale Realisatie agenda's (Regionale Woondeals)
Met de regio's van Zuid-Holland maakten we in 2023 afspraken over regionale woningbouwprogramma's. In deze agenda staan afspraken over de aantallen woningen, over het streven naar twee derde aan betaalbare woningen en over het toegroeien naar 30% sociale huur in de woningvoorraad. In 2026 werken we de afspraken bij voor een nieuwe periode. Daarbij zijn de uitgangspunten van het Ruimtelijk Voorstel van toepassing.

In de realisatieagenda's staat een aantal voorwaarden voor woningbouw. Dit zijn zaken die goed geregeld moeten zijn om meer woningen te kunnen bouwen, zoals:

- Voldoende geld en middelen; niet alleen voor de woningen, maar ook voor bijvoorbeeld wegen.

- Meer duidelijkheid over problemen met stikstof, geluidsoverlast, netcongestie, natuur, drinkwatervoorzieningen en oplossingen hiervoor.
- Voldoende middelen, investeringscapaciteit en mensen bij overheden, corporaties en de bouwsector.

Snellere procedures
We volgen de uitvoering van de afspraken uit de Regionale Realisatieagenda's die besproken worden bij de regionale woondealtafels nauwlettend. We toetsen of de regionale woningbouwprogramma's voldoende betaalbare woningen, sociale huurwoningen, woningen voor bepaalde groepen zoals senioren bevatten. Deze regionale woningbouwprogramma's stellen we jaarlijks vast. We vragen gemeenten het uiterste te doen maar niet het onmogelijke. We bieden hulp met subsidies en expertise.

Naast de woondealtafels en versnellingstafels is er regelmatig contact met het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) over de afgesproken doelen en voorwaarden.

Bijzondere doelgroepen
We spreken met onder andere gemeenten en corporaties over woningen voor bijzondere doelgroepen. Dat zijn arbeidsmigranten, asielzoekers, statushouders, ouderen en starters. De Wet versterking regie volkshuisvesting benoemt nog meer 'wettelijke urgenten'. Namelijk: daklozen en thuislozen, mensen die uitstromen uit een zorginstelling, vrouwen die de prostitutie verlaten en ex-gevangenen.

Gemeenten moeten een volkshuisvestingsprogramma en een huisvestingsverordening opstellen. De provincie geeft hierover advies.

Voor de bijzondere doelgroepen en 'wettelijke urgenten' moet voldoende passende en betaalbare huisvesting beschikbaar zijn. De provincie stuurt hierop via het omgevingsbeleid, het provinciaal volkshuisvestingsprogramma, de woningbouwprogrammering en de advisering op gemeentelijke volkshuisvestingsprogramma's.

Aanjagers en facilitator
Met tijdelijke middelen die Provinciale Staten beschikbaar stelden, zijn in 2025 een zogeheten 'aanjager arbeidsmigranten', een 'aanjager jongeren/starters/senioren' en een 'facilitator' aan de slag gegaan. Zij zijn aangesteld voor een periode van één jaar.

De aanjager arbeidsmigranten inventariseert gemeentelijk arbeidsmigrantenbeleid, van gemeentelijke plannen om arbeidsmigranten te huisvesten en van concrete initiatieven. Het is de taak van de aanjager om te helpen bij het beschikbaar maken van 700 extra bedden.

De aanjager jongeren/starters/senioren inventariseert goede voorbeelden van gezamenlijke woonvormen voor jongeren en starters. Ook stimuleert deze aanjager dat er ten minste drie nieuwe gezamenlijke woonvormen komen, waar bijvoorbeeld jongeren en senioren samenleven.

Voor senioren, willen we tot en met 2030 de komst van vijftien nieuwe collectieve woonprojecten mogelijk maken. Voorbeelden daarvan zijn Thuishuizen en Knarrenhoven. Dit kan samen met jongerenhuisvesting maar dat hoeft niet.

De facilitator zal op de terreinen "arbeidsmigranten" en "senioren" op hoog-ambtelijk niveau dossiers vlottrekken, De facilitator helpt om (gemeentelijke) plannen en/of projecten op te zetten. De facilitator werkt nauw samen met andere provinciale adviseurs en met de aanjagers. Naast deze tijdelijke functies is er ook structurele inzet op de hieronder beschreven doelgroepen.

Arbeidsmigranten
Bij arbeidsmigrantenhuisvesting zijn er de volgende belangrijke pijlers:

- We vragen aan gemeenten bij nieuwe bedrijvigheid te inventariseren hoeveel arbeidsmigranten er komen werken en waar en hoe zij gaan wonen. Wij geven advies ,op basis van eisen van de verordening, over de kwaliteit van deze huisvesting
- We werken samen met het Rijk, maatschappelijke partners, werkgevers en vakbonden aan de uitwerking van de zogenoemde Roemernormen. Het gaat bijvoorbeeld om certificatie van uitzendbureaus en om betere registratie van arbeidsmigranten. Zo is er beter zicht op aantallen arbeidsmigranten en op wat er nodig is. We lobbyen ook bij deze partners om meer aandacht te geven aan bepaalde onderwerpen.
- We verkennen bij gemeenten waar knelpunten liggen bij de realisatie van locaties. We kijken hoe provinciaal beleid wordt toegepast en hoe ver gemeenten zijn met beleidskaders voor arbeidsmigranten.
- We geven advies bij samenwerkingen die gaan over arbeidsmigranten, bijvoorbeeld de regiodeals. Ook willen we kijken of we partijen samen kunnen brengen om huisvesting te stimuleren en/of misstanden tegen te gaan.

Asielzoekers
De provincie wil samen met gemeenten zorgen voor voldoende opvangplekken voor asielzoekers. Sinds het kabinet in 2024 de Spreidingswet invoerde zijn gemeenten hier ook wettelijk toe verplicht. In februari 2026 maakt de minister van Asiel en Migratie de nieuwe opgave bekend. In 2026 doen we het volgende om gemeenten te helpen bij de asielopvang:

- Met de subsidie Realisatie Asielopvang ondersteunt de provincie gemeenten met de realisatie van asielopvang. Gemeenten kunnen subsidie aanvragen voor personeel en/of kennis. In 2026 evalueren we deze regeling. Ook stellen we de regeling opnieuw open als er middelen van het Rijk beschikbaar komen.
- Samen met het Interprovinciaal Overleg (IPO) vragen we bij het Rijk om helder en ondersteunend beleid dat zorgt voor duurzame oplossingen.
- In ons omgevingsbeleid staat dat onder voorwaarden maatwerkoplossingen bespreekbaar zijn. Dit kan als locaties niet passen binnen ons beleid. Hierover blijven we met gemeenten in gesprek.

Statushouders
Statushouders (vergunninghouders) zijn mensen waarvan de (asiel)aanvraag is goedgekeurd. Dat betekent dat ze een woning krijgen toegewezen in een gemeente. Maar dat is met de huidige woningvoorraad erg lastig. De provincie houdt toezicht op de uitvoering van de taak die gemeenten hiervoor kregen van het Rijk. Dat betekent dat we erop letten dat gemeenten zich aan de wettelijke plicht houden om de statushouders te huisvesten die aan die gemeenten zijn gekoppeld.

Als gemeenten hun taakstelling niet halen, gaat de provincie met hen in gesprek. Het doel is samen tot een oplossing te komen. Het kan gebeuren dat een gemeente ook na meerdere gesprekken tekortschiet. In dat geval volgt er een ‘indeplaatsstelling’. Dat betekent dat de provincie de taak van de gemeente overneemt. In 2026 kan de indeplaatsstelling door de provincie voorkomen bij gemeenten die een achterstand in huisvesting hebben die al langer duurt.

Ouderen
De opgave voor wonen en zorg voor ouderen is groot. Er zijn verschillende manieren waarop ouderen zelfstandig kunnen wonen. Dat kan ook zijn met een lichte vorm van hulp, officieel of onofficieel. Of mogelijk in een zorggeschikte woning. Ook in 2026 zet de provincie zich hiervoor in.
De provincie ondersteunt regio’s en gemeenten om regionale woonzorgvisies en uitvoeringsagenda’s op te stellen. We houden de voortgang daarvan in de gaten. We voeren gesprekken met gemeenten over de gewenste richting van deze plannen en of deze passen bij de vraag naar woningen voor ouderen.

We stimuleren de realisatie van (betaalbare) zorggeschikte woningen en geclusterde woonvormen. Dat laatste zijn woonvormen waar meerdere zelfstandige wooneenheden worden samengevoegd met gemeenschappelijke ruimtes, dit ter bevordering van het onderlinge contact. De huisvesting van alleenstaande ouderen met weinig inkomen krijgt extra aandacht. Ook stelt de provincie subsidies beschikbaar voor om het tekort in de businesscase te verminderen.

Het toevoegen aan de woningmarkt van woningen die geschikt zijn voor ouderen en zorgt voor doorstroming. Zo maken andere groepen woningzoekenden weer meer kans op een geschikte woning.

Starters
Starters zijn mensen die nog geen eigen zelfstandige woning hebben. Zij zoeken, soms heel dringend en soms met wat minder spoed, naar een woning. Het gaat onder meer om mensen die weggaan uit het ouderlijk huis, om studenten die een studentenkamer achterlaten en mensen die uit een zorgwoning komen (doorstarters).

De provincie besteedt extra aandacht aan starters omdat zij veel problemen hebben op de woningmarkt. In 2026 willen we tenminste drie nieuwe collectieve woonprojecten voor jongeren starten, realiseren of behoorlijk versnellen. Onze doelgroep is in eerste instantie jongeren tot en met 27 jaar.

Subsidies
Met de subsidieregeling Wonen Zuid-Holland helpen we verschillende partijen om te zorgen voor meer woningen in onze provincie. Dit kan door geld beschikbaar te stellen om een financieel tekort deels weg te nemen of door kennis in te huren.

De regeling bestaat naar verwachting komend jaar uit deze subsidies:
- knelpuntenpot sociale huur
- knelpuntenpot middenhuur
- woonvormen senioren
- Vliegende Brigade
- plankosten collectieve wooninitiatieven
- opschalen houtbouw sociale huurwoningen
- versnellen realisatie asielopvang

Uiterlijk in 2026 voegen we naar verwachting de volgende subsidies toe aan deze regeling:
- flexwonen
- zorggeschikte woningen
- conceptontwikkeling
- regionale woonzorgvisies

Alle subsidies hebben een eigen budget en periode van openstelling. Het kan zijn dat we een subsidie meerdere keren binnen één jaar openstellen. Zo kunnen we goed inspelen op de maatschappelijke vraag naar ondersteuning om woningbouw te versnellen.

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Het beleidsdoel Ruimte en landschap is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 6-2-1 Ruimtelijke strategie

Wat willen we bereiken?

De provincie wil de schaarse ruimte in de stedelijke en landelijke gebieden optimaal beschermen en benutten voor de verschillende opgaven in de fysieke leefomgeving. Daarbij gaat kwaliteit boven kwantiteit, houdt de provincie rekening met het water- en bodemsysteem en zet zij in op zowel het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit als het bereiken en in stand houden van een veilige en gezonde fysieke leefomgeving.
In haar rol als gebiedsregisseur en vanuit de verantwoordelijkheid voor een goede ruimtelijke ordening, weegt de provincie zorgvuldig af welke ruimtelijke ontwikkelingen op welke plek wenselijk zijn. Daarbij stuurt zij op:

Integrale ruimtelijke keuzes / ruimtelijk voorstel
De provincie wil voorbereid zijn op de toekomst en daarvoor integrale keuzes maken die bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart in gebieden.

Ruimtelijke kwaliteit en landschap
De provincie zet in op het behouden en versterken van de ruimtelijke kwaliteit van de landschappen en het stedelijk gebied in Zuid-Holland.

Groenblauwe netwerken
De provincie wil dat toegankelijke en hoogkwalitatieve groenblauwe netwerken in en tussen steden en landschappen in Zuid-Holland tot stand komen.

Toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling
De provincie streeft naar een toekomstbestendige en gezonde stedelijke ontwikkeling in Zuid-Holland, met een compact, klimaatbestendig en kwalitatief hoogwaardig bebouwd gebied, waarbij de ruimte zuinig en meervoudig wordt gebruikt en zo min mogelijk bodem wordt bedekt.

Vitaal landelijk gebied
De provincie zet in op een klimaatbestendig en zorgvuldig ruimtegebruik in het landelijk gebied van Zuid-Holland, zodat de vitaliteit verbetert en voldoende ruimte beschikbaar blijft voor landbouw, natuur en recreatie en voor de energie-, water-, klimaat- en groenopgaven.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Ruimtelijke kwaliteit en landschap

- Het in stand houden en verbeteren van ruimtelijke kwaliteit is een doorlopend proces. Het raakt alle opgaven die te maken hebben met ruimte. In de herziening van het Omgevingsbeleid 2025, passen we waar nodig de teksten en de kaarten aan. Het gaat dan om de Kwaliteitskaart met deelkaarten en de kaart beschermingscategorieën. Dat doen we vanwege de verdere verwerking van het ruimtelijk voorstel in de herziening, De herziening van het Omgevingsbeleid treedt in 2026 in werking.
- We stellen enkele gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit op die nu nog ontbreken. Gebiedsprofielen worden samen met de gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners gemaakt. Een gebiedsprofiel is een uitwerking van de provinciale kwaliteitskaart en geeft handvaten om bij initiatieven de ruimtelijke kwaliteit in een gebied te behouden of te versterken. Gedeputeerde Staten (GS) stellen de gebiedsprofielen vast.
- De onafhankelijk Provinciaal Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit (PARK) geeft advies hoe ontwikkeld kan worden met ruimtelijke kwaliteit.

Groenblauwe netwerken

- In de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 stimuleert de provincie het verder ontwikkelen van het Groenblauwe Netwerk. Het Groenblauwe Netwerk is het geheel van bestaande groenblauwe elementen binnen bebouwd gebied, een robuuste groenblauwe structuur tussen de steden en de grote groenblauwe gebieden buiten het bebouwd gebied. De provincie wil de samenhangende structuur beschermen en beter verbinden. Waar dat nodig is, versterken en verbeteren we het Groenblauwe Netwerk. Dat doen we door de samenhang en de kwaliteit te verbeteren tussen stedelijke parken, recreatiegebieden, natuurgebieden en het agrarisch landschap.
- De provincie werkt de komende jaren samen met partners aan de verbetering van het Groenblauw Netwerk. De realisatie van het Groenblauwe netwerk vindt deels plaats onder de noemer ”Landschapspark Zuidvleugel’. De provincie geeft leiding aan het proces. Vier deelgebieden zijn al gestart. Dat zijn de deelgebieden Vlietzone, Rottezone, Schiezone en het Getijdepark XL.
- In de Groene Cirkel Groene Gezonde Stad werkt de provincie samen met ongeveer 18 gemeenten, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zoals IVN Natuureducatie. In dit netwerk delen de deelnemers kennis rond radicale vergroening van steden en stimuleren zij elkaar. De gezamenlijke droom van groene en gezonde steden staat centraal. Vergroening draagt bij aan klimaatadaptatie, aan de fysieke en mentale gezondheid van bewoners, aan een fijne leefomgeving en aan meer biodiversiteit. Elke partner uit het netwerk voegt kennis en ervaring toe vanuit de eigen (strategische) belangen om groenere steden te realiseren.

Toekomstbestendige ruimtelijke ontwikkeling

- De provincie wil de kwaliteit en leefbaarheid van het landelijk en stedelijk gebied verbeteren. Ook wil de provincie de open ruimte beschermen die beschikbaar is voor natuur, landbouw, energie, recreatie en water- en klimaatopgaven. In de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 werken we de bescherming van de open ruimte in het landelijk gebied uit.
- De provincie wil bestaande steden en dorpen zo goed mogelijk ontwikkelen en tegelijkertijd de kwaliteit van het landelijk gebied behouden of versterken. De provincie kiest ervoor om zo min mogelijk open ruimte in het landelijk gebied te bebouwen. Waar dat helpt om de veerkracht en leefbaarheid te versterken, biedt de provincie ruimte voor een ‘straatje erbij of ertussen’. Hiervoor kunnen gemeenten plannen indienen die de provincie beoordeelt.
- De provincie heeft in de herziening van het Omgevingsbeleid 2025 meer aandacht voor een groene en gezonde leefomgeving, voor de mogelijkheid voor inwoners om in hun buurt te werken en voor voldoende maatschappelijke voorzieningen in steden en dorpen.
- Ter voorbereiding op de volgende herziening van het Omgevingsbeleid voeren we een aantal verkenningen uit. Die gaan over groen en gezond verstedelijken en over het behoud van de vitaliteit van het landelijk gebied.

Bestuurlijk Overleg Leefomgeving en Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport (BO-MIRT).
In de Bestuurlijke Overleggen Leefomgeving praat het Rijk met de regio over het rechtvaardig verdelen van de schaarse ruimte in Nederland. In de jaarlijkse Bestuurlijke Overleggen MIRT praten het Rijk en de regio over de lopende projecten en strategische opgaven. Als dat nodig is, maken zij verdere financiële en bestuurlijke afspraken. De provincie coördineert de inbreng vanuit de regio (Zuid-Holland) tijdens de overleggen om afspraken te maken met het Rijk. En we maken als provincie afspraken met rijkspartners in het Ruimtelijk Arrangement. Het Ruimtelijk Arrangement is een nieuw instrument, geïnitieerd door VRO, waarin integraal afspraken staan tussen Rijk en provincie, om opgaven in fysieke leefomgeving verder te brengen. In deze afspraken leggen we bijvoorbeeld vast wat nodig is vanuit zowel Rijk als regio om woningbouwambities waar te maken maar ook de intentie om meer koppelmogelijkheden te zoeken voor de versterking van recreatief groen.

Ruimtelijke Puzzel

De provincie:

- Zorgt voor een inventarisatie van alle lopende en alle komende claims op ruimte in Zuid-Holland. Deze informatie wordt op een makkelijke manier toegankelijk voor iedereen. De provincie werkt in 5 gebiedsprocessen samen met onze partners aan de uitwerking van het ruimtelijk voorstel. Hierin worden regiospecifieke afwegingen mogelijk gemaakt met bijhorend maatwerk.. In 2026 werken we verder aan deze eerste versies van gebiedsprogramma's.
- Zorgt ervoor dat thematische uitwerkingen van het ruimtelijk voorstel, bijvoorbeeld via verkenningen, in samenhang worden opgepakt en uitgevoerd.
- Inventariseert welke bovenlokale ruimtelijke vraagstukken moeizaam verlopen. De provincie zorgt voor ondersteuning op verschillende terreinen (proces/bestuurlijk/kennis) om oplossingen te vinden. De provincie coördineert de inbreng vanuit de regio (Zuid-Holland) tijdens de overleggen om afspraken te maken met het Rijk. In 2025 hebben we als provincie afspraken gemaakt met rijkspartners in het zogeheten Ruimtelijk Arrangement. Deze afspraken worden verder uitgewerkt en in 2026 wordt bezien of en hoe hieraan een vervolg wordt gegeven.

Gebiedsontwikkeling Gnephoek inclusief aanpassing Omgevingsbeleid Zuid-Holland

- De Gnephoek in de gemeente Alphen aan den Rijn wordt ontwikkeld. Doel is het bouwen van ongeveer 5.500 woningen. Ook is 30 hectare grond bestemd voor water, groen en recreatie en minimaal 50 hectare voor natuur.
- De gemeente Alphen aan den Rijn, het Hoogheemraadschap van Rijnland, de regio Holland Rijnland en de provincie Zuid-Holland voeren in 2026 de afspraken uit voor mobiliteit, natuur, recreatie, wonen, water, bodem, klimaatadaptatie, energie en de samenwerking voor de planologische procedures, die zijn opgenomen in de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling Gnephoek.
- Samen met de gemeente Alphen aan den Rijn ondertekenen we de Uitwerkingsovereenkomst Mobiliteit Gnephoek.

NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad

- In het NOVEX-gebied Zuidelijke Randstad werkt de provincie samen met het Rijk, gemeenten, waterschappen, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en de Verstedelijkingsalliantie aan toekomstbestendige verstedelijking. Toekomstbestendig betekent dat we bij de verstedelijkingsopgave rekening houden met de andere opgaven die er zijn op het gebied voor gezondheid, groen in en om de stad, klimaatadaptatie, economie en energietransitie. Het ruimtelijk voorstel zoals dat door de provincie is vastgesteld vormt een belangrijke leidraad.
- Het Ontwikkelperspectief Zuidelijke Randstad is daarvoor het kader. Het Ontwikkelperspectief is in 2024 in het Bestuurlijke Overleg Leefomgeving (BOL) onderschreven. In de Uitvoeringsagenda 2.0, die in 2025 in het BOL is onderschreven, staan de afspraken die ervoor moeten zorgen dat we de doelstellingen uit het Ontwikkelperspectief bereiken. Ook is aangegeven welke opgaven met voorrang worden opgepakt. In de eerste plaats betreft dit het in beeld brengen wat er nodig is om te komen tot een robuuste groen-blauwe structuur in de Zuidelijke Randstad. In 2026 moet dit leiden tot een zo concreet mogelijke regionale investeringsagenda. In de tweede plaats betreft dit het ontwikkelen van een gezamenlijke visie en aanpak om te komen tot een toekomstbestendige economie in de Zuidelijke Randstad. In 2026 verwachten we de eerste onderzoeksresultaten

Samenwerken in de deelgebieden van het Landschapspark Zuidvleugel

Het landschapspark Zuidvleugel is de groene long van en voor het stedelijk gebied langs de spoorlijn Leiden-Dordrecht. Het Landschapspark bestaat uit een aantal deelgebieden in de omgeving van de Vliet, de Schie, de Rotte en de Zuid-Hollandse getijdenrivieren. Voor een goede bijdrage aan de kwaliteit van de leefomgeving is het belangrijk dat deze groene long dicht bij de woon- en werkgebieden ligt en ook echt toegankelijk en beleefbaar is.

Daarom hebben we met de partners in het gebied plannen opgesteld voor de verschillende deelgebieden om het groenblauwe netwerk te versterken. Samen willen we het volgende bereiken:

- We willen de steun vergroten voor het concept van het landschapspark Zuidvleugel, de verdere uitwerking van plannen bevorderen en de plannen tot uitvoering brengen.
- We werken samen met de regionale partners om de verschillende onderdelen van het Landschapspark Zuidvleugel verder te realiseren. Dit maken we ook onderdeel van de Investeringsagenda die in 2026 voor NOVEX Zuidelijke Randstad wordt opgesteld. Vanuit de provincie zetten we bovendien de beschikbare begrotingssubsidie (€ 3 miljoen euro) in om het landschapspark Zuidvleugel verder te versterken.
- Ook in de Vlietzone werken we verder samen met de bestuurlijke partners en belanghebbenden om de doelen van het Toekomstbeeld Vlietzone te realiseren. In de Haagse Vlietzoom zoeken we samen met de gemeente naar een goede balans tussen stedelijke opgaven, groen en erfgoed bij de ontwikkeling van een nieuw omgevingsplan.
- Met de gemeente Rotterdam, het Havenbedrijf Rotterdam, Rijkswaterstaat en het Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden hebben we het programma Rivier als Getijdenpark XL opgezet. In dit programma delen we kennis en ondersteunen we partijen in de regio bij realisatie van getijdenparken in de Rijn-Maasmonding.

Transformeren, herstructureren en verdichten van locaties

De provincie wil voor iedereen in Zuid-Holland een plek waar het aantrekkelijk, veilig en gezond is om te wonen, werken en recreëren. Daarom willen we zorgvuldig omgaan met de beperkte ruimte. Dat doen we door vooral het bestaande bebouwde gebied beter te benutten. Via toekomstbestendige stedelijke ontwikkeling werken we dit uit in de herziening van het Omgevingsbeleid 2025.

Beleidsprestatie 6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie

Wat willen we bereiken?

De provincie toetst dat ruimtelijke ontwikkelingen van gemeenten zoveel mogelijk bijdragen aan provinciale ambities en doelen. Dit geldt zowel voor gemeentelijke als regionale ruimtelijke visies, verkenningen en strategieën. Vervolgens zorgen we dat deze plannen en ontwikkelingen passen binnen het Omgevingsbeleid.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

WarmtelinQ Rijswijk – Leiden

In beleidsprestatie 3-1-3 ‘Warmte transitie in de gebouwde omgeving en glastuinbouw’ staat dat we de succesvolle realisatie en het gebruik van WarmtelinQ ondersteunen. WarmtelinQ is een belangrijk transportnet voor warmte voor de warmtetransitie in de provincie. Eerder al stelden we het inpassingsplan voor het tracétraject Vlaardingen – Den Haag vast. En de aanleg is zo goed als voltooid. Ook het tracé Vondelingenplaat bevindt zich in de uitvoeringsfase. Ook stelden we een inpassingsplan op voor het tracétraject Rijswijk-Leiden, inclusief aanlandlocatie. Dit inpassingsplan stelden Provinciale Staten (PS) vast in Q2 van 2024. De uitvoering kan starten zodra alle vergunningen zijn verleend die onder de coördinatieregeling vallen. De provincie coördineert deze vergunningenprocedures en houdt de voortgang in de gaten. Bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State loopt een beroepsprocedure tegen het inpassingsplan en tegen de vergunningen in de clusters 1, 2 en 3b.

Adviseren en beoordelen van gemeentelijke plannen en gebiedsontwikkelingen

- De provincie beoordeelt plannen van gemeenten die gaan over ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij letten we erop dat de plannen zoveel mogelijk bijdragen aan provinciale ambities en doelen. Dit geldt gemeentelijke en regionale ruimtelijke visies, verkenningen en strategieën. We zorgen dat deze plannen en ontwikkelingen passen binnen het Omgevingsbeleid. Als het nodig is, gebruiken wij onze wettelijke bevoegdheden en hulpmiddelen voor het algemeen belang van Zuid- Holland.

- De provincie werkt aan een goede samenwerking met gemeenten en regio's. Dat doen we door de provinciale koers goed uit te leggen of door gemeenten en regio’s te koppelen aan de juiste contactpersoon binnen de provincie.

De provincie doet actief mee aan grote gebiedsontwikkelingen die belangrijk zijn voor meerdere provinciale opgaven. Als dat nodig is, onderneemt de provincie actie om de gebiedsontwikkeling mogelijk te maken. We bepalen de provinciale inzet per gebiedsontwikkeling en per fase van die ontwikkeling. In 2026 is de provincie onder meer actief bij de gebiedsontwikkelingen Sliedrecht Noord, Barrepolder, Gnephoek, Middengebied Zuidplaspolder (Cortelande) en in Lansingerland.

De gemeente Sliedrecht werkt aan een masterplan voor ongeveer 2.000 woningen die worden gebouwd buiten het gebied dat nu al is bebouwd. De provincie beoordeelt die plannen in 2026. De provincie besluit of deze locatie in aanmerking komt voor de herziening van het Provinciale Omgevingsbeleid en voor opname in de regionale woningbouwprogrammering.

In het Middengebied van de Zuidplaspolder (Cortelande) werken overheden samen aan een nieuw klimaatbestendig en energieneutraal dorp van 8.000 woningen. Dit is gekoppeld aan de realisatie van twee nieuwe bedrijventerreinen, groen, recreatie, natuur, energie en water. In 2026 werkt de provincie aan:
- het uitvoeren van de Deelovereenkomst Mobiliteit
- de natuurverbinding tussen de Krimpenerwaard en het Bentwoud
- de grondverwerving en inrichting van de zogeheten Groene Waterparel die onderdeel is van NatuurNetwerkNederland.

In Lansingerland ondertekenden provincie en gemeente in februari 2025 een overeenkomst. Daarin staan onder meer afspraken over wonen, werken, wind, mobiliteit en leefbaarheid. In 2026 bereidt de provincie een wijziging voor van het Omgevingsbeleid vanwege die afspraken uit de overeenkomst die nu in strijd zijn met het Omgevingsbeleid. Zo kunnen we de ruimtelijke ontwikkelingen mogelijk maken. Die wijzigingen leggen we bij de vaststelling van de herziening 2025 van het omgevingsbeleid voor aan Provinciale Staten voor besluitvorming.

Wij zetten ons in voor een nieuwe drinkwaterwinlocatie om de regio te voorzien van drinkwater vanwege de groeiende vraag tussen 2030 en 2040. Dit doet de provincie samen met waterschappen, gemeenten en Rijkswaterstaat. Inname van water uit het Rijnlandse deel van de Vliet betekent dat er ook een voorzuiveringslocatie komt langs de Vliet, in de Vlietzone. De provincie vindt het belangrijk dat de inpassing van de nieuwe drinkwaterwinning in de bestaande ruimte bijdraagt aan de versterking van de natuur- en recreatiewaarden van de Vlietzone.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:
- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	31,9	61,4	56,5	36,0	32,7	31,4
Overige lasten	4,5	6,9	6,2	6,9	4,8	3,9
Subsidies en inkomensoverdrachten	13,5	38,6	38,1	19,0	18,0	17,5
Kapitaallasten	-					
Arbeidskosten	13,9	16,0	12,2	10,1	10,0	10,0

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	31,9	61,4	56,5	36,0	32,7	31,4
Gedekt uit saldo inzet reserve	-7,2	-9,2	13,5	-	-	-
Gedekt uit specifieke baten	6,3	6,0	4,9	0,1	-	-
Gedekt uit algemene middelen	32,8	64,7	38,1	35,8	32,7	31,4

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

In 2025 en 2026 is de inzet geraamd van de € 20 miljoen vanuit de reserve voor Wonen die hiervoor eerder door Provinciale Staten beschikbaar is gesteld. Daarnaast is in die jaren ook de inzet geraamd van ruim € 9 miljoen aan Rijksmiddelen flexpool (specifieke uitkering). Het lastenniveau is in die jaren daardoor hoger dan de structurele omvang van de begroting.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	23.446	47.227	21.758	21.819	43.577	21.864	23.079	23.080
6-1-2 Toekomstbestendig bouwen	1.442	3.402	2.557	-2.569	-12	-11	-8	-8
Totaal beleidsdoel 6-1	24.888	50.629	24.315	19.250	43.565	21.854	23.071	23.072
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap								
6-2-1 Ruimtelijke strategie	5.639	7.610	7.231	1.350	8.581	7.971	5.324	3.975
6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie	1.387	3.186	4.392	-13	4.379	6.147	4.318	4.319
Totaal beleidsdoel 6-2	7.026	10.796	11.623	1.337	12.960	14.118	9.643	8.294
Totaal Lasten	31.914	61.425	35.938	20.587	56.524	35.971	32.714	31.366
Baten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
6-1-1 Voldoende betaalbare huisvesting voor iedereen	-5.559	-5.878	0	-4.800	-4.800	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	-5.559	-5.878	0	-4.800	-4.800	0	0	0
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap								
6-2-1 Ruimtelijke strategie	-79	-98	-125	0	-125	-125	0	0
6-2-2 Regie op evenwichtige toedeling functies en/of locatie	-624	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	-703	-98	-125	0	-125	-125	0	0
Totaal Baten	-6.263	-5.976	-125	-4.800	-4.925	-125	0	0
Saldo lasten en baten Ambitie 6	**25.651**	**55.449**	**35.813**	**15.787**	**51.599**	**35.846**	**32.714**	**31.366**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Inzet middelen bestemmingsreserve Wonen € 13,5 miljoen (n)	Bestaand Beleid
Op 3 juni 2025 informeerden we Provinciale Staten (PS) over de ambitie voor de woningbouwopgave. Dit deden we met de brief ‘Opgave realisatie Woningbouw’. Deze brief liet ook het financiële plaatje zien voor de verschillende voorgestelde actielijnen (onrendabele toppen/capaciteit/stimulering). Om het budget in de Begroting 2026 in lijn te brengen met dit financiële plaatje, stellen we voor het resterende bedrag uit de bestemmingsreserve wonen (€ 13,5 miljoen) te onttrekken.	

Inzet SPUK-flexpool 3e tranche € 4,7 miljoen (n)	Bestaand Beleid
Met bovengenoemde brief stelden we voor om in 2026 € 4,7 miljoen uit het 3e tranche van de SPUK-flexpool te gebruiken. Dit willen we als volgt inzetten: • € 2,5 miljoen voor het subsidieplafond Vliegende Brigade; • € 1 miljoen voor de tijdelijke inzet van een 'Expertpool Realisatie'; • € 0,8 miljoen voor de (tijdelijke) versterking van het programmateam Realisatie; • € 0,4 miljoen voor de salariskosten voor het eerste jaar van de trainees Gebiedsontwikkeling. Dekking vanuit het 3e tranche van de SPUK-flexpool.	

Inzet Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en New Towns € 1 miljoen (n)	Nieuw besluit
In 2026-2029 komt jaarlijks € 1 miljoen beschikbaar voor een gecombineerde, provinciale aanpak. Dit is ter versterking van de bestaande inzet op het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV) en New Towns. De aanpak heeft 3 lijnen: 1. Bestaand beleid en bestaande ondersteuning (zoals subsidies/ondersteuning) gerichter aanbieden bij deze gebieden; 2. Bestaand beleid en bestaande ondersteuning meer concentreren in de NPLV en NT-gebieden, zoals eerder bij subsidieregelingen voor Sport en Recreatie. Binnen die regeling hebben NPLV-gebieden nu een voorrangspositie; 3. Eventuele aanvullende impulsen om de NPLV- en New Town-gebieden verder te brengen. Dit op basis van de provinciale ambities en belangen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Gebiedsgericht samenwerken € 1,4 miljoen (n)	Nieuw besluit
Zuid-Holland heeft weinig beschikbare ruimte. Daarom moeten we moeilijke keuzes maken over wat waar kan. Het Ruimtelijk Voorstel geeft hiervoor een algemene richting aan. Daarnaast zijn specifieke afwegingen en uitwerking per gebied nodig. Voor de nodige processen en arbeidskracht, maken we extra geld vrij. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Budgetverschuiving Zuidplaspolder naar 2030 € 0,1 miljoen (v)	Bestaand beleid
Het gereserveerde geld voor de ontwikkeling van het Middengebied Zuidplaspolder (Cortelande) schuift door naar 2030. Het komt daarbij samen met de al gereserveerde € 4 miljoen voor dat jaar.	

Toelichting baten

Beleidsdoel 6-1 Wonen

Inzet middelen SPUK-flexpool 3e tranche € 4,7 miljoen (v)	Bestaand Beleid
Deze middelen worden ingezet als dekking van de eerder genoemde inzet van de 3e tranche SPUK Flexpool, te weten experts, de subsidieregeling voor de Vliegende Brigade, en voor capaciteit.	

Bijdrage gemeenten inzet trainees Gebiedsontwikkeling € 0,1 miljoen (v)	Bestaand Beleid
Vanaf 1 januari 2026 starten 10 trainees Gebiedsontwikkeling. Zij gaan werken bij verschillende gemeenten en woningbouwcorporaties. Deelnemende organisaties betalen € 10.000 per trainee. In totaal gaat het om een bijdrage van € 0,1 miljoen.	

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap

Bijdrage drinkwatervoorziening Dunea € 2 miljoen (n)	Nieuw besluit
In het kader van de geplande realisatie en inpassing van een nieuwe drinkwatervoorziening wordt een incidenteel budget van € 2 miljoen gereserveerd. Deze middelen zijn bedoeld als provinciale bijdrage aan de gebiedsinrichting die nodig is voor de tweede voorzuivering van het drinkwater, inclusief versterking van natuur- en recreatiewaarden. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Apparaatslasten: 2027 € 0,6 miljoen (n), 2028 € 0,6 miljoen (n), 2029 € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie paragraaf Arbeidscapaciteit.	

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	4.234	0	0	0	0	0	0	0
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0	20.000	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	4.234	20.000	0	0	0	0	0	0
Beleidsdoel 6-2 Ruimte en landschap								
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	2.944	0	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-2	2.944	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	7.178	20.000	0	0	0	0	0	0
Baten								
Beleidsdoel 6-1 Wonen								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-4.234	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0	-6.550	0	-13.450	-13.450	0	0	0
Totaal beleidsdoel 6-1	0	-10.784	0	-13.450	-13.450	0	0	0
Totaal Baten	0	-10.784	0	-13.450	-13.450	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**7.178**	**9.216**	**0**	**-13.450**	**-13.450**	**0**	**0**	**0**

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Commanditaire vennootschap Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V. (ONW)

Zuid-Holland neemt sinds 2002 deel in de ONW. De andere deelnemers zijn de gemeente Westland, de Bank Nederlandse Gemeenten, en het Hoogheemraadschap van Delfland. Het doel is om het Westland te ontwikkelen, in het bijzonder door het bouwen van woningen. Het aandeel van Zuid-Holland is 6,83%. Zuid-Holland is stille vennoot. Dat betekent dat zij geld heeft ingelegd, maar niet het recht heeft om te beslissen.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 6.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

De beleidsambitie Gezond en veilig Zuid-Holland is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van deze ambitie vind je via deze link.

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Het beleidsdoel Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder

Wat willen we bereiken?

De provincie zet zich in om de luchtkwaliteit te bevorderen en geurhinder te beperken met als doel de gezondheidsschade aan mensen en de schade aan de natuur te reduceren. De provincie streeft ernaar om in 2030 de in 2019 geldende WHO-advieswaarden voor luchtkwaliteit te behalen. De advieswaarden van de WHO vragen om een halvering van de wettelijke grenswaarde voor fijnstof. Om deze advieswaarde te behalen wordt samengewerkt met andere partijen om ook aan de wettelijke Europese luchtkwaliteitseisen te voldoen.

Om de luchtkwaliteitsdoelen te behalen heeft de provincie met haar partners het Schone Lucht Akkoord gesloten. In het akkoord staan maatregelen ter verbetering van de luchtkwaliteit. Daarnaast worden provinciale maatregelen ter verbetering van luchtkwaliteit genomen en wordt het instrumentarium in het kader van Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) ingezet. Zo draagt de provincie bij aan een gezonde woon- en leefomgeving.

Het geurhinderbeleid is bedoeld om de geurhinder door bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag te beperken tot een acceptabel niveau.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We voeren het Schone Lucht Akkoord uit. Voor dit akkoord werkt de provincie samen met andere overheden en maatschappelijke partijen aan het verder verbeteren van de luchtkwaliteit zoals die nu is. Het Programma Luchtkwaliteit stimuleert om in 2030 de WHO-advieswaarden te bereiken zoals die golden in 2019.
- We doen onderzoek naar de uitstoot van ultrafijnstof.
- We adviseren bedrijven over hoe ze efficiënter en schoner kunnen vervoeren.
- Er zijn pieken in luchtverontreiniging door smog. Zoals afgesproken in het provinciale draaiboek Smog, onderneemt de provincie actie als deze pieken er zijn binnen Zuid-Holland.

Bronmaatregelen voor het beperken van Geurhinder

In het beleid over geurhinder staat hoeveel overlast van geur er maximaal mag zijn bij geurgevoelige gebouwen en locaties. Dat zijn plaatsen waar mensen wonen of verblijven, zoals woningen, ziekenhuizen, kinderopvang en scholen.

De provincie past dit beleid toe bij de vergunningverlening aan bedrijven die onder bevoegd gezag staan van de provincie.

Verbetering luchtkwaliteit

- We gaan door met 'scherp vergunnen': de provincie verleent vergunningen voor milieubelastende activiteiten waarvoor de provincie het bevoegd gezag is. We willen de uitstoot door industriële activiteiten naar de lucht beperken. Daarom stelt de omgevingsdienst zo zwaar mogelijke eisen voor NO_2 en fijnstof. Dat gebeurt op basis van de rijksregelgeving en de Nederlandse Emissie Richtlijnen. Daarbij is het uitgangspunt om zo laag mogelijk bandbreedte te vergunnen in de best beschikbare technieken.
- We stimuleren gemeenten om zelf beleid te maken over luchtkwaliteit en dat uit te voeren.
- We laten inwoners zelf luchtkwaliteit meten. Dat doen we door meters beschikbaar te stellen en de inwoners te ondersteunen met community management (begeleiding en bijeenkomsten) en een digitaal gebruikersforum. Op deze manier willen we draagvlak krijgen voor het beleid, we willen lokaal druk zetten om met aanvullend beleid te komen en we willen inwoners zelf luchtkwaliteitsmaatregelen laten nemen.
- We brengen onze kennis over luchtkwaliteitsmaatregelen naar buiten. We organiseren kennisnetwerken voor gemeenten om kennis en ervaringen te delen. Dat doen we samen met de omgevingsdiensten en de Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD's).
- We controleren de luchtkwaliteit. Dat doet de DCMR Milieudienst Rijnmond met het formele luchtmeetnet. De burgermetingen zijn een aanvulling op die resultaten.
- We adviseren het Rijk en de EU-commissie over het toepassen van de WHO-advieswaarden en over de aanpassing van de richtlijn luchtkwaliteit.
- In Alblasserdam komt een oplaadpunt voor elektrische scheepvaart. Dat realiseren we samen met het Zero Emission Services (ZES)-samenwerkingsverband.
- Varend ontgassen van benzeen en benzeenhoudende stoffen is verboden. Met het publiceren van het nationaal verbod richt de provincie zich vooral op het verlenen van vergunningen voor ontgassingsinstallaties.

Beleidsprestatie 7-1-2 Verminderen van geluidhinder

Wat willen we bereiken?

De belangrijkste provinciale verantwoordelijkheden voor geluidhinder concentreren zich op de provinciale infrastructuur, provinciale milieubelastende activiteiten, regionale luchthavens en stilte- gebieden. De inzet is gericht op het voorkomen en verminderen van geluidhinder door weg- (en rail) verkeer, luchtvaart en industrie (zonering en vergunningverlening) en het aanwijzen en beschermen van stiltegebieden. Maatschappelijk gewenste ontwikkelingen (op het gebied van bijvoorbeeld economie, verkeer en vervoer) moeten kunnen plaatsvinden terwijl tegelijkertijd de burger wordt beschermd tegen geluidhinder.

De provincie wil als bevoegd gezag voor kleine en recreatieve luchthavens milieurandvoorwaarden scheppen waarbinnen kan worden voldaan aan de maatschappelijke behoefte aan luchtvaart.

De werkwijze bij de vergunningverlening, toezicht en handhaving is uitgewerkt in de Nota vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Voor nestgeluid afgemeerde schepen bevorderd de provincie dat dit wordt meegenomen bij nieuwe ontwikkelingen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- We voeren een nieuw Actieplan Geluid provinciale wegen 2024-2029 uit. Dat gebeurt op basis van daarvoor beschikbaar gestelde middelen.
- We zorgen ervoor dat omwonenden zelf geluidmetingen kunnen doen langs provinciale wegen. We stellen meetapparatuur beschikbaar voor metingen.

- We praten met omwonenden van provinciale wegen die last hebben van het geluid. We bespreken onder meer het verschil tussen het berekende geluidsniveau, het gemeten niveau en het geluid dat mensen ervaren. Zo kunnen we bepalen welke maatregelen kunnen helpen om de geluidhinder te verminderen.
- We onderzoeken hoe we mogelijke maatregelen kunnen financieren.
- We stellen geluidproductieplafonds langs provinciale wegen (Omgevingswet) op. Een geluidproductieplafond is een onder de Omgevingswet verplicht vast te stellen maximum voor brekend jaargemiddeld geluid.
- We houden de geluidproductieplafonds van provinciale wegen in de gaten.
- We maken een voorstel over geluidsanering van woningen langs provinciale wegen. Geluidsanering wil zeggen dat de voor 1986 gebouwde woningen langs provinciale wegen op basis van subsidie van het Bureau Sanering Verkeerslawaai (Rijksfonds) akoestisch verbeterd worden. Dat doen we op basis van wettelijk eisen (Omgevingswet). We willen het voorstel klaar hebben in het eerste kwartaal van 2026. Het voorstel wordt onderdeel van het beheer- en onderhoudsplan van de provincie.
- We zoeken naar evenwicht tussen industrie, woningbouw en gezonde leefomgeving. Geluid is daarvan een belangrijk onderdeel. Dat evenwicht zoeken we samen met de gemeente Rotterdam en het Havenbedrijf Rotterdam in het NOVEX-programma Havengeluid en Omgeving. . Op basis van dat programma stellen we samen vast wat we willen bereiken. We laten het bevoegd gezag (de gemeente Rotterdam) geluidsproductieplafonds opstellen.
- We stellen samen met de NOVEX-partners geluidbeleid op. Het doel is om de overgang van de industrie en activiteiten van bedrijven in de haven, gelijk te laten vallen met een beter leefklimaat en woningbouw rond de haven.
- We voeren het plan burgermeetnet geluid Rotterdam The Hague Airport (RTHA) uit.
- We blijven praten met ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) over geluidhinder van Schiphol en Rotterdam The Hague Airport (RTHA).
- Waar dat nodig is, plaatsen we borden om stiltegebieden aan te geven.
- We kijken of we de stiltegebieden kunnen controleren op feitelijke geluidbelasting: voldoen ze aan de streefwaarden uit de provinciale milieuverordening. Dat vraagt om metingen met stand-alone meetapparatuur.
- We nemen maatregelen bij woningen van voor 1986 langs provinciale wegen. Dat doen we op basis van wettelijke eisen (Omgevingswet). De maatregelen betalen we met de aangevraagde subsidie bij het Bureau Sanering Wegverkeerslawaai.

Beleidsprestatie 7-1-3 Externe veiligheid

Wat willen we bereiken?

Het doel is een veiliger Zuid-Holland door de risico's van activiteiten met gevaarlijke stoffen te beperken. Dit doet de provincie door eisen te stellen aan dergelijke risicovolle activiteiten, te sturen op hun locatie, en te sturen op locaties waar (zeer) kwetsbare gebouwen gerealiseerd worden. Het minimaliseren van de kans dat grote groepen mensen slachtoffer worden van ongevallen met gevaarlijke stoffen staat hierbij centraal. Hiervoor maakt de provincie gebruik van het (berekende) groepsrisico en de in de verordening vastgestelde oriëntatiewaarde. Via de provinciale Omgevingsverordening bevordert de provincie zowel het clusteren en verantwoord combineren van risicovolle activiteiten, als het gebruik van veiligheid als ontwerpprincipe. Daarnaast richt de provincie zich met haar nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) op het reduceren van risico's bij risicovolle bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Interbestuurlijk overleg omgevingsveiligheid Zuid-Holland

- De provincie doet mee met de landelijke samenwerking in de meerjarenagenda Versterking Omgevingsveiligheid.

- De provincie werkt samen met gemeenten en andere provincies om het rijksbeleid te beïnvloeden. De provincie zet zich vooral in voor een veilig transport van gevaarlijke stoffen door dichtbevolkte gebieden en voor een veilige energietransitie. Dat doet de provincie met de andere provincies in het Interprovinciaal Overleg (IPO) door lobby te voeren en mee te werken aan landelijk beleid.

Inzichtelijke risicodata omgevingsveiligheid

De provincie is verplicht om basisinformatie over externe veiligheidsrisico's te delen. Dat zijn risico's die ontstaan tijdens de opslag, gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen. Daarnaast wil de provincie betrouwbare gegevens over de omgevingsveiligheidsrisico's. Het gaat dan om extra informatie die niet valt onder de wettelijke eis op basis van de Omgevingswet en het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Denk bijvoorbeeld aan informatie over aantallen bewoners in bepaalde gebieden en over kwetsbare gebouwen en locaties.

Omgevingsveiligheid als ontwerpvariabele bij nieuwe ontwikkelingen

- Met de nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) wil de provincie de risico's verkleinen bij risicovolle bedrijven waar de provincie bevoegd gezag is.
- Met de Omgevingsverordening wil de provincie de kans dat grote groepen mensen slachtoffer kunnen worden als gevolg van aan ongeval met gevaarlijke stoffen verkleinen.
- De Omgevingswet is inwerking getreden, waardoor we met nieuw beleid werken. Dat betekent dat w e extra controleren of ons beleid oplevert wat we dachten. In de komende jaren zetten wij ons in voor externe veiligheid bij de energietransitie en de woningbouwopgave. Dat betekent dat we letten op nieuwe energietransitie ontwikkelingen in de woonomgeving.

Regie voeren op provinciale en bovengemeentelijke thema's omgevingsveiligheid

- De provincie Zuid-Holland gebruikt haar netwerk, invloed en middenpositie om de juiste partijen binnen en buiten de overheid aan tafel te krijgen. Samen delen we informatie en kijken op welke thema's we gezamenlijk kunnen optrekken.
- Samen met partners zorgen we voor omgevingsveiligheid binnen NOVEX Rotterdamse Haven. Dat doen we door nieuwe ontwikkelingen te monitoren en waar nodig schrijven we extra beleid, zoals bijvoorbeeld bij grootschalige op- en overslag van ammoniak.
- De provincie vernieuwt het externe veiligheidsbeleid van Rotterdam The Hague Airport.

Verkenning naar transities met een impact op omgevingsveiligheid

- We onderzoeken of er nieuwe risico's zijn bij de energietransitie. Als die er zijn, zorgen we dat we mogelijke maatregelen afspreken.
- We onderzoeken of de geplande woningbouwopgave de veiligheid van de inwoners verandert. We inventariseren de risicobronnen en de samenhang met de woningbouwopgave. Dat zijn onder andere transportassen en bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen.
- We onderzoeken of de versnippering van (regionale) bedrijventerreinen invloed heeft op de externe veiligheid.

Visieontwikkeling op bestaande combinaties tussen risicobron en zeer kwetsbare gebouwen

De Omgevingswet heeft nieuwe regels voor nieuwe, zeer kwetsbare gebouwen die binnen aandachtsgebieden liggen. Er liggen ook bestaande, zeer kwetsbare gebouwen binnen aandachtgebieden. Daar gelden de nieuwe regels niet voor. De provincie bekijkt in 2026 of een visie op bestaande combinaties nog nodig is; hier ligt geen taak voor de provincie.

Beleidsprestatie 7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem

Wat willen we bereiken?

De provincie bevordert het duurzaam beschermen, benutten en beheren van de bodem & de onder- grond, zowel door middel van haar eigen beleid als door het beïnvloeden van dat van andere overheden. Het gaat hier om het beschermen en beheren van de kwaliteit van het bodem-grondwatersysteem in relatie tot het verantwoord aanbrengen, beheren en afbouwen van functies in de ondergrond. De provincie zet voor deze beleidskeuze in op:

- Het optimaal benutten en beheren van bodem en ondergrond
- Het beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem
- De nazorg van stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Beschermen en beheren van het bodem- en grondwatersysteem

- We voeren het Overgangsrecht bodem uit. Dan doen we door mandaten en opdrachten te verlenen aan de 5 omgevingsdiensten. Zij stellen elk jaar een Werkplan Spoed en Nazorg op. Hierin staat onder meer welke maatregelen zij nemen om verontreinigde locaties aan te pakken.
- In 2030 zijn alle spoed- en nazorglocaties in Zuid-Holland afgerond en/of beheerst. Beheerst wil zeggen dat de aanwezige bodemverontreinigingen geen actueel risico opleveren
- We inventariseren locaties die zijn verontreinigd met PFAS. Als dat nodig is, nemen we (tijdelijke beheers) maatregelen.
- We voeren de maatregelen uit die in het waterprogramma voor verbetering van de grondwaterkwaliteit staan.

- We werken met andere overheden samen op de thema's diffuse verontreinigingen (dat zijn PFAS en lood) en Zeer Zorgwekkende Stoffen. Het doel is om de uitstoot van deze stoffen te verminderen. Als dat nodig is, nemen we maatregelen om de risico`s te verkleinen.
- We investeren in de kennisinfrastructuur bodem en ondergrond. Doel hiervan is het uitwisselen van bestaande bodem kennis tussen alle regionale partijen in Zuid-Holland en het initiëren van gezamenlijke kennisprojecten in Zuid-Holland.

Nazorg stortplaatsen in het kader van de Wet Milieubeheer

- We leggen nazorgheffingen op aan exploitanten van stortplaatsen. Dit doen we om de nazorgkosten na sluiting van de stortplaats te bestrijden. We beheren dit geld in het Fonds Nazorg. Dat heeft jaarlijks een eigen begroting.
- We sluiten stortplaatsen en voeren nazorg uit. Dat houdt onder meer in monitoren, uitvoeren van beheer en vervanging van voorzieningen van de gesloten stortplaats. Zo voorkomen we verontreiniging van de omgeving door gesloten stortplaatsen
- We voeren VTH-taken uit bij activiteiten op en bij gesloten stortplaatsen. Daarmee beschermen we nazorgvoorzieningen en de uitvoering van de nazorg. Zo voorkomen we negatieve invloed door activiteiten op de nazorg.

Optimaal benutten en beheren van de bodem en ondergrond

- We stimuleren gemeenten om bodemenergieplannen te laten maken Deze plannen gaan vooral over het gebruik van warmte-koudeopslag.
- Het adviseren op aanvragen uit de Mijnbouwwet aan het ministerie van Klimaat en Groene Groei (KGG). Het gaat om vergunningaanvragen over aardwarmte, gas- en oliewinning. De provincie beoordeelt de vergunningen onder meer op de gevolgen voor de grondwaterkwaliteit en -kwantiteit.
- De provincie wil samen met andere overheden 4D-Ordening onderdeel maken van alle relevante ruimtelijke planvorming en gebiedsontwikkeling in Zuid-Holland. 4D-Ordening verwijst daarbij naar het (natuurlijk) water-

en bodemsysteem in vier dimensies. Naast de drie ruimtelijke dimensies (lengte, breedte en diepte) onder onze voeten (3D-Ordening) is ook de vierde dimensie tijd van belang.

- We beheren de waarden van de ondergrond (ecologisch, archeologisch, cultuurhistorisch, aardkundige en landschappelijk) op een duurzame manier. We onderzoeken in 2025/2026 hoe we de waarden beter kunnen benutten en beschermen.

Beleidsprestatie 7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving

Wat willen we bereiken?

Bedrijven in Zuid-Holland behoren tot de meest innovatieve ter wereld en zijn belangrijk voor werkgelegenheid, maar moeten ook veilig zijn met zo min mogelijk uitstoot van gevaarlijke stoffen om zo een gezonde en veilige leefomgeving te bevorderen. Hiervoor worden de instrumenten vergunningverlening, toezicht en handhaving ingezet om voor een goede milieukwaliteit (luchtkwaliteit, bodem, geluid en externe veiligheid) binnen het wettelijk kader te zorgen. De uitvoering van deze provinciale taken gebeurt door vijf Zuid Hollandse Omgevingsdiensten. Daar waar dat noodzakelijk is, pakken we als provincie zelf de regie om hier sturing aan te geven en nieuw beleid te ontwikkelen. Zo kan VTH-instrument via het stellen van aangescherpte voorwaarden of door ruimte te scheppen voor experimenten op verantwoorde wijze ingezet worden voor gewenste transities richting een duurzamer energiebeleid en circulaire economie.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

- Met Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) zorgen we dat bedrijven en activiteiten die onder bevoegd gezag van Gedeputeerde Staten (GS) vallen, zich aan de wet houden. Als we VTH gebruiken, letten we op of de maatregelen de beleidsambities van de provincie steunen. Denk bijvoorbeeld aan verduurzaming van de industrie in Zuid-Holland, energietransitie, circulaire economie en het Schone Lucht Akkoord. Zo werken we samen met omgevingsdiensten aan een gezamenlijk programma Circulaire economie voor 2026. De nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2024-2027 geeft richtlijnen hoe VTH te gebruiken voor een veilige en gezonde leefomgeving. Dit doen we vooral bij luchtkwaliteit, geluid en omgevingsveiligheid (opslag en transport van gevaarlijke stoffen).
- De omgevingsdiensten voeren de VTH-taken uit. De provincie controleert die uitvoering en stuurt bij als dat nodig is. We bespreken ook wat er nodig is om die taken goed uit te voeren. Als blijkt dat er meer budget nodig is om de taken goed uit te voeren, doen we hiervoor voorstellen in de begrotingscyclus van de provincie.
- Als het nodig is, gaan we bij handhaving over tot verscherpt toezicht. Dit verscherpt toezicht blijft van kracht tot het bedrijf de verbeteringen heeft doorgevoerd die nodig zijn. We hebben veel aandacht voor Chemours als producent van onder meer PFAS. Dat heeft impact op de maatschappij en op de wettelijk vraagstukken die er spelen. Daarom maken we hier al een paar jaar capaciteit voor vrij. Tijdens het debat over Chemours op 20 september 2023 zijn moties aangenomen en is een aantal toezeggingen gedaan. Dit werken we verder uit volgens het behandelvoorstel van 19 december 2023 (PZH-2023-845378735). We informeren Provinciale Staten (PS) 2 keer per jaar over de voortgang van de uitvoering van de moties en over alle ontwikkelingen op het dossier. Een deel van de moties is inmiddels afgehandeld. Toch blijven PFAS en specifiek Chemours ook in 2026 en de komende jaren aandacht en inzet vragen van de provincie en DCMR Milieudienst Rijnmond. We willen de emissies naar water en lucht verder terugdringen en we blijven we altijd en op tijd optreden bij geconstateerde overtredingen. Bij toezicht en bij vergunningverlening leidt dit tot ingewikkelde juridische procedures. Deze worden gevoerd namens GS.
- Bij vergunningverlening gaat de doorontwikkeling en uitrol van de Altijd Actuele Digitale Vergunning de komende jaren door. Dit betekent voor alle Zuid-Hollandse omgevingsdiensten dat de informatie over de vergunning beter en gemakkelijker te vinden is. Ook richten we het werkproces en de aanvraag efficiënter en effectiever in. De uitdagingen spelen niet alleen in Zuid-Holland. Daarom stimuleren we dat we onze

ervaring en ontwikkeling als standaard gaat gelden voor het landelijk digitale vergunningenstelsel. Zo worden onze kennis en ervaring landelijk georganiseerd en geïntegreerd.

- Uitstoot van (potentiële) Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) naar lucht en water beperken we maximaal. Dat doen we met inventarisaties bij bedrijven van ZZS-emissies en in de afvalverwerking. We werken de vergunningen bij en overleggen (ook in IPO-verband) met het Rijk over noodzakelijke scherpere wet- en regelgeving. We onderzoeken hoogwaardig hergebruik van ZZS-houdende materialen en vermindering van ZZS-houdend afval.
- We stimuleren kennisuitwisseling en stimuleren samenwerking met en tussen omgevingsdiensten. Dat doen we samen met de gemeentelijke partners bij de 5 Zuid-Hollandse omgevingsdiensten. Dit leverde een gezamenlijk programma op van de 5 diensten. Het programma heeft een jaarlijkse uitvoeringsagenda vanaf 2025. Het doel van de diensten is dat zij over 5 jaar virtueel samenwerken alsof zij één dienst zijn met 5 vestigingen. Het samenwerkingsprogramma richt zich op de arbeidsmarkt, informatievoorziening en digitalisering, gezamenlijke taakuitvoering, kennisdeling en -ontwikkeling op het gebied van milieucriminaliteit, circulaire economie en energie. De coördinatie van dit traject ligt bij de provincie. Ook zorgt de provincie voor de ambtelijke ondersteuning van de bestuurlijke begeleidingsgroep van wethouders en gedeputeerde. De provincie onderhoudt de contacten met de directeuren en projectleiders bij de omgevingsdiensten over de uitvoering van het samenwerkingsprogramma en houdt de voortgang in de gaten.
- Naar aanleiding van landelijke onderzoeken startte de staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat in juli 2022 een interbestuurlijk programma van 2 jaar. Dat houdt zich bezig met het verbeteren van het landelijke stelsel van vergunningverlening, toezicht en handhaving. In januari 2025 maakten we afspraken over het toepassen van de resultaten van het verbeterprogramma. Binnen het IPO werken we samen zodat deze resultaten op de goede manier worden opgenomen in het landelijke VTH-stelsel. Ook stimuleren we binnen Zuid-Holland dat de gemaakte afspraken worden nagekomen, samen met onze omgevingsdiensten en gemeentelijke partners.
- We werken samen met onze diensten en partners om de Omgevingswet in de praktijk te blijven controleren. Als dat nodig is, passen we de samenwerking, het beleid en ons instrumentarium verder aan aan de nieuwe wetgeving. Ons instrumentarium wil zeggen ons eigen beleid en we voeren in IPO verband gesprekken met de wetgever als de wet aangepast moet worden.

Beleidsprestatie 7-1-6 Gezondheid en welzijn

Wat willen we bereiken?

De provincie wil bijdragen aan het verbeteren van de gezondheid van haar inwoners, gezondheids- verschillen verkleinen en zorgkosten reduceren. Gezondheid is het resultaat van een groot aantal verschillende elementen, van milieufactoren als lucht en geluid, kwaliteit van de leefomgeving, de mogelijkheid tot recreatie en sport tot specifieke factoren zoals individuele leefstijl. De provincie definieert gezondheid vanuit de ‘Positieve Gezondheid’ benadering, een benadering die niet de ziekte maar een betekenisvol leven van mensen centraal stelt. De nadruk ligt hierbij op veerkracht, eigen regie en aanpassingsvermogen van de mens, in het licht van de sociale, fysieke en emotionele uitdagingen van het leven. Gezondheid gaat hierbij hand in hand met welzijn ofwel het gevoel van welbevinden.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Programma Gezondheid en Welzijn

De provincie wil met het programma gezondheid en welzijn bijdragen aan de gezondheid van de inwoners. Het programma bestaat uit drie onderdelen delen: gezonde leefomgeving, gezonde voedselomgeving en netwerk en kennisinfrastructuur. De onderdelen zijn:

Gezonde leefomgeving

- We ontwikkelen de methode ‘gezond ontwerpen’, waarmee je op basis van de wensen van inwoners en de kansen in een wijk de wijk zo kunt inrichten dat de wijk de gezondheid ondersteunt.
- Met de methode gezond ontwerpen ondersteunen we gemeenten en hun partners bij het gezond maken van minimaal zes bestaande wijken, door bijvoorbeeld te komen tot een gebiedsvisie of een inrichtingsplan.

Gezonde voedselomgeving

- Samen met bedrijven stimuleren we een gezonde lunchcultuur op het werk, zodat werknemers met hun collega’s kunnen genieten van een gezonde groenterijke lunch.
- We geven subsidie voor een programma van Jong Leren Eten voor Voedseleducatie in het MBO, zodat jongeren aan het begin van hun werkzame leven leren om zelfstandig gezondere keuzes te maken.
- We stimuleren dat gezonde voedsel makkelijk toegankelijk is, door met supermarkten ziekenhuizen, scholen, sportverenigingen en gemeenten samen te werken.
- Conform amendement A912 op de Kadernota 2026-2029wordt € 0,5 mln. beschikbaar gesteld om specifiek in te zetten voor de ondersteuning van lokale eetinitiatieven zoals wijkrestaurants of mealprep-keukens, onder de voorwaarde dat zij gezonde én duurzame maaltijden aanbieden en de opzet van een regionaal logistiek netwerk om (biologische) boeren en keukens met elkaar te verbinden.

Netwerk en kennisinfrastructuur

- We werken samen met alle partners, in Zuid-Holland die willen bijdragen aan een gezond Zuid-Holland. Doel is om kennis over het ondersteunen van gezond gedrag te delen en toe te passen. Samen organiseren we regelmatig bijeenkomsten, zoals het Festival gezond verstand.
- We steunen Healthy Society Programma en de Medical Delta. Die programma’s richten zich op het opschalen van effectieve projecten en programma’s die de gezondheid verbeteren.

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport

Het beleidsdoel Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen

Wat willen we bereiken?

De provincie wil dat mensen meer naar buiten gaan om te ontspannen, bewegen of sporten. De provincie zet daarom, samen met partners, in op een goed netwerk van gebieden, voorzieningen en bestemmingen voor sport en recreatie. Ook stimuleert de provincie activiteiten die gericht zijn op een grotere deelname van bewoners aan sport en recreatie, met name van hierin ondervertegenwoordigde groepen.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

De provincie Zuid-Holland wil een omgeving waar iedereen fijn buiten kan zijn. In 2023 stelden we daarom het recreatieperspectief 2030 vast. Dit plan helpt om te zorgen voor goede en toegankelijke plekken om te wandelen, fietsen, sporten en elkaar te ontmoeten. Buiten zijn is gezond en maakt mensen gelukkiger.

We werken aan dit doel op zes manieren: verzorgen, verweven, vergroten, vernieuwen, verbinden en vertellen. We sluiten aan bij andere plannen van de provincie. Zo kunnen we meer bereiken, bijvoorbeeld om het makkelijker te maken voor inwoners om in hun eigen omgeving te bewegen, bij het beschermen van de natuur en het ontwikkelen van het platteland.

Beheer en ontwikkeling recreatiegebieden

Provinciale recreatiegebieden:

De provincie Zuid-Holland heeft een paar eigen recreatiegebieden. Vlietland en Bentwoud zijn de grootste.

Vlietland

- De provincie zorgt voor het beheer van Vlietland. Dat gebeurt volgens een plan voor het beheer van het bos. Samen met de omgeving maakten we een plan om het gebied te ontwikkelen.
- Bij de bouw van recreatiewoningen houdt de provincie zich aan de afspraken met Recreatiecentrum Vlietland BV, zoals het aanpassen van wegen en paden in het gebied. Tijdens de werkzaamheden let de provincie erop dat het gebied goed bereikbaar blijft.
- In 2022 begonnen we met de aanleg van geluidswallen bij Vlietland en de Vogelplas–Starrevaart, langs de A4. In 2026 werken we verder aan de andere delen van dit project.

Bentwoud

- De provincie is voor het grootste deel (twee derde) eigenaar van Bentwoud.
- In 2024 is besloten het plan ‘Uitvoeringsprogramma Bentwoud’ uit te voeren voor de jaren 2024 tot 2029. Samen met inwoners en partners werken we de projecten verder uit.
- In 2025 vernieuwen we de afspraken met gemeenten en Staatsbosbeheer over het beheer en de ontwikkeling van Bentwoud.
- Eind 2025 of begin 2026 ondertekenen alle partijen die afspraken.

Recreatiegebieden in eigendom bij derden

De recreatiegebieden zijn belangrijk voor ontspanning en gezondheid. Ze helpen ook om provinciale doelen te bereiken zoals: meer bos en bomen, omgaan met klimaatverandering, duurzame energie en natuurvriendelijk beleid. De provincie werkt goed samen met de beheerders van deze gebieden om deze doelen te bereiken.
In Zuid-Holland zijn de meeste recreatiegebieden van gemeenten, recreatieschappen en Staatsbosbeheer.

- De provincie helpt deze beheerders met geld (subsidie) voor het onderhoud van de gebieden.
- Vanaf 2026 krijgen vooral grote recreatiegebieden die in meerdere regio’s liggen, subsidie via een speciale regeling.
- Deze subsidie geldt voor meerdere jaren, namelijk van 2026 tot en met 2029.

Het strand is het grootste recreatiegebied van Zuid-Holland. In 2025 ondertekenen we het vernieuwde Kustpact. Dit geldt tot 2030.

- We geven subsidie aan Stichting de Noordzee en KIMO Nederland en België voor een schone en veilige kust en onderzoeken hoe we kunnen helpen bij sporten aan de kust, zoals: paardrijden, watersport en strandsporten
- We doen mee aan de nationale Kustdagen en organiseren netwerkbijeenkomsten. Daar delen we plannen, praktijkvoorbeelden en kennis over de toekomst van de Nederlandse kust.

Bevorderen groenparticipatie

De provincie geeft voor 2 jaar subsidie aan 2 programma's:

- De Groene Motor van het Zuid-Hollands Landschap, voor vrijwilligers die werken in het groen.
- Mens en Natuur van IVN Natuureducatie. Dat programma verbindt natuur met thema's zoals gezondheid, samenleven, recreatie en biodiversiteit.
- Het programma van Gezond Natuur Wandelen krijgt voor 3 jaar subsidie. Dit programma leidt vrijwilligers op die wandelingen begeleiden.
- Het programma Groen doet goed krijgt in 2026 subsidie via een aparte regeling voor recreatie, toerisme, sport en gezondheid. Doel van het programma is om kinderen te laten leren en genieten van de natuur,

Ontwikkelen recreatief netwerk en beheer routestructuren

Recreatief netwerk en beheer van routes

- In 2023 begonnen we met een onderzoek naar één centrale organisatie voor het beheer van recreatieve routes. Enkele routebeheerders vroegen om dit onderzoek.
- In 2025 bekijken we wat zo'n organisatie kost.
- De centrale organisatie zorgt voor het onderhoud van routeborden en markeringen, niet voor de paden zelf.
- Het fietsknooppuntennetwerk in Zuid-Holland is al ongeveer 25 jaar oud en moet worden vernieuwd. De vernieuwing start in 2026.

Onderhoud en toegankelijkheid van routes

- We gaan door met de subsidies aan Wandelnet en het Fietsplatform. Deze organisaties geven ons advies en werken aan betere landelijke wandel- en fietsroutes.
- We onderhouden langeafstand-fietsroutes in Zuid-Holland zoals de Kustroute, Maasroute en Waterlinieroute.
- Boeren die hun land openstellen voor wandelaars krijgen een vergoeding.
- In Zuid-Holland gaat het om ongeveer 99 kilometer aan boerenlandpaden.
- We blijven voorlopig vier voet- en fietsveren met subsidie ondersteunen.
- We onderzoeken hoe paden en recreatiegebieden beter toegankelijk kunnen worden voor mensen met een handicap of chronische ziekte. De basis voor dit onderzoek ligt in de wet en in het VN-verdrag over gelijke rechten voor mensen met een beperking.

Onderzoek en kennis

- Voor ruiter- en menroutes organiseren we een platform voor het delen van kennis.
- We helpen ook met een meldpunt waar mensen problemen met routes kunnen doorgeven.
- We doen mee aan een proef met 'Groene Haltes'. Dit zijn haltes van het openbaar vervoer die het beginpunt zijn van een wandeling. Bij zo'n halte komen zitplekken, een watertappunt en duidelijke route-informatie.

Water- en oeverrecreatie

- Samen met andere organisaties verbeteren we de mogelijkheden voor recreatie op en langs het water. We willen dit doen op een duurzame manier die past bij de omgeving.
- Waterrecreatie moet ook bijdragen aan de beleidsdoelen gezondheid en bewegen. Denk aan activiteiten zoals zwemmen, suppen, windsurfen en andere sporten aan de kust.
- We kijken hoe deze vormen van recreatie ook toegankelijk kunnen maken voor iedereen, ongeacht achtergrond of beperking.

Financiële steun voor projecten

Met de subsidieregeling 'Kwaliteitsimpuls recreatie' geven we geld aan projecten die de recreatie in Zuid-Holland verbeteren. Dat kan gaan om nieuwe projecten of om verbeteringen van bestaande plekken. De subsidieregeling is ook bedoeld voor water- en oeverrecreatie.

Stimuleren sport en bewegen

- De provincie wil dat mensen meer sporten en bewegen in hun eigen woonomgeving.
- We gaan door met de subsidies voor projecten die bewegen stimuleren. Deze projecten maken de omgeving aantrekkelijker en helpen vooral mensen die minder snel in beweging komen.
- We bekijken ook hoe we deze doelen kunnen opnemen in ander beleid, zoals ons omgevingsbeleid.
- De provincie gaf van 2021 tot 2024 geld aan projecten van het Jeugdfonds Sport & Cultuur. We evalueren deze projecten en gebruiken de resultaten voor nieuwe plannen.
- Als er vragen zijn over de spreiding van sportlocaties in de regio, helpen we meedenken over oplossingen.
- We blijven samenwerken met onze partners en zoeken ook nieuwe partners.
- We ondersteunen de gemeenten in een regionale aanpak voor aangepast sporten. Dat doen we door het financieel bijdragen voor het aanstellen van een regio-coördinator.

Beleidsprestatie 7-2-2 Recreatie en Toerisme in balans

Wat willen we bereiken?

Toerisme en recreatie zijn van belang voor ontspanning en brede welvaart, o.a. door bij te dragen aan de regionale economie en de instandhouding/ verbreding van het lokale voorzieningenniveau. Grote aantallen bezoekers die zich concentreren op één plek of in/ nabij kwetsbare gebieden kunnen echter ook negatieve effecten hebben. Wanneer de draagkracht van een gebied wordt overschreden, kan dit leiden tot een verminderde bezoekerservaring, schade en verstoring van de natuur, milieu- belasting en problemen rondom mobiliteit. De provincie wil dat toerisme en recreatie in balans zijn met de omgeving met het streven dat toerisme en recreatie per saldo een positieve bijdrage leveren aan de inwoners van Zuid-Holland.

De provincie ondersteunt de ontwikkeling van welvarende, evenwichtige en duurzame toeristische bestemmingen met toeristisch-recreatief aanbod dat aansluit op de draagkracht en identiteit van het gebied. Verblijfsrecreatie biedt een belangrijke basis voor de ontwikkeling van toerisme en is daarmee onderdeel van de balansopgave. Het bestaande buitenstedelijke aanbod wil de provincie behouden voor recreatief gebruik. Daarnaast is er buitenstedelijk beperkte ruimte voor nieuwe ontwikkeling van recreatiewoningen. De ruimte die er is zal duurzaam benut moeten worden met het oog op wonen, werken, natuur, water en het behoud van agrarische functies. Nieuw verblijfsrecreatief aanbod moet o.a. passend zijn bij de toeristische vraag, de omgevingskwaliteit en de visie van de provincie en de regio. Permanente bewoning van recreatiewoningen en het toevoegen van tweede woningen beschouwt de provincie daarom als onwenselijke ontwikkelingen en worden dan ook uitgesloten.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Algemeen

Zuid-Holland is een mooie en fijne provincie om te wonen, werken en op bezoek te komen. Recreatie en toerisme nemen overal toe. Dat is soms te merken aan de drukte op populaire plekken. Andere gebieden kunnen juist meer bezoekers gebruiken. De provincie wil dat toerisme goed past bij de omgeving en iets positiefs toevoegt. Daarom stimuleren we duurzaam toerisme dat helpt bij natuur, erfgoed en lokale voorzieningen. Ook zorgen we voor een betere spreiding van bezoekers, bijvoorbeeld met nieuwe routes en recreatieplekken.

Bevorderen duurzame toeristische bestemmingen

- We werken aan de thema's uit de gezamenlijke IPO Position Paper over recreatie en toerisme. We doen mee aan de landelijke werkgroep ‘Ruimte voor recreatie en toerisme’.
- De adviezen uit het provinciale rapport ‘Bestemming in balans’ gebruiken we om de drukte van bezoekers op een bestemming meer in balans te brengen. Dit doen we bijvoorbeeld als het op een plek te druk wordt.
- We helpen elk jaar maximaal 3 gemeenten met het verzamelen en bekijken van gegevensvia zogeheten ‘balanstafels’. Hierin bespreken we met belanghebbenden de invloed van recreatie en toerisme op de leefomgeving. Samen kiezen we de acties die goed zijn voor recreatie en de omgeving.
- Samen met andere organisaties zorgen we voor een goede balans tussen natuur en recreatie in het Nationaal Park Hollandse Duinen en de Biesbosch. We doen dit met campagnes over gedrag. We verbeteren de entrees en de groene haltes.
- In het Groene Hart steunen we projecten op het gebied van recreatie en toerisme. Denk aan plattelandstoerisme, een sterke regio-uitstraling en nieuwe routes.
- We ondersteunen maatregelen om bezoekersstromen naar en van Kinderdijk beter te begeleiden. We zorgen voor betere verbindingen met andere plekken in de Alblasserwaard.
- We willen kijken of en hoe we passende regels kunnen maken voor vakantieverblijven. Zo passen die beter bij wat een gebied aankan.
- Als uit een onderzoek in 2025 blijkt dat het haalbaar is, starten we een proef met gratis openbaar vervoer voor verblijfsgasten.

Omvormen recreatieparken

Sommige recreatieparken worden weinig gebruikt voor vakantie of dagrecreatie. Als zo'n park geen toekomst meer heeft als recreatiegebied, kijken we samen met de gemeente wat er wél mogelijk is. In sommige gevallen kan er dan permanente bewoning komen. Dat kan onder voorwaarden via artikel 7.45g van de Omgevingsverordening.

Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat

Het beleidsdoel Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen de effecten van klimaatverandering is vastgesteld in het omgevingsbeleid. De uitwerking van dit beleidsdoel vind je via deze link.

Beleidsprestatie 7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling

Wat willen we bereiken?

De provincie wil, samen met alle belanghebbende partners en partijen, de directe en indirecte maatschappelijke kosten door bodemdaling beperken. Afhankelijk van de lokale omstandigheden, mogelijkheden en maatschappelijke urgentie is dat tegengaan van bodemdaling (mitigeren) of meebewegen (adapteren). Dit doet de provincie onder andere via gebiedsaanpakken.

In specifiek de veen(weide)gebieden wil de provincie de bodemdaling beperken, omwille van

1. de generieke klimaatopgave om broeikasgasemissies door veenoxidatie terug te dringen en
2. de soms plaatselijke noodzaak in urgent kwetsbare gebied(en), waar het blijven meebewegen met de veen-bodemdaling tegen fysieke of financiële grenzen aanloopt en niet langer is te verantwoorden. Dit doet de provincie onder andere als regisseur van de Regionale Veenweide Strategieën (gericht op 2030) en via een bijdrage aan het, door het Rijk te regisseren, Nationaal Veenplan (met doorkijk naar 2050).

De provincie wil de gevolgen van (doorgaande) bodemdaling inzichtelijk en bespreekbaar maken, evenals het helpen bieden van handelingsperspectieven voor een vitale en (be)leefbare toekomst van de gebieden en mensen die het aangaat. Dit doet de provincie onder andere via het Nationaal Onderzoeksprogramma Veengebieden.

De provincie wil bij alle werkzaamheden, ruimtelijke ontwikkelingen en keuzes expliciet rekening houden met de bodemdalingsgevoeligheid. De provincie wil een gebalanceerde afweging tussen de verschillende doelen en belangen (mogelijk) maken.

De provincie verwacht van de waterschappen dat ze rekening houden met de gevolgen van bodem- daling, onder andere bij het vaststellen van de peilbesluiten en dat zij aangeven als dit knelt met andere normen, belangen, functies of grondgebruik.

De provincie verwacht van gemeenten en anderen dat ze bij locatiekeuzes voor het ontwikkelen van nieuwe woningbouwplannen of andere ruimtelijke ontwikkelingen, de bodemdalingsgevoeligheid van een gebied expliciet meenemen vanwege het toekomstig beheer. Dit wordt uitgewerkt in de beleidsregel "toekomstbestendig bouwen". Ook verwacht de provincie dat rekening wordt gehouden met de gevolgen van bodemdaling bij de uitvoering van werken zoals de aanleg van rioleringen en ophoogwerkzaamheden.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Beperken bodemdaling in stedelijk gebied

We kijken wat de verschillende effecten zijn van het bewegen naar een hogere grondwaterstand in de veenweiden. We kijken wat het effect is op het verminderen van de uitstoot van CO_2, het watersysteem en het grondgebruik en maken daar beleid op.

Gebiedsaanpakken veen

- We gaan verder met projecten van het nationale veenweide innovatieprogramma (VIP-NL).
- We zijn gestart met het systeeminnovatieprogramma KIEM en JUMP van het Veenweide Innovatie Centrum. KIEM is de onderzoeksfase en JUMP is de ontwikkelfase. Het programma richt zich op het ontwikkelen van toekomstige bedrijfsconcepten op het veen.
- We stimuleren onderzoek naar innovaties om de uitstoot van CO_2 te verminderen, zoals Klei op Veen.

Regionale Veenweide Strategieën, Nationaal Veenplan en Gebiedsaanpakken

We werken in de deelgebieden met agrariërs, medeoverheden en maatschappelijke partijen aan gebiedsplannen. Door goed samen te werken willen we maatregelen nemen om CO_2-uitstoot uit veen te remmen, bijvoorbeeld door de aanleg van (Waterinfiltratiesystemen (WIS), hiervoor verlenen we subsidie.

Beleidsprestatie 7-3-2 Klimaatadaptatie

Wat willen we bereiken?

De provincie wil dat Zuid-Holland een fijne plek blijft om te werken, wonen en recreëren, ook als omstandigheden veranderen. Daarom neemt de provincie nu maatregelen om zich voor te bereiden op klimaatopgaven als weersextremen (hitte, droogte, wateroverlast, overstromingen), zeespiegelstijging en bodemdaling. Samen met waterschappen, gemeenten en het Rijk wordt er voor een klimaatbestendig en waterrobuust ingerichte provincie in 2050 gezorgd. Niet alleen om schade en overlast te beperken, maar ook vanuit de ambitie te streven naar een gezonde, groene leefomgeving, een aantrekkelijk vestigingsklimaat, goede bereikbaarheid en een veerkrachtige innovatieve economie.

Inzet van de provincie is om de transitie naar een klimaatbestendige provincie onlosmakelijk onder- deel uit te laten maken van het gehele provinciale beleid en de praktijk. Klimaatadaptatie is een dwarsdoorsnijdend thema dat vele beleidsterreinen raakt, denk aan infrastructuur, landbouwtransitie, natuur, stedelijke ontwikkeling, etc. Op al deze terreinen zet de provincie in op de bescherming van mensen, leefomgeving en economie tegen de gevolgen van overstromingen en extreem weer. Bijvoorbeeld door het stimuleren van innovatieve oplossingen voor waterberging en voorkomen van hittestress in stedelijk gebied. Ook werkt de provincie aan een duurzame zoetwatervoorziening waarbij vraag en aanbod in balans zijn, en aan het voorbereiden van de natuur en economie op de klimaatverandering.

Inzet van de provincie is tevens om bij ruimtelijke ontwikkelingen (nieuw of in bestaand bebouwd gebied) de betrokken partijen de risico's als gevolg van de klimaatopgaven expliciet mee te laten wegen bij de locatiekeuze of inrichting van het gebied. Daarbij wordt in ieder geval gebruik gemaakt van de uitkomsten van de klimaatstresstesten die overheden hebben uitgevoerd (conform de afspraken uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie). Op die manier wordt bij nieuwe ruimtelijke projecten rekening houden met de impact van klimaatverandering en kan het risico op schade en slachtoffers voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is, worden beperkt. Centraal vertrekpunt daarbij is dat meer ruimte wordt geboden aan het water, natuurlijke processen, en groen. Dit uitgangspunt draagt tevens bij aan andere opgaven als een gezonde leefomgeving, bescherming van de natuur en de verhoging van biodiversiteit.

Door beleid tijdig aan te passen maken wordt er tevens gebruik gemaakt van kansen om adaptieve maatregelen mee te nemen in al geplande ruimtelijke projecten of ontwikkelingen, bijvoorbeeld op gebied van beheer en onderhoud van eigen assets als gebouwen, wegen en infrastructuur. Hiermee kan geld slimmer worden ingezet en worden kosten, schade en overlast bespaard. Daarnaast geeft de provincie hierdoor het goede voorbeeld.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Weerkrachtig Zuid-Holland

Samenwerking

We zetten de samenwerking rond klimaatadaptatie voort in de werkregio's. Hierin zitten naast de provincie ook waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten, veiligheidsregio's GGD's en andere partijen.

Aanpak

Samen volgen we 7 stappen:

- We brengen kwetsbaarheden in kaart voor klimaatverandering, zoals hittestress, wateroverlast en droogte.
- We voeren van gesprekken met alle betrokken partijen om risico's en mogelijke oplossingen te bespreken, en vervolgens een strategie te formuleren.
- We maken een uitvoeringsagenda.
- We kijken waar we samen kunnen optrekken met andere beleidsonderwerpen.
- We stimuleren en faciliteren andere partijen van de werkregio's.
- We borgen klimaatbestendigheid in wet- en regelgeving om te zorgen dat maatregelen duurzaam worden doorgevoerd en nageleefd.
- We ondersteunen partijen zodat zij weten hoe te handelen bij calamiteiten.

Routekaart Klimaatadaptatie

Wij hebben Provinciale Staten beloofd om in 2026 een routekaart Klimaatadaptatie te maken. Deze routekaart beschrijft bestaande en mogelijk nieuwe inzet van de provincie om in 2050 klimaatbestendig te zijn. In 2026 beginnen we met het herzien van bestaande maatregelen in het Omgevingsprogramma. Ook kijken we of er nieuwe maatregelen rondom Klimaatadaptatie moeten worden gemaakt in het Omgevingsprogramma. We doen dit samen met onze partners. We gebruiken daarbij onze uitvoeringsagenda klimaatadaptatie, de bijgewerkte Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie en de Nationale Adaptatie Strategie van de Rijksoverheid. In 2025 presenteerden we al een tijdlijn voor het project aan Provinciale Staten. De tijdlijn laat zien welke (beleid)informatie er de komende jaren komt vanuit Europa, het Rijk en de provincie Zuid-Holland. Deze informatie gebruiken we bij het maken van de routekaart.

Water

Wij doen onderzoek naar de gevolgen van grootschalige wateroverlast Aanleiding voor het onderzoek is de grote wateroverlast in Limburg in 2021. Ook doen we mee aan de Bouwtafel Waterzuinige Wijken. Door kennis te delen en praktijkervaring op te doen, werken we aan een landelijke richtlijn voor drinkwaterzuinig bouwen.

Klimaatadaptief bouwen

Samen met de woningbouwcorporaties willen we het bewustzijn vergroten over de noodzaak van maatregelen bij klimaatverandering. We zorgen ervoor dat steeds meer mensen zien dat effectieve klimaatadaptieve oplossingen nodig zijn in de woningbouw.

Kennisontwikkeling

We dragen bij aan het Platform Slappe Bodem en aan de Coalitie Stevige Steden Dat doen we door mensen samen te brengen en kennis te vergroten.

We dragen bij aan VP-delta van het TU Delft Innovation & Impact Centre. VP-delta stimuleert en versnelt innovatie voor een klimaatbestendige omgeving. VP-delta maakt mogelijk dat startende ondernemers hun producten in een vroeg stadium kunnen testen, verbeteren en laten zien. Dit gebeurt in verschillende proeftuinen en in proefprojecten met partners.

Infrastructuur
Extreem weer beïnvloedt de veiligheid en de bereikbaarheid van onze provinciale infrastructuur. Samen met partijen in de bouw onderzoeken wij welke eisen er aan een klimaatadaptieve infrastructuur moet worden gesteld en hoe we die eisen praktisch invullen.

Hitte
Door klimaatverandering moeten gemeenten zich voorbereiden op toenemende hittegolven. Met een pilot stimuleerden we gemeenten om een Hitteplan te maken. Als de pilot goede resultaten laat zien, gaan we verder met deze aanpak. Wij ondersteunen het onderzoek naar de gevolgen van langdurige hitte. Langdurige hitte zorgt voor opwarming van gebouwen en huizen, dat heeft negatieve effecten op gezondheid, arbeidsproductiviteit en leefbaarheid.

Economie
Klimaatverandering heeft grote gevolgen voor onze economie. Wij ondersteunen de ontwikkeling van klimaatadaptieve bedrijfsterreinen en de projecten van het Deltaprogramma.

Stimuleren uitvoering/subsidie
Met subsidies ondersteunen wij de uitvoering van klimaatadaptieve maatregelen.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

‘Wat mag het kosten’ is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	101,3	116,7	120,2	110,8	104,7	100,8
Overige lasten	11,6	18,6	18,8	17,0	19,6	17,7
Subsidies en inkomensoverdrachten	82,5	90,5	94,4	87,0	77,9	75,8
Kapitaallasten	0,1	0,1	0,1	0,1	0,6	0,6
Arbeidskosten	7,2	7,5	6,9	6,7	6,6	6,6

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	101,3	116,7	120,2	110,8	104,7	100,8
Gedekt uit saldo inzet reserve	-5,0	0,2	2,7	0,5	-0,6	-0,6
Gedekt uit specifieke baten	16,8	15,9	12,7	12,5	8,7	7,6
Gedekt uit algemene middelen	89,5	100,6	104,8	97,9	96,7	93,7

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- De structurele omvang van de begroting neemt toe in onderstaande jaren door voorstellen die in deze begroting zijn opgenomen:
    - In de jaren 2026 tot en met 2029 wordt jaarlijks € 4 miljoen toegevoegd voor beheer en onderhoud recreatiegebieden.
    - In de jaren 2026 tot en met 2028 wordt jaarlijks € 3 miljoen toegevoegd voor een kwaliteitsimpuls van recreatieve routenetwerken en structuren.
- In de jaren 2025, 2026 en 2027 is de inzet geraamd van ruim € 13 miljoen vanuit Rijksmiddelen voor Impuls Veenweiden in 7-3-1 'Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling'. Daardoor is de omvang van de begroting voor die jaren hoger dan de structurele omvang van de begroting.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder	709	998	1.021	0	1.021	1.009	1.205	1.205
7-1-2 Verminderen van geluidhinder	544	592	608	0	608	597	593	593
7-1-3 Externe veiligheid	669	609	621	0	621	607	602	602
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	12.035	6.330	4.138	0	4.138	4.050	3.013	1.955
7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	63.031	65.526	65.810	2.893	68.702	68.647	68.795	68.796

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
7-1-6 Gezondheid en welzijn	1.043	1.784	1.938	0	1.938	1.423	968	968
Totaal beleidsdoel 7-1	78.032	75.840	74.136	2.893	77.029	76.333	75.176	74.119
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	15.324	25.393	23.132	9.426	32.558	25.238	25.956	23.027
7-2-2 Toerisme en recreatie in balans	1.351	2.247	2.613	24	2.637	1.819	1.813	1.813
Totaal beleidsdoel 7-2	16.676	27.640	25.745	9.450	35.195	27.057	27.769	24.839
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	5.251	10.346	6.282	0	6.282	5.772	1.482	1.482
7-3-2 Klimaatadaptatie	1.386	2.858	1.682	0	1.682	1.622	318	318
Totaal beleidsdoel 7-3	6.637	13.204	7.963	0	7.963	7.394	1.800	1.800
Totaal Lasten	101.344	116.684	107.845	12.342	120.188	110.783	104.745	100.759
Baten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
7-1-1 Luchtkwaliteit en verminderen geurhinder	-58	0	0	0	0	0	0	0
7-1-3 Externe veiligheid	-56	0	0	0	0	0	0	0
7-1-4 Beschermen en benutten van de kwaliteit bodem- en grondwatersysteem	-8.464	-1.693	-1.034	0	-1.034	-948	-1.058	0
7-1-5 Vergunningverlening toezicht en handhaving (VTH) van milieuwetgeving	-4.285	-6.200	-7.400	0	-7.400	-7.400	-7.400	-7.400
Totaal beleidsdoel 7-1	-12.864	-7.893	-8.434	0	-8.434	-8.348	-8.458	-7.400
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
7-2-1 Recreatie, sport en bewegen	-391	-232	-232	0	-232	-232	-232	-232
Totaal beleidsdoel 7-2	-391	-232	-232	0	-232	-232	-232	-232
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
7-3-1 Beperken maatschappelijke kosten door bodemdaling	-3.550	-7.815	-4.035	0	-4.035	-3.885	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	-3.550	-7.815	-4.035	0	-4.035	-3.885	0	0
Totaal Baten	-16.804	-15.940	-12.701	0	-12.701	-12.465	-8.690	-7.632
Saldo lasten en baten Ambitie 7	**84.540**	**100.745**	**95.144**	**12.342**	**107.486**	**98.318**	**96.055**	**93.127**

Toelichting lasten

Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid

Prijsstijging omgevingsdiensten 2026 € 1,1 miljoen (n)	Bestaand beleid
De werkplannen van de omgevingsdiensten worden jaarlijks geïndexeerd. Het indexatiebedrag voor de omgevingsdiensten voor de Begroting 2026 is volgens het provinciaal indexatiebeleid bepaald. Het gaat om een structurele bijstelling. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

AADV beheer & onderhoud en ontwikkeling Digi-V € 1,8 miljoen (n)	Nieuw besluit
We willen het proces van vergunningverlening verbeteren. Daarom willen we producten van het programma AADV de komende jaren verder ontwikkelen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het systeem Digi-V en de gestructureerde aanvraag. Met de doorontwikkeling kunnen we ze volledig werkend en overdraagbaar maken. Daar is extra geld voor nodig.	

Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport

Sport en Recreatie 2026 € 9,1 miljoen (n), 2027 € 7,4 miljoen (n), 2028 € 7,4 miljoen (n), 2029 € 4,4 miljoen (n) en vanaf 2030 € 0,4 miljoen (n)	Nieuw besluit
• Om onze bijdrage aan het recreatiebeheer van anderen op het percentage te brengen dat in de provinciale regeling is opgenomen (40%) moeten we het budget verhogen. We schatten in dat hiervoor van 2026 tot en met 2029 elk jaar € 4 miljoen extra nodig is. • De nieuwe regeling voor het beheer van recreatiegebieden betekent voor sommige eigenaren dat ze vanaf 2026 minder ontvangen dan in afgelopen jaren. Om dit te compenseren, is eenmalig € 0,5 miljoen nodig. • Het budget voor sport en bewegen is afgelopen jaren met incidentele middelen verhoogd. Om de inzet de komende jaren op hetzelfde niveau voor te zetten is structureel € 0,4 miljoen extra nodig. • Voor projecten die bijdragen aan betere recreatiemogelijkheden is er een subsidiebudget van € 1,3 miljoen. Afgelopen jaren was dit ongeveer € 4 miljoen. Het verschil komt door eenmalig geld vanuit het coalitieakkoord, en door meevallers binnen de opgave. We verwachten dat het budget snel op is. Met extra geld kunnen uitgewerkte projecten worden ondersteund zodat deze ook kunnen starten. Hiervoor is voor 2026 tot en met 2028 jaarlijks € 3 miljoen nodig. • Fietsers vinden het fietsknooppuntensysteem een belangrijk en fijn middel om aantrekkelijke fietsroutes te kiezen. Het systeem maakt gebruik van de bestaande fietsvoorzieningen. Het geeft daarbij fietsroutes tussen knooppunten aan. Dat doet het zowel met borden in de buitenwereld, als digitaal in een app. Het fietsknooppuntennetwerk in Zuid-Holland is ongeveer 25 jaar oud en het is tijd om te bezien bepalen of de routes nog passen bij de inrichting van Zuid Holland. Zowel de fietsvoorzieningen als het landschap zijn in 25 jaar namelijk veranderd. Voor het aanpassen van het netwerk denken we in 2026 eenmalig € 1,0 miljoen nodig te hebben. • De route-beheerders willen een centrale organisatie oprichten. Dit is voor het beheer en onderhoud van routes in Zuid-Holland. De provincie wil hier in 2026 eenmalig € 0,3 miljoen aan meebetalen. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Aanpassing budgetten € 0,4 miljoen (n)	Bestaand beleid
We passen de jaarlijkse prijsstijging van de jaarschijf 2026 toe op de budgetten. Dit doen we op basis van het provinciaal indexatiebeleid. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over de budgetten voor: recreatiebeheer, beheer en ontwikkeling recreatief netwerk en routestructuren, en groenparticipatie. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029
Er vonden geen bijstellingen plaats.

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029
Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	612	612	612	0	612	612	612	612
Totaal beleidsdoel 7-1	612	612	612	0	612	612	612	612
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
Groene ambities	8.932	11.313	0	0	0	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-2	8.932	11.313	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	9.544	11.925	612	0	612	612	612	612
Baten								
Beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid								
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	-2.232	-2.938	-967	0	-967	-1.072	0	0
Totaal beleidsdoel 7-1	-2.232	-2.938	-967	0	-967	-1.072	0	0
Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie, duurzame toerisme en sport								
Groene ambities	-1.380	-8.895	-2.015	0	-2.015	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-2	-1.380	-8.895	-2.015	0	-2.015	0	0	0
Beleidsdoel 7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgewassen tegen het effect van klimaat								
Groene ambities	-735	-97	-145	0	-145	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	-208	-165	-198	0	-198	0	0	0
Totaal beleidsdoel 7-3	-943	-262	-343	0	-343	0	0	0
Totaal Baten	-4.555	-12.096	-3.325	0	-3.325	-1.072	0	0
Saldo mutaties reserves	**4.988**	**-171**	**-2.714**	**0**	**-2.714**	**-460**	**612**	**612**

Betrokkenheid van Verbonden partijen

Omgevingsdiensten

De provincie neemt samen met alle gemeenten in de provincie deel in een omgevingsdienst. Er zijn vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland, namelijk DCMR Milieudienst Rijnmond, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, Omgevingsdienst West-Holland, Omgevingsdienst Midden-Holland en Omgevingsdienst Haaglanden. De omgevingsdiensten voeren het omgevingsbeleid uit voor de deelnemers. Het omgevingsbeleid zorgt ervoor dat activiteiten van bedrijven geen gevaar of overlast voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Daarom geven de omgevingsdiensten omgevingsvergunningen af aan bedrijven voor activiteiten die wel gevaar of overlast geven. Ook zorgen zij ervoor dat de bedrijven zich aan hun omgevingsvergunning houden. En zij nemen maatregelen als een bedrijf zich niet aan de omgevingsvergunning houdt. De omgevingsdiensten voeren hun (VTH-)taken uit op basis van verschillende wet-en regelgeving zoals de Omgevingswet, de Wet natuurbescherming en de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening.

Fonds nazorg

Zuid-Holland heeft als taak om oude stortplaatsen die niet meer in gebruik zijn, te bewaken. Oude stortplaatsen mogen geen gevaar voor mensen, dieren en milieu veroorzaken. Dat is eeuwigdurende nazorg voor gesloten stortplaatsen. De stortplaatsen hebben geld voor de nazorg gespaard toen zij werden gebruikt. Deze middelen worden beheerd door het Nazorgfonds van de provincie en mogen alleen worden gebruikt voor nazorg van gesloten stortplaatsen.

PROAV N.V.

Zuid-Holland heeft alle aandelen in Provinciaal Afvalverwijderingsbedrijf Zuid-Holland N.V. (PROAV). PROAV is eigenaar van een voormalige stortplaats, Derde Merwedehaven in Dordrecht. Deze stortplaats is al afgedekt en ingericht als recreatiegebied. Het is de bedoeling dat de stortplaats formeel wordt gesloten in 2025 en dat dan de nazorg overgaat naar de provincie. Op de voormalige stortplaats is een recreatieterrein aangelegd dat op datzelfde moment in gebruik, beheer en onderhoud wordt gegeven aan de gemeente Dordrecht.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Ambitie 7.

Overzicht Algemene middelen en Organisatie

Dit hoofdstuk bevat Overzicht Algemene middelen en Overzicht Organisatie, Onvoorzien en het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting.

Overzicht Algemene middelen

De provincie streeft naar een financieel gezonde huishouding. Dit is van belang voor de rechtmatigheid van het provinciale handelen en voor de maatschappelijke legitimiteit van de provincie. De provincie werkt immers direct dan wel indirect (via het Rijk) met belastinggeld van burgers en bedrijven.

Een financieel gezonde huishouding komt in de eerste plaats tot uitdrukking in een sluitende begroting, waarin baten en lasten meerjarig met elkaar in evenwicht zijn. In de tweede plaats moet de provincie beschikken over voldoende weerstandscapaciteit. Deze is nodig om financiële consequenties van (niet-begrote) risico's op te kunnen vangen.

De provincie streeft naar een belastingdruk die past bij het provinciale voorzieningenniveau. De opcenten op de Motorrijtuigenbelasting is veruit de belangrijkste belastingheffing van de provincie. Provinciale Staten stellen jaarlijks het opcententarief vast. Dit tarief is gebonden aan een wettelijk maximum, dat jaarlijks door het Rijk (op basis van de inflatieontwikkelingen) wordt aangepast.

Wat gaan we doen om dit te realiseren?

Financieel-strategisch beleid

Het provinciefonds is gekoppeld aan de ontwikkeling van het bruto binnenlands product. Verder hebben de onderschrijving van het plafond van het Btw-compensatiefonds en diverse ontwikkelingen in de verdeelmaatstaven, zoals wijziging van het peiljaar van de eigen inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting, invloed op de hoogte van de uitkering.

Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting

De belangrijkste inkomstenbron waar de provincie zelf invloed op heeft, bestaat uit de belasting opcenten motorrijtuigenbelasting. Naast het door de provincie vastgestelde opcenten-tarief zijn de werkelijke inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting afhankelijk van externe factoren, zoals de ontwikkeling van het wagenpark in Zuid-Holland. Er vond een budgettaire bijstelling plaats. Hiervoor verwijzen we naar de toelichting op de mutatie motorrijtuigenbelasting.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	8,2	8,0	26,4	47,0	68,6	91,0
Overige lasten	0,2	0,7	5,1	24,8	49,5	74,3
Kapitaallasten	8,0	7,2	2,8	0,4	0,4	0,4
Arbeidskosten	-	-	18,6	21,8	18,7	16,4

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- De omvang van de begroting neemt in de komende jaren toe door de verwachte loon- en prijsontwikkeling:
  - De stelpost looncompensatie heeft een omvang oplopend van € 3,6 miljoen in 2026 tot bijna € 38 miljoen in 2029.
  - De stelpost prijscompensatie (inclusief kredieten) heeft een omvang oplopend van € 10 miljoen in 2027 tot ruim € 60 miljoen in 2029.
- In de jaren 2026 tot en met 2029 is gemiddeld € 19 miljoen per jaar opgenomen als stelpost voor het capaciteitsplan. Deze middelen worden verdeeld naar de ambities na vaststelling van het capaciteitsplan.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Financieel-strategische beleid	8.197	7.959	42.235	-15.791	26.445	47.023	68.600	91.041
Totaal Lasten	8.197	7.959	42.235	-15.791	26.445	47.023	68.600	91.041
Baten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Financieel-strategische beleid	-472.321	-453.486	-417.655	-30.128	-447.782	-467.938	-492.896	-516.096
Heffen van opcenten motorrijtuigenbelasting	-392.104	-426.984	-468.660	-812	-469.472	-480.264	-490.607	-503.695
Totaal Baten	-864.425	-880.470	-886.314	-30.940	-917.254	-948.202	-983.503	-1.019.791
Saldo lasten en baten	**-856.227**	**-872.511**	**-844.079**	**-46.731**	**-890.810**	**-901.179**	**-914.903**	**-928.750**

Toelichting lasten

Algemene dekkingsmiddelen

Stelpost prijscompensatie € 16,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
De ambities maakten voor € 12,9 miljoen aanspraak op de stelpost voor prijscompensatie. De stelpost is verlaagd en het budget in de ambities is opgehoogd. De resterende € 3,3 miljoen in 2026 is vrijgevallen ten gunste van het begrotingssaldo. De uitwerking staat in het Financieel beeld, onderdeel Stelposten.	

Stelpost looncompensatie € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
De stelpost looncompensatie is aangevuld met € 0,6 miljoen, zodat de omvang voldoende is om de verwachte loonontwikkeling te dekken. De uitwerking staat in het Financieel beeld, onderdeel Stelposten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Kapitaallasten € 0,2 miljoen (v)	Bestaand beleid
De aanpassing van de rentebaten (zie baten) wordt toegerekend aan de ambities. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Algemene dekkingsmiddelen

Extra uitkering provinciefonds € 18,3 miljoen (v)	Bestaand beleid
Door het herstellen van een weeffout in het provinciefonds, krijgen we elk jaar € 18,3 miljoen. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Extra uitkering provinciefonds € 10 miljoen (v)	Bestaand beleid
Een gewichtscorrectie in de motorrijtuigenbelasting voor elektrische voertuigen levert ons extra inkomsten op: in totaal € 62 miljoen, waarvan € 10 miljoen in 2026. De rest: 2027 € 14 miljoen, 2028 € 18 miljoen en 2029 € 20 miljoen. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo	

Motorrijtuigenbelasting € 0,8 miljoen (v)	Bestaand beleid
De verhoging van de motorrijtuigenbelasting van € 0,8 miljoen, komt door: 1. aangepaste CPI-cijfers (veranderingen in prijzen voor consumenten); 2. de blijvende verhoging van 0,3 opcenten vanaf 2026, volgens het coalitieakkoord; 3. een aanpassing van de korting voor elektrische voertuigen; 4. een nieuwe analyse voor de inkomsten uit opcenten (extra belasting) voor campers. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Precario-inkomsten € 2 miljoen (v)	Bestaand beleid
De provincie heft precariobelasting ‘voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond’. Gelijktijdig met de Begroting 2026 is aan Provinciale Staten het Statenvoorstel ‘Verordening precariobelasting Zuid-Holland 2026 en bijbehorende tarieventabel’ toegestuurd. In dat Statenvoorstel lichten we toe dat, na vaststelling van de verordening en tarieventabel, de verwachte jaarlijkse precario-inkomsten met € 2 miljoen toenemen. Die extra inkomsten zijn meerjarig in deze begroting verwerkt. Dekking ten gunste van het begrotingssaldo.	

Rentebaten € 0,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
Beperkte bijstelling van de te verwachte rentebaten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Algemene dekkingsmiddelen

Loon- en prijscompensatie	Bestaand beleid
Op basis van de vastgestelde indexatiecijfers in de Kadernota 2026 zijn de stelposten voor loon- en prijscompensatie (inclusief kredieten) geactualiseerd. De uitwerking staat in het Financieel beeld, onderdeel Stelposten.	

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Algemene dekkingsmiddelen

Uitkering provinciefonds en MRB	Bestaand beleid
De meerjarige uitkering van het provinciefonds en de inkomsten vanuit de opcenten op de MRB leiden tot extra baten. De uitwerking staat in het Financieel beeld, onderdeel Toelichting mutaties begrotingssaldo.	

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Algemene vrije reserve	4.315	0	0	4.642	4.642	31.455	38.355	59.839
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	4.600	19.350	0	0	0	0	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	0	120.000	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	8.915	139.350	0	4.642	4.642	31.455	38.355	59.839
Baten								
Algemene dekkingsmiddelen								
Algemene vrije reserve	-4.600	-112.878	-8.229	8.229	0	0	0	0
Groene ambities	-250	-8.477	0	0	0	0	0	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	-100	0	0	0	0	0	0	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	-572	-10.184	0	0	0	0	0	0
Mobiliteit	-1.350	0	0	0	0	0	0	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	0	-15.000	0	0	0	0	0	0

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	0	-3.209	0	0	0	0	0	0
Reserve UPG 40	0	-2.383	0	0	0	0	0	0
Restauratie & herbestemming monumenten	0	-5.352	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	0	-2.892	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	-6.872	-160.375	-8.229	8.229	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**2.043**	**-21.025**	**-8.229**	**12.872**	**4.642**	**31.455**	**38.355**	**59.839**

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Niet van toepassing.

Subsidies

Niet van toepassing.

Overzicht Organisatie

Overzicht Organisatie zijn de overheadkosten die bestaan uit alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Zie de paragraaf Bedrijfsvoering voor verdere informatie.

Wat mag dat kosten?

Inleiding

Wat mag het kosten is opgebouwd in 2 delen:

- Opbouw en verloop lasten
- Raming baten en lasten

'Wat mag het kosten' is nu samengevat in 1 tabel. Provinciale Staten hebben budgetrecht op het niveau beleidsdoel. Daarom zijn de toelichtingen ook geschreven op de bijstellingen per beleidsdoel, binnen een ambitie. De mutaties op beleidsprestaties zijn daarnaast ter informatie vermeld.

Opbouw en verloop lasten

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal	132,8	143,4	141,5	135,3	129,6	127,4
Overige lasten	35,7	43,1	42,3	36,5	30,5	28,5
Subsidies en inkomensoverdrachten	1,0	1,1	1,3	1,3	1,3	1,0
Kapitaallasten	13,9	11,6	12,3	12,2	14,6	14,7
Arbeidskosten	82,2	87,5	85,5	85,3	83,2	83,2

	Realisatie 2024	2025	2026	2027	2028	2029
Totaal lasten	132,8	143,4	141,5	135,3	129,6	127,4
Gedekt uit saldo inzet reserve	-0,1	-	-	-	-	-
Gedekt uit specifieke baten	5,8	4,6	4,6	4,6	4,6	4,6
Gedekt uit algemene middelen	127,2	138,8	137,0	130,8	125,1	122,9

Toelichting meerjarige ontwikkeling van de lasten

- In de jaren 2025 tot en met 2027 is de inzet geraamd van bijna € 10 miljoen van het programma Financiële processen en systemen. Daardoor is de begroting in die jaren hoger dan de structurele omvang van de begroting.

- In de jaren 2025 tot en met 2028 is de inzet geraamd van circa € 15 miljoen van het programma Informatietransitie. Daardoor is de begroting in die jaren hoger dan de structurele omvang van de begroting.

Raming baten en lasten

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	29.512	31.123	29.259	892	30.151	26.714	26.811	24.926
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	76.993	84.317	81.621	200	81.821	80.847	78.639	78.090
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	18.820	17.794	17.504	785	18.289	18.252	18.263	18.541
Een solide financieel en juridisch beleid	1.776	2.849	7.561	26	7.587	5.822	1.989	1.949
Inkoop en subsidies	1.344	1.972	371	0	371	371	371	371
Communicatie	1.475	2.503	2.117	1	2.118	2.118	2.118	2.117
Concerncontrol	2.928	2.795	1.174	36	1.210	1.209	1.425	1.423
Totaal Lasten	132.849	143.352	139.608	1.939	141.548	135.333	129.616	127.416
Baten								
Duurzame organisatie								
Een duurzame informatievoorziening en digitalisering	-115	0	0	0	0	0	0	0
Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie	-1.693	-1.500	-1.500	0	-1.500	-1.500	-1.500	-1.500
Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland	-3.734	-2.787	-2.787	0	-2.787	-2.787	-2.787	-2.787
Een solide financieel en juridisch beleid	-188	-231	-231	0	-231	-231	-231	-231
Communicatie	-3	-40	-40	0	-40	-40	-40	-40
Concerncontrol	-20	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	-5.753	-4.558	-4.558	0	-4.558	-4.558	-4.558	-4.558
Saldo lasten en baten	**127.096**	**138.795**	**135.050**	**1.939**	**136.990**	**130.775**	**125.058**	**122.858**

Toelichting lasten

Duurzame organisatie

ITS-keurmerk gebouw C € 0,3 miljoen (n)	Nieuw besluit
Om te voldoen aan de ITS-keurmerk voor gebouw C hebben Provinciale Staten middels een motie extra middelen beschikbaar gesteld. We verwachten dat de kosten hiervoor € 0,3 miljoen zijn. Dekking komt ten laste van het begrotingssaldo.	

Aanpassing budgetten € 1,2 miljoen (n)	Bestaand beleid
We passen de jaarlijkse prijsstijging van de jaarschijf 2026 toe op de budgetten. Dit doen we op basis van het provinciaal indexatiebeleid. Dekking ten laste van de stelpost prijscompensatie.	

Kapitaallasten € 0,5 miljoen (n)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd wijzigen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo.	

Toelichting baten

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Toelichting lasten Meerjarenraming 2027-2029

Duurzame organisatie

Kapitaallasten: 2027 € 0,5 miljoen (n), 2028 € 0,7 miljoen (n), 2029 € 0,6 miljoen (n)	Bestaand beleid
Door verschuiving van de investeringen (activeringsmomenten) in de tijd veranderen ook de afschrijvingen en de rentelasten. Dekking ten laste van het begrotingssaldo. Zie ook de Financiële begroting 4.2 Investeringskredieten en de Paragraaf Financiering voor een nadere toelichting op de ontwikkeling van de rentelasten.	

Apparaatslasten: 2027 € 4,6 miljoen (v), 2028 € 0,6 miljoen (v), 2029 € 0,6 miljoen (v)	Bestaand beleid
Voor een toelichting zie paragraaf Arbeidscapaciteit.	

Toelichting baten Meerjarenraming 2027-2029

Er vonden geen bijstellingen plaats.

Instrumentarium

Reserves

Het onderstaande overzicht toont de inzet van reserves per beleidsdoel in deze ambitie. Een toevoeging aan de reserve (lasten) betekent dat het saldo van de reserve toeneemt. Een onttrekking aan de reserve (baten) betekent dat het saldo van de reserve afneemt. Een meerjarig totaaloverzicht van de omvang van de reserves is terug te vinden in de Financiële begroting, Staat van reserves.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Lasten								
Duurzame organisatie								
Arbeidscapaciteit	0	5.382	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve lastneming subsidies	147	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Lasten	147	5.382	0	0	0	0	0	0
Baten								
Duurzame organisatie								
Egalisatiereserve lastneming subsidies	0	-147	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	0	0	0	0	0	0	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal Baten	0	-147	0	0	0	0	0	0
Saldo mutaties reserves	**146**	**5.235**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Betrokkenheid van Verbonden Partijen

Zuid-Holland heeft een (klein) aandeel in de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Waterschapsbank NV. Het doel is om toegang te hebben tot de kapitaal- en geldmarkt. Hierdoor kan Zuid-Holland genoeg geld lenen tegen zo laag mogelijke kosten.

Subsidies

Zie paragraaf Subsidies - Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Onvoorzien

De post ‘onvoorzien’ is bedoeld als dekking voor (een schatting van) uitgaven die niet zijn voorzien in de begroting. Vanaf de Begroting 2026 ramen we een jaarlijks structureel bedrag van € 0,5 miljoen. Op de post onvoorzien worden nooit rechtstreeks uitgaven geboekt. Als een beroep op de post onvoorzien wordt gedaan, worden middelen vanuit de post onvoorzien overgeheveld naar andere budgetten van de programmabegroting. Daarbij is een PS-besluit met een begrotingswijziging noodzakelijk.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Onvoorzien	0	0	0	500	500	500	500	500

Vennootschapsbelasting

Vanaf 2016 is de provincie als gevolg van de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen in beginsel belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (hierna: vpb). Publiekrechtelijke rechtspersonen en overheidsstichtingen dienen per activiteit te beoordelen of met de uitoefening van de betreffende activiteit een onderneming wordt gedreven in vennootschapsrechtelijke zin. Dit betekent dat vpb afgedragen dient te worden over structureel winstgevende activiteiten.

Sinds het boekjaar 2016 dient de provincie Zuid-Holland jaarlijks een aangifte vpb in. Alleen haar deelname in een tweetal commanditaire vennootschappen (cv's) kwalificeert als ondernemingsactiviteiten. Dat resultaat is onderworpen aan vpb. De verwachting is dat dit ook geldt voor 2026.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Najaarsnota 2025	Kadernota 2026 (incl. mutaties Najaarsnota 2025)	Bijstellingen Begroting 2026	Begroting 2026	Raming 2026	Raming 2027	Raming 2028
Vennootschapsbelasting	53	32	32	0	32	4	4	4

Indicatoren

Wettelijke indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn gebaseerd op de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 10 november 2017, nr. 2017-0000031576, tot vaststelling van de beleidsindicatoren die door provincies in de ambities en ambitie verantwoording worden opgenomen.

Ambitie	Omschrijving	Nulmeting	Meetwaarde 2024	2026	2027	2028	2029
1	Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	PM	0	0	0	0	0
1	Opkomst verkiezingen	PM	N.v.t.	55%	55%	N.n.b.	55%
2	Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer	7,5	7,9 (landelijk gemiddelde 7,8)	≥ landelijk gemiddelde 2026	≥ landelijk gemiddelde 2027	≥ landelijk gemiddelde 2028	≥ landelijk gemiddelde 2029
3	Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)	40 Mton	36	32,4	30,9	29,4	27,9
3	Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)	13.4 PJ	32,6 (datajaar 2023)	41,7	44,1	46,6	49,0
4	Procentuele groei bruto regionaal product (BRP)	PM	1,5	1,5	1,4	1,1	1,0
4	Procentuele werkgelegenheid	PM	73,2	73,0	72,8	72,6	72,4
4	Restauratievolume	15	12,6%	12,5	12,3	12,1	11,9
5	Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet	3	4	Geen meting	Meting	Geen meting	Geen meting
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied	-	421	900	500	200	250
5	Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave	27.476	-43	900	900	500	200

Toelichting

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht
Als provincie Zuid-Holland proberen wij gemeenten vanuit Financieel Toezicht te ondersteunen bij gezonde gemeentefinanciën. Wij proberen met ons toezicht te voorkomen dat gemeenten in de financiële problemen komen en daarom is onze ambitie uiteraard dat er geen gemeenten onder preventief financieel toezicht komen te staan.

Opkomst verkiezingen
De gemiddelde opkomst is vergelijkbaar met de vorige verkiezingen.

Waardering openbaar vervoer op basis van de Klantenbarometer
Onze doelstelling is een gelijke of hogere waardering dan het landelijke cijfer.

Totale emissie broeikasgassen in Zuid-Holland (Mton)
In de landelijke klimaatdoelen is een uitstootreductie van 55% in 2030 ten opzichte van 1990 opgenomen. Deze Nationale reductie doorgerekend voor Zuid-Holland zou betekenen dat de 1990 uitstoot in 2030 maximaal 20 Mton zou mogen bedragen. In 2023 bedroeg de uitstoot in Zuid-Holland 35,7 Mton CO_2 eq. Het zal zowel nationaal als provinciaal een uitdaging worden om de doelstellingen te halen; Het PBL concludeerde in de Klimaat- en Energieverkenning (KEV) 2024 dat het zeer onwaarschijnlijk is dat Nederland het 2030 doel met het huidige beleid zal halen.

Totale productie van hernieuwbare energie in Zuid-Holland (PJ)
Het aandeel hernieuwbare energiegebruik neemt langzaam toe in Zuid-Holland en bedraagt 32,6 PJ (ipv 33,5) (of 9,6% van het energiegebruik) in 2023. Het landelijk aandeel hernieuwbare energiegebruik bedroeg 17% in 2023. De afstand tot het 2030 doel van 27% lijkt nationaal moeilijk te realiseren en voor PZH onhaalbaar.

Procentuele groei bruto regionaal product (BRP) en Procentuele werkgelegenheid
De procentuele groei BRP en procentuele werkgelegenheid zijn op basis van de macro economische verkenningen (MEV) van het Centraal Plan Bureau (CPB), publicatie september 2024. Het betreft zoals al langere tijd landelijke cijfers, regionale cijfers zijn niet voorhanden. Het jaar 2029 is geëxtrapoleerd op basis van de aanwezige CPB-cijfers. Pas na sluiting van de Begroting 2026 wordt een nieuwe MEV verwacht.

Restauratievolume
Wij voorzien jaarlijks een lichte daling, doordat netto steeds iets meer monumenten worden gerestaureerd dan dat er achteruit gaan richting staat matig/ slecht.
De actuele opgaven in de monumentenwereld blijven echter groot ten aanzien van inflatie en stijgende bouwprijzen, beschikbaarheid van gekwalificeerd personeel en klimaatadaptatie.

Aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet
In 2015, aan het einde van stroomgebied beheerplanperiode I, was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat geheel of deels in Zuid-Holland ligt dat aan de KRW-doelen voldoet 4 uit 5. De laatste officiële Kader Richtlijn Water (KRW)-beoordeling en vaststelling vond plaats in 2021 aan het einde van Stroomgebiedsbeheerplan II. In 2021 was het aantal KRW-grondwaterlichamen dat aan de KRW-doelen voldoet, 4 uit 5. In 2027 vindt de eerstvolgende officiële KRW-beoordeling plaats, dit gebeurt aan het einde van Stroomgebiedsbeheersplan III bij de vaststelling van de factsheets grondwater. In de tussenjaren, 2022 tot en met 2026 vindt er geen meting plaats voor KRW-grondwater.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingericht natuurgebied
We maken een robuust geheel van aaneengesloten natuurgebieden die tegen een stootje kunnen doordat de ecosystemen op orde zijn. Om dat te bereiken werken we toe naar afronding van het Natuurnetwerk Nederland per 2027. De daarvoor benodigde gronden komen deels via afspraken met de grondeigenaar over zelfrealisatie en deels via grondruil of verwerving beschikbaar. Voor deze hectaren zijn al en worden nog worden concrete inrichtingsplannen gemaakt, vergunningen aangevraagd en aannemers ingehuurd. De daadwerkelijke uitvoering van de inrichtingsmaatregelen vindt gefaseerd plaats t/m 2027. In 2026 wordt er circa 900 hectare nieuwe natuur ingericht. Op basis van het vastgestelde NNN handelingskader en het besluit volledige schadeloosstelling werken we voor de laatste hectaren, samen met de grondeigenaren en gebiedspartners, de realisatiestrategie per regio verder uit. Inmiddels loopt de uitvoering van een deel van de gebieden al en is in 2025 voorbereidend werk voor aanbesteding van nieuwe gebieden geleverd, waardoor veel hectaren de komende jaren opgeleverd zullen worden.

Jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw natuurgebied in beheer ten opzichte van de opgave
Na afronding van de inrichtingsfase komen de nieuw gerealiseerde natuurgebieden in de beheerfase, hetzij door middel van natuurbeheersubsidie of middels specifieke beheerafspraken. De prognose van de jaarlijkse groei van nieuw natuurgebied dat in beheer is, is volgend op de jaarlijkse groei van het aantal ha nieuw ingerichte natuurgebieden.
Voor de prognose wordt aangehouden dat nieuw ingerichte natuurgebieden het jaar na afronding van de inrichting in beheer komen. In de prognose worden gebieden die al wel in beheer waren maar waarvan binnen het realisatieprogramma de eindinrichting wordt uitgevoerd, niet meegeteld om dubbeltellingen te voorkomen.

Financiële indicatoren

In de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing is in het onderdeel Financiële kengetallen een samenvattende tabel opgenomen van de financiële indicatoren en een duiding daarvan. Een nadere toelichting op de berekening en totstandkoming van de kengetallen is terug te vinden in een bijlage van die paragraaf.

Monitor Leefomgeving Zuid-Holland

De monitor leefomgeving Zuid-Holland laat zien hoe het er ‘buiten’ voorstaat in de provincie Zuid-Holland. De monitor leefomgeving Zuid-Holland brengt (beleidsrelevante) ontwikkelingen in de leefomgeving in beeld, zonder uitspraak te doen over de relatie met provinciaal beleid of de effectiviteit, efficiëntie of legitimiteit van provinciale keuzes binnen dat beleid. De monitor beschrijft de staat van de leefomgeving aan de hand van een compacte set van indicatoren, voor het overzicht gegroepeerd in samenhangende thema’s. Door de monitor jaarlijks in geactualiseerde vorm uit te brengen worden langjarige trends en ontwikkelingen zichtbaar. Die kunnen gebruikt worden bij besluitvorming.

In mei 2025 is, gelijktijdig met de jaarstukken 2024, ook de geactualiseerde versie van de monitor aan Provinciale Staten toegestuurd, inclusief een duiding van de ontwikkelingen. Dat is terug te lezen via bijgaande link.

Voor de meest actuele versie van de monitor leefomgeving Zuid-Holland verwijzen we naar: https://monitorleefomgeving.zuid-holland.nl.

Paragrafen

Paragraaf Arbeidscapaciteit (loonkosten en inhuur)

Inleiding

Deze paragraaf geeft inzicht in de inzet van de totale arbeidscapaciteit en de daarmee samenhangende kosten. Het totaal van de begrote kosten is ons budget voor arbeidscapaciteit. Dit bestaat uit de vaste loonkosten van personeel en de kosten voor externe inhuur. Inkomsten vanuit UWV en detacheringen gaan daar vanaf.

In deze paragraaf behandelen we de samenstelling en de omvang van de benodigde arbeidskosten. Deze bestaan uit:

a. loonkosten personeel (formatie) van de provincie Zuid-Holland;
b. kosten voor de inhuur van externen;
c. kosten en baten uit detacheringen en het UWV.

We zijn weer een stap verder in de manier waarop we arbeidscapaciteit registreren, aansturen en daarover rapporteren. Tegelijkertijd blijven we ons ontwikkelen tot een opgavegerichte organisatie. Daarbij verbinden en realiseren we onze eigen ambities met de omgeving. Voor die ontwikkeling is het nodig steeds goed te weten hoeveel arbeidskosten nodig zijn voor onze doelen.

Totaalbeeld arbeidskosten

Onderstaande tabel laat zowel het totaal aan begrote arbeidskosten zien, als de afzonderlijke categorieën. Deze bedragen kwamen als volgt tot stand:

Omschrijving (bedragen x € 1 miljoen)	2025 na Najaarsnota	2026	2027	2028	2029
A. Loonkosten formatie	197,57	203,04	200,26	189,31	187,00
B. Kosten voor inhuur van externen	35,80	30,08	25,19	16,08	14,24
C. Detacheringen en uwv	-1,50	-1,50	-1,50	-1,50	-1,50
Totaal arbeidskosten	231,87	231,62	223,95	203,89	199,73
Percentage inhuur	14%	12%	12%	11%	8%

Het Arbeidscapaciteitsplan 2025 (en verder) gaat uit van een evenwichtige samenhang van Taken, Knaken en Personeel (TKP). Dit betekent dat het budget voor arbeidscapaciteit genoeg is voor de benodigde inzet van personeel om onze taken uit te voeren. Voor 2026 en de jaren daarna bepalen de taken die we nu moeten uitvoeren het begrote arbeidscapaciteitsbudget. Daarbij begrootten we realistisch, deels op basis van ervaringen uit voorgaande jaren. De Begroting 2026 houdt onder andere rekening met de daadwerkelijke relatieve schaalpositie (RSP) van de medewerkers, het gemiddeld aantal openstaande vacatures, en plekken die (tijdelijk) open staan.

Uitbreiding van het kader kan alleen als het takenpakket toeneemt of de provincie een andere rol op zich neemt. Daarbij nemen we aan dat we extra kosten voor de nodige externe inhuur betalen vanuit de materiële budgetten. Ook verwachten we opnieuw tijdelijke externe middelen, zoals Rijksbijdragen. Eventuele veranderingen in deze externe financiering beïnvloeden de benodigde arbeidscapaciteit en de uitvoering van taken.

Toelichting A. Loonkosten voor de formatie van de provincie Zuid-Holland

Het formatiebudget bestaat uit vaste en variabele loonkosten, en uit personele kosten uit het frictiebudget. Vaste loonkosten zijn de normale beloningen volgens de salarisschaal en vaste toelagen. Variabele loonkosten zijn betalingen die niet standaard terugkeren: overwerkkosten, toelagen onregelmatigheid, en reis- en verblijfkosten. Personele kosten uit het frictiebudget zijn voor bijzondere omstandigheden, overgangsregelingen, specifieke afspraken en onvoorziene zaken.

De loonkosten nemen in bovenstaand meerjarenbeeld geleidelijk weer af. Dit komt doordat tijdelijke middelen (vooral vanuit het Rijk) voor incidentele taken aflopen. Daarmee loopt ook het bijbehorende budget voor arbeidscapaciteit terug. Er is nog geen duidelijkheid over een eventuele voortzetting van deze tijdelijke middelen, en de hoogte daarvan. Daarom namen we zowel de te ontvangen middelen als de bijhorende loonkosten nog niet op. Het is aannemelijk dat er weer nieuwe (tijdelijke) middelen beschikbaar komen. Naar verwachting komen daardoor de loonkosten de komende jaren uit op een gelijk of hoger niveau (binnen de afspraken uit het coalitieakkoord).

Toelichting B. Kosten voor de inhuur van externen

Voor onze opgaven is soms een flexibele schil nodig. Bijvoorbeeld wanneer bijzonder gespecialiseerde kennis nodig is. Voordat we externe medewerkers inhuren, wegen we de beschikbare eigen capaciteit en kennis (aanbod) af met wat nodig is (vraag). Tegelijkertijd is de verwachte inhuur niet precies te voorspellen. Dit komt door factoren als verloop en ziekte. Deze kunnen we niet direct beïnvloeden.

Toelichting C. UWV/Detacheringen

Op basis van historische gemiddelden is het verwachte begrote bedrag circa € 1,5 miljoen voor UWV/detacheringen.

Paragraaf Bedrijfsvoering

De paragraaf betreffende de bedrijfsvoering geeft tenminste inzicht in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. De dekking voor beleidsdoelstelling van deze paragraaf is onderdeel van Overzicht Organisatie.

Wat willen we bereiken?

Beleidsdoel Duurzame organisatie

De provincie streeft ernaar om een adaptieve, inclusieve professionele en toekomstgerichte organisatie te zijn die continu inspeelt op veranderende omstandigheden en behoeften door middel van een warm-zakelijke manier van werken. De maatschappelijke doelstellingen en ontwikkelingen vertalen we door naar onze eigen organisatie. Daarmee nemen we onze verantwoordelijkheid.

Opgave- en gebiedsgericht werken vraagt van de provincie een omgevingsbewuste houding met sturing op processen op locatie, participatie met inwoners en partners en een hoog verbindend vermogen. Datagedreven werken is een belangrijk onderdeel van deze werkwijze. Daarvoor werken we aan een solide digitale infrastructuur en processen.

Als overheidsorganisatie zijn doelgerichtheid en kostenbewustzijn essentieel. Het is belangrijk dat we in onze eigen organisatie voldoende kennis en capaciteit hebben om onze taken uit te voeren om de kwaliteit van onze realisatie en uitvoering te waarborgen

Wat gaan we doen om het beleidsdoel te realiseren?

Om de beleidsdoelen voor de ambitie te halen, hebben we elk beleidsdoel vertaald in een aantal beleidsprestaties. Die staan hieronder beschreven.

Beleidsprestatie - Een duurzame informatievoorziening en digitalisering

De basis van elke digitale organisatie is een informatiehuishouding waarin duurzame toegankelijkheid van data centraal staat. Daarmee kunnen we direct en snel inspelen op maatschappelijke opgaven en kunnen we effectief onze provinciale taken realiseren. In 2023 is gestart met het programma Informatietransitie, gebaseerd op de ‘visie op een toekomstbestendig informatiebeheer’ uit 2022. De totaal verwachte (meerjarige) budgetbehoefte wordt op basis van de huidige inzichten geschat op een bedrag van € 23 miljoen. Na het begin van de uitrol van een nieuwe werkomgeving in 2025 vindt in 2026 grootschalige de uitrol voor de medewerkers plaats. De operationele beheerorganisatie zal in 2026 doorontwikkelen zodat zij het beheer van de producten uit programma Informatietransitie op zich kan nemen. De beheerorganisatie zal ook zorgdragen dat het datalek iDMS dicht blijft totdat het iDMS is vervangen door een nieuw systeem vanuit het programma.

Data gebruiken we om ons werk goed te doen en afgewogen keuzes maken. Dit betekent dat de omgang met data en informatie op een effectieve én efficiënte wijze geborgd moet zijn in de primaire processen, én dat het duidelijk is wie daar welke rol in heeft. Naast een moderne ondersteunende infrastructuur en de noodzaak tot verandering van houding en gedrag, bewustwording, gebruikersvriendelijkheid en coaching vormt dit de volgende stap in een volwassen data- en informatiehuishouding. In 2026 zal deze stap met de beleidsdomeinen worden gezet.

Beleidsprestatie - Maatschappelijk betrokken werkgeverschap en wendbaar daadkrachtige organisatie

De provincie wil een professionele organisatie zijn die klaar is voor de toekomst. We zijn flexibel en spelen in op veranderingen in interne en externe omstandigheden. Ons medewerkersbestand sluit hierop aan, zowel in aantal als in kennis en ervaring. Dit bereiken we door de inzet van strategische personeelsplanning en moderne HR-instrumenten.

Wij geloven dat onze medewerkers de sleutel zijn tot succes. Daarom hebben wij veel aandacht voor hun voortdurende ontwikkeling, welzijn en betrokkenheid. We zorgen voor een werkomgeving waarin we met talent en innovatie de resultaten van de organisatie halen. We zijn een integere, inclusieve organisatie.
Met een meer strategische en sturende rol kan HR nog beter bijdragen aan de organisatie. Daarom blijft HR zich in de komende periode richten op die veranderende rol. De aandacht gaat naar professionalisering van de organisatie en haar medewerkers, optimale arbeidscapaciteit, organisatieontwikkeling en het bieden van een sterke basisdienstverlening. Zo zorgen we ervoor dat onze medewerkers en de organisatie goed kunnen presteren. We blijven investeren in traineeprogramma's waarbij jonge getalenteerde mensen een tweejarig leer-werkprogramma doorlopen.
We zetten onze medewerkers en onze middelen zo optimaal mogelijk in voor de verschillende opdrachten die we als provincie hebben. De focus ligt daarbij op hoeveelheid, betaalbaarheid en kwaliteit. We houden rekening met de mogelijke veranderingen in de maatschappij.

Beleidsprestatie - Een duurzame huishouding van de provincie Zuid-Holland

De facilitaire diensten dragen bij aan het uitvoeren van de maatschappelijke opgaven. We ondersteunen daarmee beleidsmatige doelstellingen, zoals energietransitie, duurzaamheid, innovatie en slim datagebruik.

Een stabiele en toekomstbestendige organisatie vraagt om een duurzame, innovatieve en slimme dienstverlening en een veilige werkomgeving. Wij willen onze eigen organisatie zo goed mogelijk ondersteunen en zorgen voor tevreden medewerkers, klanten en bezoekers. We hechten grote waarde aan duurzaamheid en goed werkgeverschap. Dit doen we door het provinciale vastgoed (provinciehuis en buitenlocaties) en ons wagenpark te verduurzamen. En door de diensten zo in te richten dat de organisatiedoelstellingen worden vertaald naar een gastvrije cultuur met zowel een duurzame inrichting als producten, zodat deze naadloos aansluiten op de behoefte van zowel GS, PS, medewerkers van PZH en haar bezoekers.

Beleidsprestatie - Een solide financieel en juridisch beleid

Om onze ambities in de begroting waar te kunnen maken, zijn keuzes nodig. Uitgangspunt is een duidelijk en sterk financieel en juridisch beleid voor de lange termijn. Hierbij zijn de kosten voor onze inwoners niet hoger dan echt nodig is en zijn de inkomsten en uitgaven meerjarig altijd goed in balans. Om ons werk in de toekomst beter te kunnen plannen en uitvoeren, doen we op dit moment onderzoek naar wat we de afgelopen jaren aan werk hebben uitgevoerd. De aanbevelingen en adviezen uit het onderzoek werken wij uit in een voorstel.

Beleidsprestatie - Inkoop en subsidies

Ons inkoop en aanbestedingsbeleid helpt mee de maatschappelijke impact van onze opgaven te vergroten. In 2025 zetten we dan ook verder in op maatschappelijk verantwoord opdrachtgeven en inkopen (MVOI), het versterken van de inkoopfunctie en nog verder verbeteren van het contract- en leveranciersmanagement.

We zorgen voor een solide subsidiebeleid en een betrouwbare uitvoering van subsidieregelingen zodat de organisatie, inwoners en geïnteresseerde partijen met behulp van subsidies in staat gesteld worden om bij te dragen aan gewenste maatschappelijke ontwikkelingen. In 2025 is de vernieuwde Algemene Subsidieverordening Zuid-Holland ingegaan, en aansluitend daarop zij we gestart met de doorontwikkeling van de subsidieprocessen om het uitvoeren van het werk beter te laten verlopen en makkelijker te maken voor gebruikers. Deze doorontwikkeling loopt nog door in 2026.

Beleidsprestatie - Communicatie

Een groot deel van het geld voor de beleidsprestatie Communicatie wordt gebruikt voor een goede communicatieve basis voor de organisatie. We zorgen er met dit budget voor dat de interne en externe communicatie goed zijn georganiseerd. Daarnaast maken we in 2026 werk van een aantal ambities in het bijzonder. We leveren een nieuwe corporate communicatiestrategie op en zetten in op strategisch relatiemanagement en de professionalisering van onze evenementen. We vernieuwen onze website en ons

intranet. Dat doen we expliciet samen met de gebruikers van beide kanalen. We investeren verder in de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van onze (digitale) communicatie.

Beleidsprestatie - Concerncontrol

Audit en control toetsen of het (organisatie)systeem goed werkt. Met systeem bedoelen we het sturen, functioneren en verantwoorden. De organisatie is in control wanneer we zo zijn ingericht dat we het juiste gesprek, op het juiste moment, op het juiste niveau voeren. Het doel van die toets is dat we bij kunnen sturen om onze opgaven te realiseren. De focus ligt niet op controle(ren), maar op beter sturen en leren en op het maken van kansen. Concerncontrol is onafhankelijk ten opzichte van de kernactiviteiten van de provincie. Als goede gesprekpartner zorgt Concerncontrol voor het controlemechanisme voor de sturing en inrichting van de organisatie. Dat heet ook wel ‘governance’. Concerncontrol werkt mee aan de kaders en afspraken zodat het bestuur en management besluiten kunnen nemen. De basis voor die besluiten is betrouwbare informatie om de doelen te realiseren. Concerncontrol praat met belanghebbende partijen buiten de organisatie. De informatie die dat oplevert, neemt Concerncontrol mee in het interne beleid. Concerncontrol is nadrukkelijk onderdeel van de organisatie en werkt samen met alle medewerkers en onderdelen.

Paragraaf EU-subsidies

Inleiding

De beleidsdoelen die we als provincie hebben sluiten vaak aan op het Europese beleid. Om die doelen te halen liggen er kansen om Europese subsidies in te zetten. In deze paragraaf lees je een overzicht van alle subsidieprogramma's van de Europese Unie (EU) waarbij wij een rol spelen. Hoe het geld van deze subsidies is besteed lees je in de paragrafen over de beleidsdoelen.

De impact van Europese subsidies op onze regio is enorm. Via de subsidiemonitor van de EU maakt de provincie jaarlijks inzichtelijk hoeveel geld bij Zuid-Hollandse partijen terechtkomt. En ook aan welke maatschappelijke thema's deze middelen worden besteed. De nieuwste monitor van 1 september 2024 is te vinden via de onze website: https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/internationaal/eu-financieringsmogelijkheden.

De huidige begroting van de EU loopt van 2021 tot en met 2027. In de eerste drie jaar hebben 702 unieke Zuid-Hollandse partijen meegedaan aan 1.930 EU-projecten. Gezamenlijk kregen zij ruim €1,7 miljard. Dit is veel meer dan in de periode 2014-2017.

In de begroting van de provincie worden de totale opbrengsten van EU-subsidies slechts voor een deel zichtbaar. Dit komt doordat de provincie bij de meeste aanvragen van Zuid-Hollandse partners niet direct betrokken is

Betrokkenheid van de provincie

Als de provincie betrokken is, is dat in 1 van de 4 rollen. Deze 4 rollen leggen we eerst kort uit om vervolgens aan te geven wat de inzet is in 2026 per rol. Per programma verschilt welke rol de provincie speelt en daarmee welke invloed zij heeft.

Beslisser

Bij sommige subsidieprogramma's van de EU heeft de provincie de leiding. De provincie beslist dan zelf waar het geld naartoe gaat. Binnen de regels van het EU-programma mag de provincie zelf bepalen hoe en wanneer de subsidies worden opengesteld. Het geld van de EU komt dan bovenop het geld van de provincie. Zo kan de provincie haar plannen beter uitvoeren.

Adviseur

De provincie is bij verschillende subsidieprogramma's adviseur. Dat betekent dat we meedenken over de uitvoering van een programma. We hebben niet de leiding, maar zijn een tussenpersoon voor het programma en de partners in het veld. Zo hebben we invloed op de vorming van de programma's en zijn we betrokken bij de selectie van projecten.

Aanjager in de regio

De andere rol is om Zuid-Hollandse partijen aan te moedigen om gebruik te maken van Europese middelen. Dit doen we bijvoorbeeld door de EU Academy aan te bieden. Ook hebben een cofinancieringsregeling waarin Zuid-Hollandse partijen die deelnemen aan Interreg projecten een provinciale bijdrage kunnen krijgen. Daarnaast hebben we informatie op onze website wanneer bepaalde subsidies open zijn ('call kalender'). Tot slot organiseren we een Regionaal Afstemmingsoverleg EU-Financiering (RAEF).

Deelnemer aan EU-projecten

De provincie kan als organisatie ook zelf subsidie aanvragen bij EU-programma's voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Hiervoor moet de provincie als partner deelnemen aan een project.

Inzet in 2026 per rol

Beslisser

Er zijn 3 EU-subsidieprogramma's waar we als provincie de rol van beslisser hebben.

Kansen voor West 3 (EFRO)

Kansen voor West is een samenwerking tussen de vier Randstadprovincies (Noord- en Zuid-Holland, Utrecht en Flevoland) en de vier grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht). Deze groep provincies en steden voert het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) uit voor landsdeel West. Het programma richt zich op de prioriteiten *Innovatie* en *Klimaat*. In totaal is er voor de provincie Zuid-Holland € 41,2 miljoen aan EFRO-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Aanvullend stelt het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) € 9 miljoen beschikbaar.

De provincie beschouwt de middelen van het EFRO en Rijk als aanvulling op haar reguliere begrotingsmiddelen. We proberen deze budgetten dan ook volledig in onze begroting op te nemen. In de *Zuid-Hollandse openstellingsstrategie* hebben Gedeputeerde Staten vastgesteld op welke thema's de provincie dit geld in de periode 2022-2027 wil inzetten. En ook hoe deze in de tijd worden opengesteld. De provincie zet met Kansen voor West III in op drie thema's die aansluiten bij de beleidsprestaties die je terugvindt in deze begroting. Hoe we het geld precies hebben besteed lees je terug in het ambitieplan.

Tabel: Overzicht van inzet binnen Kansen voor West III

Prioriteit	Inhoudelijk thema	Beleidsprestatie
Innovatie	Innovatie	Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-1
Klimaat	Thema Verduurzaming van het HIC (industrie)	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-3-2 Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-3
	Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-2-2

Tabel 1: Overzicht van inzet binnen Kansen voor West III

Begin 2024 hebben GS opnieuw de strategie over de openstellingen besproken. Daarbij bepaalden ze ook een nieuwe programmering voor 2024 en 2025. De samenwerkende partners hebben afgesproken om alle EFRO-middelen voor het einde van 2025 minimaal 1 keer open te stellen. De reden hiervoor is dat een gemiddeld project 3 tot 4 jaar duurt. En alle EFRO-middelen moeten uiteindelijk in 2029 uitgegeven en verklaard zijn. In 2025 hebben we alle middelen die nog over zijn op de thema's *Innovatie* en *Verduurzaming van de gebouwde omgeving* opengesteld.

Voor 2026 zijn binnen het Kansen voor West III-programma geen EFRO-middelen meer beschikbaar. Mochten er toch middelen vrijkomen, dan zullen we deze opnieuw programmeren binnen 1 van de thema's.. Hiervoor stellen GS een nieuwe strategie voor het openstellen van de middelen vast voor het jaar 2026.

Tabel: Budget voor openstellingen Kansen voor West III per thema (bedragen x € 1 miljoen)

Openstellingsbudget per hema	EU + Rijk	PZH	Totaal
Innovatie	0,0	0,0	0,0
Verduurzaming van het HIC (industrie)	0,0	0,0	0,0
Verduurzaming van de gebouwde omgeving (energie)	0,0	0,0	0,0
Totaal openstellingsbudget 2026	0,0	0,0	0,0

Just Transition Fund (JTF)

Het Just Transition Fund (JTF) is een EU-fonds dat bijdraagt aan de overgang naar een klimaatneutraal Europa. Dat wil zeggen dat we in heel Europa niet meer verder bijdragen aan het verslechteren van het klimaat. Hoofddoel van het JTF is om industriële regio's te helpen om over te stappen naar duurzame oplossing voor de energievoorziening waarbij minder koolstof wordt uitgestoten.

Transitieplan

In totaal is er voor de regio Groot-Rijnmond € 58,5 miljoen aan JTF-middelen beschikbaar voor de periode 2021-2027. Dit bedrag wordt door het Ministerie van EZK aangevuld met € 5 miljoen. De provincie Zuid-Holland beslist samen met de gemeente Rotterdam over hoe we dit geld besteden. Hiervoor hebben de provincie en de gemeente samen met andere belanghebbenden een regionaal Transitieplan (TJTP) opgesteld. GS, het college van Rotterdam en de Europese Commissie hebben dit plan goedgekeurd. Het Transitieplan focust op drie sporen die aansluiten bij de beleidsprestaties.

Openstellingsbudget per thema		
Spoor 1: Innoveren	Het eerste spoor gaat over het vernieuwen en versterken van de regionale economie. Dit doen met nieuwe, duurzame en/of circulaire industrie	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-3-2 Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-3
Spoor 2: Investeren	Het tweede spoor gaat over het versnellen van de overstap naar schone energie. Dit doen we door te investeren in technologie, systemen en infrastructuur. Daarnaast zorgen we ervoor dat de industrie uiteindelijk geen koolstof meer nodig heeft.	Ambitie 3: Beleidsprestatie 3-3-1 Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-1-3
Spoor 3: Arbeidsmarkt	Het derde spoor gaat over de beroepsbevolking. Die moet wendbaarder en weerbaarder worden. Dat wil zeggen dat het bijvoorbeeld dat zij met de juiste training beter voorbereid zijn op de beroepen van morgen.	Ambitie 4: Beleidsprestatie 4-2-2

Budget

In de strategie voor het JTF Rijnmond hebben Gedeputeerde Staten en het college van Burgemeester en Wethouders van Rotterdam vastgesteld hoe de EU-middelen in de tijd worden opengesteld. Medio 2025 hebben deze partijen een planning gemaakt voor de openstelling in het laatste kwartaal van 2025.

Er komt een nieuwe openstelling. Ook komt er meer geld voor 2 andere openstellingen. Voor de nieuwe openstelling voor Spoor 1 en 2 is extra geld vanuit de provincie (€3,5 miljoen). Voor Spoor 3 is er extra geld voor de openstelling uit april 2024. Voor de openstelling van de scholingsvouchers komt er ook extra geld. In de tabel hieronder staat meer informatie over de openstellingen. De verantwoording van de inzet van JTF- en Rijksmiddelen gebeurt via het ambitieplan.

Tabel: Budget voor openstellingen JTF 2025 (bedragen x € 1 miljoen)

Openstellingsbudget per thema	EU+Rijk	Gemeente Rotterdam	PZH	Totaal
Spoor 1 en 2	10,6	0,0	3,5	14,1
Spoor 3 – Scholingsvouchers	0,1	0,0	0,0	0,1
Spoor 3	3,8	2,0	0,0	5,8
Totaal openstellingsbudget 2025	14,5	2,0	3,5	20,0

Nationaal Strategisch Plan GLB

Het GLB-NSP staat voor het Nationaal Strategisch Plan om het Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid uit te voeren. Dit plan gaat over de periode 2023-2027. De provincie Zuid-Holland werkt hiervoor samen met de andere 11 provincies, het Ministerie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de waterschappen.

Het GLB-NSP heeft als doel om de landbouw beter inrichten voor de toekomst. Daarbij komt ook het verbeteren van bodem, water, lucht, dieren, planten en klimaat. Dit gebeurd onder anderen door kennis met elkaar delen, nieuwe oplossingen zoeken voor uitdagingen en in nieuwe netwerken samen te werken.

De pijlers

Het GLB-NSP bestaat uit verschillende onderdelen die zijn onderverdeeld in twee pijlers: Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF) en Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO).

Pijler 1: Europees Landbouw Garantie Fonds (ELGF)

In het ELGF zit ongeveer € 2,8 miljard voor Nederland. Het ELGF is er voor inkomenssteun. Dit is geld is bedoeld voor aanvullend voor jonge landbouwers. Maar ook voor de ecoregeling en voor acties binnen de sectoren bijenteelt en groente en fruit. De regelingen zijn voor heel Nederland. LNV voert dit uit. De provincie speelt geen specifieke rol binnen deze pijler.

Pijler 2: Europees Landbouw Fonds voor Plattelandsontwikkeling (ELFPO)

In het ELFPO zit ongeveer € 1,9 miljard voor Nederland. Met dit fonds financiëren we meerdere dingen. Ten eerste het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Daarnaast is dit geld ook voor investeringen in bedrijfsmiddelen, maatregelen op en buiten landbouwbedrijven, samenwerking voor innovaties en LEADER. De provincie Zuid-Holland helpt mee aan deze pijler. In totaal verdelen we een budget van € 107,6 miljoen voor inzet in onze provincie. Hiervan komt € 64 miljoen van de EU en de rest vanuit de provincie en de waterschappen. .

Budget

Onder pijler twee is voor het ANLb in totaal voor de periode 2023-2028 een kleine € 40 miljoen aan EU-middelen beschikbaar voor Zuid-Holland. Samen met eigen middelen van de provincie (van ruim € 20 miljoen; vanuit ambitie 5), en vanuit de waterschappen (ongeveer € 1,5 miljoen) is er in 2023 subsidies voor ruim € 61 miljoen aan ANLb-subsidies verstrekt aan de agrarische collectieven.

Sinds 1 januari 2025 heeft de provincie voor de periode 2025-2028 voor ongeveer € 4 miljoen uitgegeven voor de uitbreiding van de lopende ANLb-subsidies. Dit waren extra middelen die zijn toegekend in de begroting 2025. Dit betreft hoofdzakelijk provinciaal budget maar de waterschappen betalen hier ook aan mee. Mogelijk vindt er per 1 januari 2026 een verdere uitbreiding plaats van de ANLb-subsidies.

Tabel: Budget voor openstellingen GLB-NSP. Tweede pijler ANLb 2023-2028 (bedragen x € 1 miljoen)

	EU	PZH	Water-schappen	Totaal
Budget vanaf 2023	39,9	20,2	1,5	61,6
Extra budget 2025-2028	0	3,6	0,6	4,2
Totaal budget 2023-2028	39,9	23,8	€ 2,1	65,8

Daarnaast is er voor de periode 2023-2027 ongeveer € 24 miljoen aan EU-middelen beschikbaar voor de onderdelen (hierna: interventies). Deze interventies zijn gericht op 4 zaken:

- investeringen in bedrijfsmiddelen (productieve investeringen landbouw)
- maatregelen op en buiten landbouwbedrijven (niet-productieve investeringen landbouw en watersystemen)

- samenwerking voor innovaties (doorbraakprojecten systeeminnovatie land- en tuinbouw)
- LEADER (projecten en beheerkosten LEADER-groepen).

Het geld vanuit de EU het budget voor de subsidies voor GLB-NSP. Voor een deel vullen we dit aan met geld vanuit de provincie, maar dat hoeft niet altijd. Bij de begroting 2023 hebben we hiervoor € 22 miljoen apart gezet onder ambitie 5.

Van de € 24 miljoen die we noemden is in totaal € 8 miljoen beschikbaar voor de Zuid-Hollandse waterschappen. In 2024 zijn de waterschappen overgegaan tot ongeveer € 1,6 miljoen overprogrammeren op deze EU-middelen. Dat wil zeggen dat ze meer geld hebben gereserveerd om te voorkomen dat projecten stilliggen. Ook leveren zij € 8 miljoen aan aanvullende nationale financiering.

Het totaal beschikbare GLB-NSP middelen voor 2023-2027 is dus € 50,6 miljoen (€ 24 + € 17 + € 1,6 + € 8 miljoen) voor de geplande openstellingen. Openstellingen stellen we vast op basis van de Regeling Europese Landbouwsubsidies Zuid-Holland. Net als de andere provincies stellen we voortaan bij openstellingen het hele bedrag beschikbaar.

Plafonds en deelplafonds
In 2023 is in totaal voor € 8,2 miljoen aan deelplafonds opengesteld, waaronder € 2 miljoen voor 'LEADER beheerkosten LEADER groepen' en ongeveer € 6,2 miljoen voor 'niet-productieve investeringen watersystemen'. In de periode van 2024-2027 stellen we in totaal ongeveer € 42,7 miljoen aan deelplafonds open. Hiervoor is bij Najaarsnota 2024 een plafond voor meerdere jaren aangevraagd. De precieze bedragen lees je in de tabel hieronder.

Tabel: Budget voor openstellingen GLB-NSP. Tweede pijler zonder ANLb (bedragen x € 1 miljoen)

	EU	PZH	Derden	Totaal
Productieve investeringen landbouw (op basis van investeringenlijst)	3,0	2,4		5,4
Productieve investeringen landbouw (op basis van investeringenlijst) voor jonge landbouwers	3,0	2,2		5,2
Niet-productieve investeringen watersystemen	2,8	0		2,8
Openstelling voor aanvullende nationale financiering waterschappen	0	0	8	8
Totaal openstellingsbudget 2025	8,8	4,6		21,4

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) gaat over de GLB-NSP-openstellingen. Ze gaan ook over de subsidie technische beoordeling en over de uitbetalingen.

RVO, het ministerie van LNV en de provincies zijn begin 2023 gestart met een kalender om de openstellingen in te plannen. Daardoor kunnen we deze openstellingen laten afhangen van hoeveel prioriteit ze hebben. En ook van wanneer RVO genoeg mensen heeft om alle aanvragen te behandelen. Uitgangspunt met de provincies is om zo tegelijk en op dezelfde manier open te stellen

Adviseur & Aanjager

Interreg 2021 - 2027

Interreg is een verzameling van tientallen subsidieprogramma's verspreid over Europa. Het doel van deze groep programma's is om de Europese economie te versterken door internationale samenwerking tussen regio's te

stimuleren. De verschillende programma's richten zich in de *EU-programmaperiode 2021-2027* hoofdzakelijk op de thema's innovatie en klimaat. Maar afhankelijk van het programma wordt er ook ruimte geboden voor thema's als transport, arbeidsmobiliteit en samenwerking tussen overheden om obstakels bij de grens te overwinnen.

De programma's bieden ondernemers, onderzoekers en overheden de mogelijkheid om subsidie aan te vragen. Dat kan alleen als zij samenwerken met andere landen in het programmagebied. In 2026 verwachten we nog maar een paar kleine openstellingen.

Programma's Interreg
Voor Zuid-Hollandse partners zijn de volgende vier Interregprogramma's het meest interessant:

- Interreg A: Vlaanderen – Nederland
- Interreg B: Noordzeeregio en Noordwest-Europa
- Interreg C: Europa

Interreg A

A-programma's richten zich op samenwerkingen tussen gebieden uit verschillenden landen. Vaak grenzen deze gebieden wel aan elkaar, maar dat hoeft niet per se zo te zijn. Hoewel de provincie formeel geen programmapartner is bij Interreg Vlaanderen-Nederland, kunnen Zuid-Hollandse partners wel deelnemen aan projecten. De provincie levert namens het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) een projectadviseur. Deze adviseur is aanjager en regionaal contactpunt voor partners gevestigd in de provincie Zuid-Holland.

Interreg B & Interreg C

B-programma's doen projecten in gebieden met meerdere landen. Voor Zuid-Holland is het programma rondom de Noordzee en het programma Noordwest-Europa relevant. C-programma's is voor regio's in heel Europa. Deze programma's richten zich voornamelijk op het uitwisselen van kennis tussen regionale en lokale overheden.
Voor de Interreg B- en C-programma's bestaat geen regionaal contactpunt, maar wel een nationaal contactpunt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). De provincie levert input aan de RVO via de Nationale Adviescommissie (NAC). Dit is om voorbereid te zijn voor monitoringcomités. Deze groepen besluiten welke projecten subsidie krijgen.

Cofinanciering

De provincie stelt extra geld beschikbaar voor de periode 2021–2027. Dit geld komt uit Beleidsprestatie 4-1-1. Het doel is om Zuid-Hollandse partijen te stimuleren om mee te doen aan Interregprojecten in de A- en B-programma's. Voor de jaren 2022 t/m 2026 hebben we € 2,35 miljoen gereserveerd. Op 1 juli 2025 was daarvan ruim € 1,9 miljoen gebruikt.

Deelnemer

De provincie kan bij veel EU-programma's subsidie aanvragen. Dat kan als de provincie meedoet aan een project. De provincie is dan verantwoordelijk voor de uitvoer van bepaalde activiteiten. Dit doen we meestal als onderdeel van een groep met partijen uit andere landen (internationale samenwerking). De provincie kan in zo'n project drie verschillende rollen hebben:

- Leadpartner: de provincie heeft de leiding over het project.
- Projectpartner: de provincie werkt actief mee aan het project.
- Associated partner: de provincie doet beperkt mee en helpt alleen bij een paar onderdelen.

Deelname aan EU-projecten verantwoordt de provincie via de inhoudelijke beleidsambities. Hiermee leggen we vast dat internationale samenwerkingen altijd bijdragen aan het bereiken van provinciale ambities. Op dit moment is de provincie projectpartner in vijf EU-projecten in de periode 2021–2027. Daarnaast hebben we voor één extra

project een aanvraag ingediend. Als deze aanvraag wordt goedgekeurd, kunnen we begin 2026 met dat project starten.

In de afgelopen periode 2014-2020 heeft de provincie Zuid-Holland deelgenomen aan 12 projecten als projectpartner. In deze periode kreeg de provincie Zuid-Holland in totaal voor bijna aan € 8 miljoen subsidie toegekend. De meeste van deze projecten zijn in 2024 afgesloten, met uitzondering van All4Biodiversity. Dit project loopt door tot 2026. Over dit ene project rapporteren we alleen nog in onze jaarstukken. Daarnaast geeft de provincie ook nog uitvoering aan het project 'Niet productieve Investeringen NNN Krimpenerwaard'. De financiering voor dit project (€ 1 miljoen) komt uit Europese middelen onder de POP3-regeling.

Tabel 6: Overzicht van projecten waarbij de provincie partner was

Naam project	EU-Programma	Rol provincie	Looptijd	Projectkosten provincie	Toegekende subsidie aan PZH	Totale projectkosten
Synchromode	Horizon Europe	Partner	1/5/2023 - 30/4/2026	€ 100.000,00	€ 100.000,00	€ 4.549.281,25
ASSET	Interreg NWE	Partner	21/11/2023 - 30/6/2025	€ 169.766,80	€ 101.860,08	€ 798.659,80
WATERADAPT	Interreg Europe	Partner	1/5/2025 - 31/6/2029	€ 239.680,00	€ 191.744,00	€ 1.751.563,00
BETTI - Better governance for trustworthy AI	Interreg Europe	Partner	1/5/2024 - 31/7/2029	€ 319.230,00	€ 255.384,00	€ 2.380.534,00
ORESA - Offshore Renewable Energy Sustainability Alliance	Interreg NWE	Associated Partner	1/1/2025 - 30/06/2028	n.v.t.	n.v.t.	€ 3.450.177,13
Totaal				€ 828.676,80	€ 648.988,08	€ 12.930.215,18

In bovenstaande tabel staat de maximale hoogte van de subsidies die we hebben gekregen. Het is mogelijk dat dit bedrag later nog verandert. Dat gebeurt als blijkt dat sommige kosten toch niet met subsidie betaald mogen worden. In officiële termen is een activiteit dan 'niet-subsidiabel'. In risicoparagraaf 17 staat meer informatie hierover.

Paragraaf Financiering

Beleid

De provincie moet altijd over voldoende geld beschikken om aan haar verplichtingen te voldoen zoals het betalen van facturen en subsidies. Omdat uitgaven en inkomsten, op de korte en lange termijn, niet synchroon lopen, is een goede prognose van de benodigde financiering binnen de treasuryfunctie van groot belang. De wettelijke kaders van de treasuryfunctie worden bepaald door de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Belangrijk uitgangspunt van deze wet is dat voorzichtig omgegaan moet worden met publieke middelen. Om dit te bereiken moet de provincie voldoen aan een aantal normen zoals de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Deze paragraaf geeft aan hoe de provincie Zuid-Holland haar activiteiten financiert, wat de gevolgen hiervan zijn voor de begroting (onder andere door de rentelasten) en welke risico's worden gelopen.

Financiering

De activiteiten van de provincie Zuid-Holland worden gefinancierd uit drie bronnen: uit het eigen vermogen, uit het werkkapitaal (dit is het geld dat de provincie nodig heeft om aan de dagelijkse financiële verplichtingen te voldoen, geld dat op korte termijn beschikbaar is) en uit het (aantrekken) van vreemd vermogen (geld uit leningen). De verwachting is dat op zijn vroegst in 2027 weer nieuw vreemd vermogen aangetrokken zal worden. Doordat we elk jaar een gedeelte aflossen op al onze leningen zal de totale schuld komend jaar nog afnemen en daarna gestaag weer toenemen.

De behoefte aan nieuwe externe financiering vanaf 2027 wordt veroorzaakt door investeringen die dan gepland zijn.Ten opzichte van de begroting van vorig jaar is het moment dat we verwachten voor het eerst weer leningen aan te trekken een jaar opgeschoven. Dat komt doordat investeringen zijn vertraagd en omdat we meer geld uit het provinciefonds en de inkomsten uit de opcenten krijgen. De ontwikkeling van de totale hoeveelheid leningen ziet er nu als volgt uit:

Aflossingen en rente

Omdat we vanaf 2027 meer geld gaan lenen dan dat we aflossen, neemt de schuld op de balans toe en ontstaat op termijn ook een toename van de rentelasten. Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2027 en verder is uitgegaan van een percentage van 3,54% (op basis van een vlakke rentecurve voor de lange termijn). De ontwikkeling van de aflossingen en de rente uitgesplitst naar bestaande en nieuwe leningen is als volgt:

In 2026 bedragen de rentelasten voor lopende en nieuwe leningen in totaal € 9,2 miljoen. Dit is een lager bedrag dan in 2025. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat er geen nieuwe financiering wordt aangetrokken, terwijl er wel wordt afgelost op bestaande leningen.

Schema rentetoerekening Begroting 2026 (bedragen x € 1.000)			
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering		9.230
b.	De externe rentebaten	-/-	2.477
	Saldo rentelasten en rentebaten		6.753
c.	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/-	-
	De rente van projectfinanciering toegerekend aan taakvelden	-/-	-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		
			6.753
d1.	Rente over het eigen vermogen		
d2.	Rente over voorzieningen		-
	Totaal geraamde aan taakvelden toe te rekenen rente		-
e.	De aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	-/-	6.753
f.	Verwacht renteresultaat op het taakveld treasury/financiering		-

Wettelijke normen

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is door de Wet fido voorgeschreven en geeft aan wat de maximale kortlopende schuld (minder dan één jaar) van de provincie mag zijn om renterisico's te voorkomen.

Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt de omvang van de begroting van het lopende jaar per 1 januari voor het gehele begrotingsjaar aangehouden. De omvang van de kasgeldlimiet bedraagt voor provincies 7% van de jaarbegroting. Tenslotte wordt het bedrag getoetst aan de werkelijke omvang van de kasgeldlimiet. Indien de werkelijke omvang lager is dan de wettelijk toegestane omvang, is er sprake van ruimte; indien de werkelijke omvang hoger is, dan is er sprake van overschrijding. Op basis van de gegevens in deze begroting voldoet de provincie aan de kasgeldlimietnorm voor 2026.

Toets kasgeldlimiet 2026

Kasgeldlimiet (bedragen x € 1.000)	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Gemiddelde netto-vlottende schuld	0	0	0	0
Gemiddeld overschot vlottende middelen	225.741	161.243	96.746	32.249
Toegestane kasgeldlimiet	80.185	80.185	80.185	80.185
Ruimte (+)/Overschrijding (-)	305.926	241.428	176.931	112.434

Gezien de verwachting dat de provincie geen korte termijn leningen zal aangaan in 2026 (dus geen vlottende schuld zal hebben), zal er dus ook geen sprake zijn van overschrijding van de kasgeldlimiet.

Renterisico

Het renterisico op de vaste schuld wordt berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. De wet stelt criteria voor de berekening van het risico op de vaste schulden, die zijn vastgelegd in de definitie van de renterisiconorm. Via deze norm wordt een kader gesteld, dat leidt tot spreiding van de leningen en de daarbij behorende aflossingen en rentebetalingen. Concreet betekent dit dat in enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal opnieuw mag worden geherfinancierd. Daardoor wordt het renterisico in voldoende mate beperkt.

Voor de Provincie Zuid-Holland heeft dit consequenties voor de looptijd en soort leningen die zij mag aantrekken. De nieuw aan te trekken leningen moeten een jaarlijkse aflossingsverplichting hebben (dus lineair of annuïtair) en een minimale looptijd van 20 jaar om te voorkomen dat op de (middel)lange termijn de renterisiconorm wordt overschreden.

Renterisiconorm 2026

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)		2026	2027	2028	2029
1a	Renteherziening op vaste schuld o/g	0	0	0	0
1b	Renteherziening op vaste schuld u/g	0	0	0	0
2	Renteherziening op vaste schuld (1a-1b)	0	0	0	0
3a	Nieuw aan te trekken schuld	0	75.000	75.000	75.000
3b	Nieuw uit te zetten lange leningen	0	0	0	0
4	Netto nieuw aan te trekken vaste schuld (3a-3b)	0	75.000	75.000	75.000
5	Betaalde aflossingen	37.334	37.334	39.834	42.417
6	Herfinanciering (laagste van 4 en 5)	0	37.334	39.834	42.417
7	Renterisico op de vaste schuld (2+6)	0	37.334	39.834	42.417

Renterisico op de vaste schuld (bedragen x € 1.000)		2026	2027	2028	2029
Renterisiconorm					
8	Stand van de vaste schuld per 1 januari	651.724	614.390	652.056	689.722
9	Het bij ministeriële regeling vastgesteld %	20,00%	20,00%	20,00%	20,00%
Toets renterisiconorm					
10	Renterisiconorm (op basis van begrotingstotaal)	229.107	228.119	206.779	201.210
7	Renterisico op de vaste schuld	0	37.334	39.834	42.417
11	**Ruimte (+)/Overschrijding (-) (10-7)**	**229.107**	**190.785**	**166.945**	**158.793**

Schatkistbankieren

Door de Wet fido zijn decentrale overheden verplicht om overtollige liquide middelen tegen marktconforme rente (de rente waartegen de Nederlandse staat zichzelf financiert op de geld- en kapitaalmarkten), met een wettelijk minimumpercentage van 0%, in de schatkist aan te houden. Op dit moment heeft de provincie Zuid-Holland een overtollig saldo bij de schatkist. De verwachting is dat dit gedurende heel 2026 het geval zal zijn, maar dat we vanaf 2027 weer externe financiering moeten aantrekken. We verwachten € 2,5 miljoen aan rente inkomsten voor 2026 op deze tijdelijke overtollige middelen.

Uitgegeven leningen en garanties

De afgelopen jaren zijn leningen verstrekt aan verschillende veerexploitanten vanuit het revolverend verenfonds. Van de beschikbaar gestelde € 12 miljoen is de afgelopen jaren slechts een beperkt gedeelte uitgeleend. De stand van uitstaande leningen uit het verenfonds per 1 januari 2026 bedraagt € 0,2 miljoen voor één resterende lening.

In 2024 is er een directe lening van € 0,2 miljoen verstrekt aan Asbeter. Deze heeft een looptijd van 10 jaar.

Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Op 19 april 2022 hebben Gedeputeerde Staten (GS) de ‘Uitvoeringsnota Grondbeleid – een proactief en opgavegericht grondbeleid’ vastgesteld. In 2026 passen Gedeputeerde Staten deze Uitvoeringsnota aan.

De kaders voor de Uitvoeringsnota Grondbeleid zijn vastgelegd in de Financiële Verordening (FV). Deze verordening stelden Provinciale Staten (PS) vast op 9 maart 2022. Over de uitvoering in de praktijk gaat GS.

Inhoud van de Uitvoeringsnota

In de FV staan 4 onderwerpen. Het eerste onderwerp is het belang van de provincie. Waarom is een goed grondbeleid belangrijk voor Zuid-Holland? Daarnaast staan de uitgangspunten. Hoe bepalen we wat goed grondbeleid is? Als derde gaat het over wanneer en hoe we grond strategisch opkopen. Tot slot gaat de verordening in op het financiële plaatje. Hoe veel geld hebben we voor dit beleid?
In de Uitvoeringsnota Grondbeleid lees je wat we allemaal kunnen doen om het beleid uit te voeren. We kunnen grond kopen, verkopen, overdragen en beheren en adviseren over welke strategieën we kiezen en wat de reden is om voor een bepaalde strategie te gaan.

Van beleid naar praktijk

Hoe gaan we van beleid naar praktijk? Dat doen we op verschillende manieren. Zo adviseren we, maar we rekenen ook door, we onderhandelen en we sluiten overeenkomsten. Dit zijn allemaal maatregelen om ons beleid te realiseren. Grondbeleid staat daarin ook niet op zichzelf. Het hangt samen met bijvoorbeeld de ruimtelijke ordening. En ook niet onbelangrijk: hoe zorgen we ervoor dat grondbeleid ook betaalbaar blijft? Of dat nu voor onszelf is, of via subsidies aan andere partijen.

Het kan voorkomen dat op een stuk grond meerdere plannen gewenst zijn (‘ruimteclaims’). In dat geval kunnen we dat stuk grond al gaan kopen, ook al weten we dan nog niet zeker waarvoor we het gaan gebruiken. Dat doen we dan om ervoor te zorgen dat ontwikkelingen in de toekomst sneller gaan. In de praktijk betekent dat dat we met een eigenaar van een stuk grond al vroeg in gesprek gaan voor een eventuele aankoop.

Om het beleid uit te voeren heeft de provincie een paar extra instrumenten. Zo kunnen we de eigenaar of de eigenaren verplichten de grond aan de provincie over te dragen tegen een (schade)vergoeding (‘onteigenen’). Voor de nieuwe Omgevingswet kon alleen de kroon de eigenaar of de eigenaren dwingen om grond af te staan. Maar sinds de nieuwe Omgevingswet moet de provincie dat zelf doen. Na onteigening worden we eigenaar van het stuk grond. Ons tweede recht is dat we voorrang kunnen krijgen bij de aankoop van grond (‘voorkeursrecht’).

Uitvoering van het grondbeleid in 2026

Het grondbeleid voeren we voor verschillende opgaven uit. We benoemen elke opgave en leggen uit hoe we dit koppelen aan ons beleid in 2026.

De provincie heeft als doel om voor alle regio’s in het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG) afspraken te maken om bepaalde doelen te bereiken. Grondbeleid kan hieraan bijdragen. De programma’s en projecten waarbij de provincie gronden overdraagt of verkoopt, zijn niet op deze kaart maar wel in de toelichting opgenomen.

Kaart A: Gebieden waar we grond kopen voor projecten voor (auto)wegen en natuurgebieden

Infrastructuurprojecten
Elk jaar worden we eigenaar van stukken grond voor projecten in de infrastructuur. In kaart A zie je in geel de projecten waarvoor we dat hebben gedaan. Voor de aanleg en later ook voor het beheer van provinciale wegen is het nodig dat we de gronden kopen en in bezit houden. Als de oude eigenaar hierdoor (financiële) schade oploopt, vergoeden we deze helemaal. Soms is het helaas nodig om iemand te onteigenen.

Als we een stuk grond kopen, is dat niet altijd leeg. Zo hebben we voor onder andere de Rijnlandroute ook woningen en andere gebouwen die op een stuk grond stonden gekocht. Nu de Rijnlandroute klaar is, hebben we de gronden die we niet meer nodig hadden, verkocht. Dit doen we overigens altijd. Als we een stuk grond 'over' hebben waar we niks mee doen, verkopen we het weer. Dat gebeurt dus ook met de gebouwen, maar we kijken dan ook altijd eerst of we met die gebouwen andere doelen kunnen behalen.

Voor projecten in 2026 kopen we ook grond. Dit doen we voor projecten aan de N207, N211, N214/216, N215, N468, N481A en een aantal fietspaden.

Economie en woningbouw
Voor de provincie is het belangrijk dat er genoeg betaalbare woningen beschikbaar zijn. Bovendien streven we naar de huisvesting van specifieke doelgroepen. Aangekochte woningen voor andere doelen (zoals hierboven beschreven over de Rijnlandroute) worden daarvoor als dat kan, actief ingezet. Daarnaast is de adviesfunctie over grondbeleid met kennis over de betaalbaarheid van plannen onmisbaar. Voor 2026 kijken we ook op welke manier we grondbeleid verder kunnen inzetten om voor genoeg woningen te zorgen.

Natuur Netwerk Nederland (NNN)
Voor ons beleid voor de natuur sluiten we verschillende soorten overeenkomsten met grondeigenaren. We maken daarbij onderscheid tussen 4 soorten overeenkomsten.

- We sluiten overeenkomsten met eigenaren waarin staat dat zij zelf de natuur aanleggen. (‘zelfrealisatie’).
- We kopen grond aan van een eigenaar die op eigen initiatief de grond te koop aanbiedt. We betalen hetzelfde bedrag als een andere koper zou betalen (‘ marktconform’).
- We kopen in overleg met de eigenaar of eigenaren grond aan voor natuur, maar we vergoeden alle schade die de eigenaar lijdt doordat hij zijn grond verkoopt (minnelijk of via onteigening).
- We dragen stukken grond (nadat de natuur is aangelegd) over aan een beheerder. Dit kan in eigendom, erfpacht of pacht zijn.

Het uitbreiden van het NatuurNetwerk Nederland (NNN) doen we via 4 programma’s:
- Krimpenerwaard;
- Gouwe Wiericke;
- Overige Natuur Netwerk Zuid-Holland NNZH (ecologische verbindingen en overige gebieden);
- Leenheerenpolder.

Krimpenerwaard
De stuurgroep Krimpenerwaard (gemeente en hoogheemraadschap) gaat over het NNN in dat gebied. Dit doet de stuurgroep in opdracht van de provincie. De provincie levert mensen aan het programmabureau. Ook hebben we het aankopen van grond en het sluiten van een akkoord met eigenaren die de natuur zelf gaan realiseren, begeleid. De grondverwerving is grotendeels afgerond.

De komende jaren zal er nog een aantal zaken nodig zijn om dit helemaal af te maken. Zo worden met stichting Het Zuid-Hollands Landschap gronden geruild. Op die manier zijn de stukken beter te beheren door de eigenaren. Zakelijke rechten die door onteigening zijn komen te vervallen, moeten we nog opnieuw vestigen . Ook moeten we afspraken maken over nieuwe rechten. Stukken grond van de provincie die buiten het NNN liggen verkopen we of gebruiken we voor andere doelen.

Gouwe Wiericke
Voor het programma Gouwe Wiericke voeren we in 2026 gesprekken over de laatste ‘zelfrealisaties’. En we sluiten nog een aantal overeenkomsten over de koop, verkoop of ruil van stukken grond. Een voorbeeld is het gebied Westveen. Daar zijn we hard bezig met het proberen de benodigde gronden te kopen.

Natuurnetwerk Zuid-Holland (NNZH)
In 2024 hebben we besloten dat de provincie in 7 NNZH-gebieden grond gaat kopen, en eventuele schade gaat vergoeden aan de eigenaren. Dit gaat in principe minnelijk en als dat niet lukt mogelijk via onteigenen. Inmiddels is 1 van de 7 gebieden volledig van de provincie. In de overige gebieden moeten we nog grond aankopen of moet een eigenaar zelfrealisatie toepassen.

In 2026 spreken we met eigenaren over deze zelfrealisatie, of over de ruil of koop van grond. We verwachten daarna een aantal stukken grond te kunnen kopen. Verder gaan we bij de Binnenduinrand van Goeree grond ruilen met eigenaren.

Leenheerenpolder
Dit gebied is al helemaal van de provincie. We moeten het gebied nog inrichten. In de komende jaren verkopen we het stuk grond aan een partij die het kan beheren.

Recreatie om de Stad (RodS) en Provinciale Recreatiegebieden (PRG)
De meeste zogeheten Recreatie om de Stad-gebieden (RodS) en ook de meeste Provinciale Recreatiegebieden (PRG’s) zijn overgedragen aan mede-overheden. Per 1 januari 2025 zijn er nog 4 gebieden over waar de provincie (deels) eigenaar van is: Vlietland, Bentwoud en kleine stukken bij het Valkenburgse Meer en Bos van Rhoon. Zie verder de paragraaf ‘beheer kapitaalgoederen’.

Vlietland
In het Recreatiegebied Vlietland is een groot deel van de grond in erfpacht gegeven aan de exploitant Recreatiecentrum Vlietland B.V (RVC) in het gebied. In de akte hebben we voorwaarden gesteld met deze partij over de exploitatie, het beheer en de ondererfpacht. Met de genoemde exploitant lopen gesprekken om de contracten aan te passen.

Zuidpolder van Delfgauw
In 2022 hebben we in de Zuidpolder van Delfgauw een stuk grond geruild. Daardoor is er nu een gebied voor weidevogels van 123 hectare groot. Om dit gebied helemaal af te maken moeten we nog met 1 eigenaar van grond ruilen. Als dat gedaan is, dragen we het hele gebied over aan de gemeente Pijnacker-Nootdorp.

Balij Bieslandse bos
Om ons bos- en bomenbeleid in de praktijk te brengen hebben we geld gereserveerd. Daarmee kunnen we grond beheren of aankopen. Bij het recreatiegebied Balij Bieslandse bos is de provincie in onderhandeling om ca. 24 ha. grond te kopen om bossen aan te kunnen leggen.

Buijtenland van Rhoon
Voor de aanleg van het Bujtenland van Rhoon werkt de provincie samen met de Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon. Met deze partij hebben we meerdere afspraken gemaakt. Een van de afspraken is om het gebied dat we hebben gekocht beschikbaar te stellen aan de coöperatie. Daarnaast hebben we afgesproken dat de provincie bepaalt hoeveel en welke stukken grond we kopen voor dit gebied.
Het aankopen van grond doen we inclusief volledige schadeloosstelling. Inmiddels heeft de provincie circa 413 hectare grond binnen het gebied aangekocht. In de komende tijd kopen we nog circa 73 hectare. Daarnaast is er een stuk grond van ongeveer 18 hectare dat de eigenaar zelf mag blijven beheren. Wel krijgt de coöperatie de beschikking over dit gebied. In totaal pacht de coöperatie straks ongeveer 335 hectare grond.

Stikstof en ZH-PLG
De provincie wil in 16 ‘gebiedsprocessen’ regionaal afspraken maken om de doelen van het ZH-PLG te bereiken. Los daarvan is grondbeleid, ook in samenwerking met gebiedspartijen, een middel om bij te dragen aan de doelen van het ZH-PLG. In 2026 is de inzet vooral gericht op uitvoering van het maatregelenpakket. Daarin zijn geen middelen beschikbaar om grond te kopen, maar wel voor herwaardering.

Via de maatregelen Strategisch Grondbeleid voor Verplaatsers en Natuurlijke Stoppers draagt grondzaken bij aan de Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie.

Grond-voor-grond: verkoop gronden voor natuurgebieden

Verkoop Grond-voor-Grond (GvG)
Sinds 2014 verkoopt de provincie de gronden die vroeger eigendom waren van het Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) van het Rijk. Het gaat hier meestal om landbouwgrond waar geen natuur komt. Het geld dat we verdienen met de verkoop van deze grond gebruiken we om NNN-gebieden in de provincie Zuid-Holland aan te leggen. De gronden die we verkopen noemen we Grond-voor-Grond-gronden (GvG).

De totale winst uit verkoop en tijdelijk beheer is over de gehele periode (2014-2025) ongeveer € 150 miljoen. Tot en met 2024 is daarvan ongeveer € 123 miljoen binnen. Deze nieuwe raming staat in de begroting. De opbrengsten zijn € 5 miljoen hoger dan in de vorige begroting. Dit komt vooral doordat de gronden meer waard zijn.

Waarderingsbeleid Grond-voor-Grond
De grond-voor-grond-voorraad is volgens de financiële regels opgenomen in de jaarrekening 2024 van de provincie. De externe accountant van de provincie controleert of we dat goed hebben gedaan.

Verbonden partijen met grondexploitaties of grondposities

Een overeenkomst van de provincie met een andere partij om grond te kopen of te ruilen ('grondpositie') neemt over het algemeen geen risico's met zich mee. Al is er wel een uitzondering: de (publieke) Grondbank Zuidplaspolder. Dit is een gemeenschappelijke regeling waarin de provincie voor 40% deelneemt. De Grondbank is opgericht in 2005 met het doel om grondposities te verwerven in de Zuidplaspolder. De ontwikkeling van dit strategische gebied is door de kredietcrisis ernstig vertraagd. De grond van de grondbank is opgenomen in de koopovereenkomst met de gemeente Zuidplas, die er woningen gaat ontwikkelen.

Op 1 juli 2021 is tussen de gemeente Zuidplas, de Grondbank RZG Zuidplas en de provincie de Bestuursovereenkomst Ontwikkeling middengebied Zuidplaspolder getekend. Hierin staan de voorwaarden, bijvoorbeeld dat er 8.000 woningen komen en 45 hectare (netto-)bedrijventerrein. Ook zijn 2 overeenkomsten voor grondverkoop ondertekend. 1 overeenkomst tussen de Grondbank RZG Zuidplas (300 hectare) en de gemeente Zuidplas en 1 overeenkomst tussen de provincie en de gemeente Zuidplas (42 ha waarvan 27 hectare GvG). Deze overeenkomsten gaan in als het omgevingsplan is goedgekeurd.

De procedure van het omgevingsplan loopt nog. Onder andere doordat Rijkswaterstaat en het hoogheemraadschap procederen tegen onderdelen van het plan. De minister voor wonen heeft daarvoor een procesbegeleider aangewezen.

Strategisch bezit

Strategische aankopen doen we als we de kans krijgen om grond aan te kopen die later nodig zijn voor provinciaal beleid.

In de Financiële verordening staat dat GS maximaal € 45 miljoen aan strategische aankopen mogen doen over de jaren 2024-2026. Deze aankopen betalen we uit de algemene middelen. In 2022 hebben GS de spelregels voor strategische aankopen en bezit vastgesteld. De spelregels zijn te vinden in de bijlage van de uitvoeringsnota grondbeleid. In 2024 is er voor meerdere aankoopkansen budget beschikbaar gesteld. Begin 2025 deden we de eerste strategische aankoop. Ook in 2026 verwachten we op deze manier meerdere strategische aankopen te doen.

Beheer en verkoop provinciaal bezit

Bij verkoop houden we ons aan door de wet gestelde kaders die we zelf ook als kernwaarde noemen; we willen dat geïnteresseerde kopers allemaal evenveel kans kunnen maken om te kopen.

Verkoop verspreid provinciaal bezit
Bij verspreid bezit gaat het om gronden en gebouwen die niet langer hun oorspronkelijke doel hebben. Deze gebouwen zetten we in voor een ander doel, bijvoorbeeld door het om te vormen tot woning(en). Dat vraagt dan van de ruimtelijke ordening ook een aanpassing van de bestemming. Als we een gebouw niet voor een ander doel kunnen inzetten, verkopen we deze.

Gronden
Ook stukken grond die we niet nodig hebben voor onze doelen verkopen we. Dit doen we zo, dat alle partijen dezelfde kansen hebben om grond te kopen en te beheren.

Gebouwen/provinciaal vastgoed
Bij het beheer en onderhoud van wegen en vaarwegen zijn voor de provincie gebouwen nodig, in het verleden meer dan nu. Enkele van de steunpunten of bediencentrales zijn niet langer nodig. Die worden dan verkocht. Voor de realisatie van natuur komt het voor dat we hele boerderijen kopen en we hebben nog enkele boerderijen in bezit die we hebben gekregen bij de decentralisatie van het natuurbeleid.
De provincie heeft ongeveer 40 gebouwde opstallen in beheer en onderhoud. Een deel hiervan is bijvoorbeeld vastgoed dat we ooit kochten om bepaalde doelen te halen. Voor sommige gebouwen hebben we het programma Herontwikkeling. Dat betekent dat we gaan kijken waar een gebouw het best geschikt voor is. Het kan zijn dat we een gebouw slopen of saneren. Maar ook verkopen is een optie.

Tijdelijk Beheer
Tussen de aankoop van grond en de aanleg van een weg of natuur zijn we als provincie tijdelijk eigenaar. Dat vraat ook om tijdelijk beheer. Als tijdelijk eigenaar proberen we ervoor te zorgen dat gronden en gebouwen hun waarde behouden. Dit formuleren we ook als een van de kernwaarden in de uitvoeringsnota grondbeleid. Dit doen we door de gronden in geliberaliseerde pacht uit te geven en door leegstaande gebouwen te laten beheren.

Gronden
In de spelregels Pacht in de uitvoeringsnota grondbeleid is opgenomen dat GS elk jaar de pachtprijzen bepalen. In het najaar van 2025 doen GS dat voor de prijzen van 2026. De pachtprijzen berekenen we volgens een vaste systematiek. Deze systematiek gaat uit van de waarde van de gronden en het pachtnormenbesluit van het Rijk. In afwachting van verkoop of inrichting verpachten we de stukken grond.

Sommige gronden hebben specifieke doelen, bijvoorbeeld omdat ze voor weidevogels zijn. Deze gebieden verpachten we onder speciale voorwaarden. Denk aan minder of geen gebruik van mest, of je mag de grond niet of minder ‘beweiden’. De prijs om zo’n stuk grond te pachten ligt over het algemeen lager dan bij andere stukken grond.

Voor 2026 verwachten we ongeveer € 0,6 miljoen aan opbrengsten uit pacht. In de jaren erna gaat dit omlaag. Dit komt doordat we overtollig bezit verkopen of ‘doorleveren’ aan de (terrein)beherende organisaties of particulieren.

Naast de pacht van de agrarische grond onderzoeken we de staat van onderhoud van percelen van de provincie. Daar horen ook bruggen en dammen ook bij. Dat zijn dus geen bruggen voor provinciale wegen, maar kleinere in agrarisch gebied. Deze onderzoeken hebben geleid tot een ‘baggerprogramma’. Verder kijken we of we een vergelijkbaar onderhoud kunnen plannen voor de waterwegen in onze provincie. Het onderhoud van bruggen en dammen stemmen we met name in de Krimpenerwaard af met het gebiedsproces.

Daarnaast kijken we of we in 2026 verder kunnen met het bestrijden van planten die hier niet van nature groeien. Vaak groeien die ook snel, en nemen ze de plek in van andere plantsoorten. Voorbeelden zijn de ridderzuring, distels en de Japanse Duizendknoop.

Gebouwen
Voordat we een gebouw in beheer nemen, controleren we altijd of het gebouw veilig is en kijken we of er asbest is. Als dat nodig is, zorgen we ervoor dat het asbest verwijderd wordt. In 2026 zal dit niet anders zijn.

Naast het gewone onderhoud is het soms ook nodig om een gebouw te slopen, te renoveren of op te ruimen. Opruimen is vooral nodig als er bijvoorbeeld asbest in het gebouw zit. Vanuit het grondbeleid dragen we bij aan

deze taken voor de juiste kennis en ervaring. Verder zorgen we voor de vergunningen die nodig zijn. Ook doen we onderzoek naar de dieren en planten die in of om het gebouw leven ('ecologie'), stikstof en of het gebouw de status van monument heeft. Tot slot zetten we drones in.

We verwachten dat er in de periode 2026-2028 locaties worden opgeleverd voor herbestemming. Maar we kopen ook nieuwe stukken grond voor bijvoorbeeld het NNN en stikstof.

Overige grondposities

Provinciale (Ruil)Grondbank ZH-PLG

De provincie heeft veel taken in het landelijke gebied. We willen deze taken uitvoeren in het Zuid-Hollands Programma Landelijk gebied (ZH-PLG). Het ZH-PLG helpt bij het behalen van landelijke doelen voor natuurherstel, schoon (drink)water en de uitstoot van broeikasgas en stikstof.

Voor deze doelen is grond en 'stikstofruimte' nodig. Wij gaan daarom in gesprek met eigenaren die (een deel van) hun bedrijf of bedrijfsactiviteiten vrijwillig willen beëindigen en grond willen verkopen. Als de provincie grond koopt komt dat in de provinciale grondbank terecht en kan het worden ingezet voor provinciale doelen. Stikstofruimte zetten we in de stikstofbank.

Per 1 januari 2025 zit er 26 hectare aan gronden in de grondbank. We hebben in 2025 geen nieuwe aankopen gedaan. Er is geen structureel budget beschikbaar. Daarom verwachten we ook in 2026 geen aankopen te doen

Overige grond

De provincie is eigenaar van de ondergrond van provinciale wegen, fietspaden en vaarwegen. Ook zijn we eigenaar van kantoren, steunpunten en bedieningscentrales. Daarnaast is de provincie in sommige gevallen eigenaar van wegen die al in beheer zijn bij gemeenten en waterschappen.

Deze gronden zijn dus onlosmakelijk verbonden met de functie van het gebouw dat erop staat. Op de grond wordt niet afgeschreven. Voor de wegen en fietspaden (30 jaar) en vaarwegen (40 jaar) geldt wel een afschrijvingstermijn. Voor het provinciehuis geldt een afschrijvingstermijn van 30 jaar. Er zijn geen risico's verbonden aan deze (geactiveerde) grondposities.

Overzicht provinciaal grondbezit

In onderstaande tabel zie je welke grond en hoeveel we hebben. De tabel is gemaakt op basis van de data van het Kadaster op 1 juni 2025.

	Hectare ca.
Weg en vervoer	
Provinciale wegen en waterwegen in beheer	2.210
Beheer bermen grenzend aan (vaar)wegen	220
Infrastructuurprojecten in ontwikkeling	240
Verspreid bezit	40
Wet Herverdeling Wegen	10
Groen	
Buitenland van Rhoon	410
NNN	1.600
Strategische aankopen	25
Gronden met weidevogeldoel	150
Provinciaal recreatiegebieden	320
Recreatie om de Stad	425

	Hectare ca.
Grond-voor-Grond; verkoop t.b.v. NNN	540
Veenweide	155
Diversen	
Grondbank Zuidplas (40% provincie)	290
Milieu/nazorg stortplaatsen	105
Overige eigendommen	10

Paragraaf Lokale heffingen

Inleiding en meerjarenraming

De paragraaf Lokale heffingen bevat informatie over de heffingen die Zuid-Holland oplegt op basis van verordeningen die Provinciale Staten hebben vastgesteld. Het gaat om de heffing voor grondwaterbeheer, leges Bouwactiviteiten, leges Infrastructuur, de opcenten op de Motorrijtuigenbelasting, de precariobelasting en de Leges Natuur.
De opbrengsten uit de opcenten en de precariobelasting zijn een algemeen dekkingsmiddel; de inkomsten uit de overige heffingen zijn bedoeld voor de uitvoering van specifieke activiteiten. De provincie heeft geen beleid voor kwijtschelding van opgelegde heffingen.

Programma (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 t/m VJN	Begroting 2025 t/m NJN	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Grondwaterheffing	378	430	430	400	400	400	400
Leges Bouwactiviteiten	3.093	4.500	4.500	3.200	3.200	3.200	3.200
Leges Infrastructuur	283	266	336	266	265	265	0
Leges Milieu Belastende Activiteiten	925	1.500	1.500	4.000	4.000	4.000	4.000
Leges Vergunningverlening Natuur	2.017	940	940	940	940	940	940
Motorrijtuigenbelasting	392.104	426.984	426.984	469.472	480.264	490.607	503.695
Precariobelasting	924	960	930	2.930	2.930	2.930	2.930
Totaal	399.724	435.579	435.620	481.208	491.999	502.342	515.165

Toelichting op de heffingen

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing betaalt een partij als ze grondwater uit de bodem halen. Dit heffen we op basis van de Omgevingswet en de Grondwaterheffingsverordening. We hebben ervoor gezorgd dat de opbrengsten niet hoger zijn dan de kosten. Per kubieke meter water (1.000 liter) is de heffing € 0,005.

Leges bouwactiviteiten

De provincie is onder andere verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen voor omgevingsvergunningen op basis van het Besluit Bouwwerken Leefomgeving (Bbl). Ook houden we hier toezicht op. Dit doen wij alleen voor de bedrijven waarvoor we het bevoegd gezag zijn. De uitvoering hiervan ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland.
De provincie int voor een omgevingsvergunning waar BRIKS-activiteiten (bouwen, reclame, inritten, kappen, slopen) onderdeel van zijn de vergoedingen, die hiervoor de kosten moeten dekken. Deze vergoedingen legt de provincie op zoals dat in de Legesverordening bouwactiviteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 staat.
De vergoeding mag niet hoger zijn dan de kosten. Dit hebben Provinciale Staten (PS) besloten. De opbrengsten verantwoorden we bij Beleidsdoel 7-1.

Leges infrastructuur

Leges infrastructuur worden in rekening gebracht voor de vergunningverlening door de Domein Uitvoering. De opbrengsten worden verantwoord bij Beleidsdoel 2-2 Beheer en onderhoud.
De legestarieven mogen maximaal kostendekkend zijn. Uitgangspunt bij de Legesverordening Infrastructuur Zuid-Holland is 100% kostendekkendheid. De kostendekkendheid berekening voor 2026 laat een stijging zien van de

te verwachte kosten. De leges worden conform de Legesverordening infrastructuur Zuid-Holland 2026 opgelegd. De kostenraming is € 350.000. De tarieven voor 2026 zijn op basis van 100% kostendekkendheid, dus de raming van de baten is € 350.000.

Leges milieubelastende activiteiten

De provincie is onder andere verantwoordelijk voor de behandeling van aanvragen voor omgevingsvergunningen op basis van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal). Ook houden we hier toezicht op. Maar alleen voor de bedrijven waarvoor de provincie volgens de Omgevingswet bevoegd gezag is. De uitvoering hiervan ligt bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland.
In de Omgevingswet is geregeld dat de provincie leges kan heffen over het milieudeel van een aanvraag omgevingsvergunning. Dit heet een milieubelastende activiteit. De provincie int voor een omgevingsvergunning voor een milieubelastende activiteit de leges. Deze vergoeding moet de kosten dekken. Deze vergoedingen legt de provincie op zoals dat in de Legesverordening milieubelastende activiteiten Omgevingswet Zuid-Holland 2025 staat. De vergoeding mag niet hoger zijn dan de kosten. De opbrengsten verantwoorden we bij Beleidsdoel 7-1.

VTH - leges natuurbescherming

Provincie Zuid-Holland heft voor een deel van de activiteiten die de natuur betreffen op grond van de Omgevingswet leges. Met de inwerkingtreding van de Omgevingswet per 1 januari 2024 is de nieuwe legesverordening in werking getreden voor activiteiten die de natuur betreffen. Op dit moment worden daar de eerste ervaringen opgedaan, op basis waarvan wordt beoordeeld of er nog wijzigingen nodig zijn.

Motorrijtuigenbelasting

Op grond van artikel 222 van de Provinciewet en de Verordening heffing opcenten heft de provincie opcenten op de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting (mrb). Dit is de enige substantiële algemene belasting die de provincie kan heffen. Meer dan 50% van de totale jaarlijkse inkomsten voor Zuid-Holland komt uit de opcenten op de motorrijtuigenbelasting. De heffing en inning van de opcenten wordt uitgevoerd door de Rijksbelastingdienst. De geïnde opcenten worden door de belastingdienst maandelijks aan de provincie afgedragen.

Tarief opcenten:
Provinciale Staten stellen jaarlijks het tarief voor de opcenten vast. Het tarief mag het wettelijk maximum niet overschrijden. Dit maximumtarief wordt elk jaar geïndexeerd op basis van de prijsontwikkeling (de zogenaamde tabelcorrectiefactor). Daarnaast geldt er met ingang van 2026 een structurele verhoging van 0,3 opcenten die is afgesproken in het coalitie akkoord. Voor het jaar 2026 is het de verwachting dat het maximumtarief door het Rijk wordt vastgesteld op 144,3 (was 139,9).

In deze meerjarenbegroting 2026 wordt het tarief van de opcenten conform Kadernota 2026-2029 geïndexeerd. Voor het belastingjaar 2026 wordt daarom voorgesteld het tarief te verhogen met 2,9 opcenten (dat is inclusief de 0,3 verhoging uit het coalitie akkoord). Dit betekent dat het nieuwe tarief opcenten voor het jaar 2026 104,4 opcenten bedraagt (was 101,5). Deze aanpassing van het tarief zorgt voor een structurele opbrengststijging van € 12,4 miljoen. De totaal geraamde opbrengst motorrijtuigenbelasting voor 2026 bedraagt € 469,5 miljoen. Het verwachte ongewogen landelijk gemiddelde voor 2025 bedraagt 90,1 opcenten.

In 2026 vinden een aantal wijzigingen plaats in de kortingen voor elektrische en hybride voertuigen en voor campers. Deze leiden tot een hogere opbrengst van € 30,3 miljoen ten opzichte van 2025. Dit is al meegenomen in de totale geraamde opbrengst.

Precariobelasting

De provincie heft Precariobelasting ‘voor het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde provinciale grond’. In de bij de Verordening Precariobelasting behorende tarieventabel zijn de belastbare feiten en tarieven opgenomen. In de meerjarenbegroting 2026 wordt het tarief van de

precariobelasting conform Kadernota 2026-2029 geïndexeerd. Voor belastingjaar 2026 wordt daarom voorgesteld het tarief te verhogen met 2,6%.

Lokale lastendruk

De lokale lastendruk geeft weer hoe de lastendruk van de opcenten in Zuid-Holland zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum.

Ontwikkeling aantal opcenten MRB 2023-2026

(bedragen in €)	2023	2024	2025	2026
Provincie Zuid-Holland	95,7	98,7	101,5	104,4
Landelijk gemiddelde	84,7	87,8	88,8	90,0
Wettelijk maximum	125,8	138,3	139,9	144,9*
Zuid-Holland als percentage van het wettelijk maximum	76,1%	71,4%	72,6%	*72,1%*

** prognose*

Naast de verhouding tot het landelijk gemiddelde en het wettelijk maximum is het van belang om aan te geven wat de financiële impact is van de Zuid-Hollandse belastingheffing op de inwoners. Hieronder vindt u een overzicht van de lastendruk van het provinciale deel van de MRB op 3 verschillende soorten auto's.

*Gemiddelde lastendruk per auto door **provinciale** heffing opcenten Zuid-Holland*

(bedragen in €)	2023	2024	2025	2026
Compacte stadsauto (800 kg)	99,06	103,27	109,53	112,66
Compacte middenklasse (1300 kg)	296,93	309,54	328,30	337,70
SUV (1800 kg)	511,46	533,19	565,51	581,69

Paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen

Provinciale infrastructuur, wegen en vaarwegen

Inleiding

De provinciale infrastructuur is in acht assetgroepen in te delen (zie afbeelding A):

- Assetgroep Vaarwegen
- Assetgroep Bediencentrales en IC-desk
- Assetgroep Wegen
- Assetgroep Beweegbare kunstwerken (sluizen en bruggen die open kunnen)
- Assetgroep Verkeerssystemen
- Assetgroep Vaste kunstwerken (onder andere tunnels, duikers en bruggen die niet open kunnen)
- Assetgroep Groen
- Assetgroep N434 / Corbulotunnel

Om deze assetgroepen te onderhouden en beheren werken we samen met verschillende aannemers. We gebruiken ook onze steunpunten, boten en wagens om te zorgen dat het verkeer goed gebruik kan maken van de wegen en vaarwegen. We kijken regelmatig naar de staat van bijvoorbeeld een brug of weg om te kijken wanneer we welk onderhoud het best kunnen doen. Ook houden we in de gaten hoeveel geld er nodig is voor het beheer en onderhoud.

Afbeelding A: Overzicht van alle assetgroepen van de provincie Zuid-Holland

Beleidskader

Met onze uitvoeringsstrategie voor het beheer en onderhoud bepalen we hoe we ons beheer en onderhoud binnen de door PS gestelde kaders zo goed mogelijk kunnen uitvoeren. Dit is in hoofdzaak een afweging tussen:

- De prestaties die we van de infrastructuur verwachten. Bijvoorbeeld hoe diep een vaarweg moet zijn.

- De mate waarin we risico's op verstoringen accepteren. Bijvoorbeeld de kans dat een brug niet meer open of dicht gaat.
- De kosten voor de maatregelen voor beheer en onderhoud. Bijvoorbeeld de kosten voor het vervangen van een brugdek.

Iedere vier jaar maken we op basis van de strategie een Nota Onderhoud Kapitaalgoederen (NOK) met de bijbehorende behoefte aan budget. Als basis voor deze nota vernieuwen we ons overzicht van alle types werk en de kosten daarvan (normkosten). In de vergadering van 6 maart 2024 stelden Provinciale Staten de NOK 2024-2027 vast (zie PS-besluit). Deze huidige Nota Onderhoud kapitaalgoederen 2024-2027 beschrijft aan welke eisen de infrastructuur in onze provincie moet voldoen en welk budget daarvoor nodig is. We kijken daarbij 15 jaar vooruit, zodat we niet voor verrassingen komen te staan.

Omdat er tussentijdse ontwikkelingen zijn bijvoorbeeld in de prijs van energie, grondstoffen of omdat er nieuwe technische mogelijkheden zijn, kijken we jaarlijks of de verwachtingen nog kloppen. Hiervoor maken we het Meerjaren Onderhoudsprogramma (MJOP). We kijken daarbij ook weer 15 jaar vooruit. Basis voor het MJOP zijn de normkosten uit de NOK, geïndexeerd naar een geschat prijspeil op 1 januari 2026, zie bijlage 4. Provinciale Staten controleren het bestuur (horizontaal toezicht). Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het financieel toezicht op de provincies (verticaal toezicht).

Ontwikkeling technische staat areaal en Onderhoudsprogrammering
Om de infrastructuur beschikbaar te houden, kijken we regelmatig naar de staat ervan en bepalen we het beste onderhoud. Dit doen we met een gestandaardiseerde methode. In afbeelding B hebben we dit zichtbaar gemaakt. Hoe langer een weg of oever ergens ligt, hoe meer gebreken er kunnen ontstaan. Voordat de staat 'onacceptabel' is, gaan we met de weg of oever aan de slag (paarse lijn). Als we langer zouden wachten, kan een weg of oever onveilig worden. Als we niet lang genoeg wachten, maken we onnodige kosten. Tussendoor zorgen we met dagelijks beheer en onderhoud ervoor dat de weg of oever zo lang mogelijk in goede staat blijft (rode lijn). Na een aantal herhalingen is het slimmer om te vernieuwen in plaats van nog een onderhoudsronde (zie ontwikkeling blauwe stippellijn).

Afbeelding B: Overzicht Dagelijks beheer en onderhoud en planmatig onderhoud

Deze manier van werken gebruiken we niet voor alle assetgroepen. Voor onze bediencentrales, verkeersregelinstallaties en ons groen gebruiken we een andere manier van werken. We vervangen bijvoorbeeld een bepaald onderdeel als het nodig is. Dit hangt af van de levensduur van dat onderdeel. Het is te vergelijken met het vervangen van een onderdeel van je auto, vlak vóórdat je verwacht dat er gebreken gaan ontstaan.

Wegen
De afgelopen jaren hebben we veel gedaan om de wegen beter te maken. Ook hebben we ze duurzaam ingericht, zodat ze langer meegaan. Op het moment dat het nodig is, doen we onderhoud aan een weg. Daarbij vervangen we de bovenste laag van het asfalt ('deklaag'), en soms doen we dat ook met de laag eronder

(‘tussenlaag’). Ook vullen we gaten in de weg. Tot slot onderzoeken we de bodem die onder de weg ligt. Als het nodig is, verbeteren we die ook.

Het systeem voor het bepalen van de Meerjaren Onderhoudsprogrammering (MJOP) is gebaseerd op de CROW publicatie 147, wegbeheer. Dat betekent dat we wegen regelmatig inspecteren en die een score geven. Afhankelijk van die score plannen we het onderhoud in.

Verder komt het voor dat een weg of de bodem eronder sneller verslechtert door bepaalde omstandigheden. Daar doen we extra controle. Als de situatie onveilig dreigt te worden, doen we op die specifieke plek extra onderhoud. Al is het natuurlijk efficiënter wanneer dat onderhoud kan wachten totdat we de hele weg aanpakken.

Vaarwegen
De levensduur van oevers is afhankelijk van het type constructie. Een oever gaat ongeveer 40 tot 100 jaar mee. Onderhoud om deze levensduur te verlengen doen we weinig. We vervangen oevers wanneer deze in slechte staat zijn. Op dat moment houden ze dan nog wel de grond naast het water tegen, maar er zitten zwakke plekken tussen. Deze plekken houden we goed in de gaten. Op die manier kunnen we op tijd maatregelen nemen.

Een groot deel van de oevers is in de 20e eeuw aangelegd, dus ze zijn minimaal 25 jaar oud. In de komende 10 jaar zullen we veel oevers aanpakken. Dat betekent meer werk en er is dan ook meer geld nodig. Dit noteren we in het MJOP. Omdat de oevers zo lang mee gaan, kunnen de kosten, vergelijkbaar met het aflossen van een hypotheek voor een woning, over meerdere jaren worden verdeeld.

Kunstwerken
Kunstwerken zijn in twee categorieën in te delen. De vaste en de beweegbare. Vaste kunstwerken zijn bijvoorbeeld betonnen bruggen, viaducten en fietsbruggen. Bij deze categorie plannen we elke 10-15 jaar onderhoud in. Op die manier kunnen we ze in goede staat houden. Iedere 10 jaar inspecteren we een vast kunstwerk 3 keer.

Beweegbare kunstwerken zijn sluizen, en bruggen die open kunnen om schepen door te laten. Deze constructies bestaan vaak uit staal, maar hebben ook mechanismes om ze te openen en te sluiten. Bij deze categorie doen we elke 15 jaar onderhoud. Inspecteren doen we vaker, omdat beweegbare bruggen lastige(re) constructies hebben. Ook zorgen we ervoor dat alles wat nodig is voor de bediening vanuit de bediencentrales op orde is. Voor beide categorieën geldt natuurlijk dat we de overlast zo laag mogelijk houden.

Financiële aspecten
De hoeveelheid geld die we nodig hebben is voor een deel stabiel. De enige verandering daarin is als er bijvoorbeeld een nieuwe bediencentrale of brug bijkomt. Het budget hebben we nodig voor allerlei zaken. Denk aan dagelijks beheer en onderhoud. Daaronder valt het smeren van de stalen onderdelen van de beweegbare kunstwerken, maaien, snoeien en zout strooien tegen gladheid. Maar we hebben ook geld nodig voor andere dingen die regelmatig terugkomen, het benodigde geld om dit op te pakken wisselt jaarlijks. Zoals het herstellen of aanleggen van asfalt, het vervangen van oevers en andere activiteiten in ons MJOP.

We tellen al het geld dat we denken nodig te hebben bij elkaar op voor 15 jaar en delen dat weer door 15. Op die manier weten we onze gemiddelde behoefte per jaar voor de komende 15 jaar. PS bepaalt op basis van de begroting die we voor 2026-2029 hebben gemaakt hoeveel zij beschikbaar stellen voor de komende periode.

Mochten we voor het dagelijks beheer en onderhoud door onverwachte gebeurtenissen meer geld nodig hebben dan verwacht, dan hebben we nog een kleine spaarpot achter de hand. In officiële termen heet dit een egalisatiereserve. Op dit moment hebben we hiervoor € 5 miljoen achter de hand.

Onderhoudsprogramma infrastructuur. Prijspeil 1 januari 2026 (bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029
Beleidsdoel 2-2 Exploitatie Beheer en onderhoud				
Dagelijks beheer en onderhoud, exploitatie	54.567	58.397	55.688	56.310
Planmatig onderhoud, regelmatige bijdrage aan voorzieningen	80.883	80.883	80.883	80.883
Totaal netto exploitatie-uitgaven	135.450	139.280	136.571	137.193
Beleidsdoel 2-2 Voorziening Beheer en onderhoud)	2026	2027	2028	2029
Bijdrage (+) aan voorziening beheer en onderhoud	-80.883	-80.883	-80.883	-80.883
Uitvoeren (-) programma planmatig beheer en onderhoud	98.013	102.081	97.718	80.030
Beleidsdoel 2-2 Investeringen Beheer en onderhoud	2026	2027	2028	2029
Planmatig onderhoud (netto investeringen in jaar activeren) *	3.684	39.935	30.288	118.658

In bovenstaande tabel staan de bedragen die we nodig hebben voor het beheer en onderhoud van onze infrastructuur. Geld dat we binnen Beleidsdoel 2-2 voor de aanleg van nieuwe infrastructuur nodig hebben, hebben we hierin niet meegenomen. Hetzelfde geldt voor budget dat we nodig hebben voor verbeteringen die we tijdens onderhoud doen. Deze uitgaven zijn opgenomen in beleidsdoel 2-1.

In onderstaande grafiek zie je de ontwikkeling van geld dat we investeren in beheer en onderhoud. We verwachten dat de middelen die we nu beschikbaar hebben genoeg zijn voor de looptijd van het MJOP. Dat betekent dat we genoeg geld hebben om oevers en funderingen te vervangen. Zoals we in de NOK beschrijven hebben we geen middelen gereserveerd voor de vervanging van beweegbare kunstwerken, omdat dit de komende vijftien jaar nog niet aan de orde is.

Monitoring en verantwoording

Elk jaar rapporteren we in de jaarrekening over de staat van alle infrastructuur. Hieruit blijkt welk deel hiervan dichtbij de ondergrens komt. Met andere woorden: welk deel toe is aan onderhoud. Met PS hebben we afgesproken dat we deze indicator de komende jaren vervangen door de indicatoren van de ‘Beleidsmonitor’.

Indicatoren
De 3 indicatoren voor beheer en onderhoud zijn:

- Instandhouding van de provinciale wegen
- Instandhouding van de provinciale vaarwegen
- Beschikbaarheid van de provinciale beweegbare kunstwerken

De indicator ‘instandhouding van de provinciale wegen’ kleurt groen wanneer we de situatie onder controle hebben. Dat wil zeggen dat we op tijd onderhoud gepland hebben staan. De kwaliteit van het wegdek kan een keer tot onder de norm dalen. Wanneer dit voor minimaal 2% van de wegen het geval is wordt de indicator oranje. Wanneer 2% van de wegen of meer onder niveau is, en er is nog geen maatregel in de komende 2 jaar staat, kleurt de indicator rood.

De indicator ‘instandhouding van de provinciale vaarwegen’ kleurt groen wanneer we de situatie onder controle hebben. Dat wil zeggen dat we op tijd onderhoud gepland hebben staan. Wanneer minimaal 2% van de oevers ‘zeer slecht’ is, en er in de komende 5 jaar geen onderhoud gepland staat, wordt de indicator oranje. Wanneer 2% van de oevers of meer ‘zeer slecht’ is en er binnen 10 jaar geen maatregel gepland staat, kleurt de indicator rood.

De indicator ‘beschikbaarheid van de provinciale beweegbare kunstwerken’ bestaat uit 2 delen. De eerste is beschikbaarheid voor de weggebruiker. Denk aan iemand die met de auto of fiets over de brug wil rijden. De tweede is beschikbaarheid voor de vaarweggebruiker. Denk aan iemand die met een schip onder de brug door wil varen. Wanneer minder dan 95% van de bruggen voor 1 van de 2 groepen goed beschikbaar is heeft, wordt de indicator oranje. Bij minder dan 90% voor 1 van de 2 groepen kleurt de indicator rood.

De beleidsindicatoren ingekleurd
De afgelopen jaren is middels de jaarrekening steeds de technische staat van de assets gerapporteerd. Hierna worden deze ‘vertaald’ naar de hierboven beschreven indicatoren.

Instandhouding van de provinciale wegen

Wegen	Zeer slecht	Score
2020	0%	100%
2021	0%	100%
2022	0%	100%
2023	5%	95%
2024	4%	96%

Instandhouding van de provinciale vaarwegen

Vaarwegen	Zeer slecht	Score
2019	0%	100%
2020	1%	99%
2021	1%	99%
2022	0%	100%
2023	2%	98%
2024	3%	97%

Beschikbaarheid van de provinciale beweegbare kunstwerken

Beweegbare kunstwerken	Wegverkeer	Scheepvaart
2016	93%	94%
2017	97%	95%
2018	100%	99%
2019	95%	93%
2020	100%	96%
2021	100%	96%
2022	99%	96%
2023	97%	98%
2024	99%	92%

Recreatiegebieden

In 2025 hebben we 4 recreatiegebieden die samen ongeveer 800 hectare groot zijn. Hiervan zijn Bentwoud (grotendeels eigendom van de provincie)en Vlietland de grootste.

In 2025 hebben we het deel recreatiegebieden van de Uitvoeringsnota onderhoud kapitaalgoederen vastgesteld. Hierin staan de uitgangspunten voor het beheer van deze gebieden. Het doel van het beheer is om de gebieden schoon, heel en veilig te houden met een gevarieerd aanbod aan recreatieve voorzieningen.

Voor het beheer en onderhoud hebben we een afspraak met Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer maakt voor het beheer en onderhoud gebruik van het Terrein Beheer Model. Hierin houden we ook rekening met de kosten voor groot onderhoud en eventuele vervangingen in de komende 15 jaar. De kosten hiervoor kunnen per jaar verschillen en jaarlijks zetten we een vast bedrag apart om deze kosten te kunnen betalen. Hierdoor zorgen we dat we de schommelingen in het jaarlijks benodigd budget voor groot onderhoud kunnen opvangen.

Naast Bentwoud en Vlietland is ook een smalle strook langs het Valkenburgse Meer van de provincie en ingericht voor recreatie. In 2025 verzakte een deel van de oever waarna de strook vanwege veiligheidsredenen is afgesloten. We bekijken wat we in de toekomst met deze strook gaan doen.

Gebouwen

Algemeen
De provincie Zuid-Holland heeft verschillende soorten gebouwen in beheer en onderhoud. Een deel van de gebouwen hebben we in eigendom en een deel huren we. Het gaat hier om kantoorpanden in Den Haag, de bediencentrales, steunpunten, het archeologisch depot en brug- en sluiswachtershuisjes.

Het onderhoud vindt plaats op basis van de in 2021 vastgestelde Nota Onderhoud Kapitaalgoederen 2020-2023 en is verder uitgewerkt in het Beheerplan gebouwen 2020-2023. Bij het plannen van beheer en onderhoud gaan we uit van een eenvoudige en doelgerichte aanpak. We houden ons aan de wettelijke vereisten en aan de NEN-2767 norm. Voor de komende jaren staan de volgende onderdelen van kwaliteit centraal: functionaliteit, veiligheid en representatie. Daarnaast staat de verduurzaming van het provinciaal vastgoed voorop. De Nota Onderhoud Kapitaalgoederen en het Beheerplan Gebouwen wordt elke vier jaar geactualiseerd.

(Meerjaren)onderhoud
Het Meerjarig Onderhoudsplan (MJOP) voor het provinciaal vastgoed is bijgewerkt naar de nieuwste kennis en wordt jaarlijks financieel verwerkt in de begroting. Het MJOP is de basis voor het systematisch en planmatig onderhouden van het vastgoed. Het is ook de basis voor een (kosten)efficiënte aanpak van verbouwingen.

Verduurzaming
De bouwdelen A, B, D en E hebben een A+/A++ label. Gebouw C heeft een A++++ label. Om voor de bouwdelen ABDE van het provinciehuis en alle buitenlocaties te voldoen aan ambities vanuit IPO en GS/PS op het gebied van verduurzaming is de huidige MJOP omgezet naar een Duurzaam Meerjarig Onderhoudsplan (DMJOP). In deze Begroting 2026 wordt een voorstel voor de uitvoering van de eerste fase (bouwdelen D en E, investering € 12,4 miljoen) van het DMJOP ter goedkeuring aan PS voorgelegd. Dit lichten we toe in de financiële begroting, onderdeel 4.2 Prognose gereedmelding investeringen.

In het coalitieakkoord zijn belangrijke accenten op verduurzaming gelegd. Na afronding van de verduurzaming van deze gebouwdelen bedraagt de jaarlijkse besparing van energie circa 1 Megawatt en 684 ton CO2. De jaarlijkse besparing op energie resulteert ook in lagere energielasten. Die besparing is ingeschat op jaarlijks € 0,1 miljoen in de periode 2028-2030 en vanaf 2031 jaarlijks € 0,2 miljoen. Die besparing is ook al verwerkt in deze begroting en komt ten guste van het begrotingssaldo.

Openbaarheidsparagraaf

In deze paragraaf staat wat we in 2026 doen als het om openbaarmaking gaat. Dat kan vanuit onszelf zijn (actief) of op verzoek van iemand (passief). Daarnaast lees je in deze paragraaf hoe we nog beter omgaan met onze informatie.

Woo-verzoeken
In 2026 behandelen we Woo-verzoeken efficiënter. Daarvoor gebruiken we kunstmatige intelligentie (AI) en andere nieuwe technologieën. We volgen landelijke ontwikkelingen en zorgen dat onze kennis actueel blijft. Daarnaast letten wij goed op of het echt gaat om een verzoek om informatie zoals in de Woo is bedoeld. Als het nodig is, doen wij een beroep op het criterium 'misbruik van recht'. Dit betekent dat wij onrechtmatige Woo-verzoeken niet hoeven te behandelen. Ook hebben we steeds vaker persoonlijk contact met de persoon die het verzoek doet om beter te begrijpen welke informatie deze persoon nodig heeft.

Zelf informatie openbaar maken
Actieve openbaarmaking betekent dat de provincie zelf, zonder verzoek, informatie openbaar maakt. Dit zijn we verplicht dankzij de Wet open overheid (Woo). De verplichting gaat in 2026 stap voor stap in.

We bepalen wat onze ambitie en doelen zijn voor een open Zuid-Holland. En we zorgen ervoor dat medewerkers genoeg tijd en kennis hebben voor deze nieuwe taak. Het is belangrijk dat medewerkers weten wat open overheid is en dat ze getraind zijn in de nieuwe manier van werken. Ook werken we aan het verder ontwikkelen van het in 2025 opgeleverde publicatieplatform. We sluiten ons platform aan op het landelijke zoekportaal: de generieke Woo-voorziening van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Informatiehuishouding
Informatiehuishouding gaat over alle regels en afspraken over hoe we informatie gebruiken en beheren. Het programma Informatietransitie zorgt ervoor dat de provincie haar informatiebeheer op orde heeft. En we voeren een manier van werken in (sturing- en controlcyclus) om ervoor te zorgen dat het ook op orde blijft.

Dit programma helpt ook bij het openbaar maken van informatie. Als het informatiebeheer binnen de provincie op orde is, is informatie makkelijker te vinden. Daardoor is het ook makkelijker om deze informatie openbaar te maken. Na een periode van voorbereiding en ontwerp begonnen we in 2025 met de uitvoering van het programma. De eerste teams werken nu samen in een nieuwe online omgeving die voldoet aan alle regels. In 2026 gaan we verder met de uitvoering. Hierbij houden we rekening met de veranderingen in de organisatie en met wat de organisatie aan kan.

In de paragraaf Bedrijfsvoering (beleidsdoel Duurzame organisatie, beleidsprestatie een Duurzame informatievoorziening en digitalisering) lees je meer informatie.

Paragraaf Subsidies

Inleiding

Om onze doelen te bereiken, zet de provincie maatregelen in. Deze maatregelen noemen we ook wel 'beleidsinstrumenten'. We kunnen kiezen uit verschillende soorten maatregelen:

- Financiële maatregelen, ook wel financiële prikkels genoemd. Er is een verschil tussen positieve prikkels (subsidie en opdracht) en negatieve prikkels (belasting en heffing).
- Juridische maatregelen, ofwel sturen met wet- en regelgeving. Er is een verschil tussen regelgeving vanuit een regelende rol (verordeningen, nadere regels, beleidsregels, vergunningen en ontheffingen) en vanuit samenwerkende rol (convenant, protocol, bestuursovereenkomst en concessie).
- Communicatieve maatregelen, wat wil zeggen sturen door het ontwikkelen en/of het geven van informatie. Denk aan voorlichting, overlegstructuren en onderzoek.
- Zelf uitvoeren, ook wel directe interventie genoemd. Dat is bijvoorbeeld het zelf leveren van publieke diensten.

Vaak is de beste oplossing een combinatie van maatregelen die elkaar versterken. Dit noemen we ook wel een 'instrumentenmix'. De keuzes voor die combinaties leggen we bij voorkeur vast in een beleidstheorie. Een beleidstheorie beschrijft het beleid, de doelen van dit beleid en de manier om de doelen te bereiken met middelen en activiteiten. Ook staat in de beleidstheorie hoe de middelen en activiteiten samenhangen en wat de uitgangspunten zijn. De beleidstheorieën stellen we momenteel op per beleidskeuze. In de beleidskeuze staat hoe we onze beleidsdoelen willen bereiken. De beleidskeuzes komen voort uit de Omgevingsvisie. De basis om te kunnen sturen op een doeltreffende en efficiënte inzet van subsidies, is een goed uitgewerkte beleidstheorie. Hierbij horen goed omschreven doelen en de effecten die verwacht worden. We toetsen in hoeverre de gewenste prestaties en de maatschappelijke effecten of doelen die we voor ogen hebben, ook worden behaald voor het beleid. Dat toetsen doen we op een vaste manier en op vaste momenten. Zo kunnen we beter bijsturen als dat nodig is. Het zorgt ook voor een effectievere besteding en beheersing van onze uitgaven aan maatschappelijke doelen.

Doeltreffendheid subsidies

Subsidieverstrekking is voor de provincie Zuid-Holland een belangrijke beleidsmaatregel om beleidsdoelstellingen van de provincie te bereiken. Ongeveer een derde van de provinciale uitgaven is een subsidie. Kortgezegd werken subsidies als volgt: er wordt subsidie gegeven (*input*) voor het uitvoeren van een activiteit (*output*). We willen dat deze activiteit bijdraagt aan een maatschappelijke effect dat we willen bereiken (*outcome*).

Maar hoe effectief zijn subsidies?
We willen weten in welke mate de beleidsdoelstellingen van de provincie bereikt worden met subsidies. Dat geeft de doeltreffendheid ofwel effectiviteit aan van die subsidie.

Minstens een keer in de vijf jaar moeten we een verslag publiceren over de doeltreffendheid en effecten van onze subsidies in de praktijk. Dat is vastgelegd in artikel 4:24 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). In principe gaat het daarbij om subsidies die we op grond van een regeling verstrekken, niet om buitenwettelijke subsidies. Als de kosten van evaluatie niet in balans zijn met de financiële omvang van een regeling, kunnen we die regeling buiten beschouwing laten. Het hoeft niet een heel uitvoering en duur wetenschappelijk onderzoek te zijn. Voorwaarde is dat de evaluatie bruikbare gegevens oplevert.

Een belangrijke manier om dit vast te stellen is om te kijken naar zogenaamde 'meetbare beleidsindicatoren'. Dit zijn normen die we gebruiken om de voortgang, werking en effectiviteit van het beleid van de provincie te meten en te evalueren. De normen laten de maatschappelijke effecten van het beleid zien. Ze helpen bij het controleren en bijsturen van beleidsmaatregelen. Maar in de praktijk is het lastig om de effectiviteit voor alle regelingen

helemaal aan te tonen. Soms is de effectiviteit van een subsidie heel moeilijk te meten, dan is het nodig om genoegen te nemen met een toetsing op aannemelijke effectiviteit in plaats van bewezen effectiviteit.

De provincie vindt monitoren en evalueren belangrijk. Om vast te stellen of het beleid effectief is, laat de provincie regelmatig beleidsevaluaties uitvoeren. Daarbij letten we ook op doelmatigheid. Doelmatigheid laat zien of de kosten van de subsidie opwegen tegen het effect van subsidie. In 2019, 2021 en 2023 is de effectiviteit gemeten voor alle subsidieonderwerpen. Om de bruikbaarheid van de evaluaties voor het beleid te vergroten, vinden de evaluaties inmiddels plaats op het niveau van de beleidsdoelen. In deze bredere beleidsevaluaties nemen we alle soorten maatregelen mee, ook de subsidies. We verwachten dat deze aanpak een beter inzicht geeft in welke combinaties van maatregelen het beste werken. Met dat betere inzicht hebben we aanknopingspunten voor verbetering. Het uitgangspunt is dat we nieuw beleid elke twee jaar evalueren en bestaand beleid minimaal elke vier jaar. De planning staat in de Lange Termijn Agenda.

Verbeterde beleidsmonitoring via de nieuw ontwikkelde Beleidsdatacyclus
Begin 2021 ontwikkelden we de Beleidsdatacyclus. Met deze cyclus kunnen we data en informatiesystemen beter koppelen aan de beleidscyclus. Dat kan dankzij een logische opbouw met duidelijk omschreven stappen. We zorgen ervoor dat we de rollen van beleid en van informatisering/automatisering per stap helder benoemen en dat we die rollen duidelijk verbinden aan de uitvoering.

Een belangrijk onderdeel van de Beleidsdatacyclus is het werken met beleidstheorieën en indicatoren.
Bij het opstellen van de beleidstheorie bepalen we ook indicatoren. Met deze indicatoren kunnen we de prestaties en de effecten van beleid meten. De gegevens van die metingen kunnen we systematisch volgen en terugkoppelen aan de Staten.

Het is van belang dat beleidstheorieën en normen al vroeg in de beleidsvorming worden meegenomen.

Binnen de organisatie van de provincie hebben we een aantal pilots uitgevoerd. Dat leverde kennis op waarmee we slimmer en gerichter meetgegevens verzamelen. Dat doen we samen met onze informatiepartners. In de komende tijd breiden we het proces van controle en evaluaties verder uit met verschillende opdrachtenteams. Het einddoel is een volledige beleidscontrole én -evaluatie.

Subsidies en hun vorm

In artikel 4:21 van de Awb staat een definitie van het begrip subsidie. De definitie bevat vier elementen:

- aanspraak op financiële middelen,
- door een bestuursorgaan verstrekt,
- met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager,
- anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.

Iedere financiële verstrekking die voldoet aan deze omschrijving, is in juridische zin een subsidie. Dus ook als de benaming van de verstrekking anders is). Vanwege deze brede definitie zijn bijvoorbeeld ook leningen en garanties een subsidie. Deelnemingen (in het aandelenkapitaal van een vennootschap), prijzen, schadevergoedingen en schadeloosstellingen vallen 'in beginsel' niet onder de definitie. Bij prijsvragen hangt dit vaak af van de vraag of de prijs naar een willekeurige winnaar gaat en in hoeverre de winnaar zelf kan bepalen waaraan hij of zij het geld uitgeeft.

Financiële middelen om beleidsdoelen te realiseren zijn alleen via een subsidie of opdracht (inkoop/aanbesteding) mogelijk. In de praktijk blijkt er soms een 'grijs gebied' te zijn. Maar de juiste keuze van de financiële maatregel is wel belangrijk. Elke maatregel heeft eigen juridische gevolgen. Er is in principe geen vrije keuze voor de maatregel subsidie of opdracht. Het uitgangspunt is dat beide financiële maatregelen elkaar uitsluiten: een financiële relatie is óf een subsidie óf een opdracht. Als duidelijk is dat subsidie als maatregel kan worden ingezet dan kan het stappenplan uit het 'Handelingskader subsidies' worden doorlopen. Daarmee wordt de maatregel doelmatig en efficiënt ingericht.

De inhoud van de activiteiten bepaalt welke soort subsidie erbij hoort: een projectsubsidie of een boekjaarsubsidie. Een projectsubsidie is een subsidie voor een activiteit of meerdere activiteiten gedurende een bepaalde periode en die zijn bedoeld voor een specifiek eindresultaat. Bij een boekjaarsubsidie gaat het om een subsidie die voor één of meer boekjaren wordt verstrekt voor activiteiten die onderdeel zijn van de standaard activiteiten van de subsidie-ontvanger. Het gaat dan niet om een eenmalige activiteit maar om voortdurende (telkens terugkerende) activiteiten, namelijk de instandhouding van een instelling. Een boekjaarsubsidie heet daarom ook wel exploitatiesubsidie of instellingssubsidie.

	Subsidie o.b.v. regeling	Begrotingssubsidie	Incidentele subsidie
Projectsubsidie	✓	✓	✓
Boekjaarsubsidie	✓	✓	X

De hoofdregel (artikel 4:23, eerste lid Awb) is dat een subsidie wordt verstrekt op basis van een 'wettelijk voorschrift'. Daarin staat voor welke activiteiten een subsidie kan worden gegeven. Dit betekent dat Gedeputeerde Staten vanuit hun uitvoerende rol meestal nadere regels (subsidieregeling en eventueel een openstellingsbesluit) moeten opstellen om subsidieverstrekking mogelijk te maken. Dat is in principe niet nodig bij een doorverstrekking van een specifieke uitkering vanuit het Rijk. Daarbij ligt de bestemming al vast in een algemeen maatregel van bestuur of ministeriële regeling. Provinciale Staten hebben een kaderstellende rol. Het budgetrecht en de verordenende bevoegdheid zijn hiervan belangrijke onderdelen.

Uitzondering op de hierboven uitgelegde hoofdregel zijn de buitenwettelijke subsidies: begrotingssubsidies en incidentele subsidies. In die gevallen gelden alleen de bepalingen en procedureregels van de Awb, Asv en eventuele staatssteunregels. Er zijn geen nadere regels.

Een begrotingssubsidie kan een projectsubsidie of boekjaarsubsidie zijn. We spreken dan over een begroting-boekjaarsubsidie en een begroting-projectsubsidie. Een begrotingssubsidie verlenen we op basis van een begrotingspost. Als een bepaalde activiteit maar door één of een klein aantal ontvangers wordt uitgevoerd, staat het maken van een speciale subsidieregeling daarmee niet in verhouding. Deze subsidies passen wel binnen vast beleid van de provincie, maar het aantal ontvangers is beperkt. In onze begroting staat wie waarvoor en voor welk bedrag een subsidie kan aanvragen. In rechtspraak is bepaald dat we bij het verstrekken van begrotingssubsidies gelijke kansen en mededingingsruimte moet bieden aan andere mogelijk geïnteresseerde partijen.

Een incidentele subsidie is altijd een projectsubsidie. Bij een incidentele subsidie gaat het om:

- een aanvraag voor een eenmalige activiteit,
- waarvoor we geen subsidieregeling hebben,
- waarvoor geen vast provinciaal beleid bestaat,
- die niet op onze begroting staat vermeld,
- maar waar we mogelijk wel subsidie voor willen verlenen.

In artikel 2.7 van de Asv staat in welke gevallen wij een aanvraag voor een incidentele subsidie in ieder geval moeten weigeren. Een incidentele subsidie kan voor maximaal vier jaren worden verstrekt. Het aantal ontvangers en de tijd die de subsidie loopt, moeten beperkt zijn.

Openbare lichamen mogen alleen voor het uitoefenen van hun publieke taak leningen afsluiten, middelen uitzetten of garanties verlenen. Dat staat in artikel 2 van de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido). Het in- en doorlenen van middelen om inkomsten te krijgen (denk aan activiteiten waarmee een bank geld verdient) is verboden. Een ander belangrijk uitgangspunt is dat gemeenschapsgelden niet willekeurig mogen worden uitgedeeld. Daarom moet volgens de Awb bij wettelijk voorschrift en in de subsidiebeschikking een omschrijving worden gegeven van de gesubsidieerde activiteiten.

Hoe is het provinciaal subsidiestelsel ingericht?
Provinciale Staten stelden een Algemene subsidieverordening (Asv) vast. Daarin staan de belangrijkste ‘spelregels’ voor onze subsidieverstrekking. Het is een kaderverordening. Het geeft dus de kaders aan en regelt niet voor welke concrete activiteiten subsidie kan worden aangevraagd. Voor dit laatste stellen Gedeputeerde Staten de subsidieregelingen vast, inclusief subsidieplafonds.

De Asv sluit zoveel mogelijk aan bij de ‘Aanwijzingen voor subsidieverstrekking’ van het Rijk. Dat zorgt voor minder administratieve lasten en uitvoeringskosten. Deze ministeriële regeling heet ook wel het Uniform (of Rijksbreed) Subsidiekader (RSK/USK). Hierbij wordt gewerkt met drie standaard arrangementen. De toepassing wordt in principe bepaald door de hoogte van het subsidiebedrag. We gebruiken hierbij de volgende uitgangspunten:

1	Proportionaliteit en sturing op hoofdlijnen: verwerkt in onderstaande drie uitvoerings- en verantwoordingsarrangementen.		
	Maatregel	*Hoogte subsidiebedrag*	*Verantwoording*
	Arrangement 1	Tot € 25.000	Verantwoording over de activiteiten (vaak steekproefsgewijs) als daarom wordt gevraagd.
	Arrangement 2	Vanaf € 25.000 tot € 125.000	Verantwoording via inhoudelijk verslag en beknopt financieel verslag (steekproefsgewijze controle door opvragen administratie).
	Arrangement 3	Vanaf € 125.000	Verantwoording via inhoudelijk verslag en financieel verslag (vaak met controleverklaring accountant).
	Geen		Bij Europese cofinanciering of staatssteun zijn de bovengenoemde vereenvoudigde arrangementen niet van toepassing.
2	Uniformering en vereenvoudiging: begrippen, berekeningswijzen en verplichtingen.		
3	Verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie.		

Nieuwe ontwikkelingen
Het Rijk heeft een evaluatie van het USK gedaan. In de loop van 2026 wordt een herziene versie verwacht van de 'Aanwijzingen voor subsidieverstrekking'. We verwachten dat de genoemde grensbedragen naar boven worden bijgesteld vanwege de prijsstijgingen sinds de invoering van het USK. De provincie wacht de genoemde herziening af en bepaalt daarna welke gevolgtrekking hierbij past.

Toezicht en handhaving subsidieverstrekking
We hebben beleid nodig voor het tegengaan van misbruik en voor het garanderen van de rechtmatigheid. Daarmee maken we verantwoord vertrouwen en risicoacceptatie in het subsidieproces mogelijk. Gedeputeerde Staten stelden de 'Beleidsregel toezicht en handhaving subsidieverstrekking' vast. Hierin staat het beleid over de volgende onderwerpen:

- het uitvoeren van risicoanalyses;
- het uitvoeren van steekproeven ;
- het opleggen van administratieve sancties;
- het bijhouden van een onregelmatighedenregister.

Subsidieplafonds en deelplafonds
Provinciale Staten hebben het budgetrecht en zij sturen daarmee de provinciale uitgaven. Zij maken de kaders voor die uitgaven. Ze nemen in de begroting budgetten op voor de verschillende beleidsterreinen. Gedeputeerde Staten hebben een uitvoerende rol. Zij kregen de bevoegdheid om de begroting uit te voeren en de geraamde middelen uit te geven. Binnen de financiële kaders die Provinciale Staten hebben vastgelegd, bepalen Gedeputeerde Staten vervolgens hoe zij deze gelden gebruiken en welke beleidsmaatregelen zij gebruiken. Onder beleidsmaatregelen valt ook subsidie.

De bevoegdheid om subsidies te verstrekken, ligt bij Gedeputeerde Staten. Zij stellen ook de nadere regels vast die de basis zijn voor het verstrekken van de subsidies. Het vaststellen van de subsidieplafonds was eerder de bevoegdheid van Provinciale Staten, maar vanaf 2025 ligt deze bevoegdheid bij Gedeputeerde Staten. Het past namelijk beter bij de uitvoerende rol van Gedeputeerde Staten en het zorgt voor snellere en efficiëntere besluitvorming. Het subsidieplafond kan nu rechtstreeks in de regeling worden opgenomen of in ieder geval tegelijk worden vastgesteld. Dit is gelijk aan de manier waarop dit bij alle overige provincies is geregeld.

Een subsidieplafond betekent dat er een maximum bedrag beschikbaar is voor een subsidieregeling. Het plafond moet met een wettelijk voorschrift worden vastgesteld. Meestal geldt een plafond voor een jaar of tijdens een kortere aanvraagperiode, maar het kan ook voor meerdere jaren worden vastgelegd. Het doel van een

subsidieplafond is het beperken van de aanspraken op subsidie. Het is overigens niet verplicht om een subsidieplafond in te stellen: ook 'openeinderegelingen' zijn mogelijk. Als er wel een subsidieplafond is vastgesteld, moet volgens de wet een aanvraag worden geweigerd als het plafond wordt overschreden. Als een regeling uit meerdere subsidiemogelijkheden bestaat dan kan een subsidieplafond in deelplafonds worden onderverdeeld. Een subsidieplafond kan in de subsidieregeling staan of via een apart besluit zijn vastgesteld.

Ontwikkelingen financieel instrumentarium

Binnen de financiële maatregelen is de 'klassieke subsidie' belangrijk en dat zal ook zo blijven. Tegelijk wordt er van de provincie steeds vaker om een andere rol gevraagd, waar de klassieke subsidieregeling of begrotingssubsidie soms minder goed bij past. In plaats van een leidende rol met sturing van bovenaf gaat het dan om het bieden van ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving. Daarbij is een meer ondersteunende of faciliterende rol nodig. Denk bijvoorbeeld aan betrokkenheid bij modal shift (goederenvervoer over water en spoor in plaats van via de weg), ontwikkelingen op het gebied van herbruikbare grondstoffen en bouwen of bij participatie. Om hier een goed passende maatregel bij te bieden, onderzoeken en ontwikkelen we nieuwe vormen van subsidies. Zo wordt het verstrekken van subsidie als een lening of garantie verwerkt in de financiële verordening en verder uitgewerkt in een uitvoeringsnota. Subsidie via een lening geeft voor speciale gevallen de mogelijkheid om te ondersteunen waar de markt dit niet kan, met een beperkte verstoring van de markt. Omdat een lening moet worden terugbetaald, kan een lening ook elke keer opnieuw worden gebruikt.

We onderzoeken ook andere, nieuwe maatregelen zoals 'vouchers' of 'right to challenge'. Die subsidievormen kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt om kleine subsidies zo doelmatig mogelijk in te zetten en om (burger)participatie te ondersteunen. Deze subsidievormen zetten we bij voorkeur in combinatie met de andere beleidsmaatregelen in. Zo kunnen ze elkaar versterken. Meer informatie over publieke financiering staat op de website van Financieren in Netwerken. Deze website bevat veel informatie over de (juridische) mogelijkheden en randvoorwaarden op het gebied van de beschikbare maatregelen als de overheid (maatschappelijke) initiatieven wil financieren in samenwerking met partnerorganisaties. Het project is een samenwerking van de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant, de Universiteit Leiden, de Universiteit van Amsterdam en de Universiteit van Tilburg.

Externe financiering

Het coalitieakkoord stelt: '*Waar zinvol en mogelijk wordt eerst gekeken naar extra mede-financieringsbronnen, voordat een beroep wordt gedaan op de algemene middelen. Dit betekent ook dat we nadrukkelijk kijken naar de bijdrage die externe partijen en het Rijk kunnen leveren aan onze opgaven.*' Vanuit de beleidstheorie onderzoeken we welke stakeholders er zijn. Als onderdeel van dat onderzoeken kijken we welke partijen soortgelijke financiering verstrekken. Op basis daarvan kan de provincie bepalen of en hoeveel de provincie moet bijdragen.

Slim Financieren

Om de organisatie bij de ingewikkelde financieringsvragen te ondersteunen, is er de opdracht Slim Financieren. De collega's van deze opdracht adviseren de beleidsafdelingen in brede zin over financieren. Het gaat dan bijvoorbeeld over business cases, verdienmodellen en private financiering. Ook geven ze leiding aan de onderzoekssamenwerking naar vormen van financiering in Financiering in Netwerken en ze maken deel uit van het *Centrum Expertise Externe Financiering* (CEEF). CEEF is een netwerk (binnen en buiten de provincie) dat naar financieringsvraagstukken kijkt en naar mogelijkheden om met externe financiering de ambities van de provincie te realiseren.

Subsidies 2026

De Paragraaf Subsidies bevat een overzicht van subsidieregelingen en de subsidieplafonds die daarbij horen. Die zijn door het college van Gedeputeerde Staten vastgesteld. De subsidieplafonds passen binnen de financiële grenzen die Provinciale Staten vaststellen. Dit overzicht wordt ter informatie met Provinciale Staten (PS) gedeeld.

Daarnaast bevat het een overzicht van begrotingssubsidies. Begrotingssubsidies zijn subsidies waarbij de subsidieontvanger en het bedrag dat maximaal als subsidie kan worden verleend, nadrukkelijk in de begroting van de provincie Zuid-Holland staan. De bevoegdheid voor het vaststellen van begrotingssubsidies ligt bij Provinciale Staten. Dit overzicht wordt ter besluitvorming met PS gedeeld.

Alleen als er wijzigingen in dit planning en control product plaatsvinden, is een toelichting opgenomen.

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
1.1	1.6.91	Subsidieregeling bevorderen intergemeentelijke samenwerking Zuid-Holland 2020	150.000			
1.1	1.6.130	Subsidieregeling bestuurlijke ondersteuning regionale regietafels Spreidingswet	1.250.000			
Totaal			1.400.000			

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom ‘maximaal te subsidiëren 2026’ soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
2.1	Vereniging Fietsersbond	43.000			
2.1	Rijkswaterstaat West-Nederland Zuid t.b.v. bijdrage mobiliteitsmanagement A20 NKG	400.000			
2.1	Zero Emission Services BV t.b.v. pilot elektrificatie laadinfrastructuur Goederenvervoer over water	500.000			
2.1	River Operations South Holland B.V. t.b.v. exploitatie veerdienst Maassluis-Rozenburg	3.773.672		2.237.503	2.237.503
2.1	Jansma Shipyard B.V. t.b.v. ombouw verouderde klasse 1 t/m 4 schepen	300.000			
2.1	TNO t.b.v. het project Connected Automated Transport	20.000			
2.1	River Operations Rotterdam Drechtsteden B.V. t.b.v. Waterbus	3.100.000			
2.1	FFWD Fresh Rail Holding B.V. t.b.v. verstrein	500.000			
2.1	Stichting Studio Veiligheid t.b.v. E-pusher/duwbakken	400.000			
2.1	Gemeente Capelle ad IJssel t.b.v. Planuitwerking Algeracorridor	1.129.680			

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
2.1	Rotterdam Shortsea Terminals t.b.v. waterstof fieldlab	273.980			
2.1	Holland Partners t.b.v. 20 Schepen 6 Laadpunten			1.100.000	1.100.000
Totaal		10.440.332	0	3.337.503	3.337.503

Toelichting begrotingssubsidies

De begrotingssubsidie aan River Operations South Holland B.V. t.b.v. exploitatie veerdienst Maassluis-Rozenburg voor een bedrag van € 2.237.503 (beleidsdoel 2-1)

River Operations South Holland B.V. exploiteert de veerdienst Maassluis-Rozenburg op grond van de tijdelijke exploitatieovereenkomst met de provincie tot het moment dat er door middel van een Europese aanbesteding een nieuwe exploitant kan worden gecontracteerd. Op 11 maart 2025 is besloten de tijdelijke exploitatieovereenkomst met River Operations South Holland B.V. met een jaar te verlengen tot en met 9 juli 2026. Aan River Operations South Holland B.V. wordt hiervoor, conform de besluitvorming van PS op 9 juli 2025 in beginsel een subsidie beschikbaar gesteld van € 2.237.503 voor de exploitatie 2026 van de veerdienst Maassluis-Rozenburg. Hiervan wordt € 1.799.503 begroot in de vorm van een begroting-boekjaarsubsidie voor de exploitatie van de veerdienst. Bij de verlening wordt gewerkt met een voorlopige LBI Bus Diesel Index van 4,59%, die door DOVA, het samenwerkingsverband van vervoerautoriteiten, is berekend. Na afloop van het subsidiejaar wordt deze met een definitieve index gecorrigeerd.

€ 200.000 wordt gereserveerd voor de opvang van een mogelijke inkomstenderving van River Operations South Holland B.V., indien de opbrengsten van de kaartverkoop tegenvallen. (De provincie garandeert de minimale reizigersopbrengsten van de veerdienst op basis van de afspraken in het addendum bij de tijdelijke exploitatieovereenkomst met River Operations South Holland B.V.). Omdat het op voorhand al duidelijk is dat de opbrengsten van de kaartverkoop in 2026 tegen zullen vallen door de sterke afname van het autoverkeer en de vervoerder hiervoor een beroep zal doen op de opbrengstgarantie, wordt de reservering van € 200.000 in 2026 toegevoegd aan de begroting-boekjaarsubsidie 2026. Dit bedrag wordt niet geïndexeerd. In de subsidieverleningsbeschikking worden hierover specifieke afspraken gemaakt

€ 238.000 wordt gereserveerd voor eventuele aanvullende reparaties en tegenvallende brandstof- en andere (begrote) kosten. De subsidie wordt verantwoord in Beleidsdoel 2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen. De reservering voor de opbrengstgarantie wordt gedekt uit de reserve Bereikbaarheid. De reservering voor eventuele aanvullende reparaties en tegenvallende brandstofkosten is een reservering uit 2025, die in 2025 is doorgeschoven naar 2026. Deze reservering is in 2024 gedekt uit de reserve Mobiliteit en is omdat de reserve mobiliteit is komen te vervallen overgeheveld naar de reserve Bereikbaarheid.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 2-1-1 Stimuleren transitie naar duurzaam, veilig en slim personenvervoer en beleidsprestatie 2-1-2 Adequaat en duurzaam aanbod openbaar vervoer. Dit draagt bij aan sociaal, veilig, betrouwbaar, betaalbaar, beschikbaar en comfortabel vervoer van reizigers uitgevoerd door de exploitant van veer Maassluis-Rozenburg.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De exploitatie van de veerdienst geschiedt op basis van de tijdelijke exploitatieovereenkomst met River Operations South Holland B.V. voor de veerdienst Maassluis-Rozenburg, waarin ook de (geïndexeerde) subsidieverstrekking is vastgelegd voor het komende jaar. Ook betreft het een bijdrage waartoe de provincie geen directe tegenprestatie ontvangt. Er zijn daarom geen alternatieven voor het instrument subsidieverlening.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.237.503 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Holland Partners t.b.v. 20 Schepen 6 Laadpunten voor een bedrag van € 1.100.000 (beleidsdoel 2-1)

De Provincie Zuid-Holland investeert de komende jaren € 7 miljoen in de verduurzaming van de binnenvaart. Met het project "20 schepen – 6 laadpunten" wil de provincie de overgang naar schoon goederenvervoer over water versnellen. Dit draagt bij aan minder uitstoot, minder druk op de wegen en een sterker, toekomstbestendig binnenvaartnetwerk. In 2025 starten we met voorbereidend onderzoek naar technische standaarden voor zowel schepen als laadinfrastructuur, deze onderzoeken zitten nu in de afrondingsfase. In 2026 volgt een pilot met een aantal schepen, waarna een gerichte subsidieregeling wordt ontwikkeld. Zo bouwen we stap voor stap aan een systeemverandering richting zero emissie op het water, in samenwerking met marktpartijen, kennisinstellingen en andere overheden. Deze middelen zijn bestemd voor een pilot waarbij ca. twee schepen zullen worden omgebouwd naar hybride elektrisch en worden gemonitord. Dekking is beschikbaar onder beleidsdoel 2.1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 2-1-3 Duurzaam en efficiënt goederenvervoer.

De subsidie voor het project “20 schepen – 6 laadpunten” beoogt verschillende maatschappelijke baten. Kort samengevat zijn dat:

- Minder luchtvervuiling: Door de overstap naar emissievrije aandrijving (zoals elektrisch of op waterstof) stoten binnenvaartschepen geen of veel minder stikstof, fijnstof en CO_2 uit. Dit verbetert de luchtkwaliteit, vooral in stedelijke gebieden en langs drukke vaarwegen.
- Klimaatwinst: De binnenvaart is nu nog grotendeels afhankelijk van fossiele brandstoffen. Door te verduurzamen draagt het project bij aan de provinciale en nationale klimaatdoelen (zoals het Klimaatakkoord en Fit for 55).
- Minder druk op het wegennet: Een sterke, duurzame binnenvaart biedt een schoner alternatief voor vrachtvervoer over de weg. Dat helpt files te verminderen en vermindert de slijtage aan infrastructuur.
- Gezondere leefomgeving: Minder uitstoot en geluid van schepen dragen bij aan een prettiger en gezonder woon- en leefklimaat in de buurt van havens en vaarwegen.
- Innovatie en werkgelegenheid: Het project stimuleert innovatie in de maritieme sector en biedt kansen voor de regionale economie, bijvoorbeeld via scheepswerven, techniekbedrijven en laadoplossingen.
- Gelijke tred met EU- en Rijksoverheid: Door als provincie vroeg te investeren, sluiten we aan bij bredere Europese en landelijke ambities rond verduurzaming van transport en infrastructuur. Dit versterkt de positie van Zuid-Holland als logistieke topregio.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van de verduurzaming van de binnenvaart.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.100.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
2.1	1.6.117	Subsidieregeling mobiliteit Zuid-Holland	12.479.929			
Totaal			12.479.929			

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom ‘maximaal te subsidiëren 2026’ soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Begrotingssubsidies 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
3.1	NetVerder B.V. t.b.v. overdimensionering Zuidplas	1.962.986			
3.1	TNO t.b.v. Fieldlab industrial electrification	300.000			
Totaal		2.262.986			

Toelichting begrotingssubsidies

Niet van toepassing.

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
3.1	1.6.125	Subsidieregeling transponder- en radartechniek windparken Zuid-Holland	220.000			
Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond						
3.1	1.6.120	Subsidieregeling lokale initiatieven energietransitie Zuid-Holland 2023	2.250.000			2.250.000
3.1	1.6.93	Subsidieregeling Zonnig Zuid-Holland	5.000.000			5.000.000
Totaal			7.470.000			7.250.000

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom ‘maximaal te subsidiëren 2026’ soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
4.1	Stichting ferm t.b.v. cybersecurity	100.000			
4.1	De Haagse Hogeschool t.b.v. digitale werkplaatsen	500.000			
4.1	The Hague Security Delta t.b.v. programmaplan Digitale Economie	300.000		300.000	300.000
4.1	Universiteit Leiden t.b.v. Clean Room Leiden			100.000	100.000
4.1	InnovationQuarter t.b.v. duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatieve vermogen in Zuid-Holland	3.275.000		3.507.700	3.507.700
4.1	BlueCity t.b.v. trainingen	50.000		50.000	50.000
4.1	Stichting Greenport West-Holland	170.000		170.000	170.000
4.1	Stichting Greenport Aalsmeer	85.000		85.000	85.000

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
4.1	Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek	110.000		110.000	110.000
4.1	Stichting Greenport regio Boskoop	110.000		110.000	110.000
4.1	Stichting Greenport West-Holland (innovatiepact)	100.000		100.000	100.000
4.1	Stichting Greenports Nederland	75.000		75.000	75.000
4.1	Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus	250.000		327.000	327.000
4.1	Coöperatie Campus@Sea U.A. t.b.v. samenwerkingsovereenkomst	180.000		100.000	100.000
4.1	InnovationQuarter t.b.v. European Digital Innovation Hub			1.328.706	1.328.706
4.1	YES!Delft t.b.v. ondersteunen en begeleiden van startups	250.000			
4.1	Gemeenschappelijke Regeling Nieuw Reijerwaard t.b.v. Dutch Fresh Port	315.000			
4.1	Building Balance t.b.v. Biobased Bouwen	50.000		50.000	50.000
4.1	UNIIQ B.V. t.b.v. vroege fase financiering	3.500.000			
4.1	Halley Real Estate BV t.b.v. Basecamp	3.760.000			
4.1	Stichting RESPECTfarms t.b.v. Proefboerderij	500.000			
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. bijdrage in de loonontwikkeling	85.000	85.000		85.000
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. themafonds cultuurparticipatie	16.000			
4.2	Erfgoedhuis Zuid-Holland	2.347.318	2.347.318	44.599	2.391.917
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen	29.602	29.624	540	30.164
4.2	Stichting molenviergang Aarlanderveen t.b.v. jaarlijkse extra vaste bijdrage	25.000	25.000		25.000
4.2	Kunstgebouw	1.974.625	1.889.625	35.903	1.925.528
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP)	44.766	44.766	851	45.617
4.2	Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) t.b.v. het project Vivaldi	49.500			
4.2	Zuid-Hollandse Popunie	185.444	185.445	3.523	188.968
4.2	Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland	59.602	59.602	1.132	60.734
4.2	Bevrijdingsfestival Den Haag	29.602	29.602	562	30.164
4.2	Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	362.860	362.860	6.894	369.754
4.2	Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West	20.880	20.880	397	21.277
4.2	Probiblio	5.622.003	5.622.064	106.818	5.728.882
4.2	Prins Bernhard Cultuurfonds (PBCF) t.b.v. het op te richten themafonds cultuurparticipatie Zuid-Holland	124.000			
4.2	Het Kunstgebouw t.b.v. penvoerderschap Cultuureducatie met Kwaliteit 2025-2028	1.024.000			
Totaal		25.680.202	10.701.786	6.614.625	17.316.411

Toelichting

De begrotingssubsidie aan The Hague Security Delta t.b.v. programmaplan Digitale Economie voor een bedrag van € 300.000 (beleidsdoel 4-1)

Het programmaplan Digitale Economie van de provincie Zuid-Holland heeft twee strategische doelen voor cyberweerbaarheid:

1. Creëren van een internationaal veiligheidscluster in de provincie Zuid-Holland.
2. Werken aan bewustwording en aan het creëren van concrete cybersecurityoplossingen per sector.

Het eerste doel betreft de economische ontwikkeling van de cybersecuritysector zelf: innovatie op het gebied van cybersecurity, werkgelegenheid en bedrijven naar deze regio zien te krijgen. Daarnaast internationalisering van deze bedrijven. Het tweede doel richt zich op bedrijfsvoering en tegengaan van ondermijning. Ofwel bewustwording en handelingsperspectief en zorgen dat cybersecurity onderdeel wordt van het risicomanagement van een bedrijf. De provincie heeft er belang bij dat bedrijven weerbaar zijn ten aanzien van cybersecurity. Weerbare bedrijven zijn minder gevoelig voor een hack en eventuele financiële schade. De kans op een cyberaanval is groot. Volgens de Rabobank wordt jaarlijks 20% van de ondernemers gehackt met een gemiddelde schade van 300.000 euro. Nieuwe Europese wetgeving, NIS-2, stelt de directie van een groot gedeelte van de bedrijven aansprakelijk bij een hack

Om de cyberweerbaarheid van het mkb in Zuid-Holland te versterken is in opdracht van de Economic Board Zuid-Holland de Roadmap Cyberweerbaarheid opgesteld. Deze is gericht op de belangrijkste economische sectoren van Zuid-Holland en bevat actielijnen, fasering en regie die bijdragen aan:

- Het vergroten van cyber awareness onder besturen en medewerkers middels kennisoverdracht;
- Het verhogen van de cyberweerbaarheid in het mkb en daartoe ook implementatie van cybersecurity
- toepassingen binnen het IT-beheer;
- De oprichting van sectorale cyberweerbaarheidscentra en bieden van handelsperspectief voor mkb-ers en alle spelers in de sectorale ketens;
- Het versterken van de kennispositie, innovaties en onderwijsprogramma's.

Een groot gedeelte van de uitvoering van de roadmap wordt gedaan door Security Delta (HSD). HSD is een non-profit organisatie die zorgt voor toegang tot kennis, innovatie, markt, financiering en talent op het gebied van cybersecurity. Zo'n 275 bedrijven, overheidsorganisaties en kennisinstellingen werken sinds 2013 hierin samen. HSD heeft een sterke verankering in Zuid-Holland en een fysieke ontmoetingsplek, de HSD Campus in Den Haag.

HSD heeft in opdracht van de provincie meerdere projecten uitgevoerd en initiatieven opgestart (i.s.m. partners). Bijvoorbeeld:

- Cyberweerbaarheidscentrum Greenport
- Cyberweerbaarheidscentrum Maakindustrie
- Verkenning cyberweerbaarheidscentrum Life Science & Health
- Versnelling uitvoering Roadmap Cyberweerbaarheid Zuid-Holland

Gezien het belang van deze netwerkorganisatie voor het behalen van onze doelen is het essentieel subsidie toe te kennen voor werkzaamheden die niet direct door de markt betaald worden.

Beleidsaansluiting

- Onderdeel van het programma Digitale Economie
- In relatie tot PZE, Coalitieakkoord, Groei agenda, EBZ,
- Ontwikkeling van digitale vaardigheden
- Stimuleren MKB digitaal bewust en opschalen / gebruiken van innovatie.

Dekking van de subsidie vindt plaats vanuit beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie. Dit draagt bij aan:

- Cyberweerbaarheid MKB in Zuid-Holland
- Ontwikkeling van digitale vaardigheden MKB
- Stimuleren MKB digitaal bewust en opschalen / gebruiken van innovatie

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 300.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Universiteit Leiden t.b.v. Clean Room Leiden voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

De huidige clean room capaciteiten van de Universiteit Leiden zijn aan het einde van hun levensduur. Voor vervanging heeft de Universiteit geld beschikbaar, maar met een provinciale bijdrage kunnen zij hun faciliteiten flink verbeteren en breder bruikbaar maken.
Universiteit Leiden is geen lid van NanoLabNL, een samenwerking voor onderzoek infrastructuur voor nanotechnologie. Hierdoor heeft Universiteit Leiden geen toegang heeft tot de financiële middelen voor clean rooms waarover NanoLabNL beschikt. Met onze bijdrage zou de Universiteit Leiden mogelijk wel kunnen toetreden tot NanoLabNL en daarmee ook op de landelijke kaart komen te staan. Clean room capaciteit is essentieel voor de opleiding van kundige medewerkers en voor de productie van hoogwaardige producten. Het is een snelle verbetering van clean room capaciteit in Zuid-Holland. Er zijn geen problemen met netcongestie en/of ruimtelijke ordening. Er is uiteraard levertijd, maar dit is een fractie van aanlooptijd voor de bouw van een nieuwe clean room. Het is een kosteneffectieve manier van het verbeteren van de faciliteiten. Een nieuwe clean room kost al gauw meerdere miljoenen. Met de NL Space Campus en LBSP zeer dichtbij is de clean room voor meerdere sectoren beschikbaar. Daarnaast is het voor de halfgeleider- en quantumindustrie in Zuid-Holland interessant. De verbetering gaat samen met de samenwerking met de Haagse Hogeschool en Leidse Instrumentenmakerschool om de clean room zo goed mogelijk in te zetten en kennis en ervaring te delen. De Universiteit Leiden wil de clean room beschikbaar maken voor andere partijen (ook bedrijven), onder de landelijk geldende tariefstructuur van NanoLabNL. Dekking vindt plaats uit de reserve voor Life Science and Health in het economiedomein beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie. Dit draagt bij aan het innovatieve vermogen en de onderzoek infrastructuur van de Provincie Zuid-Holland.
Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het beoogd maatschappelijk doel.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan InnovationQuarter t.b.v. het duurzaam versterken van de economische structuur voor een bedrag van € 3.507.700 (beleidsdoel 4-1)

Voor het duurzaam versterken van de economische structuur en het ontsluiten van het innovatie vermogen in Zuid-Holland is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van Zuid-Holland ofwel InnovationQuarter (IQ) onontbeerlijk.
De taken van IQ zijn:

- Het opzetten van samenwerkingen tussen ondernemers, kennisinstellingen en overheden. Met als doen om innovaties te versnellen en nieuwe business te realiseren (Innoveren).
- Het investeren in startende en snelgroeiende innovatieve bedrijven in Zuid-Holland (Investeren).
- Het aantrekken van buitenlandse ondernemers naar Zuid-Holland en het ondersteunen van ondernemers in Zuid-Holland die internationaal willen groeien (Internationaliseren).

De activiteiten voor 2026 zullen in het verlengde liggen van die van de afgelopen jaren.

De verlening vindt plaats samen met de boekjaarsubsidie voor de Economic Board Zuid-Holland (EBZ). Beide aanvragen (IQ en EBZ) worden gezamenlijk door InnovationQuarter ingediend, waardoor uitbetaling gezamenlijk plaatsvindt. Dekking komt vanuit beleidsdoel 4.1 – Toekomstig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatieve economie. Dit draagt bij aan een innovatief klimaat.
Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Echter, is het instrument subsidie de enige optie. Zo vraagt de bijdrage geen tegenpresentatie voor een geleverde dienst, maar dient deze als stimulering van maatschappelijke doelen.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 3.507.700 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan BlueCity t.b.v. trainingen voor een bedrag van € 50.000 (beleidsdoel 4-1)
Sinds 2015 activeert CIRCO-NL met ondersteuning vanuit het Rijk productiebedrijven en creatieve professionals om concreet aan de slag te gaan met circulair ondernemen. Hiervoor ontwikkelde CIRCO een – inmiddels bewezen – trainingsmethode. Daarbij richt CIRCO zich op verschillende circulaire transitiethema's. Om slagkracht en regionaal bereik te vergroten zijn op provinciaal niveau zogeheten CIRCO-hubs opgezet. De organisatie BlueCity dient in Zuid-Holland als CIRCO-hub, waar vanuit CIRCO-trainingen worden ontwikkeld en gegeven, follow-up wordt georganiseerd en onderzoek wordt gedaan naar de haalbaarheid van nieuwe CIRCO-tracks (zogeheten BluePapers). Partners van deze hub zijn provincie Zuid-Holland, gemeente Rotterdam, Rabobank en MKB Rotterdam Rijnmond. Afgelopen jaren heeft de provincie deze hub ondersteund met een subsidie. Het is in het belang van de circulaire ambities van de provincie dat ondernemers in staat worden gesteld om hun activiteiten en ketens met meer/ gerichte aandacht voor circulair te organiseren. Hiervoor zijn de CIRCO-tracks een geëigend instrument. De provincie wil met de komende subsidie het volgende mogelijk maken: de organisatie en het geven van minimaal twee groeps- of bedrijfsindividuele tracks, nazorg richting deelnemers (zoals terugkombijeenkomsten en ketenbegeleiding) en oplevering van minimaal 2 BluePapers. Context: CIRCO-tracks zijn trainingen voor het bedrijfsleven om 'circulair' te gaan omarmen en toepassen in bedrijfsactiviteiten. Tracks hebben dezelfde basis, maar zijn telkens gericht op een ander thema, een andere sector of een ander type bedrijvigheid. Ook is een track soms meer gericht op een keten, soms meer op gelijksoortige bedrijven in een branche, en momenteel wordt onderzocht of de training op bedrijfsniveau kan worden gegeven. Er wordt altijd voortgeborduurd op leerervaringen van vorige tracks. Dat maakt dat inhoud en aanpak per track en over de tijd worden aangepast. Dekking is aanwezig in de huidige budgetten die in 2026 voor het onderwerp Circulair zijn opgenomen in de begroting van de provincie onder beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland. Dit draagt bij aan het behalen van de provinciale doelen op het gebied van circulair voor 2030 en 2050, namelijk per 2050 een volledig circulaire economie met als tussenstap 50 procent minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metaal) in 2030.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. In het kader van door CIRCO-NL gevraagde cofinanciering en om BlueCity te ondersteunen bij het oprichten van de CIRCO hub heeft de provincie in het verleden CIRCO-gerelateerde opdrachten gegeven. De provincie had bij die opdrachten inspraak bij de uitkomsten. Nu de hub en trainingen naar tevredenheid staan, ligt de verantwoordelijkheid voor de organisatie, de vermarkting en de nazorg rondom de trainingen volledig bij BlueCity. De provincie gaat noch over de inhoud van de training, de vermarkting en deelnemers, noch profiteert zij zelf van de trainingen (alleen indirect doordat bedrijven in de provincie circulairder gaan ondernemen). Opdrachtverlening is derhalve niet toepasselijk en subsidie blijft als enig geëigend instrument in deze fase over.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 50.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland voor een bedrag van € 170.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transities tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport West-Holland €170.000 per jaar ter beschikking, vanwege het grote aantal netwerkpartners en de verschillende deelakkoorden die via de Greenport in het netwerk gesloten zijn. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 170.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Aalsmeer voor een bedrag van € 85.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transities tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de netwerkversterking van de Greenport Aalsmeer, €85.000 per jaar ter beschikking. Dit bedrag ligt lager dan een vergelijkbaar netwerk vanwege de omvang van het netwerk en het feit dat deze Greenport niet geheel binnen de provinciegrenzen van Zuid-Holland gelegen is. De provincie Noord-Holland draagt, buiten onze bijdrage, ook bij aan de netwerkversterking voor deze Greenport. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 85.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Duin- en Bollenstreek voor een bedrag van € 110.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transities tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Duin- en bollenstreek €110.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 110.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport regio Boskoop voor een bedrag van € 110.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transities tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Boskoop € 110.000 per jaar ter beschikking, vanwege de omvang van het netwerk.

Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 110.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport West-Holland t.b.v. Innovatiepact voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)

De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van

teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering zoals dit Innovatiepact en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transities tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt, voor de Innovatiepact van de Greenport West-Holland, € 100.000 per jaar ter beschikking. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Greenport Nederland voor een bedrag van € 75.000 (beleidsdoel 4-1)
De provincie Zuid-Holland stimuleert, faciliteert en investeert in de transitie van de Greenports. De integrale inzet van Zuid-Holland is gericht op samenwerking & positionering, innovatie & internationalisering, modernisering van teeltareaal, vers logistiek en energietransitie. De provincie pleegt gerichte inzet door maatwerk per Greenport. Dit doet zij met behulp van samenhangend economisch beleid, en beleid op gebied van Ruimtelijke Ordening, Mobiliteit en Energietransitie. Daarnaast wordt maatwerk gericht door inzet op projecten, via innovatiebevordering en via samenwerking in netwerken. Om de benodigde transities tot stand te brengen is het van groot belang om de lokale, regionale, nationale en internationale triple helix-netwerken verder te versterken. De provincie Zuid-Holland ondersteunt daarom voor meerdere jaren de regionale en nationale triple helix greenportstructuren en participeert in de triple-helix netwerken van de Zuid- Hollandse Greenports. De provincie Zuid-Holland stelt voor de netwerkversterking van de Greenport Nederland € 75.000 per jaar ter beschikking. Dekking van de lasten vindt plaats in beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-2 Transitie van de tuinbouwketen . Dit draagt bij aan een duurzame werk- en leefomgeving
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan netwerkversterking. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking. Hiermee stimuleren wij een langdurige netwerkorganisatie die bijdraagt aan een veerkrachtige tuinbouwsector.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 75.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting NL Space Campus t.b.v. het door ontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus voor een bedrag van € 327.000 (beleidsdoel 4-1)
In de Regio Deal 'ESTEC en Space Campus Noordwijk' is afgesproken dat de Provincie Zuid-Holland en gemeente Noordwijk een campusorganisatie zullen inrichten en hiertoe financiële middelen beschikbaar stellen. Door gemeente Noordwijk is hiertoe medio 2019 Stichting NL Space Campus opgericht. Voor de realisatie van de campusontwikkeling is een kleine, maar goedlopende organisatie noodzakelijk. Op basis van het strategisch concept NL Space Campus (2024-2026), is duidelijk dat ook in 2026 er middelen nodig zijn voor de campusorganisatie om de benodigde werkzaamheden te kunnen uitvoeren. NL Space Campus heeft als doel een plek voor open innovatie te creëren waarbij de aanwezigheid van ESA ESTEC nog sterker wordt verbonden aan de kennispartner LDE Universiteiten en het space ecosysteem van Nederland. Dit betreft naast de inhoudelijke ontwikkeling van de campus ook het doorontwikkelen van de fysieke omgeving van de campus. De

campusorganisatie versterkt het organiserend vermogen van de campus met inhoudelijke programmering, community building, business development, knowledge- en talentdevelopment. Voorts werkt de stichting ondersteunend mee aan Marketing & Acquisitie, Projectontwikkeling en financiering en Gebiedsontwikkeling.

Dekking vindt plaats vanuit beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie. Dit draagt bij aan het versterken en inrichten van de NL Space Campus, een van de vijf top innovatiecampussen van Zuid-Holland.
Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van het organiserend vermogen van de campus.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 327.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Coöperatie Campus@sea U.A. t.b.v. samenwerkingsovereenkomst voor een bedrag van € 100.000 (beleidsdoel 4-1)
Campus@Sea is een fieldlab in de Scheveningse haven gericht op het ontwikkelen, testen, demonstreren en valideren van (offshore) innovaties die het natuurinclusief, slim en meervoudig gebruik van de Noordzee mogelijk maken. In dat kader wil de gemeente Den Haag een duurzame samenwerking aangaan met de provincie Zuid-Holland en de coöperatie Campus@Sea U.A.. Middels de samenwerkingsovereenkomst wordt de beoogde samenwerking bekrachtigd tot en met 31 december 2026. Het doel van deze samenwerkingsovereenkomst is om een netwerk op te bouwen dat richting geeft aan de toekomst van de economische activiteiten in de haven van Scheveningen. Campus@Sea vervult hierin de verbindende rol door het initiëren van innovatieprojecten, netwerkactiviteiten en dienstverlening voor innovatieve ondernemers. Natuurinclusieve en duurzame economische ontwikkeling vormt daarbij een belangrijk aandachtspunt. De genoemde financiële bijdragen, zijn bestemd voor de financiering van de door Campus@Sea ingediende begroting over het jaar 2024. Voor de hierop volgende jaren zullen Partijen jaarlijks gezamenlijk overleg hebben over de beschikbare financiële middelen.
Dekking van de subsidie vindt plaats via reeds aanwezig budget 2024 in beleidsprestatie 4.1.1 innovatieve economie stimuleren.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-1 Innovatie economie. Dit draagt bij aan versterken campuslandschap en innovatie Zuid-Holland.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 100.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan InnovationQuarter t.b.v. European Digital Innovation Hub voor een bedrag van € 1.328.706 (beleidsdoel 4-1)
In fase 2 van Digitalzh, de Europese Digitale Innovatiehub (EDIH) voor Zuid-Holland, worden de digitale innovatie(advies)diensten voor mkb'ers voortgezet. Deze diensten worden aangeboden aan mkb'ers in de haven- en maritieme sector, de tuinbouw, en de maakindustrie. Digitalzh is onderdeel van de provinciale inzet op de digitale transitie van de economie; de nationale Smart Industry-inzet van het ministerie van Economische Zaken; en het Digital Europe Programma van de Europese Commissie, waaruit het EDIH-netwerk voortkomt. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-4 Digitale economie. Dit draagt bij aan het handhaven van de Zuid-Hollandse concurrentiepositie, het betalen van efficiëntiewinsten in een krappe arbeidsmarkt, en om de circulaire- en energietransitie te ondersteunen. Mkb'ers in de haven- en maritieme sector, de tuinbouw, en de maakindustrie worden via Digitalzh met innovatie(advies)diensten ondersteund om hun bedrijfsprocessen te verbeteren naar opeenvolgende niveaus van digitalisering ('digital maturity'). Nieuw in deze tweede fase van Digitalzh is de aanvullende nadruk op diensten die het implementeren van AI-modellen in de bedrijfsvoering ondersteunen. Deze diensten worden aangeboden aan doelgroep-mkb'ers die in hun bedrijfsprocessen een gevorderde digital maturity hebben bereikt.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden (Europese Commissie, ministerie van Economische Zaken, en provincie Zuid-Holland) een bijdrage aan de digitalisering van het Zuid-Hollandse midden- en kleinbedrijf. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.328.706 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Building Balance t.b.v. Biobased Bouwen voor een bedrag van € 50.000 (beleidsdoel 4-1)
In de provincie Zuid-Holland is een grote bouwopgave. De provincie Zuid-Holland heeft de ambitie om tussen 2022 en 2030 250.000 woningen te bouwen. Daarvoor is veel materiaal nodig, met een hoge milieu-impact. Zowel in de woningbouw als de utiliteitsbouw. Om de bouwopgave te realiseren en tegelijkertijd de doelstellingen op klimaat en circulaire economie te halen, zullen we op een andere manier moeten gaan bouwen. Eén van de manieren om te bouwen met een lage milieu-impact is door Biobased bouwmaterialen te gebruiken. Daarnaast biedt dit kansen voor de tuin- en landbouwsector omdat er gebruik gemaakt wordt van lokaal hernieuwbaar materiaal. Samenwerking tussen de enerzijds de bouwsector en anderzijds de land- en tuinbouwsector is hiervoor noodzakelijk. Het landelijk programma Building Balance geeft hier invulling aan, Building Balance volgt uit het Nationale Aanpak Biobased Bouwen (NABB). Building Balance verbindt ketenprojecten, bundelt kennis en creëert de condities voor het opschalen van deze ketens. Dit versnelt de transitie naar een circulaire en Biobased (bouw)economie. Dekking is aanwezig in de huidige budgetten die in 2026 voor het onderwerp Circulair zijn opgenomen in de begroting van de provincie onder beleidsdoel 4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-1-5 Circulair Zuid-Holland. Dit draagt bij aan het behalen van de provinciale doelen op het gebied van circulair voor 2030 en 2050, namelijk per 2050 een volledig circulaire economie met als tussenstap 50 procent minder gebruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metaal) in 2030. Dit draagt bij aan het initiëren, stimuleren en ondersteunen van zelfstandige regionale ketens voor bouwmaterialen van eigen bodem.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan zelfstandige regionale ketens voor bouwmaterialen van eigen bodem. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 50.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Erfgoedhuis Zuid-Holland te verhogen van € 2.347.318 met € 44.599 naar een bedrag van € 2.391.917 (beleidsdoel 4-2)
Het Erfgoedhuis Zuid-Holland is een belangrijke maatschappelijke partner van de provincie voor de uitvoering van haar cultureel erfgoedbeleid. Activiteiten zijn onder andere ondersteuning bij erfgoedlijnen in Zuid-Holland, deskundigheidsbevordering van vrijwilligers en advisering van gemeenten over hun wettelijke erfgoedtaken bij de ontwikkeling van immaterieel erfgoed en bij het project voor digitalisering van erfgoed. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat. Clustering van uitvoeringstaken op het gebied van cultuur en erfgoed bij één organisatie draagt bij aan effectiviteit en efficiency van de beleidsuitvoering. Voor de uitvoering is gekozen voor het Erfgoedhuis Zuid-Holland.
Er zijn alternatieven overwogen. Echter het is geen wettelijke taak van de provincie, wel wordt er grote waarde aan deze 2e lijnorganisatie gehecht. Subsidie is het meest geëigende instrument. Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 2.391.917 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Het Kunstgebouw te verhogen van € 1.889.625 met € 35.903 naar een bedrag van 1.925.528 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Kunstgebouw is de organisatie die voor de provincie gemeenten en onderwijs ondersteunt op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie.
Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.925.528 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Educatie Orkest Projecten (SEOP) te verhogen van € 44.766 met € 851 naar een bedrag van € 45.617 (beleidsdoel 4-2)

De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. SEOP is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren in aanraking brengt met klassieke muziek en met name het symfonieorkest.
Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken . Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 45.617 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting molenviergang Aarlanderveen te verhogen van € 29.624 met € 540 naar een bedrag van € 30.164 (beleidsdoel 4-2)

De molenviergang in Aarlanderveen is de laatste nog daadwerkelijk functionerende molengroep ter wereld. De vier molens vormen tezamen een zogenaamde getrapte bemaling, waarbij iedere molen afzonderlijk het water een niveau hoger opmaalt. Op die manier wordt het waterpeil in de Drooggemaakte Polder aan de Westzijde van Aarlanderveen hoofdzakelijk op windkracht gereguleerd. Sinds 1962 zijn het Hoogheemraadschap van Rijnland, de gemeente Alphen a/d Rijn en de provincie Zuid-Holland ten opzichte van elkaar verplichtingen aangegaan ter bevordering van de instandhouding van het molencomplex. De afspraken zijn vastgelegd in een convenant, dat eens per 10 jaar opnieuw wordt afgesloten. Dit gebeurde in februari 2025 voor het laatst voor de periode 2025-2034. Hierin is Stichting Molenviergang Aarlanderveen aangewezen om het dagelijkse beheer, het onderhoud en de restauratie van de molens en de bijgebouwen te verzorgen en daarbij optimaal gebruik te maken van reguliere subsidiemogelijkheden. De verplichtingen van de drie convenanthouders hebben betrekking op het dagelijkse beheer en de afdekking van het jaarlijkse exploitatietekort van de stichting, evenals participatie in het bestuur van laatstgenoemde. Het convenant is vanaf 2025 in vrijwel ongewijzigde vorm voortgezet. Hierin is opnieuw opgenomen dat de provincie Zuid-Holland met ingang van 2025 jaarlijks aan de stichting 50% van het goedgekeurde exploitatietekort tot een maximum van € 29.602 per jaar (prijspeil 2025) vergoedt. Dit bedrag wordt

aangepast met een percentage in overeenstemming met de consumentenprijsindex (CPI) van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het percentage voor indexering volgt uit de meicirculaire. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare structurele middelen 2026 van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-2 Rijksmonumenten en historische molens in goede staat . Dit draagt bij aan de instandhouding van de molenviergang in Aarlanderveen. Door het financieel ondersteunen van de stichting door middel van het beschikbaar stellen van een boekjaarsubsidie stelt de provincie de stichting in staat om de molens in goede en functionele staat te houden. Hiermee wordt geborgd dat de molens hun bemalingstaak kunnen blijven uitoefenen en hebben ze een grote landschappelijke en educatieve waarde als laatste voorbeeld van een molengroep die een polder op windkracht bemaalt. De stichting zorgt voor openstelling van en draagvlak voor de molens, hetgeen bijdraagt aan een aantrekkelijk Zuid-Holland.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. De samenwerking van de drie convenantpartners is sinds 1962 een feit en vanaf 2015 is het huidige convenant van kracht. Dit wordt in 2023 opnieuw geëvalueerd en vanuit de provincie is er vooralsnog geen reden om de samenwerking na 2023 te beëindigen. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat het lokaal organiseren van het molenbehoud, in dit geval door middel van een uitvoerende stichting, effectief is. Echter, de stichting die louter draait op vrijwilligers, kan niet kan bestaan zonder de steun van de drie convenantpartners. Er kan daarom worden gesteld dat de huidige organisatie een geschikte en effectieve manier gebleken om de instandhouding van de molenviergang te waarborgen.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 30.164 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Zuid-Hollandse Popunie te verhogen van € 185.445 met € 3.523 naar een bedrag van € 188.968 (beleidsdoel 4-2)
De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Popunie ondersteunt (beginnende) popmuzikanten en het optreedklimaat in Zuid-Holland. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 188.968 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Provinciaal Bevrijdingsfestival Zuid-Holland te verhogen van € 59.602 met € 1.132 naar een bedrag van € 60.734 (beleidsdoel 4-2)
De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Bevrijdingsfestival Zuid-Holland is de provinciale organisatie die het bevrijdingsfestival organiseert in de provincie Zuid-Holland (elke provincie heeft een dergelijk festival) en die kinderen kennis laat maken via educatieprogramma's met vraagstukken rond vrijheid en wat vrijheid betekent. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken . Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 60.734 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Bevrijdingsfestival Den Haag te verhogen van € 29.602 met € 562 naar een bedrag van € 30.164 (beleidsdoel 4-2)
De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur en kunnen meedoen aan de samenleving (burgerschap). De R.G. Ruijs Stichting organiseert jaarlijks het Bevrijdingsfestival Den Haag. Het belang van vrede, vrijheid en recht staan centraal tijdens dit festival. Er is een uitgebreid programma waarin kinderen, via educatieprogramma's, kennis kunnen maken met de vraagstukken rondom en de betekenis van vrijheid. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken . Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 30.164 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland te verhogen van € 362.860 met € 6.894 naar een bedrag van € 369.754 (beleidsdoel 4-2)
De kwaliteit van de leefomgeving speelt een grote rol bij het vasthouden van inwoners en het aantrekken van gekwalificeerde nieuwe inwoners. Binnen die leefomgeving zijn cultuur en erfgoed een belangrijke bepalende factor. De kwaliteit van de leefomgeving neemt toe als mensen kunnen deelnemen aan cultuur. Dit begint al door kinderen op jonge leeftijd in aanraking te brengen met kunst en cultuur. Jeugdtheaterhuis is de organisatie die voor de provincie kinderen en jongeren kennis laat maken met theater, zowel binnen schools als buitenschools. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 beleidsdoel 4.2 Erfgoed en cultuur. De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken. Dit draagt bij aan dat meer kinderen en jongeren in aanraking komen met cultuur door kwalitatief goede en gespreide cultuurparticipatie aan te bieden via gemeenten en onderwijsinstellingen.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd maar de Zuid-Hollandse gemeenschap.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 369.754 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Restauratie Opleidingsprojecten Zuid-West te verhogen van € 20.880 met € 397 naar een bedrag van € 21.277 (beleidsdoel 4-2)
Jongeren blijven interesseren voor het vak van restaureren van bouwkundige monumenten en daarmee kennis en ervaring op het terrein van het restaureren behouden t.b.v. de instandhouding van het culturele erfgoed in Zuid-Holland. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen 2026 voor dit subsidie binnen beleidsdoel 4-2 Erfgoed en cultuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-2 rijksmonumenten en historische molens in goede staat. Dit draagt bij aan de kwaliteit van de leefomgeving en verzorgen wij ook een betere presentatie en toegankelijkheid van monumenten.
Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Met subsidie leveren de gezamenlijke overheden een bijdrage aan de exploitatie van het ROP. De provincie krijgt zelf niets geleverd, maar de Zuid-Hollandse gemeenschap in de vorm van vakmensen. Daarom is subsidie een beter instrument dan opdrachtverstrekking.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 21.277 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Probiblio te verhogen van € 5.622.064 met € 106.818 naar een bedrag van 5.728.882 (beleidsdoel 4-1)
De provincie Zuid-Holland ondersteunt de openbare bibliotheken en het bibliothekennetwerk in Zuid-Holland door middel van een boekjaarsubsidie aan de provinciale ondersteuningsinstelling Probiblio. Provinciale ondersteuningsinstellingen zijn uit hoofde van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen verantwoordelijk voor onder andere distributie van fysieke werken door middel van interbibliothecair leenverkeer en het samen met andere partijen ontwikkelen van innovaties voor lokale bibliotheken. Dekking vindt plaats binnen de beschikbare middelen van beleidsdoel 4.2 Erfgoed en Cultuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 4-2-5 Cultuurparticipatie en bibliotheken . Dit draagt bij aan de volgende maatschappelijke opgaven: (digitale) geletterdheid, persoonlijke ontwikkeling, participatie en zelfredzaamheid van inwoners van Zuid-Holland.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. De Wet stelsel openbare bibliotheekvoorziening definieert provinciale ondersteuningsinstellingen als volgt: in overwegende mate door één of meer provincies gesubsidieerde of in stand gehouden voorziening die een pakket aan ondersteunende activiteiten biedt voor de lokale bibliotheken in de desbetreffende provincie of provincies.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 5.728.882 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
4.1	1.6.65	Subsidieregeling MKB innovatiestimulering topsectoren Zuid-Holland	10.666.666			
4.1	1.6.85	Subsidieregeling regionale netwerken voor innovatie Zuid-Holland	1.500.000			
4.1	1.6.112	Subsidieregeling circulair Zuid-Holland	1.000.000			
4.1	1.6.82	Subsidieregeling Planvorming Detailhandel Zuid-Holland	300.000			
4.1	1.6.124	Subsidieregeling planvorming Bedrijventerreinen Zuid Holland 2024	500.000			
4.1	1.6.127	Subsidieregeling toekomstbestendige bedrijventerreinen Zuid-Holland	2.000.000			
4.1	1.6.131	Subsidieregeling Innovatiecampussen Zuid-Holland	4.500.000			
4.2	1.6.36	Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten Zuid-Holland 2013	4.953.101			
4.2	1.6.90	Subsidieregeling Erfgoedlijnen Zuid-Holland 2020	2.833.171			
4.2	1.6.129	Subsidieregeling erfgoedlijnen Zuid-Holland 2025	773.185			

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
4.2	1.6.46	Subsidieregeling molens Zuid-Holland 2013	1.580.000			
4.2	1.6.92	Subsidieregeling Publieksbereik Archeologie Zuid-Holland 2020	200.000			
Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond						
4.1	1.6.64	Subsidieregeling Cofinanciering EFRO Zuid-Holland (interreg)	2.350.000			2.350.000
4.1	1.6.103	Subsidieregeling MKB-Deals Zuid-Holland	3.200.000			3.200.000
4.1	1.6.113	Subsidieregeling cofinanciering EFRO 2022-2027 Zuid-Holland	6.550.000			6.550.000
4.1	1.6.89	Subsidieregeling deelakkoorden human capital Zuid-Holland	12.500.000			12.500.000
Totaal			55.406.123	0	0	24.600.000

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom ‘maximaal te subsidiëren 2026’ soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Begrotingssubsidies 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
5.1	Faunabeheer eenheid Zuid-Holland	1.100.000	1.100.000		1.100.000
5.1	Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst	263.477		342.861	342.861
5.1	Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon t.b.v. realisatie en beheer	5.600.000		5.000.000	5.000.000
5.1	BoerenNatuur Zuid-Holland t.b.v. ICT-systeem	270.000			
5.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. Nationaal Park de Biesbosch inzake rijksgelden	128.000		215.000	215.000
5.1	Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Groene Motor inzake Actieplan Boerenlandvogels	300.000			
5.1	Gemeente Zuidplas t.b.v. Ecologische Verbinding Zuidplas			200.000	200.000
5.2	Gemeente Midden-Delfland t.b.v. KPI-project melkveehouderij Midden-Delfland	288.000			
5.2	Stichting Fieldlab Groene Hart t.b.v. Fieldlab Groene Hart	650.000			
5.2	Federatie Agricycling NL B.V. t.b.v. Project Circulariteit begint bij de bodem			650.000	650.000
5.2	Boerenverstand B.V. t.b.v. Proeftuin duurzame en innovatieve kringlooplandbouw			1.370.000	1.370.000
5.2	LTO Noord t.b.v. Koolstofboeren ZW Delta			310.000	310.000
5.3	Wageningen Food and Biobased Research t.b.v. PFAS	75.000			

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
5.3	Glastuinbouw Nederland t.b.v. het project Watercoaches	845.000			
5.3	Stichting Greenport Regio Boskoop t.b.v. het project Participatieve monitoring Boskoop	300.000			
5.3	Stichting Greenport Regio Boskoop t.b.v. het project Onderzoek zuivering fosfaat Boskoop	287.000			
5.3	Stichting Greenport Duin en Bollenstreek t.b.v. het project Certificering bollenteelt	400.000			
5.3	Waterschap Hollandse Delta (WSHD) t.b.v. het project Emissiecoaches gewasbeschermingsmiddelen	165.000			
5.3	LTO Noord t.b.v. het project Bodem als Basis Midden-Delfland, Alblasserwaard en Hollandse Delta	230.000			
Totaal		10.901.477	1.100.000	8.087.861	9.187.861

Toelichting begrotingssubsidies

De begrotingssubsidie aan Nationaal Park Hollandse Duinen t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst voor een bedrag van € 342.861 (beleidsdoel 5-1)

De duinen en de andere natuurgebieden vormen de kern van Nationaal Park Hollandse Duinen (NPHD). De open ruimten in het gebied, de hoge biodiversiteit en het spectaculaire landschap geven het Nationaal Park identiteit. De adviescommissie Nationale Parken heeft beoordeeld dat het gebied Hollandse Duinen voldoende kwaliteit heeft om Nationaal Park te zijn. De Provincie Zuid-Holland werkt samen met haar partners samen de ambities van NPHD: rijke natuur, gastvrij park en sterke gebiedsidentiteit. De stuurgroep wordt gevormd door: Dunea, Staatsbosbeheer, Provincie Zuid-Holland, betrokken gemeenten en Hoogheemraadschappen. Afspraken over de samenwerking zijn vastgelegd in een Samenwerkingsovereenkomst (SOK) die in november 2023 is ondertekend en loopt van 2024 tot en met 2028.

In deze samenwerkingsovereenkomst heeft Zuid-Holland een jaarlijkse bijdrage van €121.000 toegezegd. Omdat het om een jaarlijkse bijdrage gaat is afgesproken om deze met ingang van 2025 te indexeren. Voor 2026 is een percentage van 1,9% aangehouden.

NPHD werkt aan de doelen van het landelijke beleidsprogramma Nationale Parken, namelijk:

- Het versterken van de natuur-, landschaps-, erfgoed- en ruimtelijke kwaliteiten van het nationaal park;
- De ontwikkeling van robuustere natuur- en landschapsgebieden met stevige natuurkernen;
- Het versterken van de unieke natuurbeleving van het nationaal park in balans met de draagkracht van de natuur;
- Het verbinden van samenleving en natuur.

Het ministerie van LVVN ondersteunt de nationale parken in 2026 bij het werken aan deze doelen met een financiële bijdrage van € 215.000. Als NPHD de status van Nationaal Park van LVVN ontvangt, zal Zuid-Holland een Decentrale Uitkering (DU) van het rijk ontvangen van €215.000 ontvangen, met het doel dit bedrag aan NPHD uit te keren. Dekking van de subsidie vindt plaats uit de bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor Nationale Parken onder beleidsprestatie 5-1-1. Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5.1.1 Natuur . Dit draagt bij aan het versterken van de bestaande natuurgebieden (natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland) binnen het Nationaal park. Daarnaast zet het Nationaal park in op ‘natuurinclusieve’ ontwikkeling van andere functies binnen haar parkgrenzen en is NPHD een belangrijke partner in het ZH-PLG Kust en Duinen gebied.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie een bijdrage levert aan de samenwerkingsovereenkomst en daarmee aan de werkorganisatie NPHD, is subsidie de juiste optie.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 342.861 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon t.b.v. realisatie en beheer voor een bedrag van € 5.000.000 (beleidsdoel 5-1)

De provincie heeft in 2006 van het Rijk in het kader van de Planologische Kern Beslissing Plan Mainport Rotterdam (de 2e Maasvlakte) de opdracht gekregen om een circa 600 hectare groot natuur- en recreatiegebied in de gemeente Albrandswaard te ontwikkelen: het Buijtenland van Rhoon. De provincie heeft daartoe een taakstellend geïndexeerd budget van het Rijk ter beschikking gesteld gekregen. Het in 2018 door GS vastgestelde Streefbeeld Buijtenland van Rhoon is het kader voor de inrichtings- en beheermaatregelen, waarbij de realisering van hoogwaardige akkernatuur centraal staat. Middels een samenwerkingsovereenkomst (SOK) is afgesproken dat de Gebiedscoöperatie Buijtenland van Rhoon (GC) de maatregelen uitvoert. Dit betekent dat de GC zowel lijnvormige natuurstructuren (brede natuurvriendelijke oevers, heggen, bomendijken, akkerranden etc.) als vlakvormige elementen realiseert (hoogstamboomgaarden, bloemrijke graslanden, florarijke akkers en vogelakkers). De natuurstructuren en -elementen worden verweven met percelen met natuurinclusieve landbouw en beleefbaar gemaakt door een netwerk van wandel- en fietspaden en diverse kleinschalige recreatieve voorzieningen. Eind 2026 moeten de inrichting zijn afgerond. In de SOK is bepaald dat de GC jaarlijks een subsidie kan aanvragen ten behoeve van de Streefbeeld-maatregelen. De subsidie is bedoeld voor de aanleg en beheer van de natuurmaatregelen, de landbouwmaatregelen (waaronder versterken regionale afzet en terugdringen gewasbeschermingsmiddelen), advies en begeleiding natuurinclusieve landbouw, recreatiemaatregelen, beheer belevingsplekken & struinroutes en monitoring, inclusief de bijbehorende advies- en organisatiekosten. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsprestatie 5.1.1 Natuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5.1.1 Natuur. Dit draagt bij aan de versterking van populaties van kwetsbare akkervogels en akkerflora en aan een robuuste buffer van het aangrenzende Natura 2000-gebied Oude Maas.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. GS hebben in haar besluit van 20 november 2018 afgewogen om de financiële middelen in de vorm van subsidie aan de Gebiedscoöperatie te verlenen.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 5.000.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Dordrecht t.b.v. Nationaal Park de Biesbosch inzake rijksgelden voor een bedrag van € 215.000 (beleidsdoel 5-1)

Nationaal Park de Biesbosch is één van de twee Nationale Parken die Zuid-Holland rijk is. NP de Biesbosch werkt aan de doelen van het landelijke beleidsprogramma Nationale Parken, namelijk:

- Het versterken van de natuur-, landschaps-, erfgoed- en ruimtelijke kwaliteiten van het nationaal park;
- De ontwikkeling van robuustere natuur- en landschapsgebieden met stevige natuurkernen;
- Het versterken van de unieke natuurbeleving van het nationaal park in balans met de draagkracht van de natuur;
- Het verbinden van samenleving en natuur.

De doelen van het landelijke beleidsprogramma zijn in lijn met de provinciale doelen m.b.t. de nationale parken. Het ministerie van LVVN ondersteunt de nationale parken bij het werken aan deze doelen met een financiële bijdrage. Deze bijdrage keert het rijk via de provincie aan de Nationale Parken uit. Met Noord-Brabant is de afspraak gemaakt dat Zuid-Holland voor de hele Biesbosch (dus ook het Brabantse deel) een decentrale uitkering ontvangt. Deze wordt bij de meicirculaire aan Zuid-Holland overgemaakt. Dekking van de subsidie vindt plaats door een Decentrale Uitkering (DU) van het rijk aan Zuid-Holland onder beleidsdoel 5-1 Gezonde natuur.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5.1.1 Natuur . Dit draagt bij aan het versterken van de bestaande natuurgebieden (natura 2000 en Natuur Netwerk Nederland) binnen het nationaal park. Daarnaast zet het nationaal park in op ‘natuurinclusieve’ ontwikkeling van andere functies binnen haar parkgrenzen.
Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Omdat de provincie (namens het rijk) een bijdrage levert aan een samenwerking tussen de Biesboschgemeenten, is subsidie de juiste optie.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 215.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Gemeente Zuidplas t.b.v. Ecologische Verbinding Zuidplas voor een bedrag van € 200.000 (beleidsdoel 5-1)

De provincie is met de gemeente Zuidplas de Deelovereenkomst Ecologische verbindingszone gemeente Zuidplas aangegaan vanwege de gezamenlijke ambitie de ecologische verbindingszone Krimpenerwaard-Bentwoud als onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland te realiseren voor het deel binnen gemeente Zuidplas. In deze overeenkomst is gemeente Zuidplas een subsidie in het vooruitzicht gesteld voor het planvormingstraject, waaruit onder meer het Gebiedsproces en het projectplan EVZ Middengebied is te financieren. Het gebiedsproces richt zich op het ophalen van input en verkrijgen van draagvlak van de omgeving en directe grondeigenaren. In het projectplan wordt dit meegenomen en verder uitgewerkt conform artikel 5.a.i, zodat er nadere subsidieaanvragen kunnen worden ingediend bij de provincie voor realisatie van de EVZ. Voor het opstellen van dit projectplan kan gebruik worden gemaakt van ondersteuning van een extern bureau voor het nodige onderzoek, onderbouwing en/of uitwerking. De projectsubsidie is voor de inzet van een projectleider en externe ondersteuning voor een doorlooptijd van een jaar, vanaf het moment van subsidieverlening. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 5-1 Gezonde Natuur.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-1-1 Nieuwe natuur realiseren. Dit draagt bij aan de opgave de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) af te ronden.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van realisatie van de genoemde ambitie. Subsidieverlening via een bestaande regeling (Subsidieregeling Groen paragraaf 2.6 of Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap) is niet mogelijk aangezien hiermee geen initiatieven zijn te financieren die uitsluitend plannen of processen betreffen zonder concrete NNN realisatie voorstellen.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 200.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Federatie Agricycling NL B.V. t.b.v. Project Circulariteit begint bij de bodem voor een bedrag van € 650.000 (beleidsdoel 5-2)

Deze subsidie komt voort uit amendement 821("Geen lege handen voor de Landbouw"), waarin PS middelen vrij maken voor de duurzame landbouw via de Voorjaarsnota 2025. Veel van onze maatschappelijke opgaves vinden hun oorsprong in verliezen in de keten. Circulariteit is de basis van de oplossing. De bodem is daarbij het natuurlijke orgaan wat kan recyclen. Door de landbouw in ketenverband in te zetten als natuurlijk recycling mechanisme, wordt vormgegeven aan een circulaire economie. Om dit te realiseren is het nodig een nieuwe keten in te richten waarbij de mineralen uit reststromen hun weg weer vinden naar de bodem. In dit project worden samen met overheden, keten en agrarisch ondernemers regionale grondstofstromen ingezet als bodemverbeteraar voor de bodem. Hierdoor wordt minder kunstmest gebruikt, wordt het organische stofgehalte verhoogd en nemen de vruchtbaarheid, biodiversiteit en sponswerking van de bodem toe. Het project draagt daarmee bij aan maatschappelijke opgaves als waterkwaliteit en beschikbaarheid, biodiversiteit, klimaat, etc. Binnen het project wordt met een coöperatieve structuur, landbouwers verenigd om nutriënten uit reststromen te upcyclen en optimaal te benutten. Worden verdienmodellen ontwikkeld voor het leveren van maatschappelijke diensten. Worden juridische routes verkend voor de inzet van grondstofstromen als bodemverbeteraar. Wordt een digitale strategie en data infrastructuur ontwikkeld om de bijdrage aan maatschappelijke opgaves te valideren. En wordt kennis ontwikkeld en gedeeld in lerende netwerken. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 5.2 Transitie landbouw.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw. Dit draagt bij aan:

- Het ontwikkelen van duurzame verdienmodellen binnen de landbouw. Met als doel een leefbaar landbouwinkomen voor landbouwers.
- Het vergroten van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven

- Ontwikkelen van een marktrijp en markt gedreven concept waarbij een duurzame waardeketen centraal staat en de positie van de boer is geborgd. Dit is gericht op het recyclend vermogen van de bodem waarbij de positie van de landbouw geborgd is
- Door bodem gestuurd te werken, werken we integraal aan duurzame ontwikkeling van voedselproductie met efficiënt gebruik van water, bodem en lucht.
- Het bijdragen aan de beperking van en aanpassing aan klimaatverandering. Dit doet u onder meer door:
  - de uitstoot van broeikasgassen te verminderen;
  - de koolstofvastlegging te verbeteren; of,
  - duurzame energie te bevorderen
  - De ontwikkeling in plattelandsgebieden.

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Er wordt gekozen voor een subsidie, omdat de financiering rechtstreeks door PS wordt geleverd via Amendement 821. Het gaat hier om een expliciete wens van PS om iets te doen voor de verduurzaming van de landbouw. Project is verder getoetst binnen het ZHPLG traject. Hiervoor is een uitvoeringstoets en effectiviteitstoets uitgevoerd.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 650.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Boerenverstand B.V. t.b.v. Proeftuin duurzame en innovatieve kringlooplandbouw voor een bedrag van € 1.370.000 (beleidsdoel 5-2)
Deze subsidie komt voort uit het programma ZHPLG, waarin PS middelen vrij maken voor de duurzame landbouw via de Voorjaarsnota 2025. De subsidie is gericht op het opzetten en uitvoeren van de Proeftuin van Pallandtpolder op Goere-Overflakkee in de Zuid-Hollandse Delta. De proeftuin richt zich op de ontwikkeling van kennis en innovatie met duurzame landbouwpraktijken, zowel rond akkerbouw als veehouderij. Denk daarbij aan robotisering, gewasdiverse teeltsystemen, (zoals strokenteelt en akkerranden), bodemverbetering en bemestingstechnieken, reductie van gewasbescherming, functionele agrobiodiversiteit, etc. De impact van de maatregelen in de proeftuin zal worden gemonitord en er zullen ook (veld) metingen plaatsvinden. Gebied specifieke doelen zullen vertaald worden naar bedrijfsspecifieke doelen en naar gerichte monitoring. Daarnaast is kennisverspreiding een belangrijk onderdeel van het voorgestelde project. Ook het onderwijs zal worden betrokken om aankomende agrariërs de kans te geven de opgedane kennis tot zich te nemen en in de praktijk te brengen. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw. Dit draagt bij aan:
Natuur:
Door bevordering van natuurinclusieve landbouwpraktijken binnen de Proeftuin Van Pallandtpolder.
Aanleg/onderhoud van bloemenrijke hooilanden en patrijzenakkers ter bevordering van biodiversiteit.
Documentatie en demonstratie van positieve effecten op o.a. de vogelpopulatie.
Stikstof:
Door onderzoek naar het gebruik van o.a. lokaal geteelde veldbonen, eventueel na toasten, in het rantsoen met verwachte ammoniakreductie. Experimenten met vitalisatie van mest en toevoeging van bacteriën/zuren voor verdere stikstofemissieverlaging.
Water:
Door toepassing van alternatieve bemestingstechnieken om uitspoeling naar grondwater en afspoeling naar oppervlaktewater te reduceren. Experimenten m.b.t. tot de concentratie stikstof en fosfaat in het grondwater.
Implementatie en demonstratie van regeneratieve landbouwpraktijk, spotspraying en mechanische onkruidbestrijding, zullen zorgen voor een aanzienlijke reductie van gewasbeschermingsmiddelen. Aanleg van bloemenranden langs percelen als natuurlijke bufferstroken ter voorkoming van afspoeling van meststoffen en gewasbescherming.

Klimaat:
Duurzame bodempraktijken, zoals toepassen van bokashi en minimaal kerende grondbewerking, voor CO2-vastlegging en reductie BKG emissiereductie van gewasbeschermingsmiddelen door innovatieve technologieën zoals spotspraying en mechanische onkruidbestrijding.
Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Er wordt gekozen voor een subsidie, omdat de financiering rechtstreeks door PS wordt geleverd via Amendement 821. Het gaat hier om een expliciete wens van PS om iets te doen voor de verduurzaming van de landbouw. Project is verder getoetst binnen het ZHPLG traject. Hiervoor is een uitvoeringstoets en effectiviteitstoets uitgevoerd.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 1.370.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan LTO Noord t.b.v. Koolstofboeren ZW Delta voor een bedrag van € 310.000 (beleidsdoel 5-2)
Deze subsidie komt voort uit amendement 821("Geen lege handen voor de Landbouw"), waarin PS middelen vrij maken voor de duurzame landbouw via de Voorjaarsnota 2025. Het project richt zich op de doorontwikkeling van 'Carbon Farming' in Zuid-Holland waarin koolstof wordt vastgelegd in de bodem teneinde de bodem te verbeteren, maar vooral ook koolstof uit het milieu te verwijderen, zodat een positief klimaateffect kan worden bereikt, door vermindering van de CO2 emissies. In het project worden in samenwerking met de LTO en de ZLTO afspraken gemaakt met ketenpartijen en agrarisch ondernemers om koolstof vast te leggen in de bodem. Agrarisch ondernemers passen tegen een vergoeding langjarig maatregelen toe die zorgen voor minder koolstofuitstoot, voor het beter vasthouden van water in de bodem en zorgen voor meer bodemleven c.q. meer biodiversiteit in de bodem. Dit alles heeft een positief effect om het vermogen van landbouwbodems om voedsel van hoge kwaliteit te produceren en biedt kansen om volhoudbaar de bodemkwaliteit permanent op gewenst peil te houden. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 5-2 Transitie landbouw.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 5-2-1 Toekomstbestendige en natuurinclusieve landbouw . Dit draagt bij aan:

- Toekomstbestendig en vitaal houden van de landbouw in de Zuid-Hollandse Delta ten behoeve van de borging van de voedselzekerheid richting de toekomst;
- Verminderen van de uitstoot van broeikasgassen (net zero emissions in 2050);
- Verbeteren van het bodemleven en daarmee aan de biodiversiteitsdoelen in het algemeen;
- Verkleinen van de 'Carbon Footprint';
- Anticiperend op Europees beleid rond CRFC (Carbon Removals and Carbon Farming - EU Climate Action) en het GHG-protocol ('Greenhouse Gas Protocol')

Er zijn geen alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Er wordt gekozen voor een subsidie, omdat de financiering rechtstreeks door PS wordt geleverd via Amendement 821. Het gaat hier om een expliciete wens van PS om iets te doen voor de verduurzaming van de landbouw.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 310.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
5.1	1.6.21	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap 2013 (SKNL)	21.716.857			
5.1	1.6.68	Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Zuid-Holland 2016	4.950.000			
5.1	1.6.119	Subsidieregeling natuurmaatregelen Zuid-Holland 2023-2025	10.943.500			

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
5.1 en 5.2	1.6.126	Subsidieregeling landbouw Zuid-Holland	3.625.000			
5.1, 5.2 en 7.3	1.6.76	Subsidieregeling Groen Zuid-Holland 2016	42.279.595			
Subsidieregelingen met een meerjarig subsidieplafond						
5.2	1.6.121	Regeling Europese landbouw subsidies Zuid-Holland	42.493.626			42.493.626
Totaal			120.008.578	0	0	42.493.626

Toelichting subsidieregelingen
Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2026' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
6.1	Gemeente Dordrecht t.b.v. versnellingstafel samenwerkende regio's Alblasserwaard, Drechtsteden, Hoeksche Waard en Goeree-Overflakkee	102.582			
6.1	Gemeente Nissewaard t.b.v. versnellingstafel Wonen regio Rotterdam	146.748			
6.1	Gemeente Zoetermeer t.b.v. versnellingstafel wonen Haaglanden	135.046			
6.1	Regio Midden Holland t.b.v. versnellingstafel Wonen	101.992			
6.1	Samenwerkingsorgaan Holland Rijnland t.b.v. versnellingstafel Wonen	113.632			
Totaal		600.000			

Toelichting begrotingssubsidies
Najaar 2024 werd bekend gemaakt dat provincies een specifieke uitkering van het rijk ontvangen (SPUK woondeals derde tranche) ter bekostiging van inhuur van capaciteit of expertise om intern ondersteuning te bieden, voor het maken van proceskosten of om gemeenten/regio's te ondersteunen in het opstellen en uitvoeren van de woondeals. Provincie Zuid-Holland ondersteunde de regio's in 2025 door de mogelijkheid om een begrotingssubsidie aan te vragen. Het is nog niet bekend of er nog een vierde tranche volgt, noch in welke vorm dit zal zijn. Dus ook niet of wij ook in 2026 een begrotingssubsidie aan deze regio's kunnen verlenen.

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
6.1	1.6.123	Subsidieregeling wonen Zuid-Holland	20.865.000			
Totaal			20.865.000			

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom 'maximaal te subsidiëren 2026' soms nog geen bedrag staat vermeld.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Begrotingssubsidies 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
7.1	Jong Leren Eten t.b.v. Programma Voedseleducatie			125.000	125.000
7.2	Gemeente Dordrecht t.b.v. recreatiebeheer Nieuwe Dordtse Biesbosch	67.000	67.000		
7.2	Gemeente Dordrecht als rechtsopvolger van Parkschap Nationaal Park De Biesbosch	448.704			
7.2	Gemeente Pijnacker-Nootdorp t.b.v. het beheer recreatiegebied de Dobbeplas en Groene Keijzer	347.340			
7.2	Natuur- en recreatieschap IJsselmonde t.b.v. het beheer recreatiegebied	440.568			
7.2	Coöperatief Beheer Groengebieden Midden Delfland (CBG), de rechtsopvolger van het recreatieschap Midden Delfland t.b.v. het beheer recreatiegebied	146.935			
7.2	Natuur- en recreatieschap Groenalliantie Midden-Holland t.b.v. het beheer recreatiegebied	2.216.507			
7.2	Natuur- en recreatieschap Voorne-Putten- Rozenburg t.b.v. het beheer recreatiegebied	1.185.808			
7.2	Voet en fietsveren gemeente Kaag en Braassem, gemeente Krimpenerwaard en gemeente Ridderkerk	71.553	69.000	3.912	72.912
7.2	Jeugdfonds Sport en Cultuur t.b.v. uitvoering samenwerkingsovereenkomst tussen PZH en Jeugdfonds in het kader van sport en Bewegen	100.000			
7.2	Vereniging IVN Zuid-Holland t.b.v. Programma Mens en Natuur	867.091			
7.2	Stichting Zuid-Hollands Landschap t.b.v. Programma De Groene Motor	1.267.765			
7.2	Fonds gehandicaptensport t.b.v. Sportactiviteiten voor mensen met een beperking	90.000			
7.2	Team Sportservice t.b.v. Versterking sport- en beweegaanbod in de openbare ruimte	270.000			
7.2	Gemeente Papendrecht t.b.v. regionale aanpak aangepast sporten	150.000			
7.2	Gemeente Rotterdam t.b.v. Groene Halte - metrohalte Romeynshof	15.000			
7.2	Gemeente Vlaardingen t.b.v. Groene Halte Vlaardingen – van Dillenburgsingel	15.000			
7.2	Stichting Natuurmonumenten t.b.v. Groene Halte Rhoon	15.000			
7.2	KIMO Nederland en België t.b.v. Landelijke kustdagen			10.000	10.000
7.2	Stichting de Noordzee t.b.v. Boskalis Beach Cleanup Tour			10.000	10.000
7.2	Stichting Sporthelden op School t.b.v. sportief en recreatief bewegen onder jeugd			40.000	40.000

Beleids-doel	Naam instelling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
7.3	Gemeente Zuidplas t.b.v. project Restveen	362.500			
7.3	Veenweide Innovatie Centrum t.b.v. project Boeren bij Hoogwater	513.275			
7.3	VP delta t.b.v. innovatieprogramma	400.000			
Totaal		8.990.46	136.000	188.912	257.912

Toelichting begrotingssubsidies

De begrotingssubsidie aan Jong Leren Eten t.b.v. Programma Voedseleducatie voor een bedrag van € 125.000 (beleidsdoel 7-1)

De provincie Zuid-Holland wil inwoners ondersteunen bij een gezond voedselpatroon. Voedselkennis en voedselvaardigheden zijn essentieel voor het maken van gezonde voedselkeuzes. Daarom zet het programma Gezondheid & Welzijn in op het ondersteunen van een doorlopende leerlijn voedseleducatie. Jong Leren Eten (JLE) zet zich in om kinderen en jongeren meer in aanraking brengen met kennis en activiteiten over voedsel, zodat ze zelf gezonde én duurzame keuzes kunnen maken. Uit een verkenning van naar het aanbod voedseleducatie in het MBO kwam naar voren dat het huidige aanbod is versnipperd. Vooral de kinderopvang, het praktijkonderwijs (PO) en in beperkte mate het voortgezet onderwijs (VO) worden bediend. Het MBO-landschap is complex en divers, maar cruciaal voor een doorlopende leerlijn. Er zijn veel losse initiatieven en gebrek aan overzicht en coördinatie. Het doel van dit project is daarom de inspanningen die afgelopen jaren zijn gedaan samen te brengen één programma, gecoördineerd door één programmamanager. Met als resultaat een duidelijke leerlijn voedseleducatie waarin de diverse bestaande initiatieven en projecten krachten bundelen en zichtbaarheid en vindbaarheid worden vergroot. Dekking van de subsidie wordt gevonden onder beleidsdoel 7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-1-6 Gezondheid en welzijn . Dit draagt bij aan een voedsel- en leefomgeving die de gezondheid en het welzijn van de inwoners in Zuid-Holland bevordert. Dit draagt bij aan het creëren van een voedselvaardige generatie door jongeren meer in aanraking te brengen met kennis en activiteiten over voedsel, zodat ze zelf gezonde en duurzame keuzes kunnen maken.
Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van voedseleducatie t.b.v. jongeren in de gehele provincie Zuid-Holland.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 125.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidies voor de gemeente Kaag en Braassem, de gemeente Krimpenerwaard en de gemeente Ridderkerk t.b.v. voet- en fietsveren te verhogen van € 69.000 met € 3.912 naar een totaalbedrag van € 72.912 (beleidsdoel 7-2)

De begrotingssubsidie wordt verstrekt voor het ondersteunen van de exploitatie van voet- en fietsveren, die een belangrijke recreatieve functie vervullen en een onderdeel zijn van de regionale routestructuren. De subsidie wordt financieel gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen voor recreatiebeheer in Beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport. De begrotingssubsidies betreffen een totaalbedrag van € 71.553 en het totaalbedrag is als volgt verdeeld:

- Gemeente Kaag en Braassem (fiets-/voetveer) voor een bedrag van € 21.134;
- Gemeente Kaag en Braassem (zomerveer) voor een bedrag van € 9.510
- Gemeente Krimpenerwaard (fiets-/voetveer) voor een bedrag van € 21.134;
- Gemeente Ridderkerk (fiets-/voetveer) voor een bedrag van € 21.134.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen. Dit draagt bij aan de exploitatie van voet- en fietsveren.

Er zijn alternatieven voor het instrument subsidie overwogen. Subsidie is het meest geëigende instrument. Dit betreft een bijdrage aan de exploitatie, de provincie krijgt zelf niets geleverd: de wandelaars en fietsers profiteren hiervan.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 72.912 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan KIMO Nederland en België t.b.v. Landelijke kustdagen voor een bedrag van € 10.000 (beleidsdoel 7-2)
De provincie Zuid-Holland draagt in 2026 bij aan de organisatie van de Nederlandse Kustdagen. Dit tweedaags landelijk kennis- en netwerkcongres brengt overheden, ondernemers en maatschappelijke organisaties samen rondom actuele kustvraagstukken zoals schoonhouden, recreatie, natuur, economie en klimaatadaptatie. De kust is het recreatiegebied met de meeste bezoekers in Zuid-Holland. De bijdrage ondersteunt het versterken van samenwerking en kennisdeling in de kustregio's en sluit aan bij provinciale ambities op het gebied van recreatie, duurzaamheid en leefomgeving. Dekking wordt gevonden onder beleidsdoel 7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen . Dit draagt bij aan:

- Stimuleren van duurzame kustontwikkeling
- Bevorderen van samenwerking tussen kustpartners
- Vergroten van bewustwording over klimaat, afval en recreatie
- Versterken van de economische vitaliteit van kustgebieden

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van de betreffende activiteit. De provincie draagt hiermee bij aan een bestaand, publiek toegankelijk initiatief van KIMO, waarbij eigen regie en uitvoering bij de organisatie liggen. Daarmee voldoet de bijdrage aan de kenmerken van een subsidie.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 10.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting de Noordzee t.b.v. Boskalis Beach Cleanup Tour voor een bedrag van € 10.000 (beleidsdoel 7-2)
De provincie Zuid-Holland stelt in 2026 een subsidie van € 10.000 beschikbaar aan Stichting De Noordzee voor de uitvoering van de Boskalis Beach Cleanup Tour. Deze jaarlijkse opruimactie draagt bij aan het schoonhouden van de Zuid-Hollandse kust, bewustwording over afval op stranden en het stimuleren van duurzaam gedrag en. In Zuid-Holland worden acht etappes georganiseerd met actieve betrokkenheid van inwoners, organisaties, bedrijven en overheden. De activiteit sluit aan bij de provinciale doelen op het gebied van recreatie, duurzaamheid, gezondheid en leefomgeving. De subsidie wordt gedekt uit bestaande exploitatiemiddelen welke in de begroting zijn opgenomen voor beheer en ontwikkeling recreatiegebieden onder beleidsprestatie 7.2.1 Recreatie, sport en bewegen.
De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen . Dit draagt bij aan het versterken van de belevingswaarde van de Zuid-Hollandse stranden, stimuleren van duurzaam recreatief gebruik van de kust, het vergroten van bewustwording over het probleem van zwerfafval en, het bevorderen van actief burgerschap door vrijwilligersparticipatie.
Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is de juiste optie omdat de provincie hiermee bijdraagt aan een bestaand, publiek toegankelijk initiatief van Stichting De Noordzee, waarbij eigen regie en uitvoering bij de initiatiefnemer liggen en waar verschillende partijen aan bijdragen.
Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 10.000 en deze op te nemen in de begroting.

De begrotingssubsidie aan Stichting Sporthelden op School t.b.v. sportief en recreatief bewegen onder jeugd voor een bedrag van € 40.000 (beleidsdoel 7-2)

Bedoeld om sportief en recreatief bewegen onder jeugd uit lage SES-wijken te stimuleren, gericht op een maximale beweeg- en gezondheidswinst en op het verkleinen van gezondheidsverschillen binnen de bevolking van Zuid-Holland. Het plafond voor 2026 is € 40.000 euro. De dekking vindt plaats vanuit bestaande exploitatiemiddelen in beleidsprestatie 7.2.1 Recreatie, Sport en bewegen.

De maatschappelijke baten zijn: beleidsprestatie 7-2-1 Recreatie, sport en bewegen . Dit draagt bij aan sport- en beweegdeelname onder jeugd uit lage SES-wijken.

Als alternatief voor het instrument subsidie is opdrachtverstrekking overwogen. Subsidie is gebleken de enige optie te zijn, aangezien het betreffende bedrag geen tegenprestatie vormt voor een geleverde dienst, maar een bijdrage ter stimulering van sport- en beweegdeelname onder jeugd uit lage SES-wijken.

Gevraagd wordt aan de provinciale staten om de begrotingssubsidie vast te stellen op € 40.000 en deze op te nemen in de begroting.

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
7.1	1.6.96	Subsidieregeling Opruiming drugsafval Zuid-Holland 2021	413.849			
7.1 en 7.2	1.6.128	Subsidieregeling recreatie, toerisme, sport en gezondheid Zuid-Holland	5.565.000			
7.2	1.6.109	Subsidieregeling beheer recreatiegebieden Zuid-Holland	6.530.000	34.300.000		34.300.000
Totaal			12.508.849	34.300.000	0	34.300.000

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom ‘maximaal te subsidiëren 2026’ soms nog geen bedrag staat vermeld.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Subsidieregelingen 2026 in vergelijking met 2025 (in €)

Beleids-doel	Subsidie-regeling-nummer	Titel van regeling	Maximaal te subsidiëren 2025	Kadernota 2026	Begroting 2026	Maximaal te subsidiëren 2026
8.1	1.6.99	Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Zuid-Hollandse Journalistiek	332.000			
Totaal			332.000			

Toelichting subsidieregelingen

Gedeputeerde Staten kunnen door het jaar heen subsidieplafonds vaststellen voor subsidieregelingen, passend binnen de beschikbare budgetten. De peildatum van bovenstaande tabel is 29 augustus 2025. Dat verklaart ook dat in de kolom ‘maximaal te subsidiëren 2026’ soms nog geen bedrag staat vermeld.

Paragraaf Verbonden Partijen

Opzet paragraaf

De paragraaf Verbonden Partijen bevat:

- De visie en de beleidsvoornemens over verbonden partijen
- De lijst van verbonden partijen, uitgesplitst naar type
- De financiële gegevens per verbonden partij
- De beleidsmatige invulling is terug te vinden bij de betreffende ambities

Visie en beleidsvoornemens

Provinciale Staten (PS) hebben het beleidskader voor verbonden partijen vastgelegd in paragraaf 4.6 van de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021. Paragraaf 4.6 bevat het kader dat PS aan Gedeputeerde Staten (GS) meegeven voor:

- de beleidsuitgangspunten en de controlekaders;
- het aangaan, wijzigen en beëindigen van de deelname in een andere publieke of private rechtspersoon;
- de provinciale vertegenwoordiging in verbonden partijen, en
- het beheer van verbonden partijen.

PS worden, volgens afspraak, als volgt geïnformeerd:

- In mei/juni sturen GS een analyse van de jaarrekeningen over het voorafgaande jaar en de ontwerpbegrotingen voor het volgende jaar van alle publieke verbonden partijen aan PS.
- PS kunnen een zienswijze geven op de ontwerpbegrotingen van de publieke verbonden partijen.
- In september/oktober sturen GS een analyse van de jaarrekeningen van de private verbonden partijen aan PS. PS kunnen om een nadere toelichting vragen over alles wat met de private verbonden partijen te maken heeft in een technische sessie.

Algemene ontwikkelingen

- Net als de provincie hebben de verbonden partijen te maken met enerzijds een krapte op de arbeidsmarkt en anderzijds een aanzienlijke stijging van de (personele en materiële) kosten. Per verbonden partij wordt continu bekeken wat hiervan de consequenties zijn voor de provincie. Zowel in financiële zin alsook in beleidsmatige en uitvoerende zin.
- Ombuigingen: de verwachting is dat de uitkering uit het Gemeentefonds aan de gemeenten lager zal zijn vanaf 2026, als gevolg van een aantal maatregelen die het Rijk in de voorjaarsnota van 2024 heeft toegepast. De gemeenten vragen aan hun verbonden partijen hierin mee te bewegen en vragen aandacht voor eventuele ombuigingen. Primair worden de verbonden partijen gevraagd oplossingen te vinden in efficiëntere bedrijfsvoering. Als dat niet toereikend is, kunnen de verbonden partijen om meer budget vragen. De provincie treedt hierbij als sparringpartner op en werkt samen met de verbonden partijen aan het identificeren van mogelijke besparingen en efficiëntieverbeteringen.

Tabel verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Naam	Ambitie	Rechtsvom	Structurele bijdrage 2026	Eigen vermogen 01-01-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 01-01-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	PZH% stemaandeel 2026	Vertegenwoordiging
Gemeenschappelijke regeling									
DCMR Milieudienst Rijnmond	7. Gezond en veilig Zuid-Holland	GR - Openbaar Lichaam	34.109.657	3.466.000	6.267.000	21.259.000	17.213.000	35%	Meervoudig
Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid	7. Gezond en veilig Zuid-Holland	GR - Openbaar Lichaam	9.944.690	654.962	1.172.211	7.567.199	12.808.365	34%	Meervoudig
Omgevingsdienst West-Holland	7. Gezond en veilig Zuid-Holland	GR - Openbaar Lichaam	2.741.000	2.169.000	1.013.238	14.392.000	14.595.193	13	Meervoudig
Omgevingsdienst Midden-Holland	7. Gezond en veilig Zuid-Holland	GR - Openbaar Lichaam	3.005.807	1.919.000	2.385.000	9.490.000	8.557.000	15	Meervoudig
Omgevingsdienst Haaglanden	7. Gezond en veilig Zuid-Holland	GR - Openbaar Lichaam	11.235.000	2.178.228	2.490.403	9.448.361		29%	Meervoudig
Wegschap Dordtse Kil	2. Bereikbaar Zuid-Holland	GR - Openbaar Lichaam	25.000	16.900.000	27.620.000	59.428	33.441.000	50%	Meervoudig
GR Grondbank RZG Zuidplas	Bedrijfsvoering, Financiën en Organisatie	GR - Openbaar Lichaam				100.600.000	103.200.000	40%	Meervoudig

Naam	Ambitie	Rechtsvom	Structurele bijdrage 2026	Eigen vermogen 01-01-2026	Eigen vermogen 31-12-2026	Vreemd vermogen 01-01-2026	Vreemd vermogen 31-12-2026	PZH% stemaandeel 2026	Vertegenwoordiging
Centrumregeling Limessamenwerking UNESCO Werelderfgoed	4. Een welvarend Zuid-Holland							33%	Enkelvoudig
Totaal			61.061.154	27.287.190	40.947.852	162.815.988	189.814.558		

Vennootschappen en coöperaties

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	PZH% stemaandeel 2024	Vertegenwoordiging
Vennootschappen en cooperaties											
ROM-D Holding NV	4: Een welvarend Zuid-Holland	Naamloze Vennootschap (NV)	3.857	3.859	-143.113	4.746.423	4.603.310	2.200.857	2.200.856		Enkelvoudig
ROM-D Capital BV	4: Een welvarend Zuid-Holland	Besloten Vennootschap (BV)	10.000.000	9.924.820	-629.110	21.211.850	20.582.740	435.007	552.472		Enkelvoudig
InnovationQuarter (IQ)	4: Een welvarend Zuid-Holland	Besloten Vennootschap (BV)	39.679.000	36.442.818	-2.845.000	117.630.000	114.785.000	36.956.000	42.073.000		Enkelvoudig
Proav NV	7. Gezond en veilig Zuid-Holland	Naamloze Vennootschap (NV)		5.997.369	7.704.781	-1.707.412	5.997.369	2.850.979	133.484		Meervoudig
Bank Nederlandse Gemeenten N.V. (BNG)		Naamloze Veennootschap (NV)	141.806	48.967.652	294.000.000	4.721.000.000	4.777.000.000	110.819.000.000	123.164.000.000		Enkelvoudig

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	PZH% stemaandeel 2024	Vertegenwoordiging
Nederlandsche Waterschaps Bank N.V. (NWB)		Naamloze Vennootschap (NV)	4.538	2.569.754	94.000.000	2.060.000.000	2.094.000.000	74.000.000.000	76.674.000.000		Enkelvoudig
ZEH N.V. (Voormalig PZEM)	Ambitie 3: Schone energie voor iedereen	Naamloze Vennootschap (NV)		683.942	68.182.000	1.721.885.000	1.306.330.000	580.461.000	621.586.000		Enkelvoudig
Cooperatie Samenwerkingsverband DOVA U.A.		Coöperatie U.A.			288.777	825.719	1.114.496	4.484.347	3.688.950		Enkelvoudig
ENERGIIQ	Ambitie 3: Schone energie voor iedereen	Besloten Vennootschap (BV)	32.270.000	18.413.621	-1.881.427	18.464.048	18.413.621	407.788	809.143		Enkelvoudig
Totaal			82.099.201	123.003.835	458.676.908	8.664.055.628	8.342.826.536	185.446.795.978	200.509.043.905		

Overige verbonden partijen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	PZH% stemaandeel 2024	Vertegenwoordiging
Overige verbonden partijen											
Commanditaire Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland C.V.	6. Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	Commanditaire Vennootschap (CV)	1.354.534	575.187	-1.721.000	10.142.000	8.421.000	31.436.000	32.970.000		Enkelvoudig

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Nominale waarde PZH aandelen 2024	Intrinsieke waarde aandelen 2024	Resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	PZH% stemaandeel 2024	Vertegenwoordiging
ROM-Drechtsteden Kil III C.V.	4: Een welvarend Zuid-Holland	Commanditaire Vennootschap (CV)	561.326	844.995	298.160	14.256.825	14.554.985	36.637	183.369		Enkelvoudig
Fonds Nazorg		Rechtspersoon wettelijke taak (RWT)			784.000	500.000	1.284.000	55.288.000	55.833.000		Enkelvoudig
Totaal			1.915.860	1.420.182	-638.840	24.898.825	24.259.985	86.760.637	88.986.369		

Stichtingen en verenigingen

Naam	Ambitie	Rechtsvorm	Resultaat 2024	Eigen vermogen 01-01-2024	Eigen vermogen 31-12-2024	Vreemd vermogen 01-01-2024	Vreemd vermogen 31-12-2024	Belang PZH	Vertegenwoordiging
Stichtingen en verenigingen									
Vereniging Interprovinciaal Overleg & BIJ12	1. Samenwerken aan Zuid-Holland	Vereniging	1.471.916	9.393.432	2.808.088	38.268.737	53.222.049	9,16%	Enkelvoudig
Totaal			1.471.916	9.393.432	2.808.088	38.268.737	53.222.049		

Voorzieningen en risico's

De provincie heeft een structureel financieel belang in haar verbonden partijen. Dat wil zeggen dat zij geld beschikbaar heeft gesteld aan de verbonden partij. De verbonden partij gebruikt dat geld voor het uitvoeren van haar activiteiten en bedrijfsvoering. De kans bestaat dat de provincie het aandeel van de provincie in de verbonden partij minder waard wordt (intrinsieke waarde). Dit risico wordt afgedekt in de Bufferreserve Weerstandscapaciteit. In onderstaande tabellen is de ontwikkeling sinds 2021 zichtbaar gemaakt.

Voorziening (bedragen x € 1 miljoen)	Jaarrekening 2021	Jaarrekening 2022	Jaarrekening 2023	Jaarrekening 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
ENERGIIQ (voorheen HZH)	7,1	8,2	12,0	13,9	12,0	13,9
Fonds Nazorg – Nazorg stortplaatsen	2,8	3,3	4,0	4,0	4,0	4,0
InnovationQuarter B.V. (ROM-Zuidvleugel)	6,5	4,3	2,6	3,2	2,6	3,2
Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland CV	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7
Totaal	**16,9**	**16,4**	**19,3**	**21,8**	**19,3**	**21,8**

Omschrijving Financiële risico's	Kans van optreden	Max. schade	Effect netto	Ambitie
Deelnamerisico ROM-D Capital B.V.	5-10%	9,9	0,74	4-1
Deelnamerisico InnovationQuarter B.V.	25-50%	36,44	13,67	4-1
Deelnamerisico ENERGIIQ	25-50%	23,1	8,66	3-2
Waardeontwikkeling grondaandeel Zuidplas	10-25%	22,4	8,39	8
Deelnamerisico ONW	10-25%	0,7	0,12	6-3
Totaal		*	31,58	*

** Deze tabel betreft een specificatie van de risico inschatting voor de Verbonden Partijen (€ 31,6 mln.) in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.*

Hieronder volgt een toelichting per verbonden partij.

ROM-D

In 2022 is bij de ROM-D de getroffen voorziening van € 0,7 miljoen vrijgevallen. Dit komt door de positieve financiële resultaten bij de ROM-D in 2022. In het jaar 2023 is deze positieve ontwikkeling voortgezet. Daarom wordt in 2025 het risico op daling van de intrinsieke waarde als relatief laag ingeschat. Voor de provinciale begroting 2026 is daarom een risico opgenomen in de kansklasse van 5-10%.

InnovationQuarter B.V. (IQ)

De voorziening is bij de Jaarrekening 2023 verlaagd tot € 2,6 miljoen. De voorziening dekt het verschil tussen de nominale waarde en de intrinsieke waarde van de aandelen af. Deze verlaging komt door het positieve resultaat van IQ in 2023 van € 6,5 miljoen. Op basis van de meest recente gegevens is de prognose voor 2026 dat de waarde van de provinciale aandelen daalt door tegenvallende resultaten en het achterblijven van exits uit de investeringsportefeuille. De kans dat de intrinsieke waarde van de aandelen verder afneemt, neemt hierdoor toe. De kans van optreden was reeds verhoogd van 0-25% naar 25-50%. Met IQ worden momenteel gesprekken

gevoerd over de ontwikkelingen op beleidsmatig, maar ook financieel vlak. Hiermee wordt het risicoprofiel van IQ strak gemonitord en kan tijdige bijstelling van het risicoprofiel plaatsvinden.

ENERGIIQ
Voor 2025 wordt de kans reëel geacht dat de waarde van het aandelenkapitaal verder daalt. Hierdoor is de kans van optreden verhoogd van 0-25% naar 25-50%. De ontwikkelingen van de investeringsportefeuille ENERGIIQ worden door de provincie nauwgezet gevolgd en hierover worden gesprekken gevoerd met de toezichthoudend bestuurder en de beherend organisatie IQ die het fondsbeheer over ENERGIIQ uitvoert.

Grondbank Zuidplas
De provincie zet zich maximaal in voor de uitvoering van de afspraken uit de Bestuurlijke Overeenkomst Ontwikkeling Middengebied Zuidplaspolder. Daarbij werkt de provincie nauw samen met de gemeente Zuidplas. Het gaat om wijziging van het provinciale omgevingsbeleid en de totstandkoming van de Deelovereenkomst Mobiliteit. De kans dat het risico blijft ondanks de ontwikkelingen in het middengebied in een kanscategorie van 25-50% (daarmee op 37,5%).

Ontwikkelingsmaatschappij het Nieuwe Westland
PZH is stille vennoot in deze C.V. (aandeel € 1.354.534 (7%)). Dat betekent dat de provincie geen actieve zeggenschap heeft en geen beheerdaden verricht. Daarom wordt de waarde van de provinciale aandelen alleen op basis van de jaarrekening bepaald. In 2023 is een negatief jaarresultaat behaald waardoor de waarde van het provinciale aandeel iets daalde. Hierdoor is voorziening verhoogd naar € 0,7 miljoen. In 2025 is niet uit te sluiten dat verdere waardedaling van het ingelegde kapitaal optreedt. De kans van optreden wordt ingeschat op 10-25%.

Fonds Nazorg
Het Fonds Nazorg beheert het kapitaal dat nodig is voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen. In 2024 was sprake van een positief resultaat. Daarom was het niet nodig om de voorziening nazorg op de provinciale balans aan te passen.

Paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing

Inleiding

In de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing staat de vraag centraal: kan de provincie de financiële gevolgen van risico's opvangen? Het antwoord stellen we vast aan de hand van het integrale risicoprofiel van de provincie. Een integraal risicoprofiel geeft een totaalbeeld van de strategische risico's en staat daarom in deze paragraaf centraal. Het integrale risicoprofiel van de provincie bestaat uit een samenvatting van de strategische financiële en beleidsmatige risico's. Ook is er een samenvatting van (de omvang van) de risico's in uitvoeringsprojecten.

Op basis van de opgenomen financiële risico's, berekenen we vervolgens het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen en de overige financiële kengetallen samen laten een beeld zien van de financiële positie van de provincie.

De volgorde in deze paragraaf is:

- een toelichting op het beleid met betrekking tot risicomanagement.
- het integrale risicoprofiel van de provincie.
- het weerstandsvermogen van de provincie.
- de financiële kengetallen met duiding van de financiële positie van de provincie.

Beleid

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) staat wat er in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing moet staan. Daarnaast zijn er provinciale kaders voor het beleid voor risicomanagement. Die kaders staan in de Financiële verordening. Deze kaders zijn verder uitgewerkt in de Uitvoeringsnota Risicomanagement.

- Wettelijk kader, artikel 11 van Besluit Begroting en Verantwoording;
- Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021
- Uitvoeringsnota Risicomanagement 2025

Besluit, Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten

Volgens artikel 11, lid 2 van het BBV moet in de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing in de begroting en jaarstukken een aantal vaste onderdelen staan. Zo moet de paragraaf het beleid rondom risicobeheersing beschrijven en hoe risicomanagement is georganiseerd. Ook moet er een overzicht zijn van de risico's die de provincie loopt, incidenteel en structureel. Waar dat mogelijk is, worden deze risico's ook financieel gekwantificeerd. Ook moet duidelijk zijn welke maatregelen worden genomen om risico's te beperken. Verder staat er in de paragraaf een overzicht van het beschikbare weerstandsvermogen. Dat is het vermogen dat de provincie kan gebruiken om onverwachte financiële tegenvallers op te vangen. Ook moet worden ingeschat hoeveel weerstandsvermogen nodig is. Dat gebeurt op basis van de vastgestelde risico's. Tot slot wordt in de paragraaf de verhouding tussen het beschikbare vermogen en het vermogen dat nodig is weergegeven. Deze verhouding heet ook wel de weerstandsratio. De weerstandsratio laat zien of en voor welke bedragen de provincie in staat is om risico's op te vangen als dat ook echt nodig is.

Financiële verordening

In de Financiële verordening staat dat er een systeem van risicomanagement moet zijn. Dat systeem laat een volledig, transparant inzicht in risico's zien. Het systeem helpt bij het proces van sturing, beheersing, besluitvorming en verantwoording. Risicomanagement helpt zo om de doelen en ambities van de provincie te bereiken.

Uitvoeringsnota Risicomanagement
De Uitvoeringsnota Risicomanagement beschrijft het systeem van risicomanagement. In de uitvoeringsnota staat dat de provincie aandacht heeft voor risicogestuurd werken en voor het bewust en verantwoord omgaan met risico's. Daarmee is het hele proces van risicomanagement onderdeel van het management van en de besluitvorming over alle opgaven en opdrachten van de provincie. Zo zorgen we ervoor dat risicomanagement opgenomen is in de structuur, processen en activiteiten van de organisatie.

Als provincie zorgen we dat we voldoen aan wetgeving en dat we proactief handelen. We gebruiken risicomanagement om onze processen te verbeteren en bij het uitvoeren van onze opgaven en opdrachten.
De komende jaren versterken we risicomanagement stapsgewijs binnen de organisatie. Zo zorgen we ervoor dat iedere medewerker genoeg risicobewust is. Afhankelijk van de functie zorgen we er ook voor dat medewerkers risicoleiderschap tonen. Daarmee bedoelen we dat risicomanagement onderdeel is van de uitoefening van zijn of haar functie. De eerste stappen betekenen onder meer:

- Het verder uitrollen van 'RISKID' als hulpmiddel voor risicogestuurd werken. RISKID staat is de tool die ter ondersteuning van het risicomanagement wordt gebruikt.
- We geven trainingen waarmee we het risicobewustzijn vergroten. In de trainingen is veel aandacht voor de zogenoemde 'soft controls'. Soft controls gaan over houding en gedrag.
- We werken 'van buiten naar binnen'. Dat betekent dat we informatiebronnen van buiten gebruiken om interne risico's nog beter te herkennen.

Integraal risicoprofiel

Het integrale risicoprofiel bestaat uit drie delen: strategische financiële risico's, de beleidsmatige risico's en de risico's bij uitvoeringsprojecten. De risico's worden minimaal twee keer per jaar aangepast bij de begroting en de jaarrekening.

Strategische financiële risico's

De strategische financiële risico's bestaan uit incidentele en structurele risico's. Deze risico's worden niet afgedekt binnen beschikbare budgetten van de opdracht of het betreffende domein. De tabel hieronder laat het verschil zien in omvang tussen de Jaarrekening 2024 en Begroting 2026. De stand van de risico's bij de Jaarrekening 2024 is het vertrekpunt.

Structurele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Jaarrekening 2024		Omvang risico Begroting 2026
Macro-economische ontwikkelingen	8,0	↓	4,0
Algemene dekkingsmiddelen	3,8	=	3,8
Eindtotaal	11,8	=	7,8

Incidentele risico's (bedragen x € 1 miljoen)	Omvang risico Jaarrekening 2024		Omvang risico Begroting 2026
Verbonden partijen	31,6	=	31,6
Natuur Netwerk Nederland	17,5	↑	36,3
Bedrijfsvoeringsrisico	7,1	=	7,1
Nazorg stortplaatsen	2,3	↑	2,5
Subsidie-uitgaven	2,4	↑	3,0
Incidenten aan het provinciale areaal ((vaar)wegen)	1,9	=	1,9
VTH risico	1,3	=	1,3
Subsidieopbrengsten	0,8	↓	0,6
Leningen en garantstellingen	0,5	=	0,5
Eindtotaal	65,4	↑	84,8

De tabellen laten zien dat de omvang van de structurele risico's daalde met € 4 miljoen en dat de omvang van de incidentele risico's toenam met € 19,4 miljoen. Deze stijging komt vooral door een verhoging van het risico Natuurnetwerk Nederland (NNN). Hieronder lichten we de structurele en incidentele risico's kort toe.

Toelichting structurele risico's

Macro-economische ontwikkelingen (€ 4 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat macro-economische ontwikkelingen, zoals loon- en prijsontwikkelingen en stijgende rentekosten, zorgen voor hogere lasten dan we hebben geraamd. De risico's namen af ten opzichte van de Jaarrekening 2024. Dat komt doordat we ons indexatiebeleid verbeterden. Hierdoor hebben we beter zicht op de prijsontwikkelingen. Het risico op stijgende rentekosten verkleinen we door standaard financiering voor lange termijnen aan te trekken. De looptijd van deze financiering is meestal 30 jaar. We sluiten deze financiering af als de meerjarige liquiditeitsprognose laat zien dat dat nodig is. We lossen deze financiering geleidelijk (lineair) af.

Algemene dekkingsmiddelen (€ 3,8 miljoen)

Dit risico gaat over de kans dat de inkomsten uit algemene dekkingsmiddelen lager zijn. Algemene dekkingsmiddelen zijn het provinciefonds en de motorrijtuigenbelasting. Ten opzichte van de Jaarrekening 2024 blijft het risico gelijk.

Toelichting incidentele risico's

Verbonden partijen (€ 31,6 miljoen)

Dit risico bestaat uit twee delen:

- de kans dat de aandelen die de provincie heeft in verbonden partijen, dalen in waarde
- het risico voor de provincie door deelname in deze verbonden partijen.

Verbonden partijen zijn samenwerkingsverbanden die de provincie heeft met andere partijen, waaronder Innovation Quarter, de Grondbank en ENERGIIQ. Ten opzichte van de Jaarrekening 2024 zijn de risico's met betrekking tot de verbonden partijen gelijk gebleven. Door de verbonden partijen voortdurend te volgen, kunnen we de risico's beter beheersen.

Natuur Netwerk Nederland (€ 36,3 miljoen)

De provincie is verantwoordelijk voor het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) Zuid-Holland. Dat doen we door natuurgebieden te ontwikkelen en met elkaar te verbinden. We moeten nog ongeveer 3.200 hectare natuurgebied en 110 kilometer ecologische verbinding ontwikkelen. De kwaliteit van de natuurgebieden moet weer voldoen aan de internationale natuurdoelen, klimaatbestendigheid en leefklimaat. Het risico is dat de provincie niet in staat is om dit binnen budget en per 2027 te doen. Dat komt onder meer doordat:

- de uitvoering ingewikkeld kan zijn (grondverwervingsprocedures, vergunningprocedures, veel stakeholders)
- deze opdracht samenhangt met andere opdrachten (onder andere stikstof, bodemdaling)
- beschikbare capaciteit.

Om het risico zo klein mogelijk te houden:

- werken we de strategie om de opdracht te realiseren, regelmatig bij.
- gebruiken we de instrumenten vastgelegd die in het provinciale Handelingskader NNN staan.
- werken we goed samen met andere overheden, organisaties die terreinen beheren, waterschappen en andere belanghebbende partijen. Ook stemmen we een gezamenlijke aanpak af.
- continue beheersing van de business case van de NNN-opgave via projectafbakening en sturing op indicatoren. Door deze indicatoren wordt de voortgang gemeten.

Bij een herziening van de business case in 2025 bleek dat er kans is op een tekort door hogere indexatie, lagere grondopbrengsten en vertragingskosten door vooral complexe gebiedsprocessen. Het risico wordt ingeschat op

€ 72,5 miljoen, waarvoor bij de Begroting 2026 een reservering is opgenomen van € 36,3 miljoen (50%) in het weerstandsvermogen. Dit is een verhoging ten opzichte van de Jaarrekening 2024 waar € 17,5 miljoen was gereserveerd.

Bedrijfsvoeringsrisico's (€ 7,1 miljoen)
De provincie loopt standaard bedrijfsvoeringsrisico's bij de uitvoering van taken. De risico's met de grootste financiële gevolgen zijn de risico's op het gebied van informatieveiligheid, datalekken, de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), fiscale risico's en mogelijke juridische claims. Risico's zonder financiële gevolgen zijn de risico's bij de uitvoering van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) en de Wet open overheid (Woo), arbeidscapaciteit en de organisatieverandering. Vooral de laatste twee zijn momenteel lastig in cijfers uit te drukken. Ten opzichte van de Jaarrekening 2024 is het risico gelijk gebleven. Om al deze risico's te beheersen, voeren we extra controles uit, geven we voorlichting en verbeteren we de processen en de informatievoorziening. Om de informatieveiligheid structureel te verbeteren, implementeren we onder meer verschillende digitale wetgeving. Met steekproeven en door het geven van voorlichting binnen de organisatie beheersen we de fiscale risico's.

Nazorg stortplaatsen (€ 2,5 miljoen)
Dit risico gaat over de kans dat er onvoldoende middelen zijn voor het uitvoeren van de wettelijke taak van de nazorg voor gesloten stortplaatsen. Dit risico bestaat uit twee delen:

- de kans dat het ingelegde kapitaal in Fonds Nazorg niet genoeg rendement oplevert.
- de kans dat de beoogde doelvermogens in het Fonds Nazorg niet voldoende zijn voor de nazorgvoorzieningen die nodig zijn.

Door een storting van de provincie in het fonds neemt de totale omvang van het risico iets toe ten opzichte van de Jaarrekening 2024. We beheersen de risico's door regelmatige controle van de ontwikkeling van het fonds en door verdere ontwikkeling van het beleid.

Subsidie-uitgaven (€ 3 miljoen)
De provincie loopt het risico dat meer subsidie moet worden uitgekeerd dan geraamd. Dat kan komen door te veel financiële verplichtingen (bij het programma Kansen voor West) of wanneer er een beroep wordt gedaan op een specifieke regeling in de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen. Ook bestaat het risico dat voorschotbetalingen door faillissement of liquiditeitstekort niet teruggevorderd kunnen worden als niet aan de subsidievoorwaarden wordt voldaan. Dit risico is ten opzichte van de Jaarrekening 2024 licht gestegen met € 0,6 miljoen. Dat komt door het beter inzichtelijk hebben van subsidies die mogelijk niet teruggevorderd kunnen worden. We beheersen de risico's door toezicht te houden op het niveau van de subsidieontvanger.

Incidenten aan het provinciale areaal (wegen en vaarwegen) (€ 1,9 miljoen)
Dit risico gaat over (herstel)kosten door incidenten in het areaal. Dat is het totaal aan wegen en vaarwegen. Het risico gaat om schade veroorzaakt door derden, bijvoorbeeld door aanvaringen of door incidenten in de Corbulotunnel, waarbij we de kosten voor het herstel door wettelijke beperking niet volledig op de veroorzaker kunnen verhalen. De kans op dit risico wordt beperkt door een goede inrichting van het areaal, door handhaving op basis van de (vaar)wegverordening en met goed assetmanagement. Gevolgschades, zoals letselschade en schade aan objecten, zijn verzekerd. Het risico is onveranderd ten opzichte van de Jaarrekening 2024.

VTH-risico (€ 1,3 miljoen)
Dit risico gaat over de kans dat de provincie aansprakelijk wordt gesteld voor schadeclaims, onvoorziene kosten en/of (gevolg)schade die komt uit haar wettelijke taak van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). De vijf Zuid-Hollandse omgevingsdiensten voeren de VTH-taken uit. De provincie is het bevoegd gezag. De provincie controleert of de omgevingsdiensten de provinciale beleidskaders volgens de Nota VTH uitvoeren en of zij voldoen aan de kwaliteitsnormen die daarvoor gelden. Het risico is onveranderd ten opzichte van de Jaarrekening 2024.

Subsidieopbrengsten (€ 0,6 miljoen)
Het risico is dat de provincie minder middelen ontvangt vanuit het Rijk of de Europese Unie (EU) om de subsidies te kunnen financieren die zijn toegezegd. Dit kan gebeuren als cofinanciering vanuit het Rijk deels vervalt, bijvoorbeeld bij de MKB Innovatiestimulering Topsectoren (MIT) Het kan ook gebeuren dat uitgaven niet-subsidiabel blijken. Dat risico doet zich vooral voor bij Europese subsidies. Het risico is ten opzichte van de Jaarrekening 2024 iets verlaagd. Dat komt door betere controlemechanismen.

Leningen en garantstellingen (€ 0,5 miljoen)
Dit risico gaat over de kans dat geldleners leningen niet kunnen terugbetalen. Het gaat om leningen die de provincie aan hen verstrekte en om leningen die zijn verstrekt door derden waarvoor de provincie garant staat. Dit risico bestaat bijvoorbeeld bij dreigende faillissementen. Dit risico is onveranderd ten opzichte van Jaarrekening 2024.

Beleidsmatige risico's

Beleidsmatige risico's gaan over het niet behalen van provinciale beleidsdoelstellingen binnen de beschikbare middelen. De beleidsmatige risico's staan in deze paragraaf om twee mogelijke redenen:

- vanwege politiek/bestuurlijk belang
- om de ontwikkeling van deze risico's te kunnen blijven volgen. Er is een relatie tussen deze ontwikkeling en de aangehouden buffers op het niveau van de begrotingsprogramma's.

OV-concessies
De provincie is concessieverlener voor het openbaar vervoer (OV) in Zuid-Holland. Het risico is dat het dienstverleningsniveau van concessiehouders niet kan worden gegarandeerd op het niveau dat we wensen en dat we hebben afgesproken. Daardoor kunnen de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van het OV gevaar lopen. De reizigersaantallen stijgen maar op een blijvend lager niveau dan vóór de coronapandemie. De concessiehouders hebben stijgende kosten voor onder andere personeel, onderhoud en brandstof. Deze kosten worden niet volledig afgedekt door indexatie van de exploitatiebijdragen. Dit risico is beperkt. Concessies zijn of worden recent aanbesteed of er zijn afspraken gemaakt over het dienstverleningsniveau voor de rest van de concessieperiode. Bovendien kende het Rijk via de motie Bikker structureel geld toe. Doel van dat geld is het voorkomen van een forse tariefstijging in 2024 (en de doorwerking in de jaren erna) en het geven van een impuls aan het regionaal OV. Het risico is vooral actueel omdat er mogelijk geen compensatie komt vanuit het Rijk voor het bijstellen van de vergoeding die vervoerders via het Rijk ontvangen voor de OV-studentenkaart. Bij structurele afname van de opbrengsten van meer dan 2,5% moet de provincie meewerken aan een oplossing. Dat kan zijn een financiële vergoeding of een vermindering van het dienstenniveau.

Stikstof
Het Rijk, de provincie en andere partners en sectoren moeten maatregelen nemen om de forse overbelasting van stikstofdepositie te verminderen in de Natura 2000-gebieden in Zuid-Holland. Stikstofdepositie is de neerslag van stikstof in de natuur Volgens de Vogel- en Habitatrichtlijn is deze vermindering een Europese verplichting. Het risico bestaat dat de natuurherstelmaatregelen en de maatregelen om de stikstofuitstoot en -neerslag te laten dalen, niet (snel) genoeg worden uitgevoerd en/of dat ze niet opleveren wat ze moeten opleveren. Het gevolg is dat vergunningen voor activiteiten die stikstofuitstoot veroorzaken, niet meer verleend kunnen worden.

Rijksmaatregelen hebben nauwelijks effect gehad op het creëren van stikstofruimte in Zuid-Holland. Denk aan het uitkopen van piekbelasters en de landelijke stikstofbank. In zo'n bank staat de beschikbare stikstofruimte. Die wordt gebruikt om natuurvergunningen te verlenen voor initiatieven waarbij stikstof wordt uitgestoten zonder dat de natuur extra wordt belast. Bovendien liep in begin 2025 de termijn af van het legalisatieprogramma PAS-melders (Programma Aanpak Stikstof). Het risico bestaat dat handhavingsverzoeken worden ingediend.

De Rendac-uitspraak van de Raad van State in december 2024. Het gevolg van deze uitspraak is dat vergunningverlening voor projecten waar stikstofruimte voor nodig is, bijna niet meer kan. De provincie heeft beperkte mogelijkheden voor stikstofvermindering. Het is alleen mogelijk om de vergunningverlening weer op gang te krijgen als het Rijk komt met goede bronmaatregelen en een goed maatregelenpakket voor stikstofvermindering.

Als beheersmaatregel zet de provincie in op een provinciaal maatregelenpakket Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE). Dat doen we naar vermogen, dus op die vlakken waar we invloed hebben. Samen met andere provincies voeren we gesprekken met het Rijk om maatregelen op nationaal niveau af te spreken.

ZH-PLG
De provincie werkt aan het Zuid-Hollandse Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG), als de provinciale uitwerking van het voormalig Nationaal Programma Landelijk Gebied. Het programma bevat plannen voor het landelijk gebied van Zuid-Holland. Samen met de plannen van de andere provincies moeten die leiden tot het halen van de internationale en nationale doelen voor natuurherstel, waterkwaliteit en klimaat, zoals de Kaderrichtlijn Water en Vogelhabitatrichtlijn.
Met het wegvallen van het Transitiefonds is het perspectief op omvangrijke middelen voor de ontwikkeling naar een toekomstbestendig landelijk gebied voorlopig verdwenen. Daarmee is de slagkracht om op korte termijn doelen te halen kleiner geworden. Hierdoor is de samenwerking met gebiedspartners met een aanpak van onderop meer centraal komen te staan om de doelen te realiseren. Samen met onze gebiedspartners zetten wij nadrukkelijk in op een meerjarige ontwikkeling in het landelijk gebied
We werken in alle 16 deelgebieden samen met onze gebiedspartners aan gebiedsplannen waarin de opgaven natuur, stikstof, water, klimaat en landbouw integraal kunnen worden aangepakt.
In het 1e kwartaal 2026 is er inzicht in hoeverre het totaal aan gebiedsplannen bij zal kunnen dragen aan het doelbereik. Gezien het unieke karakter van elk gebiedsplan, voorzien we een uitdaging om het totaal van de plannen te evalueren op perspectief doelbereik. Dit geeft inzicht welke aanvullende maatregelen, wet- en regelgeving en middelen van Provincie en Rijk nodig zijn. Ook hoort daar een besluit bij in welke gebieden gebiedsgericht of generiek verder te gaan. Deze overweging is onder meer afhankelijk van de landelijke richting en beschikbare financiële middelen.
De Herziening Omgevingsbeleid 2025 en SANE lopen momenteel parallel aan het ZH-PLG.

Kaderrichtlijn Water (KRW)
De provincie Zuid-Holland werkt aan het gezond en veilig houden van de leefomgeving. Daar horen ook het grond- en oppervlaktewatersysteem bij. In Europees verband zijn speciale afspraken gemaakt over hoe een duurzame bescherming van grond- en oppervlaktewater gegarandeerd moet worden. Die afspraken staan in de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het risico bestaat dat de toestand van het grond- en oppervlaktewater in de provincie Zuid-Holland in 2027 niet (op alle onderdelen) voldoet aan de kaders zoals die in de KRW staan. Realisatie van de doelen is sterk afhankelijk van 3 zaken:

- de inzet van álle verschillende bestuurslagen met verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor grond- en oppervlaktewater.
- een goede samenwerking van het KRW-programma met de niet-waterkolom.
- voldoende arbeidscapaciteit binnen de provincie en de andere bestuurslagen.

Als in 2027 niet wordt voldaan aan de KRW leidt dit tot een boete en/of een dwangsom voor Nederland. Het Rijk kan de provincie dan in gebreke stellen. Dat heeft mogelijk financiële gevolgen voor de provincie als de aansprakelijkheid van Nederland het gevolg is van een verzuim van de provincie. Op korte termijn kan de provincie te maken krijgen met Woo- en handhavingsverzoeken rond de vergunningsverlening voor milieubelastende activiteiten. Om deze risico’s te beheersen, zorgt de provincie voor:

- voldoende medewerkers in de provinciale organisatie.

- een zorgvuldige invulling van onze bevoegdheden (onder meer vergunningverlening, toezicht en handhaving).
- een goede invulling van onze rol0 als gebiedsregisseur.
- het regelmatig evalueren en zo nodig bijwerken van de water(beheer)programma's. Dat doen we samen met de betrokken bestuurslagen.

Informatietransitie
De provincie werkt aan de Informatietransitie. Dat betekent dat we onze informatie en data beter op orde brengen én houden. Met de Informatietransitie leggen we een stevige basis voor de digitale transformatie in de opgaven en domeinen. We ontwikkelen de duurzame toegankelijkheid van data en zorgen dat deze goed wordt opgeslagen. We zorgen ervoor dat we datagedreven kunnen werken binnen onze organisatie. We willen de resultaten van de Informatietransitie ook op langere termijn garanderen. Daarom ontwikkelen we een I-governance en I-control besturings-instrumentarium. Daarmee kunnen we inspelen op actuele maatschappelijke ontwikkelingen. Met de juiste kennis en vaardigheden en op basis van met data onderbouwde besluiten, kunnen we een verbindende rol spelen in de provincie en daarbuiten. Zonder deze investering in mensen, processen en middelen lopen we meer en meer het risico dat we onze rol niet goed en niet effectief kunnen vervullen. Bovendien voldoen we in dat geval in toenemende mate niet aan wet- en regelgeving.

De Informatietransitie is onderdeel van het antwoord op de vraag hoe we dit risico beheersen. Het programma is opgezet als een verandertraject voor de hele organisatie. Enerzijds werken we achterstanden weg die eerder ontstonden op het gebied van applicaties en data. Anderzijds is het programma gericht op het veranderen van de manier waarop alle medewerkers in de organisatie kijken naar data en de manier waarop we samen met data omgaan. Dit betekent dat:
- we het bewustzijn vergroten hoe medewerkers goed moeten omgaan met data en met het beheren ervan.
- we de rol van de medewerker daarbij benadrukken.
- we de digitale kennis en vaardigheden van alle betrokkenen vergroten.

De Informatietransitie is ook de definitieve oplossing om grip te krijgen op autorisaties en op toegang tot data. Het uitgangspunt voor toegang tot data in de nieuwe samenwerkingsomgeving is 'gesloten, tenzij…'. Zo krijgen we een gecontroleerde situatie waarin de toegang tot data 'open' is waar dat (ook in het kader van de Woo) kan, en beperkt is waar dat (in het kader van de AVG en veiligheid) moet. In 2026 ligt de nadruk van het programma nadrukkelijk op de invoering. Belangrijk onderdeel daarvan zijn de activiteiten rond het saneren van de grote hoeveelheid informatie.

Financiële processen en systemen
Om haar beleidsdoelen te bereiken heeft de provincie een goedwerkend proces nodig voor financiële informatievoorziening. Als het financiële informatieproces niet op orde is, kan dit leiden tot het ontbreken van actuele en betrouwbare informatie waarop de provincie kan sturen en verantwoorden. Besluiten kunnen dan worden gebaseerd op onvolledige, onjuiste of niet actuele informatie. Dit kan leiden tot rechtmatigheidsissues of tot onder- of overbesteding van budgetten. Wat we nodig hebben is een overzicht van financiële processen en systemen. Om het risico te beheersen, stellen we nu aparte opdrachten vast. Daarmee brengen we de hele financiële keten op orde. Hieronder valt de financiële functie, inclusief de processen en systemen.

Ruimte
In de afgelopen vijftig jaar is er veel gebouwd. Nu is er beperkt ruimte beschikbaar voor nieuwe opgaven. Tegelijkertijd staat de provincie juist volop voor verregaand transities en opgaven. We willen de provincie toekomstbestendig inrichten met een goed gebruik van de ruimte. Een provincie waar het aantrekkelijk, veilig en gezond is om te wonen, werken en recreëren. Om dit te bereiken, wil de provincie onder meer de bestaande bebouwde ruimte beter benutten en de keuzes maken die daarvoor nodig zijn.

Voor dit beleid kunnen risico's worden vastgesteld. Een risico is dat een heldere richting en keuzes uitblijven. Dat kan bijvoorbeeld komen door de vele belangen die spelen of door het ontbreken van richting en de nodige ondersteuning door het Rijk. We kunnen dit risico beheersen door:

- de verschillende onderwerpen in samenhang met elkaar te bekijken.
- zorgvuldige afwegingen en processen om tot een keuze te komen.
- Goed te overleggen met partners in het betrokken gebied.

Wonen

De opdrachten in het woondomein zijn het gevolg van de keuzes die Provinciale Staten daarin hebben gemaakt. De uitvoerende taak ligt vooral bij gemeenten, corporaties en ontwikkelaars. De provincie draagt bij aan het behalen van de gestelde doelen door regie en ondersteuning. Dat doen we met beleidsvorming, kennis en subsidies en ook door kaders te stellen en betrokken partijen aan te spreken op afspraken die we maakten. Het stellen van ruimtelijke kaders is een belangrijk sturingselement van de provincie.

Risico bij het halen van de woondoelen komt door de kritische succesfactoren of voorwaarden die hiervoor nodig zijn. Voor sommige daarvan, zoals bij natuurvergunningen, zijn wij verantwoordelijk. Maar bij een heel aantal heeft de provincie beperkte of geen invloed, zoals de gerechtelijke procedures.
Een ander risico zijn de wettelijke kaders die worden aangepast en opgesteld, zoals de Wet versterking Regie Volkshuisvesting. Deze wet wordt naar verwachting in 2026 aangenomen. De wet geeft helaas weinig extra mogelijkheden aan provincies om gemeenten te houden aan afspraken op het gebied van woningbouw. Het kabinet is ook van plan om de huidige Spreidingswet in te trekken en de voorrang voor huisvesting van statushouders te verbieden. Dit heeft veel invloed op de taak om opvang voor vluchtelingen en statushouders (nieuwkomers) te realiseren.

Energietransitie

De provincie heeft een grote energieopgave in Zuid-Holland. Daarom zetten wij ons samen met partners in de regio in voor een duurzaam energiesysteem met duurzame warmte, energiebesparing, lokale opwekmogelijkheden en voldoende netcapaciteit. We werken aan de opbouw van een economisch netwerk voor (circulaire) energietransitie om de problemen rondom de energie-infrastructuur te helpen oplossen, zorgen voor voldoende en betaalbare stroom uit eigen buurt en de gestelde klimaatdoelstellingen van 2030 en 2050 halen. De Zuid-Hollandse samenwerking rond de energietransitie bestaat uit verschillende samenwerkingsverbanden, fondsen en kennisnetwerken. De energietransitie raakt aan alle andere provinciale opgaven. De grote hoeveelheid opgaven en de beperkte ruimte in provincie Zuid-Holland vormen samen een belangrijk risico voor de uitvoering van deze opgave. Goede sturing op het gebruik van de ruimte is van groot belang om dit risico te beheersen.

Belangrijkste risico bij de Energietransitie is netcongestie: het elektriciteitsnet is vol. Dit komt doordat er veel meer vraag is naar elektriciteit. Het huidige elektriciteitsnet is hier nog niet op berekend en er is meer aandacht nodig voor de realisatie van lokale opwekmogelijkheden. Het gevolg van de netcongestie is dat er op piekmomenten niet genoeg capaciteit is om de hoeveelheid elektriciteit te vervoeren. Voor het realiseren van de benodigde opwek en infrastructuur is veel tijd en overleg nodig met andere partijen. Netcongestie zorgt ervoor dat andere opgaven niet gerealiseerd kunnen worden. Meer (piek)vraag naar elektriciteit dan de netcapaciteit kan leveren, zorgt ervoor dat projecten niet of niet tijdig gerealiseerd kunnen worden. Dit komt doordat grootverbruikers van elektriciteit, met name bedrijven en voorzieningen, niet of niet op tijd kunnen worden aangesloten op het elektriciteitsnet.

Transitie HIC

In het NOVEX-gebied Rotterdamse Haven werken het Rijk en de regio samen aan de overgang naar een duurzaam, circulair en klimaatneutraal Haven Industrieel Complex (HIC) Rotterdam. Het HIC bestaat niet alleen uit de Rotterdamse haven maar ook uit de regio's er omheen. De haven moet klaar zijn voor meer

goederentransport en voor de overgang naar een circulaire economie. De provincie heeft bij deze opdracht meer een coördinerende en sturende taak. Met subsidies en een goede samenwerking willen we onze doelen halen. Het risico dat de provincie loopt is dat de klimaatdoelstellingen van de industrie niet worden behaald en als gevolg daarvan ook niet de doelstellingen van het Rijk. Binnen dit gebied hangen veel onderwerpen samen. Dat is ook een risico voor de samenwerking met de partners in de regio en op Rijksniveau. Denk aan onderwerpen zoals stikstof, duurzaamheid, innovatie, logistiek, infrastructuur, energie en industrie. Dat wordt gezien als risico met mogelijke gevolgen voor de ruimtelijke ordening van Zuid-Holland. De prioriteiten in het HIC zijn momenteel anders dan de provinciale prioriteiten en er is geen centrale regie vanuit het Rijk.

Faunaschade
De provincie is op grond van de Omgevingswet (en voorheen onder de Wet natuurbescherming) gehouden tot het verlenen van tegemoetkomingen in de schade aan gewassen die wordt aangericht door in het wild levende beschermde diersoorten. BIJ12 handelt in mandaat van de provincies deze faunaschade af. Het bedrag dat hiermee gemoeid is, is in de afgelopen jaren fors gestegen en de verwachting is dat deze stijging in 2026 verder zal doorzetten. De oorzaak hiervan is dat het aantal aanvragen blijft toenemen, de gewasprijzen stijgen, de schadeomvang per aanvraag toeneemt en omdat op dit moment voor een aantal diersoorten geen schadebestrijding mogelijk is (of is gemaakt).
Het aantal aanvragen en de omvang van de schade voor het begrotingsjaar 2026 is moeilijk te voorspellen, daarom kan het risico niet direct worden gekwantificeerd en opgenomen in de provinciale Begroting 2026. Om de faunaschade te beperken hebben GS een aanpak vastgesteld die in september 2025 is gedeeld met Provinciale Staten.

Risico's in uitvoeringsprojecten

De strategische en financiële risico’s van uitvoeringsprojecten hebben directe invloed op de weerstandscapaciteit van de provincie. Deze risico’s worden voor een deel afgedekt via risicoreserveringen binnen de opdrachtbudgetten van projecten. Dit geldt vooral voor aanleg- en verbeteringsprojecten en voor instandhoudingsprojecten (beheer en onderhoud) binnen het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI).

In de afgelopen jaren waren de risicoreserves binnen de projectbudgetten en het PZI voldoende om tegenvallers en de gevolgen van bijzondere incidenten bij projecten in uitvoering op te vangen. Voor de begroting 2026 is het echter noodzakelijk om de reservering voor tegenvallers aan te vullen. Dit komt door een grote en onvermijdelijke tegenvaller bij het project N211 Wippolderlaan. De dekking hiervan wordt gevonden in de vrijval van middelen uit projecten die zich in de afrondingsfase bevinden. In het najaar van 2025 leggen we hierover een besluit voor aan Provinciale Staten (PS).

Aanleg en verbetering: de risicoreservering binnen de projecten voor aanleg en verbetering is nu (juli 2025) ongeveer € 56 miljoen. Dat komt neer ongeveer 16% van de bijbehorende projectuitgaven.
Daarnaast is op programmaniveau een risicoreservering van € 78,4 miljoen euro beschikbaar voor het opvangen van tegenvallers. Er zijn twee bijzondere risicoreserveringen beschikbaar: € 39,5 miljoen voor de Rijnlandroute en € 42,8 miljoen voor het HOV-net Zuid-Holland Noord (zoals toegelicht in het PZI 2026–2040). Naar verwachting wordt de hierboven genoemde programmareservering van € 78,4 miljoen volledig benut bij de Voorjaarsnota.

Instandhoudingsprojecten (Beheer en onderhoud): de risicoreservering binnen de instandhoudingsprojecten is nu (juli 2025) ongeveer € 42 miljoen. Dat is 9% van de bijbehorende uitgaven

Weerstandsvermogen

Er wordt getoetst of de provincie voldoende middelen heeft om de financiële gevolgen van de risico's op te vangen. Dat toetsen gaat door het berekenen van het weerstandsvermogen. Het weerstandsvermogen is een ratio die laat zien wat de financiële weerbaarheid van de provincie is. Voldoende weerstandsvermogen betekent dat de provincie voldoende reserves heeft om een tegenvaller op te vangen. De ratio is de verhouding tussen de weerstandscapaciteit die beschikbaar is en de weerstandscapaciteit die nodig is (de risico's). De norm voor het weerstandsvermogen (de beschikbare middelen (weerstandscapaciteit) gedeeld door de omvang van de financiële risico's) is 'minimaal 1'. Het weerstandsvermogen bestaat uit 2 delen: structureel weerstandsvermogen en incidenteel weerstandsvermogen.

Structurele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De structurele weerstandscapaciteit bestaat uit:

- De post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv6 (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten).
- Het structurele begrotingssaldo.
- De onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen.

De post onvoorzien bedraagt € 0,5 miljoen. Het structurele begrotingssaldo is € 5,0 miljoen positief. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de inkomsten uit de opcenten motorrijtuigenbelasting tegen het gehanteerde tarief (104,4 opcenten) en wat de inkomsten zouden zijn als de provincie Zuid-Holland het wettelijke maximumtarief zou heffen (het wettelijk maximumtarief in 2026 is 144,9 opcenten). De onbenutte belastingcapaciteit is daarmee in 2026 € 124,4 miljoen.

De structurele weerstandscapaciteit is eind 2026 € 129,4 miljoen (€ 124,4 miljoen + € 5,0 miljoen) en de omvang van de structurele risico's is € 7,8 miljoen.

Structurele weerstandsvermogen	=	Structurele weerstandscapaciteit	/	Omvang structurele risico's
16,6	=	129,4	/	7,8

Het structurele weerstandsvermogen bedraagt 16,6. Dit is ruim meer dan de norm voor het weerstandsvermogen van minimaal 1. Om over de onbenutte belastingcapaciteit te beschikken, is een besluit tot verhoging van de motorrijtuigenbelasting nodig. Het structurele weerstandsvermogen is lager dan bij Jaarrekening 2024 (19,2). Dat komt doordat de omvang van de structurele weerstandscapaciteit relatief meer afnam ten opzichte van de Jaarrekening 2024 dan de omvang van de structurele risico's.

Incidentele weerstandscapaciteit en weerstandsvermogen

De incidentele weerstandscapaciteit bestaat uit de bufferreserve weerstandscapaciteit en de algemene vrije reserve. De omvang van de bufferreserve is gelijk aan de optelsom van de incidentele risico's, met een minimum van € 30 miljoen.

Het totaal aan incidentele risico's neemt met € 19,4 miljoen toe naar € 84,8 miljoen. Er is dan ook € 19,4 miljoen toegevoegd aan de bufferreserve weerstandscapaciteit ten opzichte van de stand in de Jaarrekening 2024. De algemene vrije reserve bedraagt per eind 2026 € 215,6 miljoen.

Incidentele weerstandsvermogen	=	Incidentele weerstandscapaciteit	/	Omvang incidentele risico's
3,5	=	300,4 (= 84,8 + 215,6)	/	84,8

Financiële kengetallen

De combinatie van financiële kengetallen laat de financiële wendbaarheid en weerbaarheid van de begroting zien. De kengetallen bestaan uit 6 wettelijk voorgeschreven kengetallen en 4 kengetallen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van de provincie. Een uitleg van de kengetallen en de wijze waarop ze berekend worden, staat in de bijlage van deze paragraaf.

In de Kadernota worden jaarlijks voor vijf financiële kengetallen signaleringswaarden vastgesteld door Provinciale Staten. De signaleringswaarden zijn opgenomen in onderstaand overzicht. Uit het coalitieakkoord 'Krachtig Zuid-Holland' is financiële spelregel no. 6 hierop van toepassing: 'Wanneer meerdere indicatoren -zoals de kapitaallasten en schuldquote- de signaleringswaarde dreigen te bereiken, gaan wij in gesprek met Provinciale Staten en komen wij met voorstellen om de indicatoren te beheersen.'

Wettelijke kengetallen	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 (NJN)	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Signalerings-waarden PS
Netto schuldquote	71%	94%	107%	126%	149%	161%	200%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	71%	94%	107%	126%	149%	161%	-
Solvabiliteitsratio	43%	36%	31%	26%	23%	24%	20%
Grondexploitatie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	-
Structurele exploitatieruimte	7,1%	-0,1%	0,5%	3,0%	3,5%	5,6%	-
Belastingcapaciteit (tarief PZH t.o.v. landelijk gemiddelde)	117%	113%	117%	-	-	-	-

Kengetallen vanuit financiële verordening	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 (NJN)	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029	Signalerings-waarden PS
Structurele lasten investeringen	7,7%	6,4%	7,2%	7,4%	9,3%	10,5%	20%
Garant- en borgstellingen	1,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20%
Weerstandsvermogen – incidenteel	1,0	3,5	3,5	3,9	4,4	5,1	1,0
Weerstandsvermogen – structureel	19,2	15,8	16,6	20,0	20,7	23,6	1,0

Wettelijke kengetallen

Netto schuldquote

De netto schuldquote laat het niveau zien van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. Het is een aanwijzing voor de 'druk' van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie.

Korte analyse:

De begrote (geplande) netto schuldquote in deze begroting is voor jaarschijf 2026 geraamd op 107% en zal meerjarig verder stijgen tot 161%. De begrote schuldquote blijft daarmee ruim onder de signaleringswaarde van 200%. De meerjarige prognose voor de schuldquote is nog steeds aanzienlijk hoger dan de realisatie van de

afgelopen jaren, maar de piek in de voorspelling daalt in vergelijking met voorgaande jaren (deze was in de begroting van 2025 nog 171% en in 2024 nog 190%). Dit is een gevolg van het feit dat de begroting geleidelijk meer in evenwicht komt waardoor de verwachte schuldpositie minder sterk toeneemt. Wanneer de afspraken uit het coalitieakkoord met betrekking tot begroting in evenwicht nog verder uitgevoerd worden, zal de schuld naar verwachting minder toenemen en zal de schuldquote lager uitkomen dan nu nog begroot.

Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
Zie de toelichting bij de netto schuldquote

Solvabiliteitsratio
De solvabiliteit laat zien in hoeverre waarin de provincie aan haar financiële verplichtingen kan voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie.

<u>Korte analyse:</u>
Het beeld voor de solvabiliteitsratio wordt deels bepaald door dezelfde factoren als de schuldquote, aangezien de schuldpositie hier een belangrijke factor speelt. Wanneer de schuld minder zal toenemen, zal ook de verhouding eigen vermogen/vreemd vermogen gunstiger blijven. De solvabiliteitsratio blijft boven de vastgestelde signaleringswaarde van 20%. Bovendien zien we na de daling tot 2028 nu ook een licht herstel vanaf 2029. Net zoals bij de schuldquote geldt ook hier dat wanneer de provincie de komende jaren minder leningen hoeft aan te trekken, de gerealiseerde solvabiliteitsratio positiever zal zijn.

Structurele exploitatieruimte
Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is. Er wordt gekeken naar het saldo van de structurele baten en lasten en dit saldo wordt vergeleken met de totale baten. Door het meerjarige positieve begrotingssaldo neemt ook het kengetal toe.

Belastingcapaciteit
Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententarief van de provincie zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde. Voor de jaren ná 2026 is nog geen kengetal opgenomen, omdat het landelijk gemiddelde voor die jaren nog niet bekend is.

Kengetallen vanuit de financiële verordening
Structurele lasten investeringen
Dit kengetal laat de verhouding zien tussen aan de ene kant de som van de afschrijvingslasten, rentelasten en meerjarige leaseverplichtingen en aan de andere kant de totale baten. Een laag kengetal duidt op een grotere wendbaarheid van de begroting.

Korte analyse:
Op basis van de huidige begrote kapitaallasten en de huidige beperkte omvang van de leasekosten, is het de verwachting dat de komende jaren de voorgestelde signaleringswaarde niet wordt bereikt.

Garant- en borgstellingen
Dit kengetal laat de verhouding zien tussen de garant- en borgstellingen die de provincie heeft afgegeven ten opzichte van de totale baten.

Korte analyse:
Het huidige en toekomstige saldo garant- en borgstelling is zeer beperkt.

Weerstandsvermogen - incidenteel
Het incidentele weerstandsvermogen bestaat uit de omvang van de speciaal daarvoor ingestelde bufferreserve weerstandscapaciteit. De bufferreserve heeft een omvang die gelijk is aan de geïdentificeerde incidentele risico's die zijn vastgesteld en toegelicht in de Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Vanaf 2025 wordt ook de omvang van de algemene vrije reserve meegenomen in de berekening. Die reserve neemt in komende jaren toe door het meerjarige positieve begrotingssaldo, dat wordt gestort in de algemene vrije reserve. Het kengetal neemt daardoor ook toe en blijft boven de signaleringswaarde.

Weerstandsvermogen - structureel
Het structurele weerstandsvermogen wordt berekend door de omvang van de structurele risico’s af te zetten tegen de onbenutte belastingcapaciteit en het structurele begrotingssaldo. Door het meerjarige positieve begrotingssaldo neemt ook het kengetal toe en blijft boven de signaleringswaarde.

Bijlage Uitleg financiële kengetallen

A. De zes kengetallen uit het Besluit Begroten en Verantwoorden en de signaleringswaarden

1. Netto Schuldquote

De netto schuldquote laat de mate zien waarin de schuldenlast drukt op de exploitatie. Dit kengetal wordt berekend door het totaal van de geleende gelden te delen door de totale jaarlijkse baten. Dit saldo wordt uitgedrukt in een percentage van de totale jaarlijkse baten. Lagere baten of hogere investeringen zorgen voor een stijging van de netto schuldquote. Voor meer informatie over schulden zie de *paragraaf Financiering*.

2. Gecorrigeerde Netto Schuldquote

De hoogte van de netto schuldquote kan beïnvloed worden doordat er geld wordt geleend om dit vervolgens uit te lenen aan derden. Om het effect hiervan te corrigeren, wordt de gecorrigeerde netto schuldquote berekend. Dit kengetal wordt berekend door de geleende gelden te verminderen met de doorgeleende gelden en vervolgens dezelfde berekening te maken als bij de netto schuldquote.

3. Solvabiliteit

Het kengetal solvabiliteit laat de mate zien waarin de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteit des te beter de provincie in staat is om in de toekomst aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit kengetal wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het totale vermogen.

4. Structurele exploitatieruimte

Het kengetal structurele exploitatieruimte laat de ruimte zien die de provincie heeft om bijvoorbeeld structurele tegenvallers in de baten en/of lasten op te kunnen vangen. Dit kengetal wordt berekend door de structurele baten te verminderen met structurele lasten en dit saldo te delen door het totaal van de baten. Voor meer informatie over de structurele exploitatieruimte zie het *overzicht van baten en lasten*.

5. Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit laat zien hoe het opcententarief van de provincie zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde van alle provincies samen. Hierbij is een belastingcapaciteit van 100% precies gelijk aan het landelijk gemiddelde. De hoogte van het opcententarief is een politieke keuze. Het kengetal belastingcapaciteit is niet hetzelfde als de ‘onbenutte belastingcapaciteit’ die wordt gebruikt voor de bepaling van het structurele weerstandsvermogen. De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen het werkelijke opcententarief en het wettelijke maximumtarief. Het Rijk stelt dit maximumtarief jaarlijks vast. Voor meer informatie over belastingheffing zie de *paragraaf Lokale heffingen*.

6. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie laat de omvang zien van de grondposities die de provincie heeft in relatie tot de totale baten. Het gaat hier alleen om grondposities die bebouwd en verkocht worden. Bij veel gemeenten zijn grondexploitaties afgewaardeerd, wat zorgde voor extra lasten. Inmiddels hebben we meer en beter inzicht in de definitie van dit kengetal in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) per 2016. De conclusie is dat de provincie geen bouwgronden op de balans heeft die voldoen aan deze definitie. Dit kengetal wordt daarom vanaf 2017 op nihil gesteld. Voor meer informatie over grondexploitaties zie de *paragraaf Grondbeleid.*

Signaleringswaarden

In overleg tussen provincies (als toezichthouders op de gemeentelijke begrotingen) en het ministerie van Binnenlandse Zaken zijn afspraken gemaakt over zogenoemde ‘signaleringswaarden’ voor de zes financiële kengetallen. Deze signaleringswaarden zijn geen normering maar zijn een hulpmiddel om de afzonderlijke

uitkomsten beter in perspectief te plaatsen. Voor elk kengetal worden er drie categorieën onderscheiden: ‘gezond’ (in groen), ‘neutraal’ (in geel) en ‘risicovol’ (in oranje).

Kengetal	gezond	neutraal	risicovol
Netto schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto schuldquote gecorrigeerd	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%
Grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%

B. Weerstandsvermogen en beoordelingskader

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een ratio die de robuustheid laat zien van de (meerjarige) begroting. Voldoende weerstandsvermogen is belangrijk om een onverwachte tegenvaller op te kunnen vangen. De ratio wordt bepaald door de verhouding tussen risico's en weerstandscapaciteit volgens de formule: weerstandscapaciteit : risico's = weerstandsvermogen.

De weerstandscapaciteit bestaat uit het totaal aan middelen en mogelijkheden van de provincie om niet begrote kosten te dekken van risico's die plaatsvonden. Onderscheid wordt gemaakt in:

- Incidentele weerstandscapaciteit. Dit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers (incidentele risico's) op te kunnen vangen zonder dat dit invloed heeft op het blijven uitvoeren van taken.
- Structurele weerstandscapaciteit. Dit zijn de middelen die blijvend ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie (structurele risico's) op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de bestaande taken.

Het samenstel van middelen van de weerstandscapaciteit is als volgt opgebouwd:

Structurele weerstandscapaciteit	Incidentele weerstandscapaciteit
Post onvoorzien als bedoeld in artikel 8, eerste lid, onder e, van het Bbv	Bufferreserve Weerstandscapaciteit (met een minimale omvang van € 30 miljoen)
Begrotingssaldo	
Onbenutte belastingcapaciteit in combinatie met bezuinigingen	

Beoordelingskader

Er is in het Besluit Begroten en Verantwoorden geen algemene norm gesteld voor de relatie tussen weerstandscapaciteit en risico's. Het is aan de provincie zelf om een beleidslijn vast te stellen over de weerstandscapaciteit die nodig is in de organisatie in relatie tot de risico's. In de Financiële Verordening 2021 staat dat de provincie een norm hanteert van minimaal één voor zowel het incidentele als het structurele weerstandsvermogen.

Voor de norm voor het weerstandsvermogen wordt gebruik gemaakt van een landelijke normeringstabel:

Beoordeling weerstandsvermogen		
A	>2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	<0,6	Ruim onvoldoende

Financiële begroting

1. Overzicht baten en lasten en Algemene dekkingsmiddelen

1.1 Overzicht baten en lasten

Het overzicht van baten en lasten toont de lasten, de baten, de mutaties in de reserves, en het saldo van de begroting conform artikel 17 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Dit overzicht sluit aan bij de overzichten van baten en lasten zoals die bij elke ambitie zijn opgenomen.

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024			Begroting 2025 t/m NJN			Begroting 2026			Raming 2027			Raming 2028			Raming 2029		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
1 Samenwerken aan Zuid-Holland	30.234	532	29.702	32.077	550	31.527	26.240	135	26.105	25.951	135	25.816	24.747	135	24.612	24.539	135	24.404
2 Bereikbaar Zuid-Holland	387.616	29.671	357.946	554.392	23.670	530.721	433.451	27.191	406.259	455.932	38.520	417.412	451.659	24.603	427.056	439.187	12.447	426.740
3 Schone energie voor iedereen	24.134	6.975	17.159	18.088	7.877	10.211	65.421	6.782	58.639	50.312	4.797	45.515	19.873	0	19.873	13.689	0	13.689
4 Een welvarend Zuid-Holland	63.698	8.379	55.319	75.729	8.000	67.730	87.534	5.984	81.550	74.363	3.334	71.029	73.123	483	72.640	68.322	88	68.234
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	151.440	39.007	112.433	178.534	36.728	141.806	188.981	59.471	129.510	206.386	38.443	167.943	139.273	40.030	99.243	110.601	17.046	93.555
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	31.914	6.263	25.651	61.425	5.976	55.449	56.524	4.925	51.599	35.971	125	35.846	32.714	0	32.714	31.366	0	31.366
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	101.344	16.804	84.540	116.684	15.940	100.745	120.188	12.701	107.486	110.783	12.465	98.318	104.745	8.690	96.055	100.759	7.632	93.127
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	132.849	5.753	127.096	143.352	4.558	138.795	141.548	4.558	136.990	135.333	4.558	130.775	129.616	4.558	125.058	127.416	4.558	122.858
- Overzicht Algemene middelen	8.197	864.425	-856.227	7.959	880.470	-872.511	26.445	917.254	-890.810	47.023	948.202	-901.179	68.600	983.503	-914.903	91.041	1.019.791	-928.750
Onvoorzien	0	0	0	0	0	0	500	0	500	500	0	500	500	0	500	500	0	500
Vennootschapsbelasting	53	0	53	32	0	32	32	0	32	4	0	4	4	0	4	4	0	4
Subtotaal exploitatie	931.480	977.809	-46.329	1.188.271	983.768	204.504	1.146.863	1.039.002	107.861	1.142.558	1.050.579	91.979	1.044.855	1.062.002	-17.147	1.007.424	1.061.697	-54.273

(bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024			Begroting 2025 t/m NJN			Begroting 2026			Raming 2027			Raming 2028			Raming 2029		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
2 Bereikbaar Zuid-Holland	57.457	60.849	3.391	290.706	118.578	-172.128	26.512	2.663	-23.850	27.623	4.553	-23.070	17.815	4.988	-12.827	8.524	3.846	-4.678
3 Schone energie voor iedereen	3.800	566	-3.234	-4.134	0	4.134	40.850	0	-40.850	29.990	0	-29.990	5.122	0	-5.122	0	0	0
4 Een welvarend Zuid-Holland	13.158	22.541	9.382	5.152	7.630	2.478	4.503	0	-4.503	1.690	0	-1.690	2.163	0	-2.163	0	0	0
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	76.800	40.573	-36.227	36.074	3.830	-32.244	48.059	20.921	-27.138	79.426	11.203	-68.223	18.109	16.400	-1.709	2.250	750	-1.500
6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	0	7.178	7.178	10.784	20.000	9.216	13.450	0	-13.450	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	4.555	9.544	4.988	12.096	11.925	-171	3.325	612	-2.714	1.072	612	-460	0	612	612	0	612	612
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	0	147	146	147	5.382	5.235	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- Overzicht Algemene middelen	6.872	8.915	2.043	160.375	139.350	-21.025	0	4.642	4.642	0	31.455	31.455	0	38.355	38.355	0	59.839	59.839
Subtotaal reserves	162.643	150.311	-12.332	511.199	306.696	-204.504	136.699	28.838	-107.861	139.801	47.822	-91.979	43.208	60.355	17.147	10.774	65.047	54.273
Totaal	**1.081.791**	**1.140.452**	**-58.661**	**1.494.967**	**1.494.967**	**0**	**1.175.701**	**1.175.701**	**0**	**1.190.380**	**1.190.380**	**0**	**1.105.210**	**1.105.210**	**0**	**1.072.471**	**1.072.471**	**0**

1.2 Inzicht in het begrotingssaldo

Tekorten of overschotten op het begrotingssaldo worden verrekend met de Algemene vrije reserve. Het saldo van de baten en lasten en die van de reserves is daarom aan elkaar gelijk. Om het totale en structurele begrotingssaldo inzichtelijk te maken zijn in onderstaande tabel de mutaties voor het boeken van overschotten of tekorten naar de Algemene vrije reserve niet meegenomen zodat het totale begrotingssaldo inzichtelijk wordt. Daar worden dan de inzet van de bestemmingsreserves en incidentele baten en lasten vanaf gehaald om het structurele begrotingssaldo inzichtelijk te krijgen. Verderop in deze begroting zijn de incidentele baten en lasten per ambitie gespecificeerd.

(bedragen x € 1,000)	2025	2026	2027	2028	2029
Saldo baten en lasten	-204.504	-107.861	-91.979	17.147	54.273
Saldo reserves	230.976	112.504	123.433	21.208	5.566
Totale begrotingssaldo (I+S)	26.472	4.642	31.455	38.355	59.839
Af: incidentele reserve mutaties	-230.976	-112.504	-123.433	-21.208	-5.566
Bij: incidentele baten en lasten	203.526	112.893	123.607	19.823	5.399
Structureel begrotingssaldo	-978	5.031	31.629	36.970	59.672
Correctie voor het doorschuiven van middelen	-29.418	15.467	10.776	8.383	6.348
Structureel reëel begrotingssaldo	-30.396	20.498	42.405	45.353	66.021

Toelichting methodiek structureel begrotingssaldo en de berekening daarvan:
De berekening van het structureel begrotingssaldo heeft tot doel om vast te stellen of per saldo alle structurele taken ook gedekt zijn door structurele middelen. Als dat niet het geval is, dan worden structurele lasten uit incidentele middelen gedekt wat in de toekomst tot problemen kan leiden. Als voorbeeld: als je het onderhoud aan je huis alleen kunt betalen als je je spaarrekening gebruikt en je spaarrekening wordt niet aangevuld dan zul je ooit door je spaargeld heen zijn en het onderhoud niet meer kunnen betalen.

Met dat in gedachte is het uitgangspunt vanuit het BBV dat alle reserve mutaties incidenteel zijn (de reserves zijn de spaarrekeningen in het voorbeeld) en alle taken die de provincie uitvoert naar hun aard structureel. Structurele lasten (en baten) mogen daarbij per jaar wel fluctueren, maar moeten wel reëel worden begroot. Van incidentele lasten moet onderbouwd zijn dat die geen onderdeel zijn van een structurele taak. Voorbeelden van incidentele lasten zijn de realisatie van het NNN en de aanleg van een warmteleiding.

In bovenstaande berekening geeft het saldo van baten en lasten weer of er meer baten dan lasten zijn of omgekeerd. In 2026 geeft het getal van € 107,9 miljoen aan dat er voor dat bedrag meer lasten zijn dan baten. Het saldo reserves in 2026 van € 112,5 miljoen (de regel eronder) geeft aan welk deel van het saldo aan baten en lasten gedekt wordt vanuit de inzet van reserves. Een positief getal betekent hier dat er meer uit de reserves onttrokken wordt dan erin wordt gestort. Dit resulteert in 2026 in een overschot van € 4,6 miljoen. Dat overschot wordt dan toegevoegd aan de Algemene vrije reserve.

In de voorgeschreven methodiek voor het berekenen van het structureel begrotingssaldo wordt er rekening mee gehouden dat een deel van de reserve mutaties (onder bepaalde voorwaarden) structureel kan zijn. Om het structurele begrotingssaldo uit te rekenen wordt het totale begrotingssaldo daarom eerst gecorrigeerd voor alle incidentele reserve mutaties. Aangezien wij als PZH geen structurele reserve mutaties kennen is dit bedrag gelijk aan het saldo van de reserves (€ 112,5 miljoen). Daarnaast kan het zijn dat er een verschil bestaat tussen de hoogte van de incidentele lasten en incidentele baten. In bovenstaande berekening laat het positieve bedrag van € 112,9 miljoen in 2026 zien dat er meer incidentele lasten dan baten zijn. Dat betekent per saldo dat een deel van de incidentele lasten door structurele baten gedekt zijn. Dat is gunstig voor het structureel begrotingssaldo en wordt in de berekening dus weer opgeteld. Het getal van € 5 miljoen geeft aan dat er een overschot is in het structureel begrotingssaldo. Dat betekent dat de structurele lasten gedekt zijn door structurele baten.

Structureel reëel begrotingssaldo
In bovenstaande tabel presenteren we ook een structureel reëel begrotingssaldo. Dit saldo komt tot stand door het structureel begrotingssaldo te corrigeren voor budgetten van structurele taken die worden doorgeschoven naar latere jaren. Elk jaar zien we, met name bij de najaarsnota, dat budgetten van structurele taken in het lopende jaar (2025) worden verlaagd en in een later jaar (2026 of verder) worden opgehoogd. Deze bijstellingen zijn meerjarig gezien saldo-neutraal: wat er in het ene jaar wordt verlaagd, komt er in een ander jaar weer bij. Een belangrijke verklaring voor het doorschuiven van deze lastenbudgetten is dat de lastneming van subsidiebudgetten in een later jaar plaatsvindt dan het jaar waarin de subsidie is toegekend. We kunnen die budgetten die worden doorgeschoven ook niet laten vrijvallen, omdat er al juridische verplichtingen voor zijn aangegaan.

Het doorschuiven van deze lastenbudgetten is passend bij realistisch begroten, wat een vereiste is vanuit het BBV en daarnaast de aandacht heeft van het college en Provinciale Staten. Tegelijk zorgen deze bijstellingen ervoor dat het structurele begrotingssaldo in het lopende jaar verbeterd (in 2025 verlagen we lastenbudgetten), maar het structurele begrotingssaldo in latere jaren verslechterd (in 2026 en verder verhogen we lastenbudgetten). Het reële beeld van het structurele begrotingssaldo wordt hierdoor beïnvloed.

Bij het bepalen van het structurele reële begrotingssaldo corrigeren we het structurele begrotingssaldo voor deze doorgeschoven middelen. In deze begroting pakt het structurele reële begrotingssaldo voor 2026 daardoor positiever uit doordat de doorgeschoven lastenbudgetten vanuit 2025 buiten beschouwing worden gelaten (+ € 15,5 miljoen). Het structurele reële begrotingssaldo is voor 2026 daardoor € 20,5 miljoen voordelig (= € 5 miljoen structureel begrotingssaldo + € 15,5 miljoen).
In 2025 werkt deze methode uiteraard de andere kant: het structurele reële begrotingssaldo is voor dat jaar € 30,4 miljoen nadelig (= € 1 miljoen nadelig structureel begrotingssaldo -/- € 29,4 miljoen). In de Najaarsnota 2025 lichten we dit ook toe.
Het doorschuiven van middelen vindt meerjarig plaats en werkt door tot en met het begrotingsjaar 2032. Vanaf 2033 zijn het structurele begrotingssaldo en het structurele reële begrotingssaldo aan elkaar gelijk. In het Financieel beeld maken we dit inzichtelijk via een grafiek.

1.3 Algemene dekkingsmiddelen

Bedragen x € 1.000	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 t/m VJN	Begroting 2025 t/m NJN	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Dividend	1.447	1.497	1.536	1.666	1.666	1.666	1.666
Lokale heffingen	393.028	427.944	427.914	472.402	483.194	493.537	506.625
Overige algemene dekkingsmiddelen	242	100	-581	100	100	100	100
Provinciefonds	461.765	415.550	443.685	440.610	463.242	488.200	511.401
Saldo van de financieringsfunctie	7.930	7.760	7.106	2.477	0	0	0
Totaal	864.412	852.851	879.659	917.254	948.202	983.503	1.019.791

2. Toelichting baten en lasten

2.1 Basis voor de begroting

De basis voor de begroting en het meerjarenperspectief is het financieel perspectief tot en met de Kadernota 2026-2029. De Begroting 2026 en de meerjarenraming 2027-2029 zijn opgebouwd op basis van de mutaties zoals genoemd in het financieel beeld. (Structurele) effecten en mutaties uit de Najaarsnota 2025 zijn verwerkt in de financiële overzichten van deze begroting.
Voor de ontwikkeling van de financiële ruimte wordt verwezen naar het overzicht in het Financieel beeld aan het begin van dit boekwerk. Bij het opstellen van de begroting is verder onder andere rekening gehouden met de onderstaande uitgangspunten.

2.2 Grondslagen

Algemene grondslagen

De P&C producten zijn opgesteld met inachtneming van de voorschriften van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening zoals door Provinciale Staten is vastgesteld.

Basis voor de ramingen in de Begroting

De Begroting 2026 bestaat uit de jaarschijven 2026 tot en met 2029 en is een nadere uitwerking van de Kadernota 2026-2029 en de meerjarige effecten van de Najaarsnota 2025.

Algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen zijn inkomsten voor de provincie waarvoor geen bestedingsdoel is bepaald en zijn daarmee vrij besteedbaar (in tegenstelling tot de specifieke dekkingsmiddelen). De algemene dekkingsmiddelen bestaan uit:

Lokale heffingen

Lokale heffingen bestaan vrijwel volledig uit inkomsten voor de opcenten Motorrijtuigenbelasting. Voor de bepaling van de belastinggrondslag zijn de cijfers van Rijksbelastingdienst van medio 2025 leidend. Het voorgestelde tarief opcenten is conform de grondslag indexatie in 2025 verhoogd naar 104,4 opcenten. De opbrengst in de latere jaarschijven is gebaseerd op de indexatie van de tarieven. In de jaren 2026 en verder is er rekening mee gehouden dat de vrijstelling voor elektrische voertuigen wordt aangepast. In de jaren 2026, 2027 en 2028 geldt een korting voor elektrische voertuigen van 30% en in 2029 van 25%. Verdere informatie vindt u in de paragraaf Lokale Heffingen.

Provinciefonds

De raming van de inkomsten uit het provinciefonds is gebaseerd op de Meicirculaire 2025. Daarnaast is rekening gehouden met inkomsten die al zijn aangekondigd om te verwerken in de septembercirculaire 2025, namelijk de compensatie in de opcenten MRB voor elektrische voertuigen en de herverdeling van het provinciefonds.
De uitkering uit het provinciefonds bestaat uit een algemene uitkering en decentrale uitkeringen, die een eigen verdeling over de provincies hebben. De indexatie van de algemene uitkering in het Provinciefonds is gekoppeld aan het nominaal bruto binnenlands product. Deze cijfers worden gepubliceerd door het CPB en in de circulaires verwerkt.

Dividenduitkering

De provincie ontvangt geld (dividend) vanuit de deelnemingen, bedrijven of organisaties waarin zij een aandeel heeft. Op dit moment zijn dat de BNG, NWB en de ZEH.

Indexatie

Indexering is het aanpassen van geldbedragen aan een indexcijfer. Vaak betreft dit aanpassing aan de inflatie zodat het reële bedrag gelijk blijft. In de provinciale context betekent dit dat beschikbare budgetten worden opgehoogd zodat hiermee dezelfde koopkracht behouden blijft. De begroting wordt hiermee waardevast gemaakt.

In de Financiële verordening 2021 zijn de kaders opgenomen met betrekking tot indexatie. De praktische uitvoering daarvan is vastgelegd in een Uitvoeringsnota indexatiebeleid (2025) die GS vaststelt op 1 juli 2025 heeft vastgesteld (zie link). Onderstaande informatie en de in de tabel opgenomen indexcijfers zijn in lijn met deze geactualiseerde Uitvoeringsnota. Ten opzichte van de Kadernota 2026 is de "Gewogen index van 1/3e (imoc) en 2/3 (PO:bw)" gewijzigd in "Gewogen index van 20% (imoc) en 80% (PO:bw)".

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron
Baten		
• Opcenten motorrijtuigenbelasting • Precario	**Nationale consumentenprijsindex (CPI)** De gemiddelde prijs op jaarbasis van een pakket goederen en diensten. Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
Lasten		
• Beheer en onderhoud infrastructuur • Beheer en onderhoud natuur	**42/43: Grond-, weg- en waterbouw (GWW)** Deze index bevat een gewogen gemiddelde van tien deelgebieden die binnen de GWW worden onderscheiden. De index bevat de ontwikkeling van de kosten van loon, materiaal en materieel voor grond-, weg- en waterbouwprojecten. De GWW-index is alleen retrospectief beschikbaar en bevat dus geen verwachte prijsontwikkeling van toekomstige jaren. Het prognose percentage voor T+1 wordt berekend op basis van de index '42/43: Grond-, weg- en waterbouw; inputprijsindex 2020=100' (link) waarbij het laatst bekende indexcijfer wordt afgezet tegen de in de vorige Kadernota vastgestelde index. Voorbeeld: in de Kadernota 2025 is het indexcijfer 133,6 gebruikt. Bij het opstellen van de Kadernota 2026 is het laatst bekende indexcijfer 136,4. Het indexatiepercentage wordt dan 136,4 -/- 133,6 = 2,8 / 133,6 * 100% = 2,10%	CBS retrospectief Periode: T+1
	Index Bruto Overheidsinvesteringen (IBOI) Deze index bevat de gemiddelde prijsstijging van de bruto investeringen van de collectieve sector. De investeringen bestaan onder meer uit infrastructuur, vervoermiddelen, software etc. Het onderdeel infrastructuur weegt relatief zwaar mee in de IBOI. Het prognose percentage voor T+2 t/m T+5 wordt gebaseerd op de IBOI in de verzamelde bijlagen met lange reeks t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming Periode: T+2 t/m T+5
• Loonontwikkeling formatie incl. pensioenpremies • Vergoeding Statenleden	**Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw)** Dit is de gemiddelde stijging van de lonen en salarissen van de collectieve sector exclusief een voortschrijdend gemiddelde van de jaarlijkse incidentele loonstijgingen. Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
• Inhuur	**Cao-lonen, contractuele loonkosten en arbeidsduur** Deze index bevat de ontwikkeling van cao-lonen, de contractuele loonkosten en de contractuele arbeidsduur van werknemers in Nederland die vallen onder een	CBS retrospectief Periode: T+1

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron
	collectieve arbeidsovereenkomst (cao). Deze index is alleen retrospectief beschikbaar en bevat dus geen verwachte prijsontwikkeling van toekomstige jaren. Het prognose percentage voor T+1 wordt berekend op basis van 'CBS-prijsindexcijfer CAO lonen per uur, inclusief bijzondere beloningen, categorie zakelijke dienstverlening, reeks 2020=100' (link) waarbij het laatst bekende indexcijfer wordt afgezet tegen de in de vorige Kadernota vastgestelde index.	
	Cao-loon marktsector Deze index bevat de gemiddelde stijging van de lonen in de marktsector (bedrijven exclusief gezondheids- en welzijnszorg) volgens de cao's. Het prognose percentage voor T+2 t/m T+5 wordt gebaseerd op verzamelde bijlagen met lange reeks t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming Periode: T+2 t/m T+5
• Concessies Openbaar vervoer • Waterbus en veer	**Landelijke Bijdrage-Index (LBI)** De LBI volgt onafhankelijk de kostenontwikkeling van de sector uitgesplitst naar voertuig en brandstof type. Voor de prognose wordt gebruik gemaakt van het gemiddelde van de uitsplitsing Bussen - Diesel, Bussen - Elektrisch, en Trein - Elektrisch. Prognose percentage voor T+1 wordt ook gebruikt voor de resterende jaren.	DOVA (Samenwerkingsverband van decentrale OV-autoriteiten)
• Meerjarige boekjaarsubsidies • Omgevingsdiensten	**Gewogen index van 20% (imoc) en 80% (PO:bw)** De meerjarige boekjaarsubsidies die worden verstrekt en de bijdragen aan de omgevingsdiensten dienen ter dekking van zowel materiële lasten als personele lasten. De precieze verhouding kan verschillen per meerjarige subsidie en bijdrage aan omgevingsdienst. In de begroting wordt voor de stelpost uitgegaan van een verhouding van 20% materiële lasten waarvoor de Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc) wordt gehanteerd en voor 80% aan personele lasten waarvoor de Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers (PO:bw) wordt gehanteerd. Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
• Resterende budgetten incl. ICT	**Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)** Dit is de gemiddelde stijging van de prijzen van de netto materiële consumptie van de collectieve sector (zie ook toelichting op definitie van collectieve sector). De netto materiële consumptie is gelijk aan de som van de lopende aankopen van goederen en diensten (bijvoorbeeld kosten van energie, huisvesting, kantoorartikelen, uitzendkrachten), de afschrijvingen (bijv. die op infrastructuur, gebouwen, wagenpark en computers) en de verkopen (bijv. schoolgelden, reinigingsrechten, verkopen sociale werkplaatsen, vergoeding van de EU voor het innen van de invoerrechten, bouwleges en verhuur van schoolgebouwen door gemeenten aan het bijzonder onderwijs). Het prognose percentage wordt gebaseerd op de verzamelde bijlagen met lange reeksen t/m T+4 (MLT) waarbij het percentage voor het 4de jaar ook wordt gebruikt voor het 5de jaar.	CPB Februari/maart raming
Investeringen		
• Aanleg en verbetering infrastructuur • Beheer en onderhoud infrastructuur • Natuur • Recreatie	Voor deze investeringen worden de indexen van de GWW en IBOI toegepast zoals dat eerder is toegelicht in deze tabel bij de categorie Lasten: Beheer en onderhoud infrastructuur + Beheer en onderhoud natuur.	

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron
• Gebouwen (huisvesting) • ICT • Overige investeringen	Voor deze investeringen wordt de index gehanteerd van de 'Prijs overheidsconsumptie, netto materiaal (imoc)' zoals dat eerder is toegelicht in deze tabel bij de categorie Lasten: Resterende budgetten incl. ICT.	

Te hanteren indexen voor Begroting 2026

Categorie	Te hanteren index(en)	Bron	2026	2027	2028	2029	2030
Baten							
Opcenten mrb, precario	Nationale consumentenprijsindex (cpi)	CPB februari 2025	2,6%	2,3%	2,2%	2,2%	2,2%
Lasten							
Beheer en onderhoud infrastructuur, natuur	GWW (T+1) IBOI (T+2 t/m T+5)	CBS jan 2025 t.o.v. jan 2024 CPB februari 2025	2,1%	2,5%	2,6%	2,4%	2,4%
Loonontwikkeling, vergoeding Statenleden	Prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers	CPB februari 2025	1,8%	5,7%	4,6%	4,3%	4,3%
Inhuur	Cao-lonen, contractuele loonkosten en arbeidsduur (T+1) Cao-loon marktsector (T+2 t/m T+5)	CBS jan 2025 t.o.v. jan 2024 CPB februari 2025	5,6%	3,6%	3,4%	3,2%	3,2%
Concessies Openbaar vervoer, waterbus en veer	Landelijke Bijdrage-Index (LBI)	DOVA	4,4%	4,4%	4,4%	4,4%	4,4%
Meerjarige boekjaarsubsidies, omgevingsdiensten	20% prijs overheidsconsumptie: beloning werknemers en 80% Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB februari 2025	1,9%	5,0%	4,1%	3,9%	3,9%
Resterende budgetten, inclusief ICT	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB februari 2025	2,1%	2,2%	2,2%	2,3%	2,3%
Investeringen							
Aanleg en verbetering infrastructuur Beheer en onderhoud infrastructuur Natuur Recreatie	GWW (T+1) IBOI (T+2 t/m T+5)	CBS jan 2025 t.o.v. jan 2024 CPB februari 2025	2,1%	2,5%	2,6	2,4%	2,4%
Gebouwen (huisvesting) ICT Overige investeringen	Prijs overheidsconsumptie, netto materieel (imoc)	CPB februari 2025	2,1%	2,2%	2,2%	2,3%	2,3%

Kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijvingslasten. Bij dit onderdeel wordt daar nader op ingegaan.
De ontwikkeling van de cijfers in de meerjarenbegroting zijn per ambitie in onderstaande tabellen weergegeven.

a. Afschrijvingen

Het jaar nadat de activatie heeft plaats gevonden wordt begonnen met de afschrijvingstermijnen; zie de Financiële verordening provincie Zuid-Holland 2021 artikel 4.15 afschrijvingstermijnen.

Verdeling afschrijvingslasten naar de programma's

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 t/m NJN	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
2 Bereikbaar Zuid-Holland	58.098	60.625	63.176	63.445	71.514	77.832
4 Een welvarend Zuid-Holland	218	218	218	218	218	218
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	83	83	83	83	83	83
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	72	72	72	63	489	484
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	13.622	11.415	11.885	11.597	13.940	14.032
- Overzicht Algemene middelen	9	9	1	1	1	1
Totaal	72.103	72.422	75.435	75.406	86.245	92.650

b. Rente

Betaalde rente

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 t/m NJN	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
- Overzicht Algemene middelen	11.146	10.185	9.230	9.602	11.258	12.912
Totaal	11.146	10.185	9.230	9.602	11.258	12.912

Verdeling rentelasten naar de programma's

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 t/m NJN	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
2 Bereikbaar Zuid-Holland	2.837	2.748	6.012	8.593	10.047	11.686
4 Een welvarend Zuid-Holland	8	7	14	18	18	17
5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	4	1	2	2	3	2
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	6	8	6	31	119	116
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	275	184	445	585	660	677
- Overzicht Algemene middelen	133	131	274	372	412	413
Totaal	3.263	3.079	6.754	9.602	11.259	12.911

De rentelasten bestaan uit rente van reeds afgesloten leningen en nog niet afgesloten leningen. Voor de berekening van de gemiddelde rente voor nieuwe leningen in 2027 en verder is uitgegaan van een percentage van 3,54% (op basis van een vlakke rentecurve voor de lange termijn). Zie ook de toelichting in de Paragraaf Financiering.

Reserves

De stortingen en onttrekkingen aan de reserves dienen gebaseerd te zijn op de begrote stortingen en onttrekkingen. In de Financiële verordening 2021 is in artikel 4.8 geregeld dat Provinciale Staten jaarlijks in de kadernota bestemmingsreserves kunnen aanwijzen waarop mutaties per ultimo jaar kunnen plaatsvinden, afhankelijk van de realisatie van lasten en baten voor het bijbehorende onderwerp.

Dit betreft de volgende
reserves:

- *Bufferreserves*: Bufferreserve Weerstandscapaciteit
- *Egalisatiereserves:* Arbeidscapaciteit, Dagelijks beheer en onderhoud infrastructuur, Lastneming subsidies, NatuurNetwerk Nederland
- *Spaarreserves:* Beheerplan Natura 2000 en PAS, Bereikbaarheid, Groene ambities, Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland, Investeringsagenda 2026-2030, IODS, Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater, Ontwikkelopgave Natuur, Warmteleiding Warmtelinq

Subsidies

De commissie BBV heeft op 15 mei 2020 nadere richting gegeven aan de notitie 'Verantwoording van subsidies' uit januari 2019 over lastneming van subsidies. Kern is dat Provinciale Staten een grensbedrag mogen stellen voor meerjarige subsidies. Voor meerjarige subsidies onder de grens moeten de lasten in één keer genomen worden in het jaar waarin de subsidieactiviteiten starten. Voor subsidies boven de grens dienen de lasten toebedeeld te worden aan de jaren waarop zij, naar verwachting, betrekking hebben. Voor de lasten boven de grens gelden zwaardere administratieve eisen. Doel van de BBV-aanpassing en het grensbedrag is om naar meer uniforme verantwoording te komen tussen provincies en gemeenten, de administratieve lasten te beperken en beter aan te sluiten bij het baten- en lastenstelsel (dat laatste was bij de provincie Zuid Holland al het geval). De provincie Zuid-Holland hanteert een grensbedrag van € 250.000 voor meerjarige subsidies. Bij dit grensbedrag worden de administratieve lasten niet significant verhoogd, terwijl het baten- en lastenstelsel voldoende wordt gevolgd.

2.3 Incidentele lasten en baten

In het Financieel beeld is inzicht gegeven in de ontwikkeling van het totale begrotingssaldo (incidenteel + structureel) en het structurele begrotingssaldo. Daarin is ook de methodiek toegelicht voor de berekening van het structurele begrotingssaldo. Een toelichting op de ontwikkeling van het structurele begrotingssaldo is ook aan de hand van een visualisatie opgenomen in het Financieel beeld. In onderstaand overzicht worden de incidentele baten en lasten toegelicht. Na een samenvattend totaaloverzicht wordt vervolgens per ambitie inzicht gegeven in de incidentele baten en lasten.

Gehanteerde uitgangspunten

Algemeen uitgangspunt is dat alle taken voor de provincie structureel van aard zijn en daarmee ook alle lasten. Aan de baten kant worden met name de inkomsten uit opcenten Motorrijtuigenbelasting en de Algemene uitkering uit het provinciefonds als structureel gezien. Incidentele lasten en baten zijn de uitzondering en moeten onderbouwd worden.

De volgende voorbeelden kunnen incidentele lasten en baten zijn :

- Eenmalige bijdragen aan derden (inclusief bijzondere subsidies);
- Bijzondere projecten en eenmalig beleid waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Lasten en baten met betrekking tot meerjarige tijdelijke geldstromen waarvan de eindigheid (onvoorwaardelijk) vastligt vanwege een Provinciale Staten besluit en/of een toekenningsbesluit;
- Eenmalige afschrijving van geactiveerde investeringen met maatschappelijk nut.

Recapitulatie Incidentele Lasten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029	
	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel	Lasten	Lasten Incidenteel
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	26.240	500	25.951	500	24.747	0	24.539	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	433.451	14.742	455.932	6.684	451.659	4.905	439.187	1.990
3 - Schone energie voor iedereen	65.421	45.174	50.312	30.840	19.873	5.185	13.689	0
4 - Een welvarend Zuid-Holland	87.534	3.493	74.363	577	73.123	0	68.322	0
5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw	188.981	52.595	206.386	83.648	139.273	31.209	110.601	11.183
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	56.524	0	35.971	0	32.714	0	31.366	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	120.188	7.249	110.783	4.672	104.745	1.900	100.759	1.900
8 - Bedrijfsvoering, Financiën en Organisatie	141.580	12.269	135.337	7.874	129.620	1.981	127.420	0
9 - Overzicht Algemene middelen	26.945	0	47.523	0	69.100	0	91.541	0
Totaal	1.146.863	136.023	1.142.558	134.795	1.044.855	45.180	1.007.424	15.073

Recapitulatie Incidentele baten

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029	
	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel	Baten	Baten Incidenteel
1 - Samenwerken aan Zuid-Holland	135	0	135	0	135	0	135	0
2 - Bereikbaar Zuid-Holland	27.191	2.408	38.520	265	24.603	684	12.447	0
3 - Schone energie voor iedereen	6.782	0	4.797	0	0	0	0	0
4 - Een welvarend Zuid-Holland	5.984	0	3.334	0	483	0	88	0
5 - Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw.	59.471	20.641	38.443	10.923	40.030	24.674	17.046	9.674
6 - Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland	4.925	0	125	0	0	0	0	0
7 - Gezond en veilig Zuid-Holland	12.701	82	12.465	0	8.690	0	7.632	0
8 - Bedrijfsvoering, Financiën en Organisatie	4.558	0	4.558	0	4.558	0	4.558	0
9 - Overzicht Algemene middelen	917.254	0	948.202	0	983.503	0	1.019.791	0
Totaal	1.039.002	23.130	1.050.579	11.188	1.062.002	25.357	1.061.697	9.674

Overzicht reserves incidenteel en structureel

Incidentele onttrekkingen en toevoegingen reserves (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen 2026	Toevoeging 2026 incidenteel	Onttrekkingen 2026	Onttrekkingen 2026 Incidenteel
Reserves	28.838	28.838	0	0

Ambitie 1 Samenwerken aan Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
1-1 - Krachtig openbaar bestuur		500		500		0		0	Potje PS	Jaarlijks potje beschikbaar voor inzet door PS gedurende deze collegeperiode
Totaal	26.240	500	25.951	500	24.747	-	24.539	-		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
2-1 - Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen		5.000		3.500		3.500		950	Diverse incidentele subsidies op Luchtvaartbeleid, gratis OV minima, bereikbaarheid haven en schone flexibele vaarunits	Incidentele subsidies
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		102		65		65		0	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		9.640		119		40		40	Overdracht wegen	Kosten voor de bruidsschat overdracht wegen
Totaal	433.451	14.742	455.932	3.684	451.659	3.605	439.187	990		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		266		265		419		0	Leges infrastructuur	Bijdragen van derden
2-2 - Goed functionerende provinciale infrastructuur		2.142		0		419		0	Verkoop steunpunten DBI	Betreft kosten voor incidentele verkoop steunpunten: OGZ + afboeken boekwaarden
Totaal	27.191	2.408	38.520	265	24.603	837	12.447	0		

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
3-1 - Energietransitie		4.324		850		63		0	Overdimensionering Warmtenetten in Waddinxveen/Zuidplas, Botlek Stoomnetwerk, versnelling energietransitie	Tijdelijk inzet op warmtenetten en eenmalige subsidie voor Botlekstoomnetwerk. Aanvullend extra inzet op de versnelling energietransitie om de overstap naar duurzame energie te versnellen
3-1 - Energietransitie		40.850		29.990		5.122		0	Warmteleiding Warmteling	Eenmalige investeringssubsidie warmteleiding WarmtelinQ
Totaal	65.421	45.174	50.312	30.840	19.873	5.185	13.689	0		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 4 Een welvarend Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
4-1 - Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat		3.493		577		0		0	Aerospacecampus Noordwijk, Transitie Havencomplex en Life Science & health	Incidentele subsidies
Totaal	87.534	3.493	74.363	577	73.123	0	68.322	0		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 5 Gezonde natuur, toekomstbestendig watersysteem en vitale landbouw

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
5-1 - Gezonde natuur		42.165		76.792		26.074		10.424	Diverse budgetten ontwikkelopgave EHS, NNN	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land
5-1 - Gezonde natuur		5.971		3.596		876		0	Budgetten ZH-PLG	Diverse kosten gerelateerd op de organisatie en inzet van middelen ZH-PLG
5-3 - Leven met water		4.459		3.259		4.259		759	Budgetten niet structurele budgetten KRW	Budgetten op de inzet en intensivering gerelateerd een de KRW
Totaal	188.981	52.595	206.386	83.648	139.273	31.209	110.601	11.183		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
5-1 - Gezonde natuur		20.641		10.923		24.674		9.674	Diverse baten gerelateerd aan bovenstaande lasten, waaronder grondtransacties ten behoeve van de ontwikkel-opgave Natuur.	Aanleg van een netwerk van op elkaar aangesloten natuurgebieden in ons land
Totaal	59.471	20.641	38.443	10.923	40.030	24.674	17.046	9.674		

Ambitie 6 Sterke steden en dorpen in Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
Totaal	56.524		35.971		32.714		31.366			
		0		0		0		0	Niet van toepassing	Geen incidentele lasten geraamd in deze ambitie
Totaal	56.524	0	35.971	0	32.714	0	31.366	0		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		1.449		1.472		0		0	Beleidsondersteuning natuur & milieu en aanpak bodemlocaties.	Incidentele lasten uit reserve MJP Bodem
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		1.900		1.900		1.900		1.900	Altijd Actuele Digitale Dienstverlening (AADV)	Ontwikkeling Digi-V tot overdraagbaar product, 2026-2029
7-2 - Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport		2.550		0		0		0	Recreatieve routenetwerken en structuren	Revisie knooppuntensysteem. Centrale beheerorganisatie: bijdrage in de opstart van deze organisatie om te komen tot meer eenduidigheid, kwaliteit en efficiency
7-3 - Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgew. tegen effect v klimaat		1.350		1.300		0		0	Uitvoering klimaatadaptatie	Incidentele middelen voor subsidies ten behoeve van de uitvoering van klimaatadaptatie
Totaal	120.188	7.249	110.783	4.672	104.745	1.900	100.759	1.900		

Overzicht incidentele baten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel	Baten	Baten incidenteel		
7-1 - Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid		543		0		0		0	VV 2.0	Baten ten behoeve van de aanpak bodemlocaties.
Totaal	0	543	0	0	0	0	0	0		

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Overzicht incidentele lasten

Beleidsdoel	Begroting 2026		Begroting 2027		Begroting 2028		Begroting 2029		Onderwerp	Toelichting
	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel	Lasten	Lasten incidenteel		
8-1 - Duurzame organisatie		333		333		333		0	Kwaliteitsimpuls Z-H journalistiek	Incidentele subsidie Z-H journalistiek
8-1 - Duurzame organisatie		6.490		3.695		1.648		0	Informatietransitie PZH	Tijdelijke middelen om de digitale infrastructuur naar een hoger niveau te brengen
8-1 - Duurzame organisatie		5.446		3.846		0		0	Financiële processen en systemen (Versterking financiële functie)	Tijdelijke middelen om de financiële functie te versterken
Totaal	141.580	12.269	135.337	7.874	129.620	1.981	127.420	0		

Overzicht incidentele baten

Niet van toepassing.

Overzicht Algemene middelen

Overzicht incidentele lasten en baten

Niet van toepassing.

3. Uiteenzetting financiële positie I

3.1 Actualisatie financieel beeld

Een raming voor het begrotingsjaar 2026 met de financiële gevolgen van het bestaande en nieuw beleid zoals in de ambities is opgenomen, is gepresenteerd bij het Financieel Beeld.

3.2 EMU-saldo

(bedragen x €1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Activa						
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	-701	2.175	0	0	0	0
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	-179	0	0	0	0	0
Liquide middelen						
Banksaldi	-138	0	0	0	0	0
Overlopende activa						
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	1.436	991	-1.145	50	-120	0
Overige overlopende activa	-63.463	0	0	0	0	0
Vooruitbetaalde bedragen	23.164	0	0	0	0	0
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Overige vorderingen	-107	-4.026	0	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	144.250	-129.245	-257.989	0	0	0
Vordering op openbare lichamen	13.892	-120.693	0	0	0	0
Passiva						
Overlopende passiva						
Nog te betalen kosten	-10.739	0	0	0	0	0
Overige vooruit ontvangen bedragen	-2.093	-622	0	0	0	0
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	-143.783	-8.127	2.698	30.210	16.653	14.604
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer						
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	35.667	33.177	71.574	-244.485	-278.971	-138.460
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Overige schulden	17.314	0	0	0	0	0
EMU-Saldo	14.520	-226.370	-184.862	-214.226	-262.438	-123.856

3.3 Geprognosticeerde balans

Geprognosticeerde balans 2025 activa

Activa (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31-12-2024	Begroot Balans 31-12-2025	Begroot Balans 31-12-2026	Begroot Balans 31-12-2027	Begroot Balans 31-12-2028	Begroot balans 31-12-2029
Vaste activa						
Financiële vaste activa						
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	65.007	67.182	67.182	67.182	67.182	67.182
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.254	1.254	1.254	1.254	1.254	1.254
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	459	459	459	459	459	459
Totaal Financiële vaste activa	66.720	68.895	68.895	68.895	68.895	68.895
Immateriële vaste activa						
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	157.264	157.706	166.742	173.345	175.197	176.969
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	25.875	20.046	14.782	9.151	4.171	5.819
Totaal Immateriële vaste activa	183.139	177.752	181.524	182.496	179.369	182.788
Materiële vaste activa						
Investeringen met economisch nut	149.751	164.788	160.217	161.365	163.095	158.780
Investeringen met maatschappelijk nut	1.281.366	1.437.805	1.501.020	1.603.232	1.867.036	2.045.855
Totaal Materiële vaste activa	1.431.116	1.602.593	1.661.237	1.764.597	2.030.131	2.204.635
Totaal Vaste activa	1.680.975	1.849.240	1.911.655	2.015.988	2.278.394	2.456.317
Vlottende activa						
Liquide middelen						
Banksaldi	174	174	174	174	174	174
Totaal Liquide middelen	174	174	174	174	174	174
Overlopende activa						
Nog te ontvangen bedragen op uitkering overheden met specifiek bestedingsdoel	10.255	11.247	10.102	10.152	10.032	10.032
Overige overlopende activa	20.781	20.781	20.781	20.781	20.781	20.781
Vooruitbetaalde bedragen	57.905	57.905	57.905	57.905	57.905	57.905
Totaal Overlopende activa	88.941	89.933	88.788	88.838	88.718	88.718
Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Overige vorderingen	4.026	0	0	0	0	0
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met looptijd < 1 jaar	387.234	257.989	0	0	0	0
Vordering op openbare lichamen	120.693	0	0	0	0	0
Totaal Uitzetting met een rentetypische looptijd < 1 jaar	511.953	257.989	0	0	0	0
Voorraden						
Onderhanden werk voorraden	36.154	32.771	28.914	25.532	25.532	25.532
Totaal Voorraden	36.154	32.771	28.914	25.532	25.532	25.532
Totaal Vlottende activa	637.222	380.867	117.876	114.544	114.424	114.424
Totaal activa	**2.318.197**	**2.230.107**	**2.029.532**	**2.130.531**	**2.392.818**	**2.570.741**

Geprognosticeerde balans 2025 passiva

Passiva (bedragen x € 1.000)	Realisatie Balans 31-12-2024	Begroot Balans 31-12-2025	Begroot Balans 31-12-2026	Begroot Balans 31-12-2027	Begroot Balans 31-12-2028	Begroot balans 31-12-2029
Vaste passiva						
Eigen vermogen						
Algemene reserves	330.561	295.694	300.337	331.792	370.147	429.986
Bestemmingsreserves	608.614	497.638	385.134	261.700	240.492	234.926
Nog te bestemmen resultaat lopend jaar	58.661	0	0	0	0	0
Totaal Eigen vermogen	997.836	793.332	685.471	593.492	610.639	664.912
Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiele vaste activa)						
Egalisering van kosten	0	140.984	122.928	101.865	85.576	86.200
Middelen van derden met gebonden bestemming	2.108	2.108	2.108	2.108	2.108	2.108
Verplichtingen, verliezen en risico's	23.824	23.680	23.295	23.061	22.172	21.341
Totaal Voorzieningen (exclusief voorzieningen dubieuze debiteuren en financiele vaste activa)	25.931	166.772	148.330	127.033	109.855	109.649
Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer						
Onderhandse leningen van binnenlandse banken	689.058	655.881	584.308	828.793	1.107.764	1.246.224
Totaal Vaste schulden, rentetypische looptijd van één jaar of langer	689.058	655.881	584.308	828.793	1.107.764	1.246.224
Totaal Vaste passiva	1.712.825	1.615.985	1.418.108	1.549.318	1.828.257	2.020.785
Vlottende passiva						
Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar						
Kasgeldleningen	0	0	0	0	0	0
Overige schulden	40.895	40.895	40.895	40.895	40.895	40.895
Totaal Vlottende schulden met een rentetypische looptijd < 1 jaar	40.895	40.895	40.895	40.895	40.895	40.895
Overlopende passiva						
Nog te betalen kosten	246.159	246.159	246.159	246.159	246.159	246.159
Overige vooruit ontvangen bedragen	3.047	3.669	3.669	3.669	3.669	3.669
Uitkeringen van overheden met specifiek bestedingsdoel	315.270	323.397	320.699	290.489	273.837	259.232
Totaal Overlopende passiva	564.477	573.226	570.528	540.318	523.666	509.061
Totaal Vlottende passiva	605.372	614.121	611.423	581.214	564.561	549.956
Totaal passiva	**2.318.197**	**2.230.107**	**2.029.532**	**2.130.531**	**2.392.818**	**2.570.741**

3.4 Verleende garanties en waarborgen

Naam instelling (bedragen x € 1.000)	Stand 1-1-2026	Stand 1-1-2027	Percentage garantstellingen
Garantstelling overige			
Groenfonds – pVSPN	9.133	8.853	100%
Subtotaal overige	9.133	8.853	
Totaal gewaarborgd	**9.133**	**8.853**	

Aan het Groenfonds zijn garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt.
Het risico van deze garantstelling is laag vanwege het feit dat het hier gaat om leningen waarvan de aflossing en renteverplichtingen via provinciale bijdragen en subsidies worden betaald.

Naast bovenstaande directe garantstellingen staat de provincie als deelnemer van gemeenschappelijke regelingen indirect garant voor eventuele schulden van deze GR's (dit op grond van bepalingen in de Provinciewet en Wet Gemeenschappelijke Regelingen).

3.5 Staat van activa

Vaste activa (bedragen x € 1.000)	Balans per 31-12-2024	Balans per 31-12- 2025	Investe-ringen 2026	Desinveste-ringen 2026	Bijdragen derden 2026	Afschrijvingen 2026	Balans per 31-12-2026	Balans per 31-12-2027	Balans per 31-12-2028	Balans per 31-12-2029
Immateriële vaste activa										
Kosten onderzoek en ontwikkeling activa	25.875	20.046	924	0	182	6.370	14.782	9.151	4.171	5.819
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	157.264	157.706	12.373	0	-296	3.040	166.742	173.345	175.197	176.969
Totaal Immateriële vaste activa	183.139	177.752	13.297	**0**	-114	9.410	181.524	182.496	179.369	182.788
Materiële vaste activa										
Investeringen met economisch nut	149.751	164.788	8.106	0	0	12.677	160.217	161.365	163.095	158.780
Investeringen met maatschappelijk nut	1.281.366	1.437.805	193.461	0	-76.917	53.329	1.501.020	1.603.232	1.867.036	2.045.855
Totaal Materiële vaste activa	1.431.116	1.602.593	201.567	**0**	-76.917	66.006	1.661.237	1.764.597	2.030.131	2.204.635
Financiële vaste activa										
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	65.007	67.182	0	0	0	0	67.182	67.182	67.182	67.182
Kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen	1.254	1.254	0	0	0	0	1.254	1.254	1.254	1.254
Leningen aan verbonden partijen en overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	459	459	0	0	0	0	459	459	459	459
Totaal Financiële vaste activa	66.720	68.895	0	**0**	0	0	68.895	68.895	68.895	68.895
Totaal	1.680.975	1.849.240	214.864	0	-77.031	75.417	1.911.655	2.015.988	2.278.394	2.456.317

4. Uiteenzetting financiële positie II

4.1 Arbeidskosten en gerelateerde verplichtingen

Dit overzicht geeft inzicht in de meerjarig geraamde verplichtingen ten behoeve van UWV en APG voor uitvoering van de Werkloosheidswet. De reden om deze kosten te ramen is dat de provincie eigenrisicodrager is voor de Werkloosheidswet. De verplichting is vooralsnog geraamd op € 0,3 miljoen per jaar.

(bedragen x € 1.000)	2026	2027	2028	2029
Werkloosheidsuitkeringen	300	300	300	300

4.2 Prognose gereedmelding investeringen

De provincie Zuid-Holland investeert jaarlijks vele miljoenen euro's. Hierbij kan gedacht worden aan (vaar)wegen, bushaltes en andere openbaar vervoer voorzieningen, en fietspaden. Maar ook in de eigen gebouwen van de provincie, zoals het provinciehuis, de steunpunten en automatisering (ICT). Een groot deel van deze investeringen worden op de balans verantwoord onder de materiële vaste activa. Daarnaast investeert de provincie ook in andere categorieën, zoals immateriële vaste activa (waaronder kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen in activa van derden) en financiële vaste activa (waaronder kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen).

In dit onderdeel 'Prognose gereedmelding investeringen' geven we per ambitie inzicht in de begrote bedragen van projecten die we in 2026 of in latere jaren gaan afronden. Ter vergelijking zijn ook de cijfers uit de jaarrekening 2024 en bijgestelde begroting 2025 opgenomen. Dit betreft investeringsprojecten die veelal in eerdere jaren zijn gestart en dit jaar of latere jaren tot een afronding komen. De bedragen in onderstaande tabel tonen de uitgaven en inkomsten van die af te ronden investeringsprojecten die we in dat jaar gaan activeren.

Eventuele bijstellingen op het eerder vastgestelde moment van activeren of de omvang van het bedrag worden in het vervolg van dit onderdeel per ambitie toegelicht.

Ambitie (bedragen x € 1.000)	Jaarrekening 2024	Begroting 2025 na NJN	Begroting 2026	Raming 2027	Raming 2028	Raming 2029
Uitgaven						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	573.490	122.752	148.528	323.358	361.077	515.594
3 Schone energie voor iedereen	2.031	2.175	0	0	0	0
7 Gezond en veilig Zuid-Holland	0	0	0	17.523	0	0
- Bedrijfsvoering, Financiën en organisatie	5.749	26.874	8.106	13.538	16.462	9.309
Subtotaal	581.270	151.800	156.634	354.419	377.539	524.903
Inkomsten						
2 Bereikbaar Zuid-Holland	458.822	31.143	97.684	24.337	46.905	94.259
- Overzicht Algemene middelen	325	0	0	0	0	0
Subtotaal	459.147	31.143	97.684	24.337	46.905	94.259
Totaal investeringskredieten	122.123	120.658	58.950	330.082	330.635	430.644

Ambitie 2 Bereikbaar Zuid-Holland

Een volledig overzicht van de investeringskredieten voor infrastructurele projecten is te vinden in het Programma Zuid-Hollandse Infrastructuur (PZI) 2026-2040, dat gelijktijdig met de begroting voorligt.

Ambitie 3 Schone energie voor iedereen

De uitgaven in voorgaande jaren betreffen cash-calls in aandelen in het fonds ENERGIIQ. Deze cash-calls fungeren als dekking voor de investeringen en kosten van ENERGIIQ. De behoefte aan cash-calls fluctueert en is voor komende jaren nog niet bekend. Daarom is er voor komende jaren nog geen raming opgenomen. Actuele inzichten verwerken we via de reguliere planning & control cyclus.

Ambitie 7 Gezond en veilig Zuid-Holland

In eerdere jaren is door Provinciale Staten een investeringskrediet vastgesteld voor de inrichting van Vlietland. Beoogde afronding is 2027. Op basis van het indexatiebeleid is € 0,1 miljoen toegevoegd aan het krediet.

Bedrijfsvoering - Financiën en organisatie

Opgave

In het Klimaatakkoord van Parijs is vastgesteld dat 100% van de energievoorziening in Nederland in 2050 duurzaam moet zijn en dat overheidsgebouwen energie- en CO_2-neutraal dienen te zijn. Voor de provincie betekent dit dat het provinciaal vastgoed verduurzaamd dient te worden om deze doelstelling te behalen. Het te verduurzamen vastgoed van de provincie bestaat uit het provinciehuis (bouwdelen A, B, D en E) en vier decentrale buitenlocaties van Domein Uitvoering. Gebouw C is door de renovatie en verduurzaming al volledig energie- en CO_2-neutraal en heeft al energielabel A++++.

Doelstelling

Het doel is om de bouwdelen A, B, D en E van het provinciehuis welke nu al energielabel A+/A++ hebben en de buitenlocaties van Domein Uitvoering ook naar dit niveau energielabel A++++ te brengen, zodat het totale provinciale vastgoed straks energie- en CO_2-neutraal wordt. Doelstelling hierbij is om Werkelijk Energie Neutrale Gebouwen (WENG) te realiseren. Hierbij wordt alle door het gebouw en de gebruikers verbruikte stroom zelf opgewekt en opgeslagen. Hiermee kan de Provincie Zuid-Holland het goede voorbeeld geven aan andere partijen en maakt het de provincie minder afhankelijk van externe energievoorzieningen. Daarnaast is de provincie in de toekomst verzekerd van eigen opgewekte en opgeslagen energievoorziening en ontlasten we het zwaarbelaste elektriciteitsnetwerk in Zuid-Holland in relatie tot netcongestie.

Om dit alles te bereiken is een projectplan opgesteld waarmee over een periode van circa 10 jaar, van 2025 tot en met 2034, gewerkt gaat worden aan de verduurzaming van het provinciaal vastgoed.

Dit projectplan is gebaseerd op een Duurzame Meerjaren Onderhoudsplanning (DMJOP). In dit DMJOP zijn alle reguliere onderhouds- en vervangingsactiviteiten opgenomen die al eerder in beeld waren gebracht in de al bestaande Meerjaren Onderhoudsplanning (MJOP). Het DMJOP is opgebouwd uit afzonderlijke onderhoudsplanningen voor elk gebouw of bouwdeel en maakt inzichtelijk wat er dient te gebeuren, op welk moment en welke verduurzamingsmaatregel daarvoor is opgenomen. Het uitgangspunt van het DMJOP is dat vaste vervangingsmomenten, zoals bij het einde van de technische of functionele levensduur, worden benut om een onderdeel te vervangen voor een duurzame variant. Hiermee wordt werk met werk gemaakt, desinvesteringen voorkomen en logische vervangingsmomenten worden gekoppeld aan de verduurzamingsopgave.

Aangevraagd investeringskrediet
Voor de verduurzaming van de gebouwdelen D en E wordt een nieuw krediet aangevraagd van € 12,4 miljoen met een looptijd tot en met 2033. De verduurzaming vindt in deze periode gefaseerd plaats en is nu als volgt ingeschat:

- 2027 € 3,3 miljoen
- 2028 € 6,6 miljoen
- 2029 € 1,8 miljoen
- 2030 € 0,1 miljoen
- 2031 € 0,6 miljoen

Na afronding van de verduurzaming van deze gebouwdelen bedraagt de jaarlijkse besparing van energie circa 1 Megawatt en 684 ton CO_2. De jaarlijkse besparing op energie resulteert ook in lagere energielasten. Die besparing is ingeschat op jaarlijks € 0,1 miljoen in de periode 2028-2030 en vanaf 2031 jaarlijks € 0,2 miljoen. Die besparing is ook al verwerkt in deze begroting en komt ten guste van het begrotingssaldo.

Na vaststelling van dit investeringskrediet in deze begroting wordt de projectenfase opgestart. Daarin worden de ontwerpen en verduurzamingsmaatregelen verder uitgewerkt en voorzien van een projectenplanning. Over de voortgang en besteding van het investeringskrediet wordt Provinciale Staten geïnformeerd via de Paragraaf Kapitaalgoederen en onderhoud.

4.3 Reserves

Inleiding

De totale reserveomvang van de provincie Zuid-Holland bestaat uit de som van de algemene reserve en de bestemmingsreserves. In dit hoofdstuk wordt een totaalbeeld van de algemene en bestemmingsreserves gegeven. Een nadere toelichting op de algemene reserve en een samenvattend beeld van het geheel aan reserves wordt gegeven in het Financieel beeld.

In dit hoofdstuk wordt verder totaal inzicht gegeven in het saldo van alle reserves en de mutaties die van en naar de reserves plaatsvinden uitgesplitst naar beleidsdoel. Ook wordt een totaalbeeld van de beklemming van reserves gegeven. De detailinformatie per reserve over inhoud en doel, functie, voeding, instellingsjaar, looptijd, onttrekkingen en toevoegingen, beklemming en omvang is opgenomen in Bijlage 1. Voor de reserves is als peildatum uitgegaan van de stand van de reserves per einde jaar.

In het ambitieplan is bij elke ambitie een overzicht opgenomen dat aangeeft wat de totale inzet van specifieke reserves is binnen de ambitie. Dit overzicht staat bij instrumentarium.

Staat van Reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 2024	Saldo per 2025	Toevoegingen 2026	Onttrekkingen 2026	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
Algemene reserves	330.561	295.694	4.642	0	300.337	331.792	370.147	429.986
Bestemmingsreserves	608.614	497.638	24.300	136.804	385.134	261.700	240.492	234.926
Totaal	939.175	793.332	28.943	136.804	685.471	593.492	610.639	664.912

Saldo reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Saldo per 31-12-2025	Toevoegingen 2026	Onttrekkingen 2026	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
Algemene reserves								
Algemene vrije reserve	265.181	210.965	4.642	0	215.607	247.062	285.417	345.256
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	65.380	84.730	0	0	84.730	84.730	84.730	84.730
Bestemmingsreserves								
Arbeidscapaciteit	0	5.382	0	0	5.382	5.382	5.382	5.382
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	9.018	7.528	0	1.500	6.028	4.528	3.028	1.528
Bereikbaarheid	38.284	111.467	2.768	26.617	87.617	64.547	51.719	47.042
Egalisatiereserve lastneming subsidies	7.230	1.008	0	958	50	50	0	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	142.605	0	0	0	0	0	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	0	5.000	0	0	5.000	5.000	5.000	5.000
Geen lege handen voor de landbouw	2.000	3.500	0	1.000	2.500	2.000	2.000	2.000
Groene ambities	23.502	10.324	0	9.366	959	209	0	0
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0	13.450	0	13.450	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	3.615	2.261	0	1.326	935	800	0	0
Investeringsagenda 2026-2030	0	120.000	0	0	120.000	120.000	120.000	120.000
Life Sciences & Health	3.565	3.315	0	225	3.090	3.090	3.090	3.090
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	10.184	0	0	0	0	0	0	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	27.551	25.225	612	967	24.869	24.409	25.021	25.632
Mobiliteit	107.706	0	0	0	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	59.377	45.461	750	27.519	18.692	0	0	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	15.000	0	0	0	0	0	0	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	3.209	0	0	0	0	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	12.379	12.214	0	198	12.016	8.320	8.320	8.320
Reserve Ontwikkelopgave natuur	45.213	33.748	20.171	10.834	43.085	0	0	0
Reserve UPG 40	2.383	0	0	0	0	0	0	0
Restauratie & herbestemming monumenten	5.352	0	0	0	0	0	0	0
Versterking economie	19.179	21.793	0	1.994	19.799	18.244	16.932	16.932
Warmteleiding Warmtelinq	71.262	75.962	0	40.850	35.112	5.122	0	0
Totaal	939.175	793.332	28.943	136.804	685.471	593.492	610.639	664.912

Mutaties reserves per beleidsdoel

Reservenaam (bedragen x € 1.000)	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo mutaties
Algemene vrije reserve			
9-1 Algemene dekkingsmiddelen	4.642	0	4.642
Beheerplannen Natura 2000 en PAS			
5-1 Gezonde natuur	0	1.500	-1.500
Bereikbaarheid			
2-1 Duurzame en veilige bereikbaarheid voor iedereen	2.768	26.017	-23.250
2-2 Goed functionerende provinciale infrastructuur	0	600	-600
Egalisatiereserve lastneming subsidies			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	113	-113
4-2 Erfgoed en Cultuur	0	845	-845
Geen lege handen voor de landbouw			
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	1.000	-1.000
Groene ambities			
5-1 Gezonde natuur	0	6.431	-6.431
5-2 Toekomstbestendige landbouw	0	775	-775
7-2 Bevorderen recreatie duurzame toerisme en sport	0	2.015	-2.015
7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgew. tegen effect v klimaat	0	145	-145
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland			
6-1 Wonen	0	13.450	-13.450
Interreg-cofinanciering EFRO			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	1.326	-1.326
Life Sciences & Health			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	225	-225
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater			
7-1 Bevorderen verbetering milieukwaliteit en gezondheid	612	967	-356
NatuurNetwerk Nederland			
5-1 Gezonde natuur	750	27.519	-26.769
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder			
7-3 Klimaatbestendig Zuid-Holland, opgew. tegen effect v klimaat	0	198	-198
Reserve Ontwikkelopgave natuur			
5-1 Gezonde natuur	20.171	10.834	9.337
Versterking economie			
4-1 Toekomstbestendig economisch vestigingsklimaat	0	1.994	-1.994
Warmteleiding Warmtelinq			
3-1 Energietransitie	0	40.850	-40.850
Eindtotaal	28.943	136.804	-107.861

Beklemming reserves

Onderwerp (bedragen x € 1.000 miljoen)	Saldo reserve 2026	Juridisch verplicht 2026	Bestuurlijk verplicht 2026	Niet verplicht 2026
Algemene vrije reserve	215.607	0	0	215.607
Arbeidscapaciteit	5.382	0	0	5.382
Beheerplannen Natura 2000 en PAS	6.028	0	6.028	0
Bereikbaarheid	87.617	25.011	62.606	0
Bufferreserve Weerstandscapaciteit	84.730	0	84.730	0
Egalisatiereserve beheer & onderhoud	0	0	0	0
Egalisatiereserve dbo infrastructuur	5.000	0	5.000	0
Egalisatiereserve lastneming subsidies	50	50	0	0
Geen lege handen voor de landbouw	2.500	0	2.500	0
Groene ambities	959	959	0	0
Incidentele aanvulling middelen Subsidieregeling Wonen Zuid-Holland	0	0	0	0
Interreg-cofinanciering EFRO	935	0	935	0
Investeringsagenda 2026-2030	120.000	0	0	120.000
Life Sciences & Health	3.090	0	3.090	0
Meerjarenplan Bodem, ondergrond en grondwater	24.869	0	24.869	0
MIT MKB Innovatiestimulering topsectoren	0	0	0	0
Mobiliteit	0	0	0	0
NatuurNetwerk Nederland	18.692	605	18.087	0
Ontwikkelingsperspectief Grevelingen en Volkerak-Zoom	0	0	0	0
Project duurzame ontwikkeling Zuidplaspolder	12.016	0	12.016	0
Regionale netwerken in Zuid-Holland (RNIZ)	0	0	0	0
Reserve Ontwikkelopgave natuur	43.085	0	43.085	0
Reserve UPG 40	0	0	0	0
Restauratie & herbestemming monumenten	0	0	0	0
Versterking economie	19.799	547	19.252	0
Warmteleiding Warmtelinq	35.112	35.112	0	0
Totaal reserves	685.471	62.284	282.198	340.989

4.4 Voorzieningen

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan voorzieningen weergegeven. In Bijlage 2 van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

Staat van Voorzieningen

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2024	Saldo per 31-12-2025	Toevoegingen 2026	Onttrekkingen 2026	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
Egalisering van kosten								
Voorziening GO vaarwegen	0	49.501	24.078	27.715	45.864	30.944	10.789	8.637
Voorziening GO infrastructuur	0	90.572	56.805	71.242	76.135	69.851	73.165	76.168
Voorziening GO recreatiegebieden	0	911	911	894	928	1.070	1.622	1.395
Middelen van derden met gebonden bestemming								
Voorziening Grondwaterheffing	2.108	2.108	0	0	2.108	2.108	2.108	2.108
Verplichtingen, verliezen en risico's								
Voorziening Pensioenen GS	15.584	15.699	115	0	15.814	15.929	16.044	16.159
Voorziening Nazorg stortplaatsen	4.048	4.048	0	0	4.048	4.048	4.048	4.048
Voorziening PMR 750 HA	4.127	3.869	0	500	3.368	3.019	2.015	1.069
Voorziening Premieleningen	65	65	0	0	65	65	65	65
Totaal	25.931	166.772	81.909	100.351	148.330	127.033	109.855	109.649

In bovenstaand overzicht zijn de voorzieningen opgenomen zoals weergegeven onder de post voorzieningen op de balans. Naast deze voorzieningen zijn er voorzieningen die rechtstreeks in mindering gebracht moeten worden op de bijbehorende balansposten. Dit betreft:

Financiële vaste activa

- de voorzieningen voor deelnemingen die rechtstreeks in minderingen zijn gebracht op de deelnemingen. Zie de paragraaf Verbonden Partijen voor een overzicht.
- de voorzieningen voor kapitaalverstrekkingen aan overige verbonden partijen.
- de voorzieningen voor leningen aan verbonden partijen en uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende activa

- de voorziening dubieuze debiteuren die rechtstreeks in mindering gebracht is op de debiteuren.

In Bijlage 2 is een nadere toelichting gegeven per voorziening.

4.5 Overlopende Passiva (OVP)

Inleiding

In onderstaande staat is het verloop van het totaal aan Overlopende Passiva (OVP's) weergegeven. In Bijlage 3 van het bijlageboek is een nadere toelichting gegeven per OVP.

Staat van Overlopende Passiva

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 2024	Saldo per 2025	Toevoegingen 2026	Onttrekkingen 2026	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
OVP BDU	20.400	14.281	0	449	13.832	7.713	6.966	6.966
OVP Bedrijfsmatig Vastgoed	8.385	6.390	0	2.390	4.000	2.134	1.834	1.834
OVP Bermmaatregelen N-wegen	1.694	1.694	0	0	1.694	1.694	1.694	1.694
OVP Bodem 2022	1.154	82	0	82	0	0	0	0
OVP Bodem 2023	608	608	0	0	608	608	608	608
OVP Boeren voor natuur	4	4	0	0	4	4	4	4
OVP Capaciteit Natuurmonitoring	33	33	0	0	33	33	33	33
OVP Compensatie VS WOO	77	0	0	0	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Bergsluis	108	108	0	0	108	108	108	108
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Brakwaterwinning	0	0	16	16	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Brielse Meer	0	0	40	40	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Waterbank	30	0	0	0	0	0	0	0
OVP Deltaprogramma Zoetwater 2e fase Waterbuffer Rotterdam	0	0	0	0	0	0	0	0
OVP ERTMS	0	0	1.569	1.569	0	0	0	0
OVP Flexpool Rijksbijdrage	520	0	0	0	0	0	0	0
OVP Flexpool rijksbijdrage 3e tranche	8.734	4.734	0	4.700	34	34	34	34
OVP IBP-VP Hollands en Utrechts Veenweidegebied	79	0	0	0	0	0	0	0
OVP IBP-VP Zuidwestelijke Delta	469	0	0	0	0	0	0	0
OVP Impuls Veenweiden	13.494	7.360	0	3.700	3.660	0	0	0
OVP Klimaat- en Energiebeleid (CDOKE)	7.993	11.136	0	6.339	4.797	0	0	0
OVP Leiden-Katwijk-Noordwijk	447	447	0	0	447	447	447	447
OVP LIFE IP All4Biodiversity	0	2.343	0	230	2.113	2.113	2.113	2.113
OVP MIT (SPUK)	1.226	1.263	0	0	1.263	1.263	1.263	1.263
OVP MIT 2021	721	747	0	0	747	747	747	747
OVP MIT 2022	1.069	1.219	0	0	1.219	1.219	1.219	1.219
OVP MIT 2023	0	805	0	-90	895	895	895	895
OVP MIT 2024	18	0	1.473	1.019	454	574	574	574

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 2024	Saldo per 2025	Toevoegingen 2026	Onttrekkingen 2026	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
OVP MIT 2025	0	865	2.400	2.425	840	651	556	556
OVP Naderingsdetectie windturbines	212	182	0	182	0	0	0	0
OVP Natuurcompensatie HSL zuid	99	99	0	0	99	99	99	99
OVP NOVEX-gebied ZR 2023	388	290	0	125	165	40	40	40
OVP NOVI havengebied Rotterdam	69	0	0	0	0	0	0	0
OVP Ontzorging Maatschappelijk Vastgoed 2e tranche	2.073	448	0	448	0	0	0	0
OVP PMR 750 ha	63.698	59.707	0	7.730	51.977	46.586	31.076	16.471
OVP Programma Natuur 2e Fase	18.122	16.997	0	2.861	14.136	6.842	6.842	6.842
OVP Provinciale maatregelen PAS-melders	6.045	6.045	0	0	6.045	6.045	6.045	6.045
OVP Provinciale maatregelen PAS-melders (2024)	7.900	7.900	0	0	7.900	7.900	7.900	7.900
OVP Provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied (NPLG)	1.421	1.371	0	100	1.271	1.271	1.271	1.271
OVP RPMLG Land- en Tuinbouw	21.489	28.931	6.903	0	35.834	35.834	35.834	35.834
OVP RPMLG Landschap en natuurversterking	76.188	101.196	24.549	0	125.745	125.745	125.745	125.745
OVP RPMLG Water- en Bodemsysteem	14.292	18.171	4.626	207	22.590	22.365	22.365	22.365
OVP Schone Lucht Akkoord (SLA)	34	34	0	0	34	34	34	34
OVP Smart Mobility Synchromode	50	9	0	0	9	9	9	9
OVP Startup In Residence Intergov 2022	86	86	0	0	86	86	86	86
OVP Stimulering schoon en emissieloos bouwen	77	77	0	0	77	77	77	77
OVP Stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2020-2021	4.440	4.440	0	0	4.440	4.440	4.440	4.440
OVP Tijdelijke regeling bodem onderdeel buitenproportioneel	149	149	0	0	149	149	149	149
OVP Truckparkings	40	40	0	0	40	40	40	40
OVP Uitvoering Aanpak piekbelasting	225	302	0	0	302	302	302	302
OVP Uitvoeringsprogramma Natuur	12.069	9.024	0	9.024	0	0	0	0
OVP Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL)	583	605	0	128	476	476	476	476
OVP Verbetering digitale dienstverlening	226	0	0	0	0	0	0	0
OVP Verkeersinfrastructuur	12	12	0	0	12	12	12	12

Onderwerp (bedragen x € 1.000)	Saldo per 2024	Saldo per 2025	Toevoegingen 2026	Onttrekkingen 2026	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029
OVP Verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023	469	469	0	0	469	469	469	469
OVP Versnellen Natuurinclusief isoleren	14.976	11.476	0	600	10.876	10.212	10.212	10.212
OVP Woondeals 2022	35	1	0	0	1	1	1	1
OVP Woondeals 2023	229	1	0	0	1	1	1	1
OVP Woondeals 2024	1.096	0	0	0	0	0	0	0
OVP Zero Emissiebussen ZH-N	1.220	1.220	610	610	1.220	1.220	1.220	1.220
Totaal	315.270	323.397	42.186	44.884	320.699	290.489	273.837	259.232